

รูปแบบประเพณีของชาวไทยเชื้อสายไท่ลื้อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา

Guangjiao YU

ดุขฎิณิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึษาตามหลักสูตรปรัชาดุขฎิณิบทิต

สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชา

บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช 2569

ลิสสิทธีของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา

ดัชนีฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา

บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวงศ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช 2569

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

TRADITIONAL PATTERN RELATED TO BUDDHISM OF TAI LUE
PEOPLE IN XISHUANGBANNA

GUANGJIAO YU

A DISSERTATION SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE
REQUIREMENTS FOR THE DEGREE OF DOCTOR OF PHILOSOPHY
PROGRAM IN BUDDHISM AND PHILOSOPHY
GRADUATE SCHOOL OF VAJIRANYANAVARORASA
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY

2026

COPYRIGHT OF MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY

หัวข้อดัชนีพนธ์	รูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา
ชื่อนักศึกษา	Guangjiao YU
ชื่อปริญญา	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชา	สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
ปีพุทธศักราช	2569
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุเทน ลาพิงค์

บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวรวิหาร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้แนบดัชนีพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวรวิหาร

(พระราชสุทิวาธิ์ , ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.)

คณะกรรมการสอบดัชนีพนธ์:

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อำพล บุคตาสาร)

อาจารย์ที่ปรึกษา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุเทน ลาพิงค์)

กรรมการ

(พระราชสุทิวาธิ์ , ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.)

กรรมการ

(พระมหาวิเศษ ปญญาวชิโร, รองศาสตราจารย์ ดร.)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โพน นามณี)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

หัวข้อคุณูปการ	รูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา
ชื่อนักศึกษา	Guangjiao YU
ชื่อปริญญา	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชา	สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
ปีพุทธศักราช	2569
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุเทน ลาพิงค์

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 4 ประการ ได้แก่ (1) เพื่อศึกษาประเพณีและความเชื่อของชาวไทลื้อในเมืองสิบสองปันนา (2) เพื่อศึกษาประเพณีและความเชื่อของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา (3) เพื่อวิเคราะห์รูปแบบประเพณีและความเชื่อของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา (4) เพื่อนำเสนอรูปแบบประเพณีและความเชื่อของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นักวิชาการพระพุทธศาสนา ผู้นำศาสนสถาน พระสงฆ์ผู้มีความเชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา ประชาชนชาวบ้าน และเจ้าหน้าที่รัฐในพื้นที่ โดยเลือกแบบเจาะจง รวมจำนวน 20 รูป/คน การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ มุ่งศึกษาประเพณีและความเชื่อทางพระพุทธศาสนาในบริบทของสังคมไทลื้อ โดยใช้วิธีการศึกษาข้อมูลเอกสาร การสังเกตภาคสนาม และการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการวิจัยพบว่า : ประเพณีของชาวไทลื้อในเมืองสิบสองปันนาเป็นระบบวัฒนธรรมที่ผสมผสานความเชื่อพื้นเมืองกับพระพุทธศาสนาเถรวาทอย่างกลมกลืน ความเชื่อเรื่องผี บรรพบุรุษ และธรรมชาติยังคงมีบทบาทสำคัญในการกำกับศีลธรรมและความสัมพันธ์ของชุมชน โดยสามารถดำรงอยู่ควบคู่กับหลักกรรม บุญ-บาป และหลักธรรมทางพุทธศาสนาได้อย่างไม่ขัดแย้ง ประเพณีทางพุทธศาสนา เช่น การตักบาตร ถวายทาน การขึ้นธาตุ เข้าพรรษา และวันสำคัญทางศาสนา ทำหน้าที่เป็นกลไกปลูกฝังคุณธรรม ความสามัคคี และการสืบทอดอัตลักษณ์จากรุ่นสู่รุ่น

การวิเคราะห์รูปแบบสามารถจำแนกได้ 5 รูปแบบสำคัญ ได้แก่ (1) การผสมผสานความเชื่อพื้นถิ่นกับพระพุทธศาสนา (2) ประเพณีวันสำคัญทางศาสนา (3) พิธีกรรมตามวงจรชีวิต (4) พิธีกรรมสะเดาะเคราะห์และการแสดงความกตัญญู และ (5) การผสมผสานความเชื่อทางธรรมชาติดับหลักพุทธเชิงนิเวศ ผลการนำเสนอในเวทีวิชาการสะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนมุมมองต่อพุทธศาสนาในฐานะ “ศาสนาที่มีชีวิต” และสนับสนุนแนวคิดศาสนาในบริบทท้องถิ่น (localized religion) อันเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้ศาสนาดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของโลกสมัยใหม่

องค์ความรู้ใหม่ BUDDHA Model โดยแนวคิดนี้สะท้อนให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาไม่ได้ดำรงอยู่เพียงในฐานะระบบความเชื่อทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็นโครงสร้างทางวัฒนธรรมที่หล่อหลอมวิถีชีวิต ค่านิยม และความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนอย่างเป็นระบบ พระพุทธศาสนาในบริบทของชาวไทยเชื้อจึงมีลักษณะของ “พุทธศาสนาในบริบทวัฒนธรรม” ซึ่งเกิดจากการผสมผสานระหว่างหลักคำสอนของพระพุทธศาสนากับความเชื่อพื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน

คำสำคัญ: ประเพณีของชาวไทยเชื้อ, พุทธศาสนา, เมืองสิบสองปันนา

ABSTRACT

Dissertation Topic	TRADITIONAL PATTERN RELATED TO BUDDHISM OF TAI LUE PEOPLE IN XISHUANGBANNA
Student's Name	Guangjiao YU
Degree Sought	Doctor of Philosophy
Program	Program in Buddhism and Philosophy
Anno Domini	2026
Advisor	Assistant Professor Dr. Utên Larping

This research has four objectives: (1) to study the traditions and beliefs of the Tai Lue people in Xishuangbanna; (2) to study the traditions and beliefs of the Tai Lue people related to Buddhism in Xishuangbanna; (3) to analyze the patterns of traditions and beliefs of the Tai Lue people related to Buddhism in Xishuangbanna; and (4) to present the patterns of traditions and beliefs of the Tai Lue people related to Buddhism in Xishuangbanna. Key informants included Buddhist scholars, religious leaders, monks with expertise in Buddhism, local scholars, and government officials in the area, selected specifically, totaling 20 people. This research is qualitative, aiming to study Buddhist traditions and beliefs in the context of Tai Lue society, using methods of document analysis, field observation, and in-depth interviews.

The research findings indicate that the traditions of the Tai Lue people in Xishuangbanna represent a cultural system that harmoniously integrates indigenous beliefs with Theravada Buddhism. Beliefs in spirits, ancestors, and nature continue to play an important role in guiding morality and community relationships, coexisting with the principles of karma, merit, sin, and Buddhist doctrines without conflict. Buddhist traditions such as offering flags, sand offerings, ascending to the stupa, the Buddhist Lent, and important religious holidays serve as mechanisms for instilling virtues, unity, and the transmission of identity from generation to generation.

Analysis of these patterns reveals five main forms: (1) the integration of indigenous beliefs with Buddhism; (2) religious holiday traditions; (3) life cycle rituals; (4) exorcism rituals and expressions of gratitude; and (5) the integration of natural

beliefs with ecological Buddhist principles. The results presented at the academic forum reflect a shift in perspective towards Buddhism as a “living religion” and support the concept of localized religion as a key mechanism for the sustainable existence of religion amidst the changes of the modern world.

The new BUDDHA Model reflects the understanding that Buddhism exists not merely as a religious belief system, but also as a cultural structure that systematically shapes the way of life, values, and social relationships of the community. Therefore, Buddhism in the Tai Lue context is characterized as "Buddhism within a cultural context," resulting from the blending of Buddhist teachings with indigenous beliefs and traditional wisdom passed down through generations.

Keywords: Tai Lue traditions; Buddhism; Xishuangbanna

กิตติกรรมประกาศ

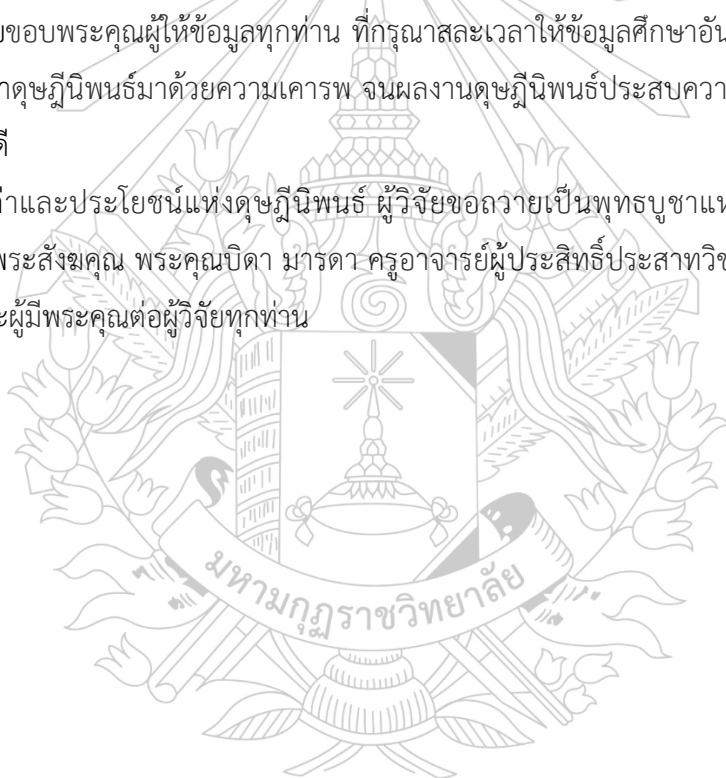
คุณฐิณีพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาอย่างดียิ่งจากบุคคลหลายฝ่าย ในการให้คำแนะนำปรึกษา และปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยดีเสมอมา

ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ที่ให้โอกาสในการศึกษาค้นคว้า รวบรวมความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ตลอดระยะเวลาที่ได้ศึกษาด้านพุทธศาสนาและปรัชญา ระดับปริญญาเอก ในมหาวิทยาลัยแห่งนี้

ดุษฎีนิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความเมตตาจาก พระราชสุทธวิจิตรเมธี, ผศ.ดร. คนบดี
 บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวรวิหาร, รศ.ดร.อำพล บุตดาสาร และท่าน ผศ.ดร.อุเทน ลาพิงค์ อาจารย์ที่
 ปรีกษาดุษฎีนิพนธ์ วิทยาเขตล้านนา เป็นอย่างยิ่งที่ได้ให้คำแนะนำ ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องมา
 โดยตลอด จนดุษฎีนิพนธ์เล่มนี้เสร็จสมบูรณ์ ผู้ศึกษาจึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง กรณ
 มอบค่าปริญญาด้านการศึกษาดุษฎีนิพนธ์และให้กำลังใจเสมอมา

กราบขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน ที่กรุณาสละเวลาให้ข้อมูลศึกษาอันเป็นประโยชน์ที่
สำคัญต่อการทำดัชนีพจนานุกรมด้วยความเคารพ จนผลงานดัชนีพจนานุกรมประสบความสำเร็จเสร็จสิ้น
ลุล่วงไปได้ด้วยดี

คุณค่าและประโยชน์แห่งดุสิตนิพนธ์ ผู้วิจัยขอถวายเป็นพุทธบูชาแห่ง พระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ พระคุณบิดา มารดา ครูอาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ญาติพี่น้องทุกท่านและผู้มีพระคุณต่อผู้วิจัยทุกท่าน

Guangjiao YU

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ.....	จ
ABSTRACT.....	ข
กิตติกรรมประกาศ	ฅ
สารบัญ.....	ญ
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญรูปภาพ	ฐ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 คำถามวิจัย.....	3
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	3
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย.....	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
1.7 เอกสารและการวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
1.8 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	11
1.9 คำนิยามศัพท์เฉพาะ	12
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และบริบทประเพณีของชาวไทยลื้อ	13
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรมทางศาสนา	13
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อและวัฒนธรรมในสังคมชาติพันธุ์.....	16
2.3 บริบททางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชาวไทยลื้อในเมืองสิบสองปันนา	23
2.4 ประเพณีสำคัญของชาวไทยลื้อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา	38
บทที่ 3 หลักพุทธปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับประเพณีของชาวไทยลื้อในเมืองสิบสองปันนา	69
3.1 แนวคิดพุทธปรัชญาในการอธิบายประเพณีและความเชื่อของชุมชน.....	70
3.2 ไตรลักษณ์กับการอธิบายวงจรของชีวิตและประเพณีในสังคมไทยลื้อ	72
3.3 ศรัทธา 4 กับฐานทางจิตวิญญาณของความเชื่อและพิธีกรรมในชุมชน	78

3.4 พรหมวิหาร 4 กับการหล่อหลอมคุณธรรมและความสัมพันธ์ทางสังคม.....	80
3.5 มัชฌิมาปฏิปทากับการดำรงสมดุระหว่างความเชื่อพื้นถิ่นกับพระพุทธศาสนา	83
บทที่ 4 รูปแบบประเพณีและความเชื่อของชาวไทยลื้อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา	92
ในเมืองสิบสองปันนา	92
4.1 ผลการศึกษาประเพณีและความเชื่อของชาวไทยลื้อในเมืองสิบสองปันนา.....	92
4.2 ผลการศึกษาประเพณีและความเชื่อของชาวไทยลื้อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในเมือง สิบสองปันนา.....	106
4.3 การวิเคราะห์รูปแบบประเพณีและความเชื่อของชาวไทยลื้อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ในเมืองสิบสองปันนา.....	117
4.4 การนำเสนอรูปแบบประเพณีและความเชื่อของชาวไทยลื้อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ในเมืองสิบสองปันนา.....	123
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	126
5.1 สรุปผลการวิจัย	126
5.3 องค์ความรู้ใหม่.....	136
5.4 ข้อเสนอแนะ	138
บรรณานุกรม	140
ภาคผนวก.....	147
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์.....	148
ภาคผนวก ข หนังสือขอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ.....	151
ภาคผนวก ค ตารางแปลผลค่า (CVI)	155
ภาคผนวก ง เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการทำวิจัยในคน.....	158
ภาคผนวก จ รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....	160
ภาคผนวก ฉ หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์งานวิจัย.....	162
ประวัติผู้เขียนดุษฎีนิพนธ์.....	183

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 แสดงจำนวนประชากรไทลื้อ.....	19
ตารางที่ 4.1 ความเชื่อเรื่องผี กับ พุทธศาสนาเชิงปรัชญา.....	103
ตารางที่ 4.2 พิธีกรรมประเพณี กับ แนวคิดทางพุทธศาสนา.....	103
ตารางที่ 4.3 อัตลักษณ์ (ภาษา+ชุดพื้นเมือง) กับ โลกาภิวัตน์.....	104
ตารางที่ 4.4 ความเชื่อเรื่องกรรม และการจัดการชีวิตในยุคใหม่.....	104
ตารางที่ 4.5 วันสำคัญทางพุทธศาสนา และ วันสำคัญในโลกสมัยใหม่.....	104

สารบัญรูปภาพ

หน้า

แผนภาพที่ 1.1 แสดงกรอบการวิจัยเรื่องรูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับ พุทธศาสนา ใน เมืองสิบสองปันนา.....	11
แผนภาพที่ 2.1 แผนที่แสดงข้อมูลของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ	18
แผนภาพที่ 5.1 แสดงองค์ความรู้ใหม่ที่ได้ รูปแบบ BUDDHA Model	136

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเพณีและความเชื่อของชาวไทลื้อในเมืองสิบสองปันนา ประเทศจีน ถือเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมที่หล่อหลอมวิถีชีวิต สังคม และจิตวิญญาณของชุมชนมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านพระพุทธศาสนาแบบเถรวาท ซึ่งไม่ได้มีสถานะเพียงเป็นศาสนา แต่ยังเป็นเสาหลักที่เชื่อมโยงกับความเชื่อพื้นบ้าน ประเพณีท้องถิ่น และอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้ออย่างแนบแน่น หนึ่งในความสำคัญหลักของประเพณีและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา คือการ สร้างความเป็นหนึ่งเดียวของชุมชน มีพิธีกรรมต่าง ๆ นอกจากนี้ยังช่วยถ่ายทอดค่านิยมด้านศีลธรรม ด้านความกตัญญู ความเมตตา และการรู้จักแบ่งปัน ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ประเพณีเหล่านี้ยังมีบทบาทในการ รักษาและถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่คนรุ่นหลัง วัดกลายเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชาวไทลื้อ เด็ก ๆ จะได้รับการปลูกฝังทั้งความรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้ศาสนาและวัฒนธรรมมีชีวิตและหมุนเวียนต่อเนื่องตามกาลเวลา นอกจากนี้ ความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรมต่าง ๆ ยังทำหน้าที่เป็นกลไกบำบัดทางจิตวิญญาณเมื่อชุมชนเผชิญวิกฤต และเป็นวิธีที่ชุมชนใช้ฟื้นฟูสมดุลทั้งทางร่างกายและจิตใจ เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่าศาสนาไม่ได้อยู่แค่ในวัด แต่ฝังแน่นอยู่ในทุกจังหวะชีวิตของชาวไทลื้อ ซึ่งความสำคัญของประเพณีและความเชื่อของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในสิบสองปันนา มิได้จำกัดอยู่แค่พิธีกรรมหรือศรัทธาส่วนบุคคล หากแต่เป็นรากฐานที่หล่อหลอมจิตวิญญาณ สังคม และอัตลักษณ์ของชาวไทลื้ออย่างลึกซึ้ง ทั้งยังเป็นพลังที่หล่อเลี้ยงภูมิปัญญา ความมั่นคงทางจิตใจ และความยั่งยืนของชุมชนในโลกยุคใหม่ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ประเทศจีนเป็นรัฐที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์สูง โดยมีการรับรองกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งหมด 56 กลุ่ม โดยมีชาฮั่น (Han) เป็นกลุ่มหลักคิดเป็นกว่า 91% ของประชากรทั้งหมด ในขณะที่กลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ เช่น จ้วง ฮุย อูยกูร์ เหมียว และไทลื้อ ถือเป็นชนกลุ่มน้อยที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ภาษาพูด วิถีชีวิต และความเชื่อทางศาสนา ซึ่งสะท้อนถึงภูมิปัญญาและเอกลักษณ์ของกลุ่มตนเองอย่างชัดเจน (Zhou, 2003) ในกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้ ชาวไทลื้อ (Tai Lü) ซึ่งมีถิ่นฐานหลักในเมืองสิบสองปันนา (Xishuangbanna) มณฑลยูนนาน ถือเป็นหนึ่งในชนกลุ่มน้อยที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น โดยเฉพาะในด้านความเชื่อและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาแบบเถรวาท ประเพณีไทลื้อไม่ได้เป็นเพียงพิธีกรรมหรือความเชื่อพื้นบ้านเท่านั้น แต่เป็นรากฐานทางวัฒนธรรมที่

ผูกโยงกับวิถีชีวิตประจำวันของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นประเพณีบวชลูกแก้ว การรดน้ำดำหัวปีใหม่ หรือ การทำบุญในวันพระ ล้วนแฝงด้วยค่านิยมด้านความกตัญญู การเคารพผู้อาวุโส และความสามัคคีในชุมชน (Lu, 2010) ความสำคัญของประเพณีและความเชื่อเหล่านี้จึงมิได้จำกัดอยู่แค่ในระดับบุคคลหรือครอบครัวเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อระดับชุมชนและสังคม โดยวัดในชุมชนไทลื้อไม่ได้เป็นเพียงสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา แต่ยังทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ การตัดสินใจพิพาท และการรักษาขนบธรรมเนียมที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน (Cohen, 2009) ประเพณีที่ผสมผสานทั้งศาสนาพุทธและความเชื่อพื้นบ้านล้วนแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการผสมผสานความศรัทธาทางจิตวิญญาณกับโครงสร้างสังคมอย่างลึกซึ้ง แม้ว่าชาวไทลื้อจะมีประชากรจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับกลุ่มอื่น แต่การดำรงรักษาและส่งต่อวัฒนธรรมของตนเองกลับมีพลังอย่างยิ่งในการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ (Zhang & Xiao, 2018) ในแง่นี้ ความสำคัญของประเพณีและความเชื่อของชาวไทลื้อจึงเป็นทั้งมรดกทางวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ และเป็นแบบอย่างของการอยู่ร่วมกันของความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ซึ่งศาสนาพุทธเป็นหนึ่งในศาสนาที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อสังคม วัฒนธรรม และปรัชญาของประเทศจีนมายาวนานนับพันปี แม้พุทธศาสนาแบบมหายานจะเป็นกระแสหลักในประเทศจีน พื้นที่สิบสองปันนา ในมณฑลยูนนานซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ ซึ่งมีความใกล้ชิดกับพุทธศาสนาแบบเถรวาท ยังคงรักษาความเชื่อดั้งเดิมของตนไว้ได้อย่างมั่นคง พุทธศาสนาในเขตชาติพันธุ์เหล่านี้มีบทบาทสำคัญในด้านการหล่อหลอมอัตลักษณ์ การถ่ายทอดวัฒนธรรม และการสร้างความมั่นคงทางจิตวิญญาณให้กับชุมชน พุทธศาสนากับวัฒนธรรมไทลื้อนั้นไม่สามารถแยกออกจากกันได้ แม้พุทธศาสนาจะเป็นศาสนาต่างชาติ แต่ก็สามารถเข้าถึงจิตใจของคนไท และผสมกลมกลืนเข้ากับวัฒนธรรมไทได้เป็นอย่างดี

จากการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องวัฒนธรรม ความเชื่อ และการนับถือพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อในสิบสองปันนา พบว่า อมรา พินิจพัฒน์ (2553) ได้ศึกษาพุทธศาสนาในชีวิตประจำวันของชาวไทลื้อในสิบสองปันนาซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวัดในชุมชนไทลื้อ โดยพบว่าพุทธศาสนาไม่ได้เป็นเพียงศาสนา แต่ยังเป็นสถาบันทางสังคมที่มีบทบาทในการสืบทอดความรู้ บ่มเพาะจริยธรรม และควบคุมพฤติกรรมทางสังคม พระสงฆ์ถือเป็นศูนย์กลางของชุมชน และเป็นผู้นำทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์นี้ ต่อมา ศุภชัย ทองสุข (2561) ได้ทำการศึกษาวัฒนธรรมและความเชื่อของชาวไทลื้อในสิบสองปันนา พบว่า การผสมผสานศาสนาพุทธกับวิถีท้องถิ่นงานวิจัยนี้ศึกษารูปแบบความเชื่อที่ผสมผสานระหว่างพระพุทธศาสนาแบบเถรวาทกับความเชื่อดั้งเดิม เช่น ผีบ้านผีเมือง และพิธีกรรมเช่นบรรพบุรุษ แม้ศาสนาจะเป็นแกนหลัก แต่ความเชื่อพื้นบ้านยังคงมีบทบาทอย่างกลมกลืน ชี้ให้เห็นว่าวัฒนธรรมไทลื้อมีความยืดหยุ่นและปรับตัวเพื่อรักษาอัตลักษณ์ตนเอง

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิจัยรูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนาโดยการกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ว่า เพื่อศึกษาประเพณีของชาวไทลื้อในเมืองสิบ

สองป็นนา เพื่อศึกษาประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา เพื่อวิเคราะห์รูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา และนำเสนอรูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในเมืองสิบสองป็นนา ซึ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงมิติที่หลากหลายของพุทธศาสนาในจีนทั้งในด้านศาสนา วัฒนธรรม ชชาติพันธุ์ และการเมือง จึงอาจกล่าวได้ว่าพุทธศาสนาในประเทศจีนมิได้เป็นเพียงความเชื่อทางศาสนา แต่เป็นระบบคุณค่าทางวัฒนธรรมที่หล่อหลอมสังคมจีนมายาวนาน และยังคงมีบทบาทสำคัญในยุคปัจจุบัน

1.2. คำถามวิจัย

การศึกษาเรื่องรูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในเมืองสิบสองป็นนาผู้วิจัยได้ตั้งคำถามเพื่อการวิจัยไว้ดังนี้

- 1.2.1 ประเพณีและความเชื่อของชาวไทลื้อในเมืองสิบสองป็นนาเป็นอย่างไร
- 1.2.2 ประเพณีและความเชื่อของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในเมืองสิบสองป็นนาเป็นอย่างไร
- 1.2.3 รูปแบบประเพณีและความเชื่อของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในเมืองสิบสองป็นนาเป็นอย่างไร
- 1.2.4 นำเสนอรูปแบบประเพณีและความเชื่อของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในเมืองสิบสองป็นนาอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.3.1 เพื่อศึกษาประเพณีและความเชื่อของชาวไทลื้อในเมืองสิบสองป็นนา
- 1.3.2 เพื่อศึกษาประเพณีและความเชื่อของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในเมืองสิบสองป็นนา
- 1.3.3 เพื่อวิเคราะห์รูปแบบประเพณีและความเชื่อของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในเมืองสิบสองป็นนา
- 1.3.4 เพื่อนำเสนอรูปแบบประเพณีและความเชื่อของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในเมืองสิบสองป็นนา

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษานี้มุ่งศึกษาประเพณีและความเชื่อของชาวไทลื้อที่มีความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาเถรวาทในบริบทสังคมสิบสองป็นนา โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิชาการที่

เกี่ยวข้องกับเอกสาร ตำรา งานวิจัย และบทความวิชาการ ทั้งในมิติทางศาสนา วัฒนธรรม และชาติพันธุ์ศึกษา โดยเนื้อหาหลักประกอบด้วย

1. การศึกษาประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ได้แก่

- ประเพณีขึ้นธาตุ
- ประเพณีตั้งธรรมหลวง
- ประเพณีเข้าพรรษาและออกพรรษา
- ประเพณีสงกรานต์
- ประเพณีดำน้ำบ้าน

2. การศึกษาบริบทของพระพุทธศาสนาในสังคมไทลื้อเมืองสิบสองป่านา รวมถึงบทบาทของวัด พระสงฆ์ และพิธีกรรมทางศาสนาในวิถีชีวิตของชุมชน

1.4.2 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยครั้งนี้ใช้การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) แบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคัดเลือกบุคคลที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ หรือมีบทบาทเกี่ยวข้องกับประเพณีและพระพุทธศาสนาในชุมชนไทลื้อ ได้แก่ นักวิชาการพระพุทธศาสนา ผู้นำศาสนสถาน พระสงฆ์ที่มีความเชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา ปราชญ์ชาวบ้าน และเจ้าหน้าที่รัฐในพื้นที่ โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวมจำนวน 20 รูป/คน

1.4.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ชุมชนชาวไทลื้อในเขตนครเชียงใหม่ อำเภอเมืองฮาย และอำเภอเมืองลำ ในเขตปกครองตนเองชนชาติไทสิบสองป่านา มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรมไทลื้อที่สัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาเถรวาทอย่างชัดเจน

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในเมืองสิบสองป่านา” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งศึกษาประเพณีและความเชื่อทางพระพุทธศาสนาในบริบทของสังคมไทลื้อ โดยใช้วิธีการศึกษาข้อมูลเอกสาร การสังเกตภาคสนาม และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อทำความเข้าใจความหมาย โครงสร้าง และบทบาทของประเพณีที่สัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาในชุมชน

1.1.5 พื้นที่ศึกษา

พื้นที่ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ ชุมชนชาวไทลื้อในเขตนครเชียงใหม่ อำเภอเมืองฮาย และอำเภอเมืองลำ ในเขตปกครองตนเองชนชาติไทสิบสองป่านา มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่ง

เป็นพื้นที่ที่ยังคงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทลื้อที่สัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาเถรวาทไว้อย่างเข้มแข็ง

1.5.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยครั้งนี้ใช้การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) แบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคัดเลือกบุคคลที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และมีบทบาทเกี่ยวข้องกับประเพณี ความเชื่อ และพระพุทธศาสนาในสังคมไทลื้อ รวมจำนวนทั้งสิ้น 20 รูป/คน ประกอบด้วย

1. นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 4 รูป/คน
2. ผู้นำศาสนสถานหรือผู้ดูแลวัด จำนวน 4 รูป/คน
3. พระสงฆ์ผู้มีความรู้ด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 4 รูป
4. ประชาชนชาวบ้านหรือผู้รู้ด้านประเพณีท้องถิ่น จำนวน 4 รูป/คน
5. เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมวัฒนธรรม จำนวน 4 คน

ผู้ให้ข้อมูลดังกล่าวเป็นผู้ที่สามารถให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับประเพณี ความเชื่อ และบทบาทของพระพุทธศาสนาในวิถีชีวิตของชุมชนไทลื้อ

1.5.3 แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แหล่งข้อมูลในการศึกษา 2 ประเภท ได้แก่ ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) ดังต่อไปนี้

1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) ข้อมูลปฐมภูมิที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาทซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลดั้งเดิมทางพระพุทธศาสนา อันประกอบด้วยพระไตรปิฎก ซึ่งผู้วิจัยนำมาใช้เป็นฐานในการศึกษาหลักธรรม แนวคิด และหลักการทางพระพุทธศาสนาที่สัมพันธ์กับประเพณี ความเชื่อ และวิถีปฏิบัติของชาวไทลื้อ โดยเฉพาะหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ศีลธรรม และความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับสังคม ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้คัมภีร์ดังกล่าวเพื่อวิเคราะห์และอธิบายความเชื่อและพิธีกรรมที่ปรากฏในประเพณีของชาวไทลื้อในบริบทของพระพุทธศาสนาเถรวาท

2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาจากหนังสือ ตำรา บทความทางวิชาการ งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง โดยเนื้อหาครอบคลุมประเด็นสำคัญ ได้แก่

- ประเพณีและวัฒนธรรมของชาวไทลื้อ
- พระพุทธศาสนาในเขตสิบสองปันนา
- แนวคิดทางวัฒนธรรม ชนชาติพันธุ์ศึกษา และมานุษยวิทยาศาสนา
- งานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างศาสนา ความเชื่อ และวิถีชีวิตของชุมชน

ข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิถูกนำมาใช้เพื่อประกอบการวิเคราะห์เชิงบริบท และเพื่อสนับสนุนการตีความรูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่สัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาในมิติทางสังคม วัฒนธรรม และศาสนา

1.5.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือหลักที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ลักษณะกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ซึ่งประกอบด้วยคำถามปลายเปิด

1.5.5 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับรูปแบบประเพณีและความเชื่อของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในเมืองสืบสองปันนา

1) ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาหลักการแบบสัมภาษณ์รูปแบบประเพณีและความเชื่อของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในเมืองสืบสองปันนา เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานของการทำวิจัยขั้นต้น

1.1) กำหนดวัตถุประสงค์ของการสร้างแบบสัมภาษณ์รูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในเมืองสืบสองปันนา

1.2) ระบุเนื้อหาและประเด็นหลักในข้อคำถามให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ในการสร้างแบบสัมภาษณ์รูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในเมืองสืบสองปันนา

1.3) กำหนดข้อคำถามโดยเป็นคำถามปลายเปิดโดยกำหนดปลายเปิดเป็นข้อเสนอแนะ และข้อปลายปิดเป็นข้อคำถามแบบรายชื่อ

1.4) ร่างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

2) ขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

2.1) ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์เสนอผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อประเมินความเหมาะสมของข้อคำถาม ตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านโครงสร้างและเนื้อหา (Construct and Content Validity) และพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

2.1) นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหา (Content Validity Index : CVI) เพื่อให้ได้ข้อคำถามที่มีความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหาชัดเจน ซึ่งคำนวณได้เท่ากับ 1.00 ผ่านเกณฑ์คุณภาพ ตามสูตรดังต่อไปนี้ ดังนี้

$$\text{สูตร} \quad \text{CVI} = \frac{\text{จำนวนคำถามที่ผู้เชี่ยวชาญทุกคนให้ความเห็นระดับ 3 และ 4}}{\text{จำนวนคำถามทั้งหมด}}$$

เกณฑ์คุณภาพคือ 0.80 ขึ้นไป

2.3) ปรับข้อความตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญในการสร้างแบบสัมภาษณ์

2.4) นำเครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญฉบับสมบูรณ์จัดพิมพ์เพื่อนำไปเก็บข้อมูลต่อไป

1.5.6 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามดำเนินการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการสังเกตบริบททางวัฒนธรรมของชุมชน โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ติดต่อประสานงานกับชุมชนและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
2. ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและขอความยินยอมในการให้ข้อมูล
3. ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกและบันทึกข้อมูล
4. ถอดความข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Transcription)
5. ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยใช้วิธีการตรวจสอบกับผู้ให้ข้อมูล (Member

Checking)

1.5.7 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากเอกสาร การสังเกต และการสัมภาษณ์เชิงลึก นำมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์เชิงประเด็น (Thematic Analysis) โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การจัดระเบียบข้อมูล (Data Organization)
2. การกำหนดรหัสข้อมูล (Coding)
3. การจัดกลุ่มประเด็นสำคัญ (Categorization)
4. การตีความและสังเคราะห์ข้อมูล (Interpretation and Synthesis)
5. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical

Description)

ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวนำไปสู่การสังเคราะห์ “รูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา” ในมิติของโครงสร้างทางวัฒนธรรม ความเชื่อ และบทบาทของศาสนาในวิถีชีวิตของชุมชน

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.6.1 ได้ทราบถึงประเพณีของชาวไทลื้อในเมืองสืบสองปันนา
- 1.6.2 ได้ทราบถึงประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในเมืองสืบสองปันนา
- 1.6.3 ได้บทวิเคราะห์รูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในเมืองสืบสองปันนา
- 1.6.4 ได้รูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในเมืองสืบสองปันนา

1.7 เอกสารและการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.7.1 เอกสารที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับศาสนาในบริบทวัฒนธรรม

การศึกษาศาสนาในบริบทสังคมร่วมสมัยไม่ได้มองศาสนาเพียงในฐานะระบบคำสอนเชิงคัมภีร์เท่านั้น แต่ยังพิจารณาศาสนาในฐานะปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของผู้คน นักมานุษยวิทยาหลายท่านได้เสนอว่าศาสนาเป็นระบบความหมายที่มนุษย์ใช้ในการอธิบายโลกและกำหนดแบบแผนการดำเนินชีวิต

คลิฟฟอร์ด เกียร์ตซ์ (Clifford Geertz, 1973) เสนอแนวคิดที่ว่าศาสนาเป็น “ระบบสัญลักษณ์” (system of symbols) ที่ช่วยสร้างความหมายให้กับประสบการณ์ของมนุษย์ และทำหน้าที่กำหนดโลกทัศน์ (worldview) และจริยธรรม (ethos) ของสังคม แนวคิดดังกล่าวช่วยอธิบายว่าพิธีกรรมและประเพณีทางศาสนาเป็นกลไกสำคัญในการถ่ายทอดคุณค่าทางวัฒนธรรมและความเชื่อของชุมชน

ในทำนองเดียวกัน ปีเตอร์ เบอร์กอร์ (Peter Berger, 1967) อธิบายว่าศาสนาเป็นกระบวนการสร้างความหมายทางสังคม (social construction of reality) ซึ่งช่วยให้มนุษย์สามารถอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในชีวิต รวมทั้งสร้างความมั่นคงทางจิตใจท่ามกลางความไม่แน่นอนของโลก

แนวคิดเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าศาสนาไม่เพียงเป็นระบบความเชื่อทางจิตวิญญาณ แต่ยังเป็นองค์ประกอบสำคัญของโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม

แนวคิดเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในบริบทท้องถิ่น

ในการศึกษาพระพุทธศาสนาในสังคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นักวิชาการจำนวนมากเสนอว่าพระพุทธศาสนามักปรากฏในรูปของ “พระพุทธศาสนาในบริบทท้องถิ่น” (Localized Buddhism) ซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนากับความเชื่อพื้นบ้าน

สแตนลีย์ แทมเบียห์ (Stanley Tambiah, 1970) ศึกษาพระพุทธศาสนาในสังคมไทยและเสนอว่า พุทธศาสนาในสังคมท้องถิ่นมักมีความสัมพันธ์กับความเชื่อเรื่องผี พิธีกรรม และระบบสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม ซึ่งสะท้อนการปรับตัวของศาสนาให้เข้ากับบริบทของชุมชน

ในทำนองเดียวกัน คีย์ส (Charles F. Keyes, 1983) อธิบายว่าพระพุทธศาสนาในสังคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีลักษณะเป็น “พุทธศาสนาในชีวิตประจำวัน” (everyday Buddhism) ที่แทรกอยู่ในกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน เช่น พิธีกรรม งานบุญ และประเพณีต่าง ๆ

แนวคิดดังกล่าวช่วยอธิบายว่าพระพุทธศาสนาในชุมชนชาติพันธุ์มีดำรงอยู่เพียงในรูปแบบของหลักคำสอนเท่านั้น แต่ยังปรากฏผ่านประเพณีและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของผู้คน

แนวคิดเกี่ยวกับประเพณีและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

ประเพณีเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สะท้อนอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ นักวิชาการด้านมานุษยวิทยาเสนอว่าประเพณีและพิธีกรรมมีบทบาทในการสร้างความเป็นหนึ่งเดียวของชุมชนและถ่ายทอดคุณค่าทางวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น

ฮอบส์บอม และ เรนเจอร์ (Hobsbawm & Ranger, 1983) เสนอแนวคิดเรื่อง “ประเพณีที่ถูกสร้างขึ้น” (Invented Tradition) ซึ่งอธิบายว่าประเพณีหลายรูปแบบถูกสร้างหรือปรับเปลี่ยนขึ้นเพื่อรักษาอัตลักษณ์และความต่อเนื่องของสังคม

ในขณะที่วิกเตอร์ เทอร์เนอร์ (Victor Turner, 1969) อธิบายว่าพิธีกรรมเป็นกระบวนการทางสังคมที่ช่วยสร้างความสามัคคีของชุมชนผ่านประสบการณ์ร่วมในพิธีกรรม

แนวคิดเหล่านี้ช่วยให้เข้าใจบทบาทของประเพณีในฐานะกลไกทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงศาสนา สังคม และอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์

1.7.2 วิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเกี่ยวกับชาวไทยเชื้อสายใหญ่ให้ความสำคัญกับประเด็นด้านวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์

กขพรรณ จันทรา (2565) ศึกษาการดำเนินชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อบ้านหนองบัว จังหวัดน่าน โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการศึกษาพบว่าความเชื่อของชาวไทยลื้อประกอบด้วยทั้งความเชื่อดั้งเดิม เช่น ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ และความเชื่อทางพระพุทธศาสนา เช่น แนวคิดเรื่องบุญ บาป และกฎแห่งกรรม ซึ่งทั้งสองระบบความเชื่อได้ผสมผสานกันอย่างกลมกลืนในวิถีชีวิตของชุมชน

พระครูวิจิตรพัฒนโกศล (สุเวศน์ หอมนาน) (2565) ศึกษารูปแบบการส่งเสริมประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทยลื้อในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการศึกษาพบว่าประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทยลื้อมีบทบาทสำคัญในการสร้างความสามัคคี

ของชุมชน และการส่งเสริมประเพณีดังกล่าวเกิดจากความร่วมมือของหลายภาคส่วน ได้แก่ ภาครัฐ ภาคประชาชน และสถาบันการศึกษา

เปรมวิทย์ วิวัฒน์เศรษฐ์ (2561) ศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวไทลื้อผ่านพิธีกรรม แห่งชีวิตในจังหวัดพะเยา โดยใช้แนวทางคติชนวิทยา ผลการวิจัยพบว่าพิธีกรรมแห่งชีวิตของชาวไทลื้อ สะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมผ่านองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น ภาษา สัญลักษณ์ และรูปแบบพิธีกรรม

วรรณิตา ถึงแสง (2565) ศึกษาตำนานการสร้างโลกของชาวไทลื้อจากคัมภีร์โบราณในสิบสองปันนา ผลการศึกษาพบว่าตำนานดังกล่าวสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อพื้นบ้านกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนา และแสดงให้เห็นบทบาทของตำนานในการถ่ายทอดความเชื่อและอัตลักษณ์ของชุมชน

วสันต์ ปัญญาแก้ว (2561) ศึกษาวิจัยเรื่อง “มองไทลื้อสิบสองปันนากับชาติจีนยุคใหม่ผ่านชีวิตประวัติของผู้นำจารีของชาวไทลื้อ” ผลการศึกษาพบว่า ช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 17 เริ่มมีการก่อตัวของรัฐไทในเชียงแสนและยูนนาน โดยสร้างเครือข่ายรัฐไทหลายแห่ง รวมทั้งรัฐสิบสองปันนา ซึ่งเป็นสมาพันธ์ของหัวเมืองไทลื้อ กระทบจากสงครามและการแข่งขันระหว่างพม่าและสยาม ทำให้โครงสร้างอำนาจเปลี่ยนแปลง เมื่อปี 2496 จีนจัดตั้งเขตปกครองตนเองชนชาติไทสิบสองปันนา ส่งผลต่อชีวิตและวัฒนธรรมของชาวไทลื้อ กระบวนการบูรณาการยังดำเนินต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

เสาวภา ศักยพันธุ์ 2558 ได้ศึกษาวิจัยวัฒนธรรมอาหารไทลื้อภาคลุ่มน้ำโขง: ไทย จีน พม่า และลาว ผลการศึกษวิจัยพบว่า อาหารไทลื้อในทุกพื้นที่มีอัตลักษณ์ชัดเจน เช่น น้ำปู๋ ข้าวแรมพิน และขนมจีน แม้อาหารในเชียงรุ่งจะเน้นแป้งอย่างมากกว่า นอกจากนี้ยังมีปัจจัยที่ส่งผลต่อความคงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมอาหาร เช่น การสร้างจิตสำนึกและการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม แต่ก็มีปัจจัยที่ทำให้วัฒนธรรมอาหารเปลี่ยนแปลง เช่น กระแสโลกาภิวัตน์และการหิบบิณฑบาตทางวัฒนธรรม

พระปลัดระพิน พุทธิสารโร กีเรก ด้วงลอย และ มัลลิกา มุนชะริน. 2566 ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ไทลื้อ และพุทธศาสนาเถรวาทในจีน (สิบสองปันนา) : ประวัติศาสตร์และพัฒนาการ ผลการศึกษาพบว่า สิบสองปันนาเป็นดินแดนที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อที่จัดอยู่ในตระกูลภาษาไท-กะได รวมทั้งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่นับถือพระพุทธศาสนาเถรวาท นับแต่สมัยกลางได้เข้ามามีอิทธิพลยังดินแดนสุโขทัย และแพร่กระจายไปยังดินแดนต่าง ๆ พร้อมกับนิกายสำนักแบบวัดป่าแดง ทำให้พระพุทธศาสนาเถรวาทกระจายไปยังกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อในจีน และยังคงสืบทอดรักษามาจนกระทั่งปัจจุบัน โดยความสำคัญของพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นแบบกลุ่มชาติพันธุ์ในท้องถิ่นไทลื้อ ทำให้พระพุทธศาสนามีลักษณะผสมผสานกับแนวคิดพื้นเมืองและเอกลักษณ์ไทเหนือ การใช้บทสวด การใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารในกลุ่มไทลื้อด้วยกันเอง และกลุ่มชาวจีนที่นับถือพระพุทธศาสนา

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าว พบว่า งานศึกษาส่วนใหญ่เน้นการศึกษาประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรม และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวไทลื้อในบริบทพื้นที่ต่างๆ อย่างไรก็ตาม ยังมีงานวิจัยจำนวนน้อยที่ศึกษารูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อในเมืองสิบสองปันนา โดยเฉพาะ รวมทั้งการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างประเพณีกับพระพุทธศาสนาในเชิงโครงสร้างและเชิงแนวคิด ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษารูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา เพื่อเติมเต็มช่องว่างทางองค์ความรู้ในประเด็นดังกล่าว

1.8 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพที่ 1.1 แสดงกรอบการวิจัยเรื่องรูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ในเมืองสิบสองปันนา

1.9 คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1.9.1 ประเพณีของชาวไทลื้อ หมายถึง ประเพณีขึ้นธาตุ, ประเพณีตั้งธรรมหลวง, ประเพณีเข้าพรรษา-ออกพรรษา, สงกรานต์, ตำนานใจบ้าน

1.9.2 เมืองสิบสองปันนา หมายถึง เขตปกครองตนเองชนชาติไทสิบสองปันนา (Xishuangbanna Dai Autonomous Prefecture) มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อที่มีจำนวนมาก และเป็นศูนย์กลางวัฒนธรรมที่ผสมผสานอัตลักษณ์ความเป็นไทกับบริบทสังคมจีนในกรอบของพระพุทธศาสนาเถรวาท

1.9.3 พุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา หมายถึง แนวปฏิบัติ คำสอน รูปแบบการนับถือ และการจัดองค์กรของพระพุทธศาสนาเถรวาทที่ดำรงอยู่ในพื้นที่สิบสองปันนา ซึ่งมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพุทธศาสนาแบบล้านนาในภาคเหนือของประเทศไทย โดยมีบทบาทของวัด พระสงฆ์ พิธีกรรม และการใช้ภาษาบาลีร่วมกับภาษาท้องถิ่นในการเผยแผ่คำสอนและประกอบศาสนกิจ

1.9.4 รูปแบบประเพณี หมายถึง โครงสร้างหรือแบบแผนของการปฏิบัติทางวัฒนธรรมและพิธีกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบด้านความเชื่อ ขั้นตอนพิธีกรรม บทบาทของบุคคลในชุมชน และความหมายทางสังคมและศาสนา ที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างประเพณีกับพระพุทธศาสนาในสังคมไทลื้อ

1.9.5 ความเชื่อพื้นถิ่น หมายถึง ระบบความเชื่อดั้งเดิมของชุมชนไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับผีบรรพบุรุษ ธรรมชาติ และสิ่งเหนือธรรมชาติ ซึ่งมีบทบาทในการกำหนดค่านิยม พฤติกรรม และพิธีกรรมในชีวิตประจำวัน และสามารถผสมผสานกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาได้อย่างกลมกลืน

1.9.6 พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา หมายถึง กิจกรรมหรือการปฏิบัติที่ชุมชนประกอบขึ้นตามความเชื่อและหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เช่น การทำบุญ การสวดมนต์ การถวายทาน และพิธีกรรมในวันสำคัญทางศาสนา ซึ่งมีบทบาทในการเสริมสร้างศรัทธาและความสัมพันธ์ของชุมชน

1.9.7 อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวไทลื้อ หมายถึง ลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรม ภาษา ความเชื่อ ประเพณี และวิถีชีวิตที่สะท้อนตัวตนและความเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ ซึ่งได้รับการสืบทอดและปรับตัวภายใต้บริบททางสังคม ศาสนา และประวัติศาสตร์ของพื้นที่สิบสองปันนา

1.9.8 พุทธศาสนาในบริบทท้องถิ่น หมายถึง รูปแบบการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาที่ปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรม ความเชื่อ และวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น ทำให้คำสอนทางพระพุทธศาสนา ถูกตีความและปฏิบัติในลักษณะที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และบริบทประเพณีของชาวไทลื้อ

งานวิจัยเรื่อง “รูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในเมืองสืบสองปันนา” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และบริบทประเพณีของชาวไทลื้อ ดังต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรมทางศาสนา
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อและวัฒนธรรมในสังคมชาติพันธุ์
- 2.3 บริบททางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชาวไทลื้อในเมืองสืบสองปันนา
- 2.4 ประเพณีสำคัญของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา
 - 2.4.1 ประเพณีขึ้นธาตุ
 - 2.4.2 ประเพณีตั้งธรรมหลวง
 - 2.4.3 ประเพณีเข้าพรรษาและออกพรรษา
 - 2.4.4 ประเพณีสงกรานต์
 - 2.4.5 ประเพณีตานใจบ้าน

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรมทางศาสนา

ประเพณีและความเชื่อ เป็นองค์ประกอบสำคัญของวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงวิถีชีวิต ค่านิยม และโลกทัศน์ของสังคมมนุษย์ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ประเพณีหมายถึงแบบแผนหรือแนวปฏิบัติที่สังคมยอมรับและสืบทอดกันมา เช่น พิธีกรรม เทศกาล หรือกิจกรรมที่มีความหมายเฉพาะ ส่วนความเชื่อคือการยึดมั่นในสิ่งที่อาจไม่สามารถพิสูจน์ได้ทางวิทยาศาสตร์ แต่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและการตัดสินใจของบุคคลในสังคมไทย ประเพณีและความเชื่อมีบทบาทสำคัญในการกำหนดวิถีชีวิตและสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ตัวอย่างเช่น ประเพณีสงกรานต์ที่ไม่เพียงแต่เป็นการเฉลิมฉลองปีใหม่ไทย แต่ยังเป็นโอกาสในการแสดงความกตัญญูต่อผู้ใหญ่และการรวมตัวของครอบครัว ความเชื่อเกี่ยวกับผี วิญญาณ หรือโชคลางก็มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต เช่น การทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ล่วงลับ หรือการหลีกเลี่ยงการกระทำบางอย่างในวันสำคัญนักษัตรและนักษัตรวิทาและนักษัตรวิทาได้เสนอแนวคิดต่าง ๆ เพื่ออธิบายบทบาทของประเพณีและความเชื่อในสังคม Emile Durkheim มองว่าศาสนาและพิธีกรรมมีบทบาทในการสร้างความสามัคคีและความเป็นปึกแผ่นของสังคม โดยการเข้าร่วมพิธีกรรมร่วมกันทำให้สมาชิกในสังคมรู้สึกเชื่อมโยงกันและมีจิตสำนึกร่วมกัน (Durkheim, 1912)

“ประเพณี” หมายถึง พฤติกรรมและกิจกรรมที่มนุษย์ในกลุ่มสังคมหรือชนเผ่าใดชนเผ่าหนึ่ง ยึดถือและปฏิบัติสืบต่อกันมา ขณะที่ “ความเชื่อ” คือระบบความคิดที่ให้คำอธิบายปรากฏการณ์ชีวิต หรือธรรมชาติที่เหนือความเข้าใจ โดยเฉพาะในกลุ่มชาติพันธุ์ การผสมผสานระหว่างประเพณีและความเชื่อจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการดำรงอยู่ของชุมชนท้องถิ่น (Geertz, 1973)

คำว่า “พิธีกรรม” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542) หมายถึง งานที่จัดขึ้นตาม ลัทธิหรือความเชื่อตามขนบธรรมเนียมประเพณี เช่น พิธีมงคลสมรส พิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ โดยเฉพาะในทางศาสนา พิธีกรรมคือการบูชา หรือแบบแผนที่กระทำเพื่อความขลังและความเป็นสิริมงคล

ประชิด สุกฤษณ์พัฒน์ (2546) เสนอว่า พิธีกรรมเป็นรูปแบบของพฤติกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อแสดงความเกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งมักดำเนินการโดยกลุ่มคนที่มีเป้าหมายร่วมกันเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ปรารถนา

ด้านคำว่า “ประเพณี” ดนัย ไชยโยธา (2546) อธิบายว่า หมายถึงแบบความคิด ความเชื่อ การกระทำ ค่านิยมและจารีตที่สังคมยึดถือและปฏิบัติซ้ำ ๆ จนกลายเป็นความเคยชิน เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตที่มีการสืบทอดกันมา

บรรเทิง พาพิจิตร (2549) ที่เห็นว่าประเพณีเป็นมรดกของสังคมที่ต้องถ่ายทอดและพัฒนา ต่อเนื่อง โดยมีองค์ประกอบสำคัญ เช่น การแสดงออกเชิงอารมณ์ การเกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และการกระทำร่วมกันที่สร้างความรู้สึกร่วมกัน

Claude Lévi-Strauss มองว่าทุกวัฒนธรรมมีโครงสร้างทางความคิดพื้นฐานที่คล้ายกัน เช่น คู่ตรงข้าม (ดี-ชั่ว, ชาย-หญิง) และประเพณีเป็นกลไกในการแสดงโครงสร้างเหล่านี้ผ่านพิธีกรรมและนิทานพื้นบ้าน (Lévi-Strauss, 1963)

Eric Hobsbawm เสนอว่า ประเพณีบางอย่างไม่ได้เก่าแก่ดั้งเดิมอย่างที่สังคมเชื่อ หากแต่ถูกสร้างขึ้นในยุคสมัยใหม่เพื่อให้เกิดความชอบธรรมทางการเมือง หรือเพื่อสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นหนึ่งเดียวในชาติ (Hobsbawm & Ranger, 1983)

บรรเทิง พาพิจิตร (2549, น. 78) โดยเนื้อหาสาระแล้ว ประเพณี คือ สิ่งที่คนในสังคมส่วนรวมสร้างขึ้นให้เป็นมรดกที่ผู้เป็นทายาทจะต้องรับไว้และปรับปรุงแก้ไขให้คงอยู่ขึ้นไป รวมทั้งมีการเผยแพร่แก่คนในสังคมอื่นด้วย รูปลักษณ์สำคัญของประเพณี เท่าที่เราพอมองเห็นได้ มีดังนี้

1. เป็นสิ่งที่ยึดถือร่วมกันของกลุ่มชน
2. มักเป็นพิธีการ
3. มักเป็นการกระทำที่มีการแสดงออกทางอารมณ์ ทำกันอย่างเคร่งครัด หรือทำอย่างตั้งใจมาก
4. มักเป็นสิ่งที่ทำให้คนมีความรู้สึกว่าตนมีข้อผูกมัดต่อสังคม หรือคนมีความรับผิดชอบซึ่งกันและกัน

5. มักเกี่ยวกับความเชื่อของกลุ่มชน ในเรื่องของอำนาจเหนือมนุษย์

6. มักเป็นพิธีกรรมของความเชื่อ หรือการบูชาคุณที่กลุ่มชนนับถือ

ประชิด สกฤษณ์พัฒน์ (2546, น. 61) ได้ให้ความสำคัญของประเพณีและพิธีกรรมเป็นรากฐานหนึ่งของสังคมที่มีความสัมพันธ์กับชีวิตและสังคมมาโดยตลอด ประเพณีและพิธีกรรมจึงมีบทบาทต่อมนุษย์หลายประการ คือ

1. เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ คนเราไม่ว่าจะอยู่ในยุคใด สมัยใด เมื่อประสบปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ มักจะเกิดภาวะความเครียดและคิดมากมองว่า สถานะชีวิตไม่เป็นอย่างที่ตนเองปรารถนา โดยเฉพาะผลต่อร่างกาย เป็นภาวะสุขภาพที่อาจทำให้เกิดความเจ็บป่วยทางกายหรือทางจิตประสาทก็ได้ การทำพิธีกรรมหรือ “พิธี” เป็นการแก้ไขเรื่องร้ายให้กลายเป็นดี ทำให้จิตใจสบายขึ้น ผ่อนคลายความตึงเครียดและลดความเจ็บปวดทางจิตใจ

2. เป็นมาตรฐานพฤติกรรมของคนในสังคม การอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุขและเป็นปกติวิสัยนั้น จำเป็นต้องมีขอบงาม มีกฎเกณฑ์แบบแผนที่ทุกคนยอมรับและประพฤติปฏิบัติตาม

3. เป็นสัญลักษณ์ที่ทำให้เข้าถึงสาระสำคัญของชีวิต ประเพณีและพิธีกรรมแต่ละอย่างมีแบบแผนหรือ แบบแผนการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องในตัวของมัน ขั้นตอนของการปฏิบัติทางพิธีกรรมจึงเป็นการแสดงความเคารพต่อสิ่งที่เกี่ยวข้องในพิธีกรรมอย่างชัดเจน มีการจัดขั้นตอนของพิธีกรรมให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์และมีความหมายต่อบุคคลผู้เข้าร่วมในพิธีกรรม และผู้ที่เป็นผู้ประกอบพิธีกรรม รวมทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของบุคคลในแต่ละบทบาทด้วย

4. เป็นเครื่องผูกความสัมพันธ์กับคนอื่น การประกอบพิธีกรรม การกระทำกิจกรรมร่วมใด ๆ ร่วมกัน เป็นแบบแผนสำคัญ ย่อมเป็นสิ่งที่ทุกฝ่ายให้ความยอมรับ และเกิดเป็นพันธะผูกพันได้ดีกับบุคคลที่เข้าร่วมพิธีหรืองานพิธีนั้น

5. เป็นเครื่องสะท้อนความเชื่อของสังคม สังคมใด ๆ ก็ตาม หากสังคมนั้นมีวัฒนธรรม มีความเชื่อว่าจะต้องมีการจัดงานตามโอกาสพิเศษต่าง ๆ เช่น วันเกิด การตาย สิ่งเหล่านี้จะเป็นสิ่งที่ช่วยให้เห็นความเชื่อของสังคมนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี

ในยุคปัจจุบัน ประเพณีและความเชื่อต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงจากกระแสโลกาภิวัตน์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ การสื่อสารที่รวดเร็วและการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมทำให้บางประเพณีถูกปรับเปลี่ยนหรือเลือนหายไป อย่างไรก็ตาม ก็มีความพยายามในการอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีผ่านการศึกษา การจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม และการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมการเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของประเพณีและความเชื่อจึงเป็นสิ่งจำเป็น ไม่เพียงแต่เพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม แต่ยังเพื่อการสร้างสังคมที่มีความหลากหลายและเคารพในความแตกต่าง การศึกษาและการสื่อสารที่เปิดกว้างสามารถช่วยให้ประเพณีและความเชื่อยังคงมีชีวิตและความหมายในสังคมสมัยใหม่

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อและวัฒนธรรมในสังคมชาติพันธุ์

ไทลื้อเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทในแถบลุ่มน้ำโขง โดยเฉพาะในเมืองเชียงรุ่ง เขตสิบสองปันนา ประเทศจีน ถือเป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวไทลื้อ มีภาษา วรรณกรรม และความเชื่อเฉพาะตน ซึ่งสะท้อนผ่านประเพณีและพิธีกรรม เช่น ประเพณีไหว้ผีบ้านผีเมือง พิธีล้างเมือง (Dao, 2018) โดยชาวไทลื้อยังคงรักษาวิถีวัฒนธรรมผ่านการแต่งกาย อาหาร ทอผ้า และพิธีกรรมประจำปี

ฐานันท์ เครือระยา (2553) ของสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้กล่าวว่าชาวไทลื้อ ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณตอนใต้ของจีน มีเมืองเชียงรุ่ง ในเขตสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน เป็นศูนย์กลาง ชาวไทลื้อจึงมีประวัติศาสตร์ร่วมกับจีนมาเป็นเวลายาวนาน ในช่วงหลายร้อยปีที่ผ่านมา มีกลุ่มชาวไทลื้อบางส่วนได้อพยพและถูกกวาดต้อนลงมาอยู่ทางตอนเหนือของพม่า ตอนเหนือของลาว ตอนเหนือของเวียดนาม และทางภาคเหนือของประเทศไทย ในบริเวณจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง พะเยา แพร่ และน่าน เมื่อย้ายมาตั้งถิ่นฐานตามที่ต่าง ๆ แล้ว ชาวไทลื้อก็มีการปรับตัวเข้ากับท้องถิ่นได้อย่างกลมกลืน โดยเฉพาะในส่วนบ้านเรือนที่อยู่อาศัย แต่เดิมนิยมสร้างเป็นเรือนไม้ ยกพื้นสูง หลังคาขนาดใหญ่ลาดเอียงคลุมลงมาจนถึงฝาเรือนภายในเรือนเป็นโถงกว้างและไม่นิยมทำหน้าต่างมากนักเพราะเป็นพื้นที่ที่มีอากาศหนาวเย็น เมื่อชาวไทลื้อย้ายถิ่นฐานเข้ามาจึงมีการสร้างเรือนแบบหลังคาสองจั่วตามแบบเรือนไทยวนและมีหน้าต่างเรือนมากขึ้น เพื่อให้ถ่ายเทอากาศ

ชาวไทลื้อมักประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ว่าง่วนจึงนิยมทอผ้าเพื่อไว้ใช้สอยและถวายเป็นพุทธบูชา ถึงแม้ว่าถิ่นฐานของชาวไทลื้อจะกระจายอยู่ทั่วไป แต่การดำรงชีวิตของกลุ่มไทลื้อทุกแห่งจะมีความคล้ายคลึงกัน เนื่องจากมีพื้นฐานทางวัฒนธรรมที่เหมือนกัน ซึ่งเห็นได้ชัดเจนจากภาษา การแต่งกาย อาหารประเพณี และความเชื่อความศรัทธาในพระพุทธศาสนาหญิงสาวชาวไทลื้อมีฝีมือด้านการทอผ้าเป็นอย่างยิ่ง เพราะได้รับการฝึกฝนมาจากแม่และญาติพี่น้องฝ่ายหญิง การออกแบบสร้างสรรค์ผ้าทอไทลื้อถือว่ามีความวิจิตรพิสดาร โดยสามารถทำเป็นลวดลายต่างๆ ได้ด้วยเทคนิคการจก การขีด และแกะล้าง เช่น ลายนาคร ลายหงส์ ลายปราสาท เป็นต้น ผ้าทอที่ทำขึ้นนั้นใช้สำหรับเป็นเครื่องนุ่งห่มของคนในครอบครัว รวมถึงเป็นเครื่องใช้จำพวกที่นอน หมอน ผ้าห่ม ฯลฯ ทั้งนี้หากต้องการทำบุญก็จะทอดุง หรือผ้าที่ใช้ในพุทธศาสนาถวายที่วัด สร้างกุศลให้ผู้หญิงแทนการบวชพระการแต่งกายของสตรีชาวไทลื้อนิยมสวมเสื้อปิดสี่ซั่ม เป็นเสื้อที่ไม่มีกระดุม แต่จะผูกเชือกที่سابเสื้อด้านซ้าย นุ่งซิ่นตาลื้อ อาจมีเพิ่มลวดลายด้วยเทคนิคต่าง ๆ เพื่อความสวยงามเกล้ามวยผมไว้บนกระหม่อมและเคียนหัวด้วยผ้าพื้นสีขาวหรือสีชมพู ส่วนบุรุษนิยมสวมเสื้อแขนยาว สวมทับด้วยเสื้อผ่าหรือเสื้อกั๊กปกคลุมด้วยเลื่อม สวมกางเกงขายาวสีเดียวกับเสื้อ ต่อหัวกางเกงด้วยผ้าสีขาว เคียนหัวด้วยผ้าพื้นสีขาวหรือสีชมพู ทั้งชายและหญิงนิยมสะพายถุงย่าม หากไปวัดจะพาดบ่าด้วยผ้าเช็ดทุกครั้ง

ไทลื้อ ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณตอนใต้ของประเทศจีน มีเมืองเชียงรุ่ง ในเขตปกครองตนเองชนชาติไท สิบสองปันนา มณฑลยูนนาน เป็นศูนย์กลางของชาวไทลื้อจึงมีประวัติศาสตร์ร่วมกับจีนมาเป็นเวลายาวนาน ในช่วงหลายร้อยปีที่ผ่านมา มีกลุ่มชาวไทลื้อบางส่วนได้อพยพและถูกกวาดต้อนลงมาอยู่ทางตอนเหนือของพม่า ตอนเหนือของลาว ตอนเหนือของเวียดนาม และทางภาคเหนือของประเทศไทย ในบริเวณจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง พะเยา แพร่ และน่าน เมื่อย้ายมาตั้งถิ่นฐานตามที่ต่าง ๆ แล้ว ชาวไทลื้อก็มีการปรับตัวเข้ากับท้องถิ่นได้อย่างกลมกลืน และมีบางส่วนที่อยู่ร่วมกับชุมชนชาวไทยวนหรือคนเมืองและได้ผสมผสานไปหมดแล้วตั้งแต่โบราณ (The Center for the Promotion of Arts and Culture, Chiang Mai University. 2020)

เดิม ไทลื้อ มีถิ่นที่อยู่บริเวณ เมืองลือหลวง จีนเรียกว่า “ลือแจง” ต่อมาได้เคลื่อนย้ายลงมาอยู่บริเวณเมืองหนองแส หรือที่เรียกว่าคุนหมิงในปัจจุบัน แล้วย้ายลงมาสู่ลุ่มน้ำน้ำโขง สิบสองปันนา ปัจจุบัน ประมาณศตวรรษที่ 12 จึงเกิดมีวีรบุรุษชาวไทลื้อชื่อ เจ้าเจียงหญู ได้รวบรวมหัวเมืองต่าง ๆ ในสิบสองปันนาปัจจุบันตั้งเป็นอาณาจักรแจลื้อ (เซอลี่) โดยได้ตั้งศูนย์กลางการปกครองเอาไว้ที่หอคำเชียงรุ่ง นาน 790 ปี ต่อมาถึงสมัยเจ้าอินเมือง ครองราชต่อมาในปี ค.ศ. 1579-1583 (พ.ศ. 2122-2126) ได้แบ่งเขตการปกครองเป็นสิบสองหัวเมือง แต่ละหัวเมืองให้มีที่พำนา 1,000 หาบข้าว (เชื้อพันธุ์ข้าว) ต่อมาหนึ่งท/หนึ่งหัวเมือง จึงเป็นที่มาจนถึงปัจจุบันเมืองสิบสองปันนาได้แบ่งเขตการปกครองเอาไว้ในอดีตดังนี้ (ที่มาของคำว่า สิบสองพันนา อ่านออกเสียงเป็น “สิบสองปันนา”)

ชาวไทลื้ออาศัยอยู่สองฝั่งแม่น้ำโขง คือ ด้านตะวันออกและตะวันตกของแม่น้ำ มีเมืองต่าง ๆ ดังนี้ภาษาไทลื้อ ได้กล่าวไว้ว่า ห้าเมืองตะวันตก หกเมืองตะวันออก รวมเจียงฮู (เชียงรุ่ง) เป็น 12 ปันนา และทั้ง 12 ปันนานั้น ประกอบด้วยเมืองใหญ่น้อยต่าง ๆ เช่น

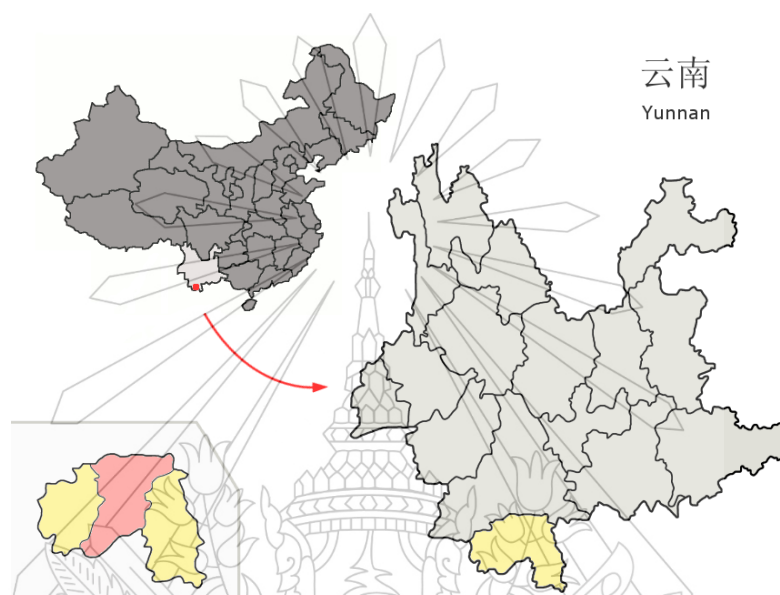
ฝั่งตะวันตก : เชียงรุ่ง, เมืองฮ่า, เมืองแซ่, เมืองลู่, เมืองออง, เมืองลาวง, เมืองหุน, เมืองพาน, เมืองเชียงเจิง, เมืองฮาย, เมืองเชียงล่อ และเมืองมาง

ฝั่งตะวันออก : เมืองล่า, เมืองบาน, เมืองแวน, เมืองฮิง, เมืองปาง, เมืองลา, เมืองวัง, เมืองพง, เมืองหยวน, เมืองมาง และเมืองเชียงทอง

การขยายตัวของชาวไทลื้อสมัยรัชกาลที่ 24 เจ้าอินเมืองได้เข้าตีเมืองเถาน เชียงตุง เชียงแสน และล้านช้าง กอบกู้บ้านเมืองให้เป็นปึกแผ่น พร้อมทั้งตั้งหัวเมืองไทลื้อเป็นสิบสองเขต เรียกว่า สิบสองปันนา และในยุคนี้ได้มีการอพยพชาวไทลื้อบางส่วนเพื่อไปตั้งบ้านเรือนปกครองหัวเมืองประเทศราชเหล่านั้น จึงทำให้เกิดการกระจายตัวของชาวไทลื้อ ในลุ่มน้ำโขงตอนกลาง (รัฐฉานปัจจุบัน) อันประกอบด้วยเมืองยู้ เมืองยอง เมืองหลวย เมืองเชียงแขง เมืองเชียงลาบ เมืองเลน เมืองพะยาก เมืองไฮ เมืองโก และเมืองเชียงทอง หรือ หลวงพระบาง (ล้านช้าง) เมืองเถาน (เดียนเบียนฟู) ซึ่งบางเมืองในแถบนี้เป็นถิ่นที่อยู่ของชาวไทลื้ออยู่แล้ว เช่น อาณาจักรเชียงแขง ซึ่งประกอบด้วย เมืองเชียงแขง เมืองยู้ เมืองหลวย เมืองเชียงก๊ก เมืองเชียงลาบ เมืองกลาง เมืองลอง เมืองอาน เมืองพูเลา เมืองเชียงดาว เมืองสิง เป็นต้น

ชาวไทลื้อบางส่วนได้อพยพหรือถูกกวาดต้อน ออกจากเมืองเหล่านี้เมื่อประมาณหนึ่งร้อยถึงสองร้อยปีที่ผ่านมานี้ แล้วลงมาตั้งถิ่นฐานใหม่ในประเทศตอนล่าง เช่น พม่า, ลาว และไทย

ในสมัยรัชกาลที่ 1 เจ้าฟ้าอัตถวรปัญโญ (เจ้าผู้ครองนครน่าน) และเจ้าสุนทรวรราช (เจ้าผู้ครองนครน่าน) ยกกองทัพขึ้นไปกวาดต้อนชาวไทลื้อจากสิบสองปันนามายังเมืองน่าน และเมืองบางส่วนของประเทศลาว และต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 เจ้าสุริยพงษ์ (เจ้าผู้ครองนครน่าน) ก็ได้ยกกองทัพขึ้นไปกวาดต้อนชาวไทลื้อจากสิบสองปันนามายังเมืองน่าน ซึ่งได้แสดงข้อมูลของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อในแผนที่

แผนที่ 2.1 แผนที่แสดงข้อมูลของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ

ที่มา อ้างใน สารานุกรมเสรีวิกิพีเดีย

<https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B9%84%E0%B8%97%E0%B8%A5%E0%B8%B7%E0%B9%89%E0%B8%AD>

ซึ่งไทลื้อในประเทศอื่นกระจายตัวอยู่ใน ประเทศจีน พม่า ลาว และเวียดนามประเทศจีน เขตปกครองตนเองชนชาติไท สิบสองปันนาประเทศพม่า มีแถบเมืองยอง เมืองยู้ เมืองหลวย เมืองเชียงลาบ เมืองไร เมืองพะยาก เมืองโก เมืองโตน เมืองเลน เชียงตุงประเทศลาว แขวงผังสาลี หลวงน้ำทา บ่อแก้ว อุดมไชย ไชยะบุรี (เมืองคอบ เชียงฮ่อน เมืองเงิน บางส่วนของ เมืองหงสา และ เมืองเพียง) หลวงพระบาง (บางส่วนของเมืองหลวงพระบาง และ เมืองน้ำบาศประเทศเวียดนาม จังหวัดลายเจิวและมีประชากรทั้งหมดมากกว่า 556,000 คน แยกในแต่ละประเทศดังตารางนี้

ตารางที่ 2.1 แสดงจำนวนประชากรไทลื้อ

ประเทศ	จำนวนประชากร	ปีที่มีการสำรวจ
จีน	280,000	2000
ลาว	126,229	2015
ไทย	100,000	2001
พม่า	60,000	2013
เวียดนาม	6,757	2019
สหรัฐอเมริกา	4,000	1998

นอกจากนั้น วสันต์ ปัญญาแก้ว (2561) ได้กล่าวเกี่ยวกับไทลื้อ (Tai Lue) ว่าเป็นชื่อเรียกตนเองของคนลื้อในประเทศไทยที่กลืนกลายเป็นคนไทยแล้ว โดยคำนี้มีการออกเสียงคำว่า “ไตลื้อ” ลื้อ ไทลื้อ ไต และ ไทยลื้อ เป็นชื่อเรียกกลุ่มชาวลื้อที่หลากหลาย และถูกใช้ตามบริบทที่แตกต่างกันไป นักวิชาการส่วนใหญ่จะใช้หลักตระกูลภาษาและความเป็นชาติพันธุ์ รัฐไทยใช้คำว่า “ไทยลื้อ” อันมีนัยเชิงการเมืองและเกี่ยวพันกับเรื่องชาติและพลเมือง ในขณะที่ในกลุ่มชาวลื้อจะแยกกันเองตามชื่อเมืองเดิมของบรรพบุรุษจึงจะเรียกกันเองว่า ลื้อ ต่อด้วยชื่อเมืองเดิม เช่น ลื้อเมืองพง ลื้อเมืองหลวง ลื้อเมืองสิงห์ ลื้อเมืองอุย ยังอาจเรียกแยกตามถิ่นฐานในปัจจุบัน เช่น ลื้อเชียงคำ ลื้อเชียงของ ลื้อหนองบัว ลื้อดอยสะเก็ดไทลื้อ เป็นกลุ่มชนภาษาตระกูลไท จากหลักฐานตำนาน ที่สันนิษฐานได้ว่า พญาเจิ้งผู้นำของชาวไทลื้อ ที่สามารถสถาปนารัฐไทขึ้นมาได้ในราวปลายพุทธศตวรรษที่ 17 อาณาจักรของรัฐไทลื้อแต่เดิม สถาปนาและขยายอาณาเขตการปกครองระดับรัฐ กระจายอำนาจและเครือข่าย ไปตามที่ราบระหว่างหุบเขา จากเขตลุ่มน้ำโขงตอนบน ทางตอนใต้ของมณฑลยูนนานในปัจจุบัน ออกไปทางตอนเหนือของเวียดนาม ตามลุ่มน้ำแดง ภาคเหนือและภาคตะวันออกของเวียดนาม ประเทศพม่า ภาคเหนือและภาคกลางตอนบนของลาว และภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย คือเชียงแสนและเชียงราย ตามตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ บ้านเมืองของชาวลื้อปรากฏและถูกกล่าวถึงมาตั้งแต่อดีต นับจากกำเนิดของพญามังราย การอพยพเข้ามาปักหลักตั้งชุมชนชาวไทลื้อในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย น่าจะมีมาอย่างยาวนาน นับตั้งแต่การสถาปนารัฐไทในประวัติศาสตร์ของล้านนายุคต้น เนื่องจากปรากฏรายชื่อนิกายลื้อ ในเอกสารตำนานรายชื่อหมวดวัดในเวียงเชียงใหม่ ชุมชนแถบสันติธรรมด้านนอกคูเมืองปรากฏมีป่าช้าลื้อตั้งอยู่ จวบจนถึงยุค “เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง” ที่ผู้คนในแถบสิบสองปันนาถูกกวาดต้อนลงมาสร้างบ้านสร้างเมืองใหม่ในดินแดนล้านนา ปัจจุบันในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ปรากฏชุมชนของชาวไทลื้อ ตั้งหมู่บ้านในรูปแบบรวมเป็นชุมชนชาวไทลื้อและอาศัยปะปนกับชุมชนคนไทย มีชุมชนตั้งถิ่นฐานเป็นจำนวนมากในจังหวัดเชียงราย น่าน จังหวัดพะเยา

ด้านภาษา ศาสนา และประเพณีวัฒนธรรม ตลอดจนลักษณะหน้าตา ผิวพรรณ ของไทลื้อมีลักษณะเดียวกันกับชาวลื้อเมืองยอง ชาวจีนเชียงตุง และชาวโยนในล้านนา ทว่า ในมิติประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานและความทรงจำ มีความแตกต่างออกไปจากชุมชนคนไทกลุ่มอื่นอย่างชัดเจน เช่น การตั้งชื่อชุมชนตามชื่อบ้านนามเมืองเดิม ความเชื่อเรื่องการตั้งไ้บ้าน การนับถือผีบรรพบุรุษร่วมกันด้วยการยึดเอาผีเจ้าเมืองมาเป็น “ผีประจำหมู่บ้าน” การแสดงออกถึงความโหยหาอาลัยบ้านเกิดของบรรพชน กระทั่งมีการรื้อฟื้นสืบสานวัฒนธรรมความเป็นชาติพันธุ์ลื้อนับตั้งแต่ต้นทศวรรษ 2530 เป็นต้นมา ชาวไทลื้อจะมีการการเดินทางกลับไปสร้างสายสัมพันธ์กับชาวลื้อในเขตปกครองตนเองชนชาติไทสิบสองปันนา สะท้อนถึงความพยายามเชื่อมโยงความเป็นเครือญาติชาติพันธุ์ข้ามพรมแดน นอกจากนี้ยังมีการตั้งสมาคมไทลื้อแห่งประเทศไทย และมีสาขาของสมาคมไทลื้อระดับจังหวัดครอบคลุมพื้นที่ 7 จังหวัดในเขตภาคเหนือตอนบนที่มีชาวไทลื้ออาศัยอยู่ เครือข่ายทางสังคมของชาวไทลื้อจึงมีส่วนสำคัญในการธำรงรักษาอัตลักษณ์ และสืบสานวัฒนธรรมความเป็นชาติพันธุ์ลื้อผ่านการยึดโยงกับบ้านเกิดเมืองนอนเดิมของบรรพชนอย่างเหนียวแน่น

สังคมของชาวลื้อในอดีตจนถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครองในพุทธศตวรรษ 2450 เป็นสังคมหมู่บ้านที่มีความเป็นอิสระอตัณัย เนื่องจากสภาพที่ตั้งของชุมชนที่อยู่ห่างไกล การค้าขายจำกัดและจำนวนประชากรแบบกาย มีการเปลี่ยนแปลงไม่มากนักเมื่อขึ้นเป็นทางการปกครองไปในอาณาจักรสศตวรรษที่ 18 วิธีการดำรงชีวิตของชาวลื้ออยู่กับชะตาได้กรอบของวิถีประเพณีและถูกกำหนดโดยสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติแต่เดิมวิถีสังคมพิธีกรรมทั่ว ๆ ไป

วิธีการดำรงชีวิตของชาวลื้อถูกกำหนดโดยสภาพภูมิศาสตร์ที่ตั้งของสิบสองปันนาอยู่ท่ามกลางภูเขา พื้นที่ทั้งหมดเป็นป่าภูเขาประมาณ 55.5 เปอร์เซ็นต์ ยอดเขาที่สูงที่สุดคือ ยอดเขากองมั่ง สูง 2,000 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล มีแม่น้ำโขงเป็นแม่น้ำสำคัญซึ่งเสมือนเป็นเส้นเลือดใหญ่ของกลุ่มลื้อสิบสองปันนา ไหลผ่านเป็นระยะทางยาวถึง 245 กิโลเมตร มีลำน้ำแยกออกไปหลายสาย เป็นแม่น้ำสาขาเล็กไหลรวมคุ่มสมุรรมณแห่งพื้นที่หรือพื้นที่แม่น้ำย้า ซึ่งจะเป็นที่ตั้งของเมืองใหญ่เมืองน้อย บริเวณที่ราบขนาดแคบตามลุ่มของสมบุรณ์พอที่จะทำการเพาะปลูกและตั้งถิ่นฐานอยู่ประมาณ 24 เปอร์เซ็นต์ มีพื้นที่เพียง 4.9 เปอร์เซ็นต์ของเนื้อที่ทั้งหมด (รัตนพร เศรษฐกุล, 2538)

เมืองต่าง ๆ ของลักษณะปันนามักตั้งอยู่บริเวณที่ราบริมแม่น้ำและล้อมรอบด้วยภูเขา มักจะเรียก ลักษณะภูมิประเทศเช่นนี้ว่า “ทุ่งเมือง” มีขนาดเนื้อที่ต่าง ๆ กันไป ตั้งแต่ประมาณหนึ่งตารางกิโลเมตรขึ้นไป มีประมาณ 45 ทุ่ง มีพื้นที่รวมกันเพียง 850 ตารางกิโลเมตร ทุ่งเมืองขนาดใหญ่มีเนื้อที่ตั้งแต่ 6.6 ตารางกิโลเมตร ถึง 34 ทุ่ง ที่ใหญ่ที่สุดคือ ทุ่งเมืองแจ้มีขนาดขนาดประมาณ 160 ตารางกิโลเมตร ได้รับสมญานามว่า “สี่หมื่นนาเมืองแกลง” เป็นแหล่งปลูกข้าวที่สำคัญของลักษณะปันนา นอกจากนี้ยังมีทุ่งเมืองฮวง เมืองคำ และเชียงรุ่ง มีพื้นที่ตั้งแต่ 60-80 ตารางกิโลเมตร ส่วนใหญ่แล้วทุ่งเมืองจะมีขนาดประมาณ 20-40 ตารางกิโลเมตร (Zhang Lan, 1981)

สภาพภูมิศาสตร์ทำให้การติดต่อกับเมืองอื่น ๆ จะเห็นได้ว่าเป็นไปได้อย่างยากลำบาก เมืองที่อยู่ใกล้กันมีระยะเดินทางเพียง 1 วันนั้นมันน้อย จะเดินทางไปเมืองต่าง ๆ ต้องใช้เวลาตั้งแต่ 2-3 วันขึ้นไป ในสมัยก่อนซึ่งถนนหนทางไปไม่สะดวกและยานพาหนะไม่มี ทำให้การเดินทางเป็นเรื่องยุ่งยาก ชาวลื้อจึงมักเป็นคนที่อยู่ติดที่ ไม่ค่อยนิยมการเดินทาง ชาวลื้อที่ต้องเดินทางบ่อย ๆ มักจะสร้างความสัมพันธ์กับคนที่หมู่บ้านหรือเมืองที่ตนเองต้องเดินทางผ่าน จนมีคำพังเพยว่า “หมูข้าวไ่วหลาย ไห” คือ ต้องหาที่กินที่นอนไ่วหลาย ๆ แห่ง

ที่ตั้งของสิบสองปันนานั้นอยู่ทางตอนในของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เมืองส่วนใหญ่ มักอยู่สูงกว่า 500 เมตรเหนือระดับน้ำทะเลและบางเมือง เช่น เมืองยาง เมืองแจ้ เมืองสูงนั้นสูงตั้งแต่ 1,000-1,400 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล บริเวณที่พวกเขาอาศัยอยู่จะสูงถึง 2,500-3,000 เมตร

จากการเดินทางเข้าไปถึงสิบสองปันนาด้วยตนเองทำให้บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ สามารถ บรรยายถึงสภาพทางภูมิศาสตร์และนิเวศวิทยาของสิบสองปันนาได้อย่างเห็นภาพว่า เมืองต่าง ๆ ของสิบสองปันนาถูกล้อมรอบด้วยภูเขา เมืองหลัก ๆ คือ เชียงรุ่ง ตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขง มีสาขาไหลมาบรรจบกันที่ใจกลางเมือง คือ แม่น้ำลำกับแม่น้ำออง ภูมิประเทศของเมืองเชียงรุ่งเป็นที่สูง ๆ ต่ำ ๆ มีเนินเขาสลับลูก ราชธานีเดิมของสหราชอาณาจักรตั้งอยู่เป็นเนินเขาที่เรียกว่า ม่อนกลางแจ้ มีเนินเขาใกล้เคียง เช่น ม่อนอ่อนตอง ม่อนบัวสูน ม่อนออมหมอก ม่อนวัดใจ เป็นต้น

จากเชียงรุ่งจะไปเมืองอื่น ๆ ต้องเดินทางผ่านป่าและภูเขา ใกล้ ๆ กับเชียงรุ่งมีเมืองยาง ซึ่งภูมิประเทศด้านตะวันออกให้เมืองยางติดต่อกับตะวัน ติดเป็นพื้นที่ติดต่อกับเมืองลาว ภูเขาทำให้เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่หล่อเลี้ยงทุ่งเมืองยาง ให้เป็นผู้นำด้านข้าวของสิบสองปันนา ผลิตข้าวส่งไปขายยังเมืองเชียงรุ่งและเมืองอื่น ๆ เมืองยั้ง เมืองแวนอยู่ไกลออกไปในแนวล้อมด้วยภูเขาสลับซับซ้อน จึงเป็นแหล่งป่าไม้และสินค้าของป่าที่สำคัญ เมืองหลวงอยู่ใต้สุด เป็นที่ราบมีลักษณะยาว เมืองยายศูนย์กลางการค้าที่สำคัญและแหล่งผลิตใบชาครึ่งรอบรวมด้วยภูเขาหลายยอด บุญช่วยสรุปว่า “...สิ่งแวดล้อมตัวเมืองนอกจากทุ่งนาและป่าไม้แล้วมองไปทางไหนก็เห็นแต่ภูเขาสูงสลับซับซ้อนกันเป็นทิวแถว...” (บุญช่วย ศรีสวัสดิ์, 2518) ในขณะที่ชาวลื้อ 60 เปอร์เซนต์อาศัยอยู่กับที่ราบลุ่มแม่น้ำ คนกลุ่มอื่นซึ่งนักวิชาการเชื่อกันว่าเป็นชนพื้นเมืองที่อาศัยอยู่ที่ล้าสิบสองปันนาก่อนชาวลื้อพวกนี้ถูกเรียกว่า “ไทเก็น” เช่น อ้อบ่อ ข่าและเยซอร์ อาศัยอยู่บนดอยและเขาสูง ปลุกเงาะ ข้าว ฟิน ฝ้าย ข้าวไร่ พริกและเก็บของป่าขาย แลกกับผ้า เครื่องมือ เครื่องประดับและพืชผัก เช่น พริก พวกนี้มีจำนวนประมาณ 45 เปอร์เซนต์ของประชากรทั้งหมด วิธีการดำรงชีวิตของชาวลื้อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเพาะปลูกและการผลิตอาหารเพื่อบริโภคนั้นแสดงถึงลักษณะสังคมก่อนศักดินา (Proto-feudal society) ลักษณะที่สำคัญคือ การร่วมมือของชาวบ้านในการผลิตเพื่อบริโภค เช่น การเพาะปลูกและการจับปลาล่าสัตว์ ซึ่งมีลักษณะของการรวมกลุ่มและการแบ่งปันกัน เหมือนกับการเก็บหาอาหารและล่าสัตว์ในยุคนุพกาล ปัญหาความโดดเดี่ยวของชุมชน จำนวนประชากรที่เบาบางและเทคนิคการผลิตที่ล้าหลัง ทำให้

การดำรงชีวิตของชาวไทลื้อนั้นใกล้ชิดและพึ่งพาธรรมชาติ การเลือกถิ่นฐานอยู่บริเวณที่ราบลุ่ม ใกล้แม่น้ำหรือแหล่งน้ำ ทำให้ชาวไทลื้อทำนาเป็นอาชีพหลักในบริเวณที่มีความสมบูรณ์มาก ฤดูกาลรอบปลูกข้าวได้ถึงปีละ 2-3 ครั้ง แต่นับว่าน้อยมาก

นอกจากข้าวก็มีพืชอื่น ๆ เช่น ยาสูบ พริก ถั่ว หอม และผลไม้ประเภท ส้มจุก ส้มโอ กล้วย อ้อย และมะม่วง เป็นต้น จึงให้สมญาสิบสองปันนาว่า “ยั้งฉางแห่งยูนนานใต้” สนับสนุนว่าที่เป็นสมญานามที่เกิดขึ้นหลังจากที่จีนเข้าไปส่งเสริมการเพาะปลูกแล้ว เพราะจากการสำรวจของจีน ใน ค.ศ. 1955 ผลผลิตในสิบสองปันนานั้นมีน้อยมาก การปลูกข้าวยังไม่พอเพียงพอต่อการบริโภคในท้องถิ่น ต้องมีการซื้อข้าวบริโภค จนยากที่จะกล่าวได้ว่าระบบเศรษฐกิจของสิบสองปันนานั้นเป็นเศรษฐกิจที่สามารถเลี้ยงตนเองได้อย่างพอเพียง การที่ท้องถิ่นต้องรับผิดชอบในการผลิตเพื่อเลี้ยงตนเองทำให้หมู่บ้านของสิบสองปันนามีอำนาจในการจัดการทรัพยากรสูงและมีความเป็นเอกเทศสภาพเช่นนี้ทำให้การรวมศูนย์อำนาจทางการเมืองเป็นไปได้ยาก จะเห็นได้ว่าสิบสองปันนาไม่สามารถพัฒนาระบบการปกครองแบบกระจายอำนาจของเมืองต่าง ๆ ไปสู่ระบบการปกครองแบบรวมศูนย์ในรูปของอาณาจักรหรือรัฐที่เป็นปึกแผ่น

อาจกล่าวได้ว่า ชาติพันธุ์ไทลื้อ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความโดดเด่นทางวัฒนธรรมและมีประวัติศาสตร์อันยาวนาน กลุ่มชาติพันธุ์นี้มีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่บริเวณสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน ทางตอนใต้ของประเทศจีน ต่อมาได้มีการอพยพเคลื่อนย้ายลงมายังพื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขง และตั้งถิ่นฐานในหลายประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ลาว เวียดนาม เวียดนาม และประเทศไทย โดยเฉพาะในภาคเหนือของไทย เช่น จังหวัดน่าน เชียงราย พะเยา และแพร่ ชาวไทลื้อมีจำนวนไม่น้อยที่ยังคงดำรงชีวิตด้วยวิถีดั้งเดิม และรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไว้อย่างเหนียวแน่น ภาษาไทลื้อเป็นภาษาที่อยู่ในตระกูลภาษาไท-กะได มีความใกล้เคียงกับภาษาไทยถิ่นเหนือ อีกทั้งยังมีระบบอักษรของตนเองคือ “อักษรไทลื้อ” ซึ่งใช้ในการจารึกธรรมะ และติดต่อสื่อสารภายในกลุ่มในอดีต การแต่งกายของชาวไทลื้อก็เป็นอีกหนึ่งเอกลักษณ์สำคัญ โดยเฉพาะผู้หญิงมักนุ่งผ้าซิ่นลายขวางที่มีลวดลายเฉพาะกลุ่ม สวมเสื้อแขนกระบอกสีดำหรือสีดำ และนิยมโพกผ้าผืนเล็กบนศีรษะ ส่วนผู้ชายมักแต่งกายด้วยผ้าทอพื้นเมืองเช่นกัน

วิถีชีวิตของชาวไทลื้อมีความผูกพันอย่างแน่นแฟ้นกับศาสนาพุทธนิกายเถรวาท ควบคู่กับความเชื่อเรื่องผี เช่น ผีบ้าน ผีเมือง และผีบรรพบุรุษ ซึ่งมีบทบาทในพิธีกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชน การดำรงชีวิตของชาวไทลื้อส่วนใหญ่ยังคงพึ่งพาเกษตรกรรมเป็นหลัก เช่น การทำนา ทำสวน และเลี้ยงสัตว์ อีกทั้งยังมีวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันในรูปแบบของครอบครัวขยายที่ให้ความเคารพต่อผู้อาวุโส และส่งเสริมความสามัคคีภายในชุมชนอย่างเข้มแข็ง ศิลปวัฒนธรรมของไทลื้อก็มีความหลากหลายและน่าสนใจ ไม่ว่าจะเป็นการฟ้อนรำแบบพื้นบ้าน เช่น ฟ้อนผี ฟ้อนเฮือ การแสดงดนตรีด้วยเครื่องดนตรีพื้นเมืองอย่างซิง กลอง หรือโป่งกลาง นอกจากนี้ ยังมีภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรม เช่น การ

ทอผ้าลวดลายไทลื้อที่วิจิตรสวยงาม การทำเครื่องจักสาน และการใช้วัสดุธรรมชาติในชีวิตประจำวัน สิ่งเหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นมรดกวัฒนธรรม แต่ยังกลายเป็นจุดเด่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนไทลื้อหลายแห่งในประเทศไทย เช่น บ้านหนองบัว จังหวัดน่าน และบ้านศรีดอนชัย จังหวัดเชียงราย

แม้ในปัจจุบันสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ แต่ชาวไทลื้อยังคงพยายามรักษาเอกลักษณ์ของตนผ่านการฟื้นฟูภาษา ประเพณี และวัฒนธรรม ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาสังคม เพื่อให้วัฒนธรรมไทลื้อยังคงดำรงอยู่ และเป็นมรดกให้กับคนรุ่นหลังได้ภาคภูมิใจ

กล่าวโดยสรุป ชาติพันธุ์ไทลื้อคือกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอัตลักษณ์เฉพาะทางด้านภาษา ความเชื่อ ประเพณี และวิถีชีวิตที่กลมกลืนกับธรรมชาติและชุมชน การดำรงอยู่ของวัฒนธรรมไทลื้อจึงถือเป็นภาพสะท้อนของความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมในภูมิภาคอาเซียน ที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์และส่งเสริมอย่างยั่งยืน

2.3 บริบททางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชาวไทลื้อในเมืองสิบสองปันนา

มักมีผู้กล่าวว่า พุทธศาสนากับวัฒนธรรมไทลื้อนั้นไม่สามารถแยกออกจากกันได้ แม้พุทธศาสนาจะเป็นศาสนาต่างชาติ แต่ก็สามารถเข้าถึงจิตใจของคนไท และผสมกลมกลืนเข้ากับวัฒนธรรมไทได้เป็นอย่างดี พุทธศาสนาเริ่มเข้ามาสู่สิบสองปันนาในราวคริสต์ศตวรรษที่ 12 หรืออาจจะตั้งแต่ศตวรรษที่ 4-8 พุทธศาสนาในสิบสองปันนาเป็นพุทธเถรวาท เช่นเดียวกับพุทธศาสนาในรัฐไทอื่น ๆ ที่มีการผสมผสานกับลัทธิฮินดู มหายาน และความเชื่อถิ่น เป็นลักษณะของพุทธศาสนาในรัฐไทที่สามารถสร้างความเป็นเอกภาพในความแตกต่างของความเชื่อทั้งหลายได้ (Peters, H., 1990) ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา และมีประเพณีในรอบเดือนที่เป็นกิจกรรมของพุทธศาสนาด้วย เช่นกันชาวไทลื้อถือว่าจะต้องทำบุญตามประเพณี ดังคำกล่าวว่า “...ข้าว วันชัย ผ้าปิยผืน ธรรมบุญ อันนี้กะคำว่าเป็นคนถือศาสนาพระเจ้าโศกผืนนี้ตายบ่ได้...” เป็นการถวายทานให้กับพุทธศาสนาเพื่อกุศลในภายภาคหน้า

ซูชาติ ภูมิมาร์รักษ์ (2535, น. 3-5) กล่าวถึงการสร้างโลกของไทลื้อไว้ใน “นิทานไทลื้อในมณฑลยูนนาน” เรื่อง “ผู้สังฆะชาสำคัญ” ซึ่งสรุปเนื้อหาพอสังเขปได้ว่า ก่อนที่โลกจะเกิดบนพื้นพิภพพรหมมีเพียงแผ่นดินอันโล่งเตียนและแออัดเว้งว่างเปล่า ยังไม่มีมนุษย์สัตว์และพฤษภชาติ ไม่มีสรรพสิ่งใด ๆ ไม่มีดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดวงดาว และแสงสว่าง ทุกแห่งเงียบสงัดและมืดสลัว

เพื่อที่จะทำให้โลกมีพลังชีวิตใหม่และเกิดกับกายมนุษย์ จอมแผ่นดินฟ้าซึ่งส่งให้ผู้สังฆะชาและข้าสำคัญสองธาตุเป็นผู้เป็นเทพฟ้าบนฟ้า เทวดาลงมาสร้างพื้นโลก เพื่อสร้างมนุษย์และสรรพสิ่งขึ้น ผู้สังฆะ

ชาสั่งให้ข้าสาคีลงมาสู่พื้นโลก เขานำไฟแช่แข็งมาละลายภูเขาน้ำแข็งที่ก่อตัวหนาไปบนแผ่นดินว่างเปล่าให้ละลายหมด ทำให้น้ำแข็งกลายเป็นฝนไหลบ่าตลอดเวลา

ดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์จึงปรากฏขึ้นอยู่ตอกไปเป็นสองครั้ง ผลไม้ลูกไม้ต่าง ๆ จึงค่อย ๆ งอกงามขึ้นอย่างช้า ๆ มนุษย์ชายหญิงพากันอาศัยอยู่ร่วมกัน แต่แตกต่างกันตามท้องถิ่นน้อยใหญ่ จนเกิดชนชาติมากกว่า 100 ชนเผ่าต่างคนต่างอยู่จนเวลาผ่านไปนานมากขึ้น มนุษย์รู้สึกเหงา โดดเดี่ยว เปลี่ยวใจ เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ให้ชีวิตจิตใจแห่งความเป็นมนุษย์จึงเริ่มรู้สึกถึงการมีครอบครัว และตั้งชื่อให้ว่า “มนุษย์” ต่อมาจึงได้รับความคุ้มครองและเกื้อกูลกันในที่สุดจากผู้สังฆะชาและข้าสาคีในการเรียนรู้การใช้ภาษาพูด การใช้ความคิด การใช้แรงงาน การหาอาหาร การดำรงชีวิต และการสืบพันธุ์อยู่ในโลก ต่อจากนั้นก็ใช้ดินเหนียวปั้นรูปสัตว์ที่เท่าและสัตว์ปีกนานาชนิด ทำให้โลกที่เงียบเหงากลายเป็นโลกที่กึกก้องมีชีวิตชีวานับแต่นั้นมา

เตา เจิ้ง ฮา และ ไช่ หลง หนาน (2005, น. 256-257) ได้บรรยายถึงการสร้างโลกไทลื้อไว้ในหนังสือประวัติศาสตร์วัฒนธรรมชนชาติไท “จิงปา (อินทา) เบ็กฟ้าดิน” ว่า ครั้งเมื่อสมัยปฐมภพกาล ยังไม่มีฟ้า ไม่มีแผ่นดิน และสรรพสิ่ง มีเพียงแต่อากาศธาตุ เมฆหมอก และลมพัด ต่อมาอากาศธาตุ เมฆหมอก และลม ได้รวมเข้ากันเป็นก้อนหนึ่ง ยักษ์ตนนี้ก็คือเทพองค์แรกผู้สร้างโลก ยุงปั้ง ลงมาบนโลกเพื่อพื้นฟูหน้าดาวให้จัดสรรในที่ที่จะสร้างฟ้าและแผ่นดิน ตลอดจนสรรพสิ่งต่าง ๆ และได้สูงโดลอจองตะแหลงบนพื้นน้ำกลายเป็นแผ่นดิน

นอกจากนี้ยังได้รับรายละเอียดการสร้างมนุษย์ใน “สี่ปีโลสร้างคน” ว่า หลังจากทีเทพอิงปาได้สร้างฟ้าและแผ่นดินแล้ว เห็นว่าบนโลกยังว่างเปล่า จึงได้ส่งโดลอจองแปลงเป็นชายหญิง คู่หนึ่ง ชายชื่อว่า ปู้สกา ส่วนผู้หญิงชื่อว่า อู้ชกา และให้ทั้งคู่อยู่อาศัยบนโลกเพื่อสร้างมนุษย์ โดยนำดินโลกเล็กที่สุดที่เทพอิงปาใช้ปั้นสัตว์แล้วเหลืออยู่นั้นมาสร้างต่อ เมื่อแล้วให้ทั้งสองยืนปัสสาวะรดกัน สิ้นสุดตกลงพื้นก็มีมนุษย์เพิ่มขึ้นแต่บนโลกไม่มีผู้ชายเพียงพอ

เจียนเยนจอง (2536, น. 64) ได้กล่าวถึงการสร้างโลกของผู้สังฆะชาส่าซำกะสี่ใน “สิบสองปันนา” ว่า ส่าซำกะสี่เป็นนางฟ้าพึงรูปโฉมงดงาม เมื่อลืมหินตกลงไอนั้นหอนหวานจึงมากลางขิมดินนั้น ต่อมาดินที่ให้หางกลายเป็นมนุษย์อยู่บนโลก หลังจากนั้นก็มีผู้สังฆะชาส่ากลับมามบนโลกแล้วจะแต่งงานกับส่าซำกะสี่ โดยผู้สังฆะชาสี่ได้ตั้งคำถามให้ผู้สังฆะชาส่าตอบปัญหา “ในโลกนี้อะไรเป็นสิ่งที่สร้างที่สุด และสิ่งที่ดีที่สุด” หากตอบถูกต้องจึงจะยอมแต่งงานด้วย ในที่สุดผู้สังฆะชาสี่ตอบอยู่นั้นเวลาพื้มขึ้น จึงตอบถูกว่า “โดน” เมื่อนั้นแหละทั้งสองจึงได้แต่งงานเป็นสามีภรรยา และส่บลูกส่บลาน ต่อมา อีกทั้งพวกเขายังได้นำดินเหนียวนั้นมาปั้นเป็นรูปสัตว์ต่าง ๆ ให้อยู่บนโลกอีกด้วย

เตา กุ้ย หลาน (1988) ได้รวบรวมและคัดลอก “ปฐมกัปไพโรหมสร้างโลก (傣族创世史诗)” จากต้นฉบับไทลื้อ เนื้อความสรุปว่า แต่เดิมสภาพโลกกว้างเปล่า ไม่มีมนุษย์และสรรพสิ่งทั้งหมด ต้องมีผู้สังฆะชาและข้าสาคีได้สร้างแผ่นดิน สร้างมนุษย์คู่แรกของโลกโดยปั้นจากดินเสกภาให้มีชีวิต และ

อยู่กันเป็นสามภรรยากันจนมีลูกมีหลาน มีการถือช้างบ้านเมืองและปกครองเมือง มีภาษาร้อยเอ็ดยาน ต้องทำไร่ได้สร้างสัตว์และพืชพรรณต่าง ๆ ตลอดจนมีการปลูกข้าว ทำนา ภายหลังเกิดไฟไหม้ น้ำท่วม และพายุพัดล้างโลก วางบอกเกิดโลกใหม่และมีพระพุทธรเจ้าเกิดขึ้น ต้องมาเยี่ยงพรหมได้อื้อแก่นิ่งวันดิน ทำให้กลายเป็นมนุษย์ธรรมดา และสืบลูกสืบหลานเป็นมนุษย์ รวมทั้งมีการกำหนดฤดูกาล วันเดือนปี ฤกษ์ยาม และกาลเวลาแก่โลก

เขตปกครองตนเองสิบสองปันนา (2003) ใน “วรรณกรรมโบราณจีนเล่มที่ 10 (中国贝叶经全集 第10卷)” ได้กล่าวถึงการสร้างโลกปอมก๋อเมืองลื้อและปอมก๋อหัวซาง โดยสรุปความปอมก๋อเมืองลื้อนั้น แต่เดิมสภาพโลกว้างเปล่า ไม่มีมนุษย์และสรรพสิ่งทั้งหมด ต้องมาผู้สังฆะสี่และซ่าสาคะไล่ได้สร้างแผ่นดิน สร้างสัตว์ และพืชพรรณสรรพสิ่งต่าง ๆ ตลอดจนมนุษย์คู่แรกของโลก โดยปั้นและเสกอากาศให้มีชีวิต หลังจากนั้นก็ให้อยู่กันสืบ สร้างครอบครัว และปลูกข้าวทำไร่นา มีลูกหลานสืบเชื้อสายต่อไปจนกลายเป็นชนชาติชนต่าง ๆ ได้ร้อยเอ็ดภาษา รวมทั้งมีการก่อตั้งบ้านเมืองและปกครองเมืองในชมพูทวีป

นอกจากนี้ปอมก๋อหัวซางได้สรุปความว่า ก่อนเกิดโลกใหม่จะมีปรากฏแห่งการล้างกับปีด้วยไฟ น้ำ และลมหลายร้อยหลายพันครั้ง ทำให้เทวดาต้องแปลงกายเป็นขาวนุ่งผ้าผืนแดงมาเตือนให้มนุษย์โลกอยู่ประพฤติ หน้าที่น้ำท่วม รักษาศีล พืชธรรม และตั้งมั่นในพระพุทธศาสนา ต้องแก้ไขให้คนรับเดือนปี นักขัตฤกษ์ ราศี และดูลาภ พร้อมทั้งตั้งโลกให้มีแม่จันทร์ ด้านแม่ แรธาตุ พืชพรรณ สัตว์ และคน มีการสร้างบ้านสร้างเมือง และแต่งพระหมอบของพ้นจากสรรพเคราะห์ พระอินทร์จึงส่งให้ผ่านพรหมศรีมาเยือนไปเสถียรตลอดพรมขนาด และให้คนทั่วไปไม่ถูกต้องสังวรณใดจะเกิดภัย ค่อยนำได้เกษตรราชูรหอกเพื่อแบ่งให้ลูกเกิดอีกต่อไป

พิธีกรรมทางพุทธศาสนาถือเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของชาวลื้อ ทุกคนในชุมชนต้องมีบทบาทในพิธีกรรม ถือเป็นที่และที่ความรับผิดชอบที่จะต้องอุทิศทั้งร่างกายและทรัพย์สินเพื่อหนุนนำจรรยาศาสนา พิธีกรรมของพุทธศาสนาเป็นกิจกรรมที่สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันให้กับชุมชนระดับเมือง ต่างจากพิธีกรรมที่มีแยกชุมชนของตนออกจากกัน จะเห็นได้จากการที่หมู่บ้านจะไปได้พร้อม ไม่ให้คนต่างหมู่บ้านเข้าไปในการประกอบพิธีเลี้ยงผีบ้าน

จากการศึกษางานวิจัยของ ยรรยง จิระนครและรัตนพร เศรษฐกุล (2541) ในพิธีพุทธศาสนาจะมีการรวมวัดเป็น “โบสถ์” ประกอบด้วยอาคารหลาย ๆ วัดในละแวกเดียวกัน จะประกอบพิธีทางศาสนาด้วยกัน เช่น พิธีก่อพระเจดีย์เพื่อสืบศรัทธา จะมีพระสงฆ์มาจากวัดต่าง ๆ มาร่วมกันเข้าร่วมพิธีในหมู่วัดนั้น ที่น่าสนใจคือ พุทธศาสนาแบบบ้าน ๆ ในสิบสองปันนาไม่เคร่งครัด โดยในระหว่างพิธีนี้ถ้ากำลังฟังพระสงฆ์สวด พระสงฆ์จากเมืองอื่น ๆ จะผ่านเข้ามาในเมืองไม่ได้ เช่นกันพุทธศาสนาเข้าไปมีส่วนในชีวิตความเป็นอยู่ของชาวลื้อ เด็กชายชาวลื้อต้องบวชเณรเพื่อศึกษาศาสนาและแสดง

ความรู้อื่น ๆ ในวัดซึ่งพระสงฆ์เป็นผู้สอน การบวชเณรถือว่าเป็นพระ เป็นธรรมเนียมสำคัญของชาวลื้อ ที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา การถวายอาหารให้กับพระสงฆ์และการดูแลศาสนสถานถือเป็นความรับผิดชอบของชาวลื้อทุกระดับ ชนชั้นสูงที่มีฐานะทางเศรษฐกิจจะต้องทุ่มทุนทำงานมากกว่าคนชั้นต่ำที่ยากจน แต่ไม่ว่าจะยากดีมีจน หนุ่มเรือแก็ ทุกคนจะมีส่วนในกิจกรรมทางศาสนาอย่างเท่าเทียมกันจะมีการแข่งขันกันทำความรับผิดชอบกันในการร่วมกิจกรรมทางศาสนา ยกตัวอย่างเช่น ประเพณีขึ้นธาตุ ซึ่งจัดขึ้นปีละสองครั้ง คนเฒ่าผู้สาวมีหน้าที่ทำปาไฟไม่ทิ้งทางบังไฟ หาที่บนจุดในเวลาตามคืนในระหว่าง การขึ้นธาตุ พระจะมีและผู้ชายจะจัดบ้านไม้ ผู้หญิงจัดเตรียมอาหารสำหรับถวายพระ คนเฒ่าคนแก่ไป แถมโคละรอบธาตุขึ้น ผู้ถวายอาหารพระ ในงานมีการละเล่น สนุกสนานเป็นโอกาสที่หนุ่มสาวได้ ไกล่ชิดและนำไปสู่การตัดสินใจมีชีวิตคู่ต่อไป เจ้าเข้านำชุมชนมีโอกาสแสดงตนเป็นผู้อุปถัมภ์ศาสนา สร้างความชื่นชมยินดีและยกระดับเกียรติยศของบ้าน ในขณะเดียวกันยังส่งผลให้แต่ละวัดได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับคนชั้นปกครอง หลังจบประเพณีแล้วก็มีอบของพระสงฆ์สตรีดั้งเดิม พระสงฆ์ที่ ร่วมในพิธีจะร่วมแสดงเทศนาธรรมร่วมใน “เปืออ” ให้กับเจ้านายแผ่นดิน เป็นการตอบแทนที่ พระองค์มีส่วนอย่างสำคัญในการสนับสนุนพิธีนี้

2.3.1 อิทธิพลของความเชื่อและพุทธศาสนา

แม้พุทธศาสนาจะเป็นศาสนาของชาวลื้อเช่นเดียวกับคนไทยหลาย ๆ กลุ่ม แต่อิทธิพลของความเชื่อนั้นแน่นแฟ้นมากในสังคมของชาวลื้อ อย่างไรก็ตามความเชื่อทั้งสองนั้นสามารถแบ่งแยกโดย ไม่ขัดแย้งและสามารถสอดประสานกันได้หลาย ๆ โอกาส ความเชื่อหรือคติความเชื่อของชาวลื้อถือ ความหมายของคนรุ่นก่อน ๆ ที่พยายามให้คำอธิบายเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่แวดล้อมตามมุมหรือ ทิศทางตนเอง โดยอาศัยประสบการณ์บ้าง จินตนาการบ้างเพื่อให้ได้คำตอบ ที่อาจจะไม่มีเหตุผล ตามหลักวิทยาศาสตร์นัก แต่เป็นคำตอบที่คนยอมรับแล้วส่งผ่านไปยังคนรุ่นหลัง ๆ กลายเป็นคติความ เชื่อของชาวลื้อทั้งหมด ที่มีผลต่อพฤติกรรมและวิถีการดำรงชีวิตของทุกคน คติความเชื่อต่าง ๆ ถูกทำ ให้ชัดเจนขึ้นด้วยการประกอบพิธีกรรม ตั้งแต่ระดับครอบครัวไปจนถึงหมู่บ้านและเมือง การศึกษาคติ ความเชื่อของชาวลื้อ จะทำให้สามารถเข้าใจความคิด ทัศนคติในการดำรงชีวิตหรือโลกทัศน์ของชาวลื้อ และเห็นถึงพัฒนาการทางภูมิปัญญาที่สร้างสรรค์ขึ้นมาโดยบรรพชนชาวลื้อ

คติความเชื่อและพุทธศาสนามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อวิถีชีวิตของชาวลื้อ สภาพที่ตั้งทาง ภูมิศาสตร์และนิเวศวิทยามีความสำคัญอย่างยิ่งในการปลูกฝังความเชื่อที่ดีที่แพร่หลายและยั่งยืนในหมู่ ชาวลื้อ คติความเชื่อต่าง ๆ สามารถสอดคล้องกลมกลืนกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน มีการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาไปพร้อมกับโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

2.3.2 คติความเชื่อถือผีของชาวลื้อ

ชาวลื้อทุกชนชั้นเชื่อถือผีและความเชื่ออื่น ๆ นี้สามารถควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมได้ เป็นอย่างดี ไม่เพียงแต่ชาวลื้อที่เชื่อถือผีเท่านั้น ทุกกลุ่มก็เชื่อ อย่างไรก็ตามคติความเชื่อถือผีเป็นความ

เชื่อของมนุษย์มาตั้งแต่โบราณ ไม่ได้เป็นลักษณะเฉพาะของชนชาติไทแต่อย่างใด เพราะกลุ่มชาวเขาที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงก็เชื่อถือผีและมีการประกอบพิธีกรรมแบบคล้ายคลึงกัน อย่างไรก็ตามก็มีอาจกล่าวได้ว่า คติความเชื่อถือผีเป็นลักษณะร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท ไม่ว่าไทใหญ่ ไทเงิน ไทลื้อ ไทขาว ไทดำหรือไทจีน ต่างก็เชื่อถือผีกันทั้งนั้น ความเชื่อถือผีจัดเป็นพัฒนาการของความเชื่อระดับต้นซึ่งมนุษย์พัฒนาขึ้นมาได้เป็นศาสนาก่อนประวัติศาสตร์ ที่คนเริ่มกำหนดความเชื่อทางศาสนาอย่างชัดเจนขึ้นโดยมีการนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีสัญลักษณ์ใกล้เคียงมนุษย์ เริ่มมีการประกอบพิธีกรรมที่มีแบบแผนตัว มีการแบ่งแยกระหว่างผู้ประกอบพิธีกับผู้ร่วมพิธี โดยผู้ประกอบพิธีจะทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างสิ่งศักดิ์สิทธิ์กับผู้ร่วมพิธี (อมรา พงศาพิชญ์, 2534). เป็นการแบ่งแยกฐานะทางสังคมของชุมชน

พระยาอนุมานราชธน ได้ให้คำจำกัดความของคำว่าผี ว่าเป็น “...สิ่งที่เกิดจะมองไม่เห็น คนถือก็เชื่อเข้าใจเอาว่ามีฤทธิ์อำนาจเหนือคน อาจให้คุณหรือโทษแก่คน ทำให้คนมันถือหรือเกรงกลัว...” เสฐียร โกเศศ-นาคะประทีป, 2515, น. 307) ชนชั้นปกครองหรือผู้นำในชุมชนสามารถใช้ประโยชน์จากความเชื่อนี้ควบคุมคนในชุมชนของตนได้ ก่อนที่จะพัฒนาไปใช้ประโยชน์จากศาสนาที่มีการจัดตั้งอย่างเป็นระบบแล้ว เช่น พุทธศาสนา คริสต์ศาสนาและอิสลาม จากการศึกษาประวัติศาสตร์โดยทั่วไปจะเห็นได้ว่า คติความเชื่อถือผีเป็นพัฒนาการของความเชื่อระดับหนึ่งของมนุษย์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามโครงสร้างและพัฒนาการของสังคม เนื่องจากเป็นความเชื่อพื้นฐานที่เก่าแก่จึงยังคงอยู่ในวิถีชีวิตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมและพฤติกรรมของมนุษย์ไม่น้อย ก็เช่น กลุ่มคนที่มีได้พัฒนาการความรู้ทางวิทยาศาสตร์และมีเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า จะละทิ้งหรือลดหย่อนความเชื่อถือผีลงไปหันมานับถือพระเจ้าซึ่งถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มองไม่เห็นตามแนวคิดชาตุนิยมปฏิทรรศน์ที่เห็นมนุษย์เหนือธรรมชาติเหมือนผีเป็นการเรียนชื่อที่ต่างกันไปเท่านั้น พิธีกรรมก็จะแตกต่างกันไป ไม่ได้มุ่งสนองความต้องการในชีวิตประจำวันเท่านั้น แต่จะพยายามแสวงหาคำตอบเกี่ยวกับชีวิตหลังความตาย เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับชาติหน้าเป็นเหตุเป็นผล มีหลักปรัชญาที่ซับซ้อนมากขึ้น เป็นพัฒนาการขั้นสูงขึ้นของภูมิปัญญามนุษย์ เรียกว่าเป็นศาสนาของสังคมระดับประวัติศาสตร์ (อมรา พงศาพิชญ์, 2538, น. 52) ซึ่งหากจะพิจารณาการใช้การประดิษฐ์และการใช้ตัวอักษร เป็นเครื่องแบ่งยุคแล้ว ก็จะพบว่าสังคมที่ยังไม่มีตัวอักษรเขียนมักเป็นสังคมที่มีพัฒนาการทางการเมืองและสังคมอยู่ในระดับพื้นฐาน เป็นสังคมชนเผ่า มักมีแนวโน้มในการนับถือผีสูง เช่น สังคมของชาวเขา ซึ่งมักมีแต่ภาษาพูด จะเริ่มมีภาษาเขียนเมื่อมีการนำเอาศาสนาที่พัฒนามากกว่าเข้าไป เช่น การที่มิชชันนารีนำเอาคริสตศาสนาเข้าไปเผยแพร่แล้วนำอักษรโรมันไปใช้เขียนภาษาชาวเขา เช่นกันการที่พุทธศาสนาเผยแพร่เข้ามาสู่กลุ่มคนไท-ไทยก็ได้ นำเอาอิทธิพลของตัวอักษรและภาษาจากอินเดียเข้ามาและปรับปรุงนำไปใช้เขียนภาษาไท-ไทย ตลอดจนนำเอาพัฒนาการความเจริญทางล้านอื่น ๆ เข้ามาด้วย เชื่อกันว่าก่อนที่พุทธศาสนาจะเข้ามาคนไทลื้อยังไม่มีตัวอักษรเขียน ไม่มีวรรณกรรมลายลักษณ์อักษร ไม่มียารักษาโรค มีแต่การบวงสรวงอ่อน

วอนผีให้หายเจ็บป่วย ไม่มีระบบดาราศาสตร์และปฏิทิน พุทธศาสนานำเอาตัวอักษรและความรู้ทางด้านดาราศาสตร์โหราศาสตร์ตลอดจนการแพทย์ และการรักษาด้วย ยาต่าง ๆ เข้ามา ดังนั้นวัดและพระสงฆ์จึงมีความสำคัญมากในการช่วยเหลือผู้เจ็บป่วย ในการกำหนดฤกษ์ยามและปฏิทินการเพาะปลูก พระสังฆราชจะเป็นผู้กำหนดและประกาศปฏิทิน (Liu Yan, 1990)

พุทธศาสนาไม่ใช่ศาสนาดั้งเดิมของคนไทย แต่การเข้ามาของพุทธศาสนามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อรัฐไทยและสังคมไทย พุทธศาสนามีผลต่อโครงสร้างทางการเมืองและสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทหลายกลุ่ม ได้ส่งเสริมให้ กลุ่มไทหลายกลุ่มได้พัฒนาตนเองจากชุมชนเล็ก ๆ ไปเป็นรัฐและอาณาจักรขนาดใหญ่ หลักการและคำสอนของพุทธศาสนาช่วยพัฒนาโครงสร้างทางการเมืองที่ซับซ้อนและทรงอำนาจโดยการสนับสนุนของสถาบันสงฆ์ ซึ่งเป็นกลจักรสำคัญยิ่งของพุทธศาสนา อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่า การก่อตัวของรัฐไทอาศัยหลักศาสนาเท่านั้น ยังมีปัจจัยและเงื่อนไขอื่น ๆ ที่สำคัญ เช่น ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ความมั่งคั่งของทรัพยากรธรรมชาติและกำลังคน เหล่านี้มีส่วนอย่างสำคัญในการพัฒนาตนเองจากชุมชนบ้านหรือเมืองเล็ก ๆ ไปสู่อาณาจักรที่ยิ่งใหญ่ จะเห็นได้จากกรณีของรัฐไทยที่พัฒนาไปสู่อาณาจักร เช่น สุโขทัย ล้านนา และอยุธยาเปรียบเทียบกับรัฐไทยทางตอนในอย่าง รัฐไทใหญ่ เชียงตุงและสิบสองปันนา ความแตกต่างกันทางภูมิศาสตร์และศักยภาพในการผลิตทำให้รัฐไทยที่มีจุดเริ่มต้นที่คล้ายคลึงกันมีพัฒนาการที่แตกต่างกัน แม้ทุกรัฐจะได้รับอิทธิพลของพุทธศาสนาเช่นกัน แต่ศักยภาพในการสร้างสมอำนาจนั้นต่างกันจึงอยู่ในลำดับขั้นตอนของพัฒนาการทางการเมืองที่แตกต่างกันด้วย (รัตนพร เศรษฐกุล, 2538, น. 16)

สิบสองปันนาไม่สามารถพัฒนาขึ้นเป็นอาณาจักรที่มีอำนาจเข้มแข็ง ทั้งนี้เพราะสิบสองปันนาไม่สามารถสถาปนาอำนาจจากส่วนกลางที่เข้มแข็ง ที่ตั้งที่กระจัดกระจายของเมืองทำให้กษัตริย์ไม่อาจรวบรวมผลประโยชน์และรายได้จากกำลังคนและทรัพยากรธรรมชาติได้เต็มที่อำนาจทางการเมืองที่อ่อนแอนี้สะท้อนถึงพัฒนาการของพุทธศาสนาด้วยเช่นกัน เปรียบเทียบกับรัฐไทยที่พัฒนาเป็นอาณาจักร จะเห็นความเข้มแข็งของพุทธศาสนาและสถาบันสงฆ์ซึ่งส่งเสริมอำนาจกษัตริย์ แต่ในสิบสองปันนาอำนาจของพุทธศาสนาไม่เข้มแข็งพอ สถาบันสงฆ์ไม่มีอำนาจหรืออิทธิพลในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างปัญญาชน เช่นในล้านนา หรือ สุโขทัย การขาดแคลนทรัพยากรทำให้การอุปถัมภ์พุทธศาสนากระทำไม่ได้เต็มที่ อิทธิพลของพุทธศาสนาจึงอาจไม่มากพอที่จะสนับสนุนอำนาจเด็ดขาดของกษัตริย์ และกลบเกลื่อนคติความเชื่อดั้งเดิมได้หมด

ความขัดแย้งและการชิงอำนาจระหว่างความเชื่อผีและพุทธศาสนา นั้นปรากฏอยู่ในตำนานพื้นบ้านและคัมภีร์พุทธศาสนา ตำนานพื้นเมืองยืนยันความสำคัญและบทบาทของบรรพบุรุษผู้ก่อสร้างชุมชน อย่างปู่สังกะสี ย่าสังกะสี ซึ่งกล่าวว่าเป็นผู้สร้างมนุษย์ พญาสมมุติผู้ก่อตั้งบ้านเมืองมีตำนานกล่าวถึงการต่อสู้ระหว่างพญาสมมุติและบริวารคือ เทวทัตและพญามารกับพระพุทธเจ้า ลงท้ายด้วยความพ่ายแพ้ของพญาสมมุติ เรื่องราวนี้ไปตรงกับเรื่องราวของพญามาร ที่พยายามขัดขวาง

ไม่ให้พระพุทธรองค์ตรัสรู้ จนแม่พระธรณีมาช่วย เป็นรูปจิตรกรรมฝาผนังที่พบในวัดต่าง ๆ ในสิบสองปีนนา เหมือนกับจะเป็นการแสดงถึงชัยชนะของพระพุทธรองค์ต่อเหล่าผีมาร อย่างไรก็ตามชาวไทลื้อก็ยังนับถือว่า พญาสมมุดนั้นเป็นผู้ให้กำเนิดวัฒนธรรมพื้นเมืองการเข้ามาเผยแพร่พุทธศาสนานั้นก็ดำเนินไปอย่างมีขั้นตอน กว่าที่ชาวบ้านจะยอมรับนับถือ ในช่วงแรกที่พุทธศาสนาเข้ามาสู่สิบสองปีนนา พระสงฆ์ปลูกเพิงอาศัยอยู่ในป่าบนเขา เข้ามาในหมู่บ้านเฉพาะเวลาบิณฑบาตรเท่านั้น จนกระทั่งภายหลังเมื่อชาวบ้านยอมรับนับถือพุทธ จึงมีการสร้างวัดในหมู่บ้าน (Leshan Tan. 1990) ทำให้พระสงฆ์เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมหมู่บ้าน โดยในหมู่บ้านลื้อจะมีวัดอยู่ในทุกหมู่บ้าน ยกเว้นหมู่บ้านขนาดเล็กเกินไปเท่านั้น

คติความเชื่อถือผีของชาวไทลื้อเด่นชัดและมั่นคง ดังจะเห็นได้จากการประกอบพิธีกรรมและการเข้าร่วมพิธีกรรมการเซ่นไหว้หรือเลี้ยงผีมีทุกระดับ มิชชันนารีอเมริกันที่เข้าไปเผยแพร่ศาสนาในสิบสองปีนนาตั้งข้อสังเกตว่า การนับถือผีมีอิทธิพลต่อประชาชนอย่างเหนียวแน่นกว่าในดินแดนชนวนมีผลทำให้อิทธิพลของพุทธศาสนาน้อยลง หอผีมีอยู่ทั่วไปและมีมากกว่า แม้วัดจะยึดครองความเป็นศูนย์กลางในชุมชนอย่างในดินแดนที่อยู่ทางใต้ลงไป แต่การนับถือผีก็เจ้าไปอยู่กับวัดเช่น การให้เพื่อให้หายเจ็บป่วยหรือป้องกันการเจ็บป่วย ที่เรียกว่าส่งเคราะห์ ก็มักกระทำกันในวัด ในขณะที่ในสยามมักทำที่บ้านผู้ป่วย หรือที่ถนนหน้าบ้าน

เช่นเดียวกับชาวไทกลุ่มอื่น ๆ พุทธศาสนาที่ชาวไทลื้อนับถือนั้นไม่ได้เป็นพุทธศาสนาเถรวาทแบบปรีชา หากเป็นพุทธศาสนาแบบชาวบ้านที่ปะปนกับคติความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับผี อำนาจเหนือธรรมชาติ ไลยศาสตร์ หรือกล่าวได้ว่าเป็นการผสมผสานระหว่างพุทธพราหมณ์และผี (ฉลาดชาย รมิตานนท์, 2527, น. 33-34) การที่คติความเชื่อถือผีที่ยั่งยืนและเด่นชัดอยู่ในสิบสองปีนนา เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เป็นไปอย่างเชื่องช้า ไม่มีการแทรกแซงอย่างรุนแรงจากภายนอกเนื่องจากสภาพทางภูมิศาสตร์ที่ตั้งที่อยู่ห่างไกลเข้าถึงยาก ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ปี ค.ศ 1850 สิบสองปีนนาไม่มีทางหลวง ทางรถยนต์ การเดินทางอาศัยการเดินทางเท้า ม้าและวัวเดินทางจากคุนหมิงไปถึงเชียงรุ่งใช้เวลาถึง 21 วัน ต้องเสี่ยงอันตรายจากโรคภัยไข้เจ็บและโจรผู้ร้าย ชาวตะวันตกคนแรกที่เข้าไปถึงเชียงรุ่งคือ ร้อยเอก วิลเลียม ซี แมคคัลลาร์ด ในปี ค.ศ 1837 ติดตามไปอีกในปี พ.ศ 2436 โดย ศาสนาจารย์แมคคิลเวรีและนายแพทย์วิลเลียม ซี คอดดในปี ค.ศ.1852 มิชชันนารีอเมริกันเข้าไปเผยแพร่ศาสนา ตั้งโรงพยาบาลและโรงเรียนตั้งแต่ปี ค.ศ.1917 แต่ไม่ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอะไรมากนักเพราะขอบเขตการดำเนินการและอิทธิพลของมิชชันนารีอเมริกันในสิบสองปีนนานั้นค่อนข้างจำกัด จะเห็นได้ว่าพุทธศาสนาหรือจักรวรรดินิยมตะวันตกที่มีผลกระทบต่อรัฐไทอื่น ๆ ทางตอนใต้ไม่ได้ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางคติความเชื่อพื้นบ้านพื้นเมืองเดิมของชาวไทลื้ออย่างมากมายนัก ชาวไทลื้อมีสภาพชีวิตที่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ ระบบการผลิตพึ่งพาอาศัยธรรมชาติอย่างมาก วิธีการผลิตไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ชาวบ้านส่วนใหญ่ทำการเพาะปลูก จับปลา ล่าสัตว์และ

หาของป่า แม้มีการค้าขายก็ไม่ได้มีผล กระทั่งกับคนส่วนใหญ่มากนักเพราะผู้ทำการค้าขนาดใหญ่ มักเป็นคนต่างถิ่นและพวก ท้าวขุนไม่ใช่สามัญชน การคงอยู่ของวิถีการผลิตแบบดั้งเดิมทำให้โครงสร้างสังคมของสิบสองปีนมาได้เปลี่ยนแปลงไป คติความเชื่อและโลกทัศน์ของคนยังคงเป็นแบบบจารัตินิยม

2.3.3 ผีและพิธีกรรมของชาวลื้อ

สิ่งที่บ่งชี้ถึงอิทธิพลของความเชื่อผีคือการที่ชาวลื้อไม่นิยมมีทั้งพระไว้ที่บ้านเพราะเห็นว่าพระพุทธรูปเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ควรมีไว้บูชาเฉพาะในวัดวาอาราม ที่บ้านจึงมีเฉพาะหิ้งผีเฮนหรือผีเรือน เทวดาเรือนติดอยู่บนฝาผนังของห้องใหญ่หรือห้องนอนของเจ้าของบ้าน (บุญช่วย ศรีสวัสดิ์, 2537, น. 10) ทำหน้าที่ปกป้องรักษาคนในครอบครัวนั้น ๆ ในระดับหมู่บ้านจะเห็นได้ว่าหมู่บ้านใหญ่ ๆ มักมีวัดประจำของตนเอง ส่วนหมู่บ้านเล็ก ๆ มีคนน้อยจะไปร่วมทำบุญสุนทานกับวัดในหมู่บ้านใหญ่ที่อยู่ใกล้เคียง แต่ทุกหมู่บ้านจะมีหอผีบ้านหรือเทวตาบ้านของตนเอง ในระดับเมืองก็จะมีผีเมืองเทวตาเมือง ซึ่งมีจำนวนมากน้อยแตกต่างกันไปแต่ละเมือง สถานที่สำคัญเช่น ตลาด หนอง บึง ต้นไม้ใหญ่ เหมืองแร่ ทุ่งนา ภูเขา หุบห้วย ป่าไม้หรือแม้แต่ศาสนสถานอย่างวัดหรือธาตุก็มีก็มีผีอารักษ์คอยคุ้มครอง

จากอดีตอันยาวนานคติความเชื่อผีได้ถูกหล่อหลอมเข้ากับ “ฮีดบ้านคลองเมือง” ของชาวลื้อ ฮีดบ้านสิบสองมีระบุไว้ข้อหนึ่งว่า เมื่อตั้งหมู่บ้านแล้วต้องตั้งนายบ้าน ปกครองและในขณะเดียวกันต้องตั้งใจบ้านและเทวตาบ้านควบคู่กันไป นายบ้านในฐานะผู้นำทางการเมืองการปกครองได้รับผลตอบแทนเป็นภาษี ส่วนแบ่งผลผลิตค่ารับและแรงงานเกณฑ์ เทวตาบ้านได้รับการ “เลี้ยงบ้าน” โดยมีเครื่องเช่นสังเวตตามจารีตโบราณที่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมา งานพิธีสำคัญ ๆ เช่น ขึ้นบ้านใหม่หรืองานแต่งงานจะต้องเอาเนื้อสัตว์ไปเซ่นสังเวตเทวตาบ้าน สำหรับระดับเมือง “คลองเมือง” ระบุไว้ว่าทุก ๆ ปีจะต้องมีการเลี้ยงเทวตาเมืองโดยใช้ควาย (ทวี สว่างปัญญางกูร, 2529) การเปลี่ยนเรียกเทวตาแทนผีเป็นการปรับตัวให้สอดคล้องกับความคิดของพุทธศาสนาแต่วิถีปฏิบัติส่วนใหญ่ไม่เปลี่ยนแปลง

วิถีชีวิตของชาวลื้อมีเข้ามาเกี่ยวข้องเสมอ เพราะผีมีอยู่ทั่วไป ผีกลุ่มสำคัญ คือ ผีอารักษ์ที่ดูแลป้องกันชาวบ้านตั้งแต่ระดับครัวเรือนขึ้นไปจนถึงระดับเมือง ผีอารักษ์ไม่จำกัดเพศ วัย ชาติพันธุ์ ชาติตระกูลและไม่เกี่ยวว่าจะเป็นคน สัตว์ หรือ อมนุษย์ บทบาทของผีอารักษ์คือคุ้มครองชีวิตและทรัพย์สิน ตลอดจนอำนาจอำนาจความอุดมสมบูรณ์ให้เกิดกับสมาชิกในครัวเรือนหรือในชุมชนหรือสถานที่นั้น ๆ เป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้กับการดำรงชีวิตของคน

ชาวลื้อก็เหมือนกับคนอื่น ๆ ที่สร้างภาพของผีตามแบบคน เอาลักษณะนิสัยของคนไปครอบให้ผี เชื่อกันว่าแม้จะมีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์มากเพียงใด ก็ยังชอบให้คนเอาอกเอาใจสรรเสริญเยินยอ มีการรับสินบนจนถูกคนหลอกเอาบ่อย ๆ คนกับผีอยู่ร่วมกันได้โดยมีกฎเกณฑ์ตายตัว เช่น คนต้องไม่ลบหลู่ ละเมิดกฎเกณฑ์ของผี ต้องยอมรับความมีอยู่ของผีในโลกของคนด้วยการปฏิบัติสามข้อ

ห้ามต่าง ๆ ด้วยการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งมีจุดประสงค์ใหญ่ คือ แสดงความเคารพยำเกรง ตอบแทนและขอความช่วยเหลือจากผี ความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างคนกับผีเกิดขึ้นเนื่องจากผีของลือนั้นไม่ใช่ใครอื่นไกลแต่เป็นคนที่เชื่อว่าเคยมีชีวิตร่วมกับคนอื่น ๆ อาจเป็นผู้ยิ่งใหญ่กล้าหาญมีความสำคัญ เช่น กษัตริย์ นักรบ ผู้นำท้องถิ่นหรือคนธรรมดาที่เสียชีวิตด้วยความรุนแรง จนทำให้วิญญาณมีความดุร้ายกล้าแข็งมีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์มากกว่าคนอื่น ๆ

ประวัติความเป็นมาของผีลื้อแสดงถึงเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์และความคิด ความเชื่อของคนในสมัยก่อนได้เป็นอย่างดี ผีเมืองที่สำคัญของเมืองเชียงรุ่งองค์หนึ่งคือ อาระกะโสดา เชื่อว่าเป็นยักษ์กินคนแต่ได้รับพระธรรมคำสั่งสอนจากพระพุทธองค์จึงหันมาบำเพ็ญธรรมจนบรรลุโสดาบัน ที่วัดพระธาตุจอมต้อ เวียงผาครางมีกลองที่จะต้องตีในวันพระให้อาระกะไต่ยีน ชาวบ้านแต่ก่อนเชื่อว่าหากอาระกะไม่ได้ยีนเสียงกลองติดต่อกันเป็นเวลาสามเดือนก็จะออกมากินคน ความเป็นมาของอาระกะโสดานี้ไปตรงกับปูสะเย้าและผีเมืองเชียงใหม่ แสดงถึงการเข้ามาของพุทธศาสนาและการปะทะกับความเชื่อท้องถิ่น การยกเอาอาระกะโสดาขึ้นมาเป็นผีเมืองแสดงความการคงอยู่ของความเชื่อเดิม และการประนีประนอมระหว่างพุทธกับผีของชาวลื้อ ประวัติของอาระกะโสดานี้บ้างก็ว่าก่อนที่พระพุทธเจ้าจะเสด็จมาโปรดสัตว์ที่เมืองเชียงรุ่งหรือเมืองอาฬวีนี้ มียักษ์ชื่ออะระกะแปลงตัวเป็นกวางทองมาล่อกษัตริย์เมืองเชียงรุ่งให้ติดตามไปจนพลัดหลงเข้าไปในป่าและจะจับกิน กษัตริย์ขอต่อรองด้วยการส่งผู้หญิงมาให้กินแทนหนึ่งคนทุก ๆ เจ็ดวัน จนในที่สุดผู้หญิงหมดเมืองต้องส่งพระธิดามาให้ยักษ์กิน จนมีผู้มีบุญมาช่วยฆ่ายักษ์ตาย (บุญช่วย ศรีสวัสดิ์, น. 151-157) ยังมีตำนานพญาอาฬวโกล่าว่า พญาอาฬวเป็นเจ้าเมืองจำปานครในเขตลาว พระอินทร์เนรมิตองค์เป็นกวางทองล่อให้มาจนถึงทุ่งเมืองเชียงรุ่ง ซึ่งเป็นที่อุดมสมบูรณ์จนได้สร้างเมืองเชียงรุ่งขึ้น (เจียแนจอง, น. 40)

ตามตำนานเหล่านี้อาระกะโสดา อะระกะยักษ์และพละพญาอาฬวนั้นคงเป็นบุคคลคนเดียวกันและเป็นผู้นำของคนในท้องถิ่นนี้ ได้รับวัฒนธรรมของพุทธศาสนาในตำนานแรก ส่วนตำนานที่สองเป็นเรื่องของการปะทะกันระหว่างกลุ่มคนที่เจริญแล้วกับกลุ่มคนที่ล้าหลังแต่เข้มแข็งกว่า จึงต้องยอมส่งเครื่องบรรณาการให้ ภายหลังสามารถปราบปรามได้ชัยชนะ แต่ก็ยังยอมรับความเป็นเจ้าของถิ่นด้วยการยกให้เป็นผีเมือง เปลี่ยนจากการเซ็นสรวงด้วยคนเป็นสัตว์แทน ตำนานที่สามแสดงถึงการอพยพของคนจากที่อื่นเข้ามาอยู่ในสิบสองปันนาแล้วสร้างเป็นบ้านเป็นเมือง ชื่อของเชียงรุ่งที่ว่าอาฬวีนี้อาจสอดคล้องใกล้เคียงกับชื่อทั้งสามชื่อ นอกจากนี้ตำนานทั้งสามยังแสดงถึงธรรมเนียมการยกย่องผู้ก่อตั้งบ้านเมืองหรือบรรพบุรุษให้เป็นผีเมือง

มีกษัตริย์หลายองค์ที่ได้รับยกย่องให้เป็นผีเมืองเนื่องจากความเก่งกล้าสามารถ เช่น พญาเจืองที่เมืองฮ่าเรียกว่าเทวดาเจิงเฮิง ส่วนที่เมืองฮายเรียกว่าเจ้าเจิงหาญ แต่แม้จะไม่ได้สร้างคุณูปการให้กับเมืองก็ยังได้รับการยกย่องให้เป็นผีเมืองได้หากชาวเมืองเชื่อในความแรงหรือ อิทธิฤทธิ์ของผีนั้น ๆ เช่น เจ้าหม่อมแสงกษัตริย์เมืองเชียงรุ่งถูกเจ้าหม่อมสอฆ่าตาย ชาวเมืองฮ่าจึงยกย่องให้เป็นผีเมืององค์หนึ่ง

ชื่อ เทวดาแต้คำ (บุญช่วย ศรีสวัสดิ์, น. 151-157) ที่เมืองล้ามีเทวดานางแมนเดิมเป็นเมียขุนหาญ ออกไปตอนนศูกกับสามีถูกกับดักนกติดลูกตาแตกตาย กลายเป็นผีคอยหลอกหลอนชาวบ้านเทวดากาวินเป็นเชื้อสายเจ้าเมืองล้า ความประพฤตินี้ได้มักปล้นฆ่าชาวบ้านชาวเมืองในที่สุดถูกประหารชีวิตก็ ยังได้รับยกย่องให้เป็นเทวดาเมือง เพราะเชื่อกันว่าถ้าผีเป็นผีแรง มีอิทธิฤทธิ์มาก ก็สามารถคุ้มครองป้องกันสมาชิกของชุมชนจากผีป่าและผีนอกกระบบอื่น ๆ ได้ ดังเช่น หมูบ้านจ่างจั้นบถือพญาเรื่องเป็นผีบ้านหรือชาวบ้านเรียกกันว่าปู่บ้าน เป็นกษัตริย์นักรบที่กล้าหาญ ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นผีแรง ทำให้ผีกะผีปอบเข้ามาในหมู่บ้านไม่ได้

ผีเมืองบางองค์เป็นผีต่างบ้านต่างเมืองก็มี เช่น พญาหลวงหาญลานต่างเป็นยางแดงชาวบ้านเรียกว่าเป็น “ตำมิหล้า” เป็นเทวดาองค์สำคัญองค์หนึ่งของเมืองลวง ส่วน เจ้าเจียงโย่งของเมืองสายเป็นลัวะ ที่บ้านม่อนเมืองเชียงรุ่งนับถือเจ้าฟ้ามังราย ชาวบ้านเรียกว่าเจ้าเหนือหัวเพราะชาวบ้านม่อนอพยพมาจากเชียงแสน เนื่องจากเป็นผีกษัตริย์จึงมีการประกอบพิธีใหญ่โตกว่าผีบ้านอื่น ๆ ที่ชาวบ้านมักจะเลี้ยงด้วยหมูหรือไก่ แต่บ้านม่อนจะเลี้ยงผีเจ้าฟ้ามังรายด้วยความเขายาเท่าๆ คอขาวและมีขวัญที่หน้าผาก เลี้ยงในเดือนสี่ ทุก ๆ สามปี

ผิอารักษ์ทุกระดับตั้งแต่ระดับครัวเรือน หมูบ้าน ไปจนถึงเมืองจะต้องมีอยู่และมีการประกอบพิธีกรรมเลี้ยงดูตามเวลาจารีตเดิม ถ้าละเลยชาวบ้านเชื่อว่าจะนำภัยพิบัติมาสู่บ้านเมืองจึงต้องการดูแลเลี้ยงดูให้อิ่มหนาสำราญเพื่อผีเหล่านั้นจะได้อำนวยความอุดมสมบูรณ์และปกป้องคุ้มครองชาวบ้านชาวเมืองให้อยู่ดีกินดี

2.3.4 ข้อสังเกตเกี่ยวกับพิธีกรรมเลี้ยงผี

พิธีเลี้ยงผิอารักษ์หรือที่ชาวไทลื้อเรียกว่า “เข้ากำ” ซึ่งมีตั้งแต่ กำเฮิน กำบ้านไปจนถึงกำเมือง เป็นพิธีที่มีความหมายอย่างยิ่งสำหรับชาวลื้อ ในที่นี้จะขอตั้งข้อสังเกตเบื้องต้น 3 ประการ คือ การเข้าร่วมพิธีกรรม การประกอบพิธีกรรม และความหมายของพิธีกรรม

การเข้าร่วมพิธีกรรมเลี้ยงผีในแต่ละระดับเป็นหน้าที่โดยตรงของชาวลื้อในช่วงเวลาของการประกอบพิธีกรรมจะไม่มีกรออกนอกสถานที่ ถือว่าเป็นการละเมิดจารีตประเพณี “นอกฮิดนอกกอง” ทุกครัวเรือนมีส่วนร่วมรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการประกอบพิธี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการซื้อสัตว์มาเช่น สัตว์เลี้ยง แสดงถึงความผูกพันและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน บางพิธีที่ห้ามผู้หญิงเข้าร่วมพิธี แต่ถ้าผู้ชายในครัวเรือนไม่อยู่ ผู้หญิงจะต้องฝากเพื่อนบ้านให้นำไก่และเหล้าไปร่วมพิธีแทน ระยะเวลาในการเลี้ยงผีมักจะเป็นช่วงหลังการดำนาปลูกข้าวเพื่อเป็นการขอฝนขอความสำเร็จในการเพาะปลูก หรือมิฉะนั้นก็เป็นช่วงหลังการเก็บเกี่ยวซึ่งเป็นการแสดงความขอบคุณต่อผี ตั้งแต่ราวต้นเดือน 9 ไปจนถึงเดือน 12 ของชาวลื้อ เป็นช่วงที่ชาวบ้านเสร็จภารกิจเบื้องต้นกำลังรอการเจริญเติบโตของต้นข้าว อีกทั้งในฤดูฝนไม่นิยมเดินทางไกลเพราะมักมีน้ำท่วมหนทางลำบาก มักเกิดโรคภัยต่าง ๆ ได้ ในระหว่างพิธีกรรมจะมีการละเล่นรื่นเริงต่าง ๆ เป็นการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านที่ทำงานหนักมาช่วงระยะหนึ่งได้มี

โอกาสพักผ่อน ให้หนุ่มสาวได้พบปะสังสรรค์กัน นับว่าเป็นกิจกรรมทางสังคมที่นอกเหนือจากกิจกรรมของพุทธศาสนา

สัญลักษณ์ในพิธีกรรม คือ ตาแหลว ซึ่งไม่ว่าจะเป็นพิธีในระดับครัวเรือน หมู่บ้านหรือเมืองจะมีการติดตามแหลวเป็นการห้ามบุคคลภายนอกเข้ามาในบริเวณที่กำลังมีพิธี เป็นการแสดงถึงเขตอิทธิพลของผีอารักษ์ แสดงถึงกรรมสิทธิ์ในขอบเขตพื้นที่ที่คนกลุ่มนั้น ๆ อาศัยอยู่ สามารถใช้เป็นเครื่องกำหนดเขตแดนของหมู่บ้านหรือเมืองได้ ได้รับการรับรองสิทธิโดยผีอารักษ์ที่อยู่ประจำ การกำหนดเขตแดนของหมู่บ้านและเมืองในสมัยมีความหมายอยู่เฉพาะเมื่อมีการเลี้ยงผี เป็นการระบุขอบเขตสำหรับคนในและคนนอก ผีอารักษ์ของชาวลื้อจึงทำหน้าที่เหมือนเป็นผู้ควบคุมและรับรองสิทธิการเป็นสมาชิกในครัวเรือน ในหมู่บ้านและในเมือง ซึ่งจะเชื่อมโยงไปถึงสิทธิในการใช้ที่ดินและทรัพยากรทั้งหลายของท้องถิ่น การยอมให้เข้าร่วมพิธีหมายถึงการยอมรับให้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและมีสิทธิในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันของชุมชน ซึ่งในที่นี้มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับชุมชนชาวลื้อที่มีชีวิตอยู่โดยอาศัยทรัพยากรธรรมชาติสิ่งที่ต้องกระทำในฐานะสมาชิก คือ การยอมรับนับถือผีของชุมชนนั้น ๆ และพร้อมที่จะปฏิบัติตาม “ฮีดกอง” ที่มักถูกกำหนดโดยความเชื่อถือผี

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าคติความเชื่อถือผีของชาวลื้อนั้นนับได้ว่าเป็นศาสนาของสังคมก่อนประวัติศาสตร์ที่ยังคงยึดเหนี่ยวความเชื่อของคนเอาไว้ได้ แม้จะมีการพัฒนาเข้าสู่สังคมสมัยประวัติศาสตร์โดยมีศาสนาที่เจริญก้าวหน้าเข้ามาครอบงำคติความเชื่อถือผีได้รับการพัฒนาให้มีลักษณะชัดเจนมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ คือมีจำนวนมากที่มีสัญลักษณ์ใกล้เคียงกับมนุษย์มีพิธีกรรมที่เป็นแบบแผนและมีการแบ่งแยกระหว่างผู้ประกอบพิธีกับผู้เข้าร่วมพิธี ในขณะที่วัดมีพระสงฆ์และอาจารย์หรือพ่อจารย์ ผีมีหมอบ้านหมอเมืองเป็นผู้ประกอบพิธี หมอบ้านหมอเมืองมักเป็นบุคคลที่มีวิชาความรู้ทางไสยศาสตร์ รู้จักจารีตธรรมเนียมของบ้านเมือง รู้ฤกษ์ยามสามารถกำหนดเวลาการประกอบพิธีกรรมให้ถูกต้องได้ ชาวบ้านชาวเมืองมักประชุมเพื่อคัดเลือกหมอบ้านหมอเมืองในฐานะผู้ชำนาญเฉพาะการที่บ้านดอนแต่น เมืองเชียงรุ่งมีการเสี่ยงทายเลือกหมอบ้านด้วยการให้แต่ละครัวเรือนในหมู่บ้านทำข้าวต้มมัดมานึ่งรวมกัน ของใครสุกก่อนคนนั้นก็ไ้เป็นหมอบ้าน หรือพ่อหมอ ส่วนที่บ้านดอนหลวงเลือกโดยการชั่งข้าวสุก

ผู้ประกอบพิธีมีเครื่องแต่งกายเฉพาะของตนเอง ส่วนมากมักเป็นสีแดงพราเช เชื่อกันว่าสีแดงเป็นสีของอำนาจ ในพิธีมีหมอบ้านหมอเมืองเท่านั้นที่มีสิทธิแต่งกายด้วยสีแดง มีประจำเฉพาะของตนเอง ที่นึ่งบูผ้าแต่นสีแดง มีหมอน คนโทน้ำและขันผี มีหมอรองหรือปาวหมอบเป็นผู้คอยรับใช้ไม่มีผู้ใดจะติดต่อกับหมอโดยตรงได้ ต้องผ่านหมอรอง เป็นการแสดงความสำคัญของหมอซึ่งเป็นตัวกลางติดต่อกับผี แม้แต่ผู้นำชุมชนก็มีบทบาทด้อยลงในพิธีกรรมนี้ ในบางแห่งเช่นหมู่บ้านจำจั้ง เมืองเชียงรุ่งพญาหลวงปาน ซึ่งเป็นผู้ปกครองหมู่บ้านจะเป็นผู้ประกอบพิธีเอง เป็นการรวมเอาอิทธิพลความเชื่อกับการเมืองการปกครองเข้าด้วยกัน

หมอเมืองจะเป็นผู้กำหนดเวลา และขั้นตอนการประกอบพิธีกรรม เมื่อการเตรียมพร้อมจะกล่าวอัญเชิญผีมารับการเซ่นสังเวย ตัวอย่างคำอัญเชิญผีของเมืองลำ มีดังนี้

3 ปีครอบขอบด้มนุน คนเลี้ยงฮิงฟายฟอง
มเหสีชะเตวตาเจ้า หื้อได้มาฮับเอารากะตาน

ในพิธีเลี้ยงผีจะไม่นำพระพระสงฆ์มาเกี่ยวข้องเพราะถือว่านอกธรรมเนียมพุทธ นอกจากพิธีเลี้ยงใจบ้านซึ่งถูกปรับเปลี่ยนให้เป็นพิธีกรรมแบบพุทธ ไม่มีการเซ่นสังเวย แต่นำอาหารปรุงสำเร็จพร้อมดอกไม้ธูปเทียนมาถวายนิมนต์พระมาสวดเป็นการสืบทอดบ้าน

นอกจากหมอบ้านหมอเมืองที่เป็นคนสำคัญและเป็นผู้ชำนาญการพิเศษในการประกอบพิธีกรรมแล้ว ยังมีคนอีกกลุ่มหนึ่งที่มีบทบาทในการทำให้พิธีกรรมขลังยิ่งขึ้น นั่นก็คือ ช่างขับ ซึ่งทำหน้าที่ร้องเพลงขับกล่อมผีและเหวตาดลอดจนผู้เข้าร่วมพิธี ช่างขับที่มีความสามารถมักได้รับแต่งตั้งเป็น พญา จำ หรือแสน ปกติทำหน้าที่ขับกล่อมให้ความเพลิดเพลิน สรรเสริญเยินยอกษัตริย์ท้าวขุนในงานพิธีต่าง ๆ เช่น ขึ้นบ้านใหม่ แต่งงานและอื่น ๆ จะต้องมีช่างขับเป็นผู้สร้างความบันเทิง ในงานพิธีกรรมช่างขับจะสรรเสริญผีเทวดา เล่ากำเนิดโลกและมนุษย์เรียกขวัญข้าว ขวัญปลา มีการกล่าวถึงเหตุการณ์บ้านเมือง ผามหรือปราช่างขับจะอยู่หน้าปราเจ้าเมือง

ส่วนที่สำคัญส่วนหนึ่งในการประกอบพิธี คือ การฆ่าสัตว์เพื่อเซ่นสังเวย ในการเลี้ยงผีระดับครัวเรือนมักเลี้ยงหมูหรือไก่ ระดับเมืองมักจะเลี้ยงวัว ควาย หมู ไก่ หรือสัตว์อื่น ๆ ประกอบ เช่น แพะ และปลา เป็นต้น สัตว์ต่าง ๆ เหล่านี้มักถูกนำมาฆ่าในระหว่างพิธี ปรุงเป็นอาหารและถวายให้ผีก่อน หลังจากนั้นชาวบ้านจึงจะร่วมกันกิน โดยมีข้อห้ามนำเอาอาหารที่เหลือกลับบ้านเพราะถือว่าได้ถวายให้ผีไปแล้ว ในหลาย ๆ เมืองสัตว์ถูกนำมาฆ่าในลักษณะของการสังเวยไม่ใช่ฆ่าเพื่อปรุงอาหารเท่านั้น บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ ได้กล่าวถึงการฆ่าสัตว์เพื่อสังเวยผีเมืองลำว่า ใช้เพศเมียตถึง 3 คน มีการพ่อนึง หอกเจิงแรวประกอบ การลงหอกลงดาบแต่ละครั้งไม่ได้มุ่งจะฆ่าให้ตายในครั้งเดียว แต่ทรมานให้สัตว์เจ็บปวดเพราะเชื่อว่าผีชอบ (บุญช่วย ศรีสวัสดิ์, น. 377-389) นอกเหนือจากการสร้างบรรยากาศของพิธีกรรมให้ขลังและดูร้ายสมกับเป็นการเลี้ยงผี ซึ่งแตกต่างจากพิธีกรรมของพุทธ ในอีกแง่หนึ่งการฆ่าสัตว์โดยการทิ่มแทงด้วยหอกดาบก่อนจะฆ่าจริงนั้นดูเหมือนการสร้างภาพจำลองของสังคมดั้งเดิมที่คนยังชีพด้วยการไล่ล่าสัตว์ ยังไปพ้องกับพิธีทางควายของพวกตูลุง ซึ่งเป็นกลุ่มชนที่ยังดำรงชีวิตอย่างถ้ำหลังใน ยุन्नาน

หากพิจารณาถึงการเซ่นสังเวยสัตว์ร่วมกับตำนานของอาระกะยักษ์ที่ เจ้าเมืองต้องส่งผู้หญิงไปสังเวยแล้ว ทำให้เห็นว่าในสมัยก่อนที่พุทธศาสนาจะเข้ามาสู่สิบสองปันนานั้น การเลี้ยงผีเมืองอาจใช้คนจริง ๆ หลังจากรับพุทธศาสนาแล้วจึงเปลี่ยนเป็นสัตว์ เช่นเดียวกับผีปู่แสะย่าแสะของเชียงใหม่ที่กินคนจนได้พบกับพระพุทธรูปเจ้า จึงหันมากินสัตว์แทน สัตว์ที่นำมาเลี้ยงสังเวยผีนั้นมีความสำคัญมาก ต้องเลือกสัตว์ที่ไม่มีตำหนิและมีลักษณะตามที่กำหนดเอาไว้ของแต่ละเมือง การเลือกควายเป็นสัตว์สังเวย

เพราะควายนั้นมีความสำคัญมากสำหรับชาวนา คนพึงพาอาศัยควายมาโดยตลอด แรงงานของควายมีความสำคัญสำหรับการผลิตมาก ควายจึงถูกเลือกให้สังเวยแทนคน การตายของควายเป็นการตายที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นการสละชีวิตแทนมนุษย์ ดังนั้นลักษณะการตายของควายจึงถูกใช้ทำนายเหตุการณ์บ้านเมืองด้วย ถ้าควายตายในท่าคุกเข่าหันหน้าเข้าหาเมืองถือว่าการตายดี บ้านเมืองจะสงบร่มเย็น เช่นเดียวกับชาวตุลในพิธีแทงควายนันท์ทิศทางที่ควายล้มตายกับลักษณะของลันใช้ทำนายเหตุการณ์ในอนาคตได้ สำหรับชาวไทลื้อถ้าควายดิ้นรนเอาหัวออกจากเมืองทายว่าจะมีศึกสงคราม ถ้าตายในลักษณะแลบลิ้นกัดลิ้นจะเกิดความวุ่นวายในบ้านเมืองเกิดโรคภัยไข้เจ็บ เป็นต้น

การประกอบพิธีเลี้ยงผีของชาวลื้อมีจุดประสงค์หลักคือขอความอุดมสมบูรณ์และความคุ้มครองป้องกันให้พ้นจากภัยพิบัติ เป็นการเน้นถึงความต้องการทางโลก ไม่ได้สนใจชีวิตหลังความตาย ดังคำสวดอ้อนวอนขอของหมอเมืองว่า

หื้อบ้านเมืองได้อยู่สุขะ	อย่าต้อมีพะยะมาตกตีไก่อ
หื้อพะยะไปตกใส่ค้ำตีไก่อ	ไต่ต้ออื่น ปินจากท่าเก้น
ตั้งคนและสัตว์น้อยใหญ่	ญิงจายตั้งมวล
ย่อนบุญเฮลชะเจ้า	อยู่ดีกินหวาน แด

เมื่อจุดประสงค์ของการประกอบพิธีกรรมเป็นเช่นนี้ การประกอบพิธีจึงมักทำกันในช่วงหลังการปลูกกล้าหรือเก็บเกี่ยว เป็นการขอความสำเร็จในการเพาะปลูกและแสดงความสำนึกในบุญคุณที่ผีได้ช่วยเหลือ เป็นความพยายามที่จะแก้ไขวิกฤตการณ์ธรรมชาติที่เหนือความสามารถของคนจะป้องกันได้ ให้กำลังใจแก่ชาวบ้านชาวเมืองและสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันให้กับชุมชน ให้โอกาสแก่ชาวบ้านที่ทำงานหนักมาตลอดฤดูการเพาะปลูกได้พักผ่อนสนุกสนานรื่นเริงได้พบปะสังสรรค์ระหว่างหนุ่มสาว เป็นช่วงเวลาที่ชาวบ้านงดการทำงานอื่นใด ทำให้ชนชั้นปกครองได้เห็นพลังของชาวบ้านชาวเมืองและความยึดมั่นถือมั่นในท้องถิ่นของตน เพราะการนับถือผีไม่ใช่กิจกรรมสากลแบบพุทธแต่เป็นกิจกรรมที่ทำให้เห็นความแตกต่างระหว่างท้องถิ่น ความเป็นตัวของตัวเองของชุมชนนั้น ๆ

ในทางประวัติศาสตร์การประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีเป็นการสืบทอดเรื่องราวและบันทึกเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ทำให้คนรุ่นหลัง ๆ ได้รู้ประวัติความเป็นมาของท้องถิ่นของตน ประวัติของบรรพบุรุษและความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับชุมชนอื่น ๆ บทสวดเรียกผีมารับเครื่องเซ่นสังเวยคือการร่ายกรอวรรณกรรมชิ้นแรกในสังคมมนุษย์ ประวัติของผีแต่ละองค์ถูกสร้างเสริมด้วยจินตนาการและถ้อยคำที่บางครั้งไพเราะ บางครั้งสะท้อนอารมณ์ของผู้ฟัง จนกลายเป็นตำนานท้องถิ่นที่ชาวบ้านจดจำเล่าสู่กัน การคงอยู่ของพิธีกรรมต่าง ๆ แสดงถึงความสอดคล้องกลมกลืนของคติความเชื่อและวิถีชีวิตของชาวบ้านและตอบสนองความต้องการทางร่างกายและจิตใจ แม้จะมีคติความเชื่อที่มีอิทธิพลกว่าอย่างพุทธศาสนาครอบงำก็ยังไม่อาจลบเลือนคติความเชื่อผีซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิมได้ แม้พิธีกรรมจะถูกดัดแปลงไปบ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำเอาวิธีปฏิบัติของพุทธมาเกี่ยวข้อง เช่น พิธี

เลี้ยงใจบ้านที่มีการนิมนต์พระมาสวด การदानข้าวใหม่ในเดือนกุมภาพันธ์ เดิมเป็นพิธีเลี้ยงขอบคุณแม่ขวัญข้าว หรือผีอารักษ์ข้าว ก็ถูกเปลี่ยนเป็นการถวายข้าวให้พระแทน ไม่เพียงแต่พุทธจะแทรกเข้ามาสู่พิธีของผี ผีก็แทรกเข้ามาสู่พิธีของพุทธเช่นเดียวกัน ที่วัดมีหอเสี้ยววัดที่ชาวบ้านต้องเซ่นไหว้อยู่เสมอเมื่อมีงานสำคัญ ๆ พิธีต่าง ๆ ก็การอัญเชิญเชิญเทวดาผีสงมาร่วมรับผลบุญผลทานด้วยเสมอ

คติความเชื่อถือผีของชาวลื้อดำรงอยู่เรื่อยมาในสภาพสังคมแบบจารีต ภายใต้การปกครองของจีนเก่า แต่เมื่อเกิดการปฏิวัติคอมมิวนิสต์อำนาจของเจ้านายถูกทำลาย การประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีเมืองจึงยุติลงไปด้วย ผีเมืองบางองค์เปลี่ยนบทบาทจากการดูแลคุ้มครองบ้านเมืองมาเป็นการช่วยเหลือชาวบ้านในปัญหาเล็ก ๆ น้อย ๆ ต่าง เช่น เจ้าฟ้าหลวงหมวกคำผีเมืองเชียงรุ่งเป็นผีที่ได้รับเชิญให้มาเข้าทรงเพื่อตอบปัญหาต่าง ๆ ของชาวบ้านอยู่เสมอ เป็นผีที่ชาวบ้านเลื่อมใสมากกว่าผีอื่น ๆ แม้ผีเมืองจะหมดสิ้นบทบาทไปแต่การเลี้ยงผีบ้านผีเรือนยังคงอยู่ในครัวเรือนและในหมู่บ้านต่าง ๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นการรักษาระบบนิเวศท้องถิ่นหรือชุมชนไว้อย่างเหนียวแน่น

2.3.5 พุทธศาสนาในสิบสองปันนา

มักมีผู้กล่าวว่า พุทธศาสนากับวัฒนธรรมไทนั้นไม่สามารถแยกจากกันได้ พุทธศาสนาจะเป็นศาสนาต่างชาติ แต่ก็สามารถเข้าถึงจิตใจของคนไท และผสมกลมกลืนเข้ากับวัฒนธรรมไทได้เป็นอย่างดี พุทธศาสนาเริ่มเข้ามาสู่สิบสองปันนาในราวคริสต์ศตวรรษที่ 12 หรืออาจจะตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 5-8 พุทธศาสนาในสิบสองปันนาเป็นพุทธเถรวาท เช่นเดียวกับพุทธศาสนาในรัฐไทอื่น ๆ ที่มีการผสมผสานกับลัทธิฮินดู มหายาน และความเชื่อถือผี เป็นลักษณะของพุทธศาสนาในรัฐไทที่สามารถสร้างความเป็นเอกภาพในความแตกต่างของความเชื่อทั้งหลายได้

สำหรับชาวลื้อแล้วพุทธศาสนาเป็น “ศาสนา” เดียวที่พวกเขารู้จัก เป็นคติความเชื่อและอุดมการณ์สังคมที่ควบคุมหรือกำหนดชี้แนะชะตากรรมของชาวลื้อทั้งหมด ชาวลื้อจะต้องไปวัดในวันพระจะต้องร่วมกิจกรรมทางศาสนาซึ่งถือว่าเป็นการทำบุญ ชาวลื้อมี “ประเพณี 15” ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา และมีประเพณีสิบสองเดือนที่เป็นกิจกรรมของพุทธศาสนาด้วยเช่นกัน ชาวลื้อถือว่าจะต้องทำบุญตามประเพณี ดังคำกล่าวที่ว่า “..ข้าว วันข้าว ผ้าปีผืน ธรรมปีผูก อันนี้กะดาก่าเป็นคนถือศาสนาพระเจ้าโคตมนี่ขาดบ่ได้...” เป็นการถวายทานให้กับพุทธศาสนาเพื่อกุศลในภายภาคหน้า

พิธีกรรมทางพุทธศาสนาถือเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของชาวลื้อ ทุกคนในชุมชนต้องมีบทบาทในพิธีกรรม ถือเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบที่จะต้องอุทิศทั้งแรงกายและทรัพย์สินเพื่อทะนุบำรุงศาสนา พิธีกรรมของพุทธศาสนาเป็นกิจกรรมที่สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันให้กับชุมชนระดับเมือง ต่างจากพิธีกรรมผีที่แบ่งแยกชุมชนออกจากกัน จะเห็นได้จากการที่หมู่บ้านจะปิดตัวเอง ไม่ให้คนต่างหมู่บ้านเข้าในการประกอบพิธีเลี้ยงผีบ้าน ในพิธีพุทธศาสนาจะมีการรวมวัดเป็น “โบสถ์” ประกอบด้วยวัดหลาย ๆ วัดในละแวกเดียวกัน จะประกอบพิธีทางศาสนาด้วยกัน เช่น พิธีเข้าก้าของพระสงฆ์ในเดือนยี่หรือเดือนก้า จะมีพระสงฆ์จากวัดต่าง ๆ มาร่วมเข้ากรรมที่วัดใหญ่วัดหนึ่ง ที่

น่าสนใจคือ พุทธศาสนาจะมีบทบาทในการแบ่งแยกระหว่างเมืองโดยในระหว่างมีพิธีเข้าก้ำของ พระสงฆ์นี้ พระสงฆ์จากเมืองอื่น ๆ จะผ่านเข้ามาในเมืองไม่ได้เช่นกัน

พุทธศาสนาเข้าไปมีส่วนในชีวิตความเป็นอยู่ของชาวลื้อ เด็กชายชาวลื้อต้องบวชเณรเพื่อ ศึกษาศาสนาและแสวงหาความรู้อื่น ๆ ในวัดซึ่งพระสงฆ์เป็นผู้สอน การบวชเณรหรือบวชพระ เป็น ธรรมเนียมสำคัญของชาวลื้อที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา การถวายอาหารให้กับพระสงฆ์และการดูแลศาสน สถานก็อยู่ในความรับผิดชอบของชาวลื้อทุกระดับ ชนชั้นสูงที่มีฐานะทางเศรษฐกิจจะต้องทำบุญทำ ทานมากกว่าคนชั้นต่ำที่ยากจน แต่ไม่ว่าจะยากดีมีจน หนุ่มหรือแก่ ทุกคนจะมีส่วนในกิจกรรมทาง ศาสนาอย่างทั่วหน้ากัน จะมีการแบ่งปันหน้าที่ความรับผิดชอบกันในการร่วมกิจกรรมทางศาสนา ยกตัวอย่างเช่น ประเพณีขึ้นธาตุ ซึ่งจัดขึ้นปีละสองครั้ง คนหนุ่มสาวมีหน้าที่เข้าป่าหาไม้ไผ่มาทำบังไฟ หาพื้นมาจุดในเวลากลางคืนในระหว่างการขึ้นธาตุ พระสงฆ์และผู้มีฝีมือจะจัดทำบังไฟ ผู้หญิง จัดเตรียมอาหารสำหรับถวายพระ คนเฒ่าคนแก่ในแต่ละครอบครัวเป็นผู้ถวายอาหารพระ ในงานมี การละเล่น สนุกสนานเป็นโอกาสที่หนุ่มสาวได้ใกล้ชิดกันจะนำไปสู่การตัดสินใจมีชีวิตคู่ต่อไป เจ้านาย ท้าวขุนก็มีโอกาสแสดงตนเป็นผู้อุปถัมภ์ศาสนา สร้างความชื่นชมนับถือและยำเกรงให้กับชาวบ้าน ในขณะที่เกี่ยวกับสถาบันสงฆ์ก็ได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่มั่นคงชนชั้นปกครอง หลังจากประเพณี เข้าก้ำของพระสงฆ์เสร็จสิ้นลง พระสงฆ์ที่ร่วมในพิธีเข้าก้ำในเขตเวียงผาครางจะร่วมกันไป “ปิ่นปอน” ให้กับเจ้าแผ่นดิน เป็นการตอบแทนที่พระองค์มีส่วนอย่างสำคัญในการสนับสนุนพิธีนี้

ในระบบความเชื่อดั้งเดิม ชาวไทลื้อเชื่อว่าผีมีอยู่จริงและมีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์ ผีในที่นี้ หมายถึงสิ่งเหนือธรรมชาติที่มองไม่เห็น แต่มีพลังและต้องได้รับการเคารพบูชา ผีที่สำคัญในสังคมไท ลื้อ เช่น ผีบ้านผีเมือง ซึ่งเป็นผู้คุ้มครองชุมชน ผีป่า ผีเขา ผีไร่ผา ซึ่งเกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนผีบรรพบุรุษที่เชื่อว่ายังคงสถิตอยู่ใกล้ลูกหลานและสามารถอำนวยการหรือให้โทษได้หากมิได้ รับการดูแลตามสมควร การเซ่นไหว้ผีจึงเป็นพิธีกรรมที่ชาวไทลื้อให้ความสำคัญ ทั้งในระดับครอบครัว และระดับชุมชน เช่น พิธีเลี้ยงผีบ้าน พิธีบูชาผีฟ้า และพิธีกรรมก่อนการปลูกพืชหรือเก็บเกี่ยว แม้ว่า ความเชื่อเรื่องผีจะเป็นระบบความคิดพื้นฐานของชาวไทลื้อ แต่พระพุทธรูปศานานิภายเถรวาทก็มี บทบาทสำคัญไม่แพ้กัน โดยเข้ามามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตและจิตใจของชาวไทลื้อในเวลาต่อมา ศาสนา พุทธให้ความสำคัญกับการกระทำความดี การเวียนว่ายตายเกิด และการแสวงหาความหลุดพ้น ซึ่งทำ ให้ชาวไทลื้อมีแนวทางในการดำเนินชีวิตที่สงบ เรียบง่าย และมีศีลธรรม นอกจากนี้ วัดยังเป็น ศูนย์กลางของชุมชน ทั้งในด้านศาสนา การศึกษา และกิจกรรมทางสังคม พระสงฆ์ก็เป็นผู้มีบทบาทใน การอบรมสั่งสอนและเป็นที่ปรึกษาทางจิตใจของชาวบ้าน สิ่งที่น่าสนใจคือ ชาวไทลื้อสามารถประสาน ความเชื่อเรื่องผีและพระพุทธรูปศาสนาเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน โดยไม่เห็นว่าการขัดแย้งกัน พิธีกรรมทางผีและการทำบุญตามหลักพุทธศาสนาจึงดำเนินควบคู่กันในชีวิตประจำวัน ตัวอย่างเช่น ในงานบุญประจำปี อาจมีทั้งการบูชาผีบ้านผีเมืองควบคู่กับการทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์ หรือถวาย

ผ้าป่าให้วัด ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการปรับตัวทางวัฒนธรรมและการประยุกต์ใช้ความเชื่อเพื่อความมั่นคงของชุมชน

โดยสรุป ชาวไทลื้อเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับธรรมชาติ ความเชื่อ และศาสนาอย่างแน่นแฟ้น โดยเฉพาะในด้านความเชื่อเรื่อง “ผี” ซึ่งเป็นรากฐานความคิดดั้งเดิมที่ดำรงอยู่ควบคู่กับพระพุทธศาสนาอย่างกลมกลืน ความเชื่อทั้งสองระบบมีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิต พิธีกรรม และการดำรงอยู่ของชุมชนไทลื้ออย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ความเชื่อเรื่องผีและพระพุทธศาสนาในหมู่ชาวไทลื้อเป็นสองระบบความเชื่อที่ดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลและเป็นรากฐานสำคัญในการหล่อหลอมวิถีชีวิต ค่านิยม และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวไทลื้อ แม้ว่าโลกสมัยใหม่จะเปลี่ยนแปลงไปเพียงใด ความเชื่อทั้งสองนี้ยังคงเป็นแกนหลักในการธำรงรักษาเอกลักษณ์ของชุมชนไทลื้อให้คงอยู่สืบไป

2.4 ประเพณีสำคัญของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา

ชาวไทลื้อในเขตปกครองตนเองสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่ผูกพันกับพระพุทธศาสนาอย่างแนบแน่นมาแต่โบราณ ประเพณีของชาวไทลื้อมิได้เป็นเพียงกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์เท่านั้น หากแต่เป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ ความเชื่อ และจิตวิญญาณของชุมชนที่สะสมมาหลายชั่วอายุคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนาล้วนสะท้อนถึงโครงสร้างความคิดแบบพุทธศาสนาเถรวาทและความเชื่อผีบรรพบุรุษที่หลอมรวมกันอย่างแนบแน่น

2.4.1 ประเพณีขึ้นธาตุ

ประเพณีขึ้นธาตุ (หรือที่เรียกว่า “ประเพณีขึ้นพระธาตุ”) เป็นหนึ่งในพิธีกรรมสำคัญของชุมชนล้านนา รวมถึงชาวไทยใหญ่ ชาวไทลื้อ และกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตสิบสองปันนา (สิบสองพันนา) ของประเทศจีน ประเพณีนี้เป็นการแสดงออกถึงศรัทธาในพระพุทธศาสนา และเป็นกลไกสำคัญที่ธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง (Dao Li, 2018; กขพรรณ จันทรา และคณะ, 2565)

1) ประวัติของประเพณีขึ้นธาตุ

ประเพณีขึ้นธาตุเป็นหนึ่งในพิธีกรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในบริบทวัฒนธรรมล้านนา และกลุ่มชาติพันธุ์ไทในภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง โดยเฉพาะในชุมชนล้านนาและกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อในสิบสองปันนา (Dao Li, 2018; กขพรรณ จันทรา และคณะ, 2565) ประเพณีนี้มีใช้เพียงพิธีกรรมทางศาสนา หากแต่เป็น กระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรม ที่สืบทอดผ่านกาลเวลาและสะท้อนอัตลักษณ์ทางจิตวิญญาณของชุมชนอย่างลึกซึ้ง

พัฒนาการทางประวัติศาสตร์

ต้นกำเนิดของประเพณีขึ้นธาตุสามารถสืบย้อนกลับไปได้ถึงช่วงเวลาที่พระพุทธศาสนาเริ่มแพร่เข้าสู่ดินแดนล้านนาและลุ่มแม่น้ำโขง ในราวพุทธศตวรรษที่ 12-16 โดยมีการนำพระบรมสารีริกธาตุจากชมพูทวีป หรือจากศูนย์กลางพระพุทธศาสนาในแถบพม่าและลังกา มาประดิษฐานยังภูมิภาคต่าง ๆ

การสร้างพระธาตุหรือเจดีย์จึงมีความหมายลึกซึ้งในฐานะ ศูนย์กลางทางศาสนาและจิตวิญญาณ ของชุมชน และเป็นจุดเริ่มต้นของการรวมศรัทธาของผู้คน พระธาตุยังทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของกาลเวลาและความทรงจำทางสังคม ซึ่งสะท้อนถึงความต่อเนื่องของอัตลักษณ์ชุมชน

ในช่วงแรก การสักการะพระธาตุเป็นกิจกรรมเชิงปัจเจกหรือพิธีกรรมของคณะสงฆ์ ต่อมาเมื่อพระธาตุได้รับการยอมรับในฐานะสัญลักษณ์ศักดิ์สิทธิ์ของเมือง จึงเริ่มมีการจัดงานบุญขึ้นธาตุเป็นประจำทุกปี โดยมีทั้งกิจกรรมทางศาสนาและกิจกรรมชุมชน (Dao Li, 2018)

ในยุคราชอาณาจักรล้านนา (พ.ศ. 1800-2100) ราชสำนักและคณะสงฆ์ได้ส่งเสริมประเพณีนี้อย่างเป็นทางการ โดยใช้เป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของแคว้น และเป็นช่องทางในการบูรณาการพระพุทธศาสนาเข้ากับโครงสร้างสังคมท้องถิ่น

การผสมผสานกับความเชื่อท้องถิ่น

สิ่งที่น่าสนใจคือ ประเพณีขึ้นธาตุในบริบทไทลื้อ โดยเฉพาะในสิบสองปันนา มิได้มีลักษณะเป็นพิธีกรรมทางพุทธศาสนาอย่างบริสุทธิ์ แต่กลับมีการผสมผสานกับความเชื่อเรื่องผีและบรรพชนอย่างแนบแน่น (Dao Li, 2018)

ก่อนที่จะขึ้นธาตุ ชาวไทลื้อบางพื้นที่จะประกอบพิธี **ขอขมาและอุทิศบุญให้ผีบ้านผีเมือง** รวมถึง **ผีบรรพบุรุษ** โดยถือว่าการไปขึ้นธาตุเป็นการ นำบุญกลับคืนสู่บ้าน และเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างโลกมนุษย์ โลกวิญญาณ และโลกพุทธะ นี่คือการสะท้อนโลกทัศน์แบบองค์รวม (Holistic worldview) ของชาวไทลื้อ ที่ไม่แบ่งแยกศาสนากับความเชื่อพื้นเมืองออกจากกันอย่างสิ้นเชิง

ในขณะเดียวกัน พื้นที่ล้านนาก็มีคติความเชื่อเรื่อง **“การฝากตัวเป็นลูกพระธาตุ”** ซึ่งแสดงถึงแนวคิดทางจิตวิญญาณที่ว่าพระธาตุเป็น ร่มโพธิ์ร่มไทร ที่ให้ความคุ้มครองแก่ผู้สักการะ ใครที่ขึ้นธาตุประจำวันเกิดหรือปีเกิดเป็นประจำจะได้รับพุทธานุภาพมาปกป้องชีวิต (กขพรรณ จันทรา และคณะ, 2565)

ตัวอย่างพื้นที่สำคัญ

ตลอดหลายศตวรรษที่ผ่านมา ประเพณีขึ้นธาตุได้พัฒนาเป็นงานบุญสำคัญในหลายพื้นที่ ตัวอย่างเช่น

- **พระธาตุดอยสุเทพ** (เชียงใหม่) มีการจัดประเพณีขึ้นธาตุที่มีอายุยาวนานกว่า 600 ปี และได้รับการสนับสนุนจากราชสำนักล้านนาอย่างต่อเนื่อง

- **พระธาตุแช่แห้ง** (น่าน) ถือเป็นพระธาตุสำคัญที่มีบทบาทในพิธีกรรมขึ้นธาตุของชาวเมืงน่านมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 20

- **พระธาตุหลวงเจียงรຸ່ງ** (สิบสองปันนา) เป็นศูนย์กลางของประเพณีขึ้นธาตุในกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ โดยมีการจัดงานใหญ่ในช่วงเทศกาลปีใหม่ไทลื้อ และเป็นงานที่สะท้อนอัตลักษณ์ชาติพันธุ์อย่างชัดเจน (Dao Li, 2018)

บทวิเคราะห์

จากพัฒนาการทางประวัติศาสตร์จะเห็นได้ว่า ประเพณีขึ้นธาตุเป็นพิธีกรรมที่มีพลวัตทางวัฒนธรรมสูง โดยสามารถปรับเปลี่ยนและรับเอาองค์ประกอบใหม่ ๆ ได้ตามบริบททางสังคมและศาสนาที่เปลี่ยนแปลงไป

การผสมผสานระหว่างพุทธศาสนาและความเชื่อในประเพณีขึ้นธาตุของชาวไทลื้อเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของกระบวนการ Syncretism หรือการผสมผสานทางศาสนาและวัฒนธรรม (Turner, 1969) นอกจากนี้ ประเพณีขึ้นธาตุยังทำหน้าที่เป็น เครื่องมือในการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ในบริบทที่ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมกดดันให้วัฒนธรรมดั้งเดิมต้องปรับตัวอย่างต่อเนื่อง (Geertz, 1973)

ในแง่นี้ ประเพณีขึ้นธาตุจึงไม่ใช่เพียงพิธีกรรมที่ดำรงอยู่เพื่อวัตถุประสงค์ทางศาสนาเท่านั้น หากแต่เป็น กลไกทางวัฒนธรรมที่ช่วยธำรงความเป็นตัวตนของชุมชน เป็นเวทีในการเสริมสร้าง **ความเป็นปึกแผ่นของชุมชน** และเป็นเครื่องมือในการ สร้างความเชื่อมโยงระหว่างอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อและชุมชนล้านนาในภาพรวม (Dao Li, 2018; กขพรรณ จันทรา และคณะ, 2565)

2) ความหมาย

คำว่า “ขึ้นธาตุ” มีความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่ลึกซึ้งมากกว่าการ “เดินทางไปเยือนพระธาตุ” เท่านั้น ในบริบทของชาวล้านนาและกลุ่มชาติพันธุ์ไท คำนี้หมายถึง การเดินทางทางกายและจิตใจเพื่อไปกราบสักการะพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งเป็นวัตถุศักดิ์สิทธิ์ที่เปรียบได้กับ “ตัวแทนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า” ในพิธีการ ผู้ที่ไปสักการะมักจะประกาศตนเป็น “ลูกพระธาตุ” เชื่อว่าการขึ้นธาตุเป็นการฝากตัวในร่มเงาแห่งพระพุทธศาสนา และเป็นการขอรับพุทธานุภาพมาปกป้องรักษาตนและครอบครัว

สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อในสิบสองปันนา ประเพณีขึ้นธาตุ (โดยเฉพาะที่ พระธาตุหลวงเจียงรຸ່ງ) ยังมีนัยเป็น พิธีกรรมต่อสายบุญ ที่เชื่อมระหว่างโลกมนุษย์กับโลกวิญญูณ เป็นการแสดงความกตัญญูต่อบรรพชน และยืนยันตัวตนในฐานะพุทธศาสนิกชนของชุมชน (Dao Li, 2018)

3) ความสำคัญของการขึ้นธาตุ

- **เสริมสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนา** การขึ้นธาตุเป็นการกระทำที่สะท้อนความศรัทธาอันแรงกล้าต่อพระพุทธศาสนา ผ่านการกราบไหว้พระธาตุที่เป็นตัวแทนพระพุทธเจ้าโดยตรง ช่วยให้ผู้นับถือมีโอกาสทวนระลึกถึงคุณของพระรัตนตรัย และเสริมสร้างความมั่นคงในศาสนทัศน นอกจากนี้ การได้ฟังพระธรรมเทศนาและปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาในระหว่างประเพณียังช่วยให้ผู้คนได้ พัฒนาศีล สมาธิ และปัญญา ตามแนวทางแห่งพระพุทธศาสนาอีกด้วย

- **สร้างกุศลและสะเดาะเคราะห์** คติความเชื่อพื้นบ้านของล้านนาและไทลื้อ เชื่อว่าการขึ้นธาตุเป็นการ สะเดาะเคราะห์ และ เสริมบุญบารมี ให้แก่ตนเองและครอบครัว หลายชุมชนถือว่าการได้ขึ้นพระธาตุประจำปีเกิด หรือพระธาตุสำคัญ จะช่วยให้ชีวิต มีโชคลาภ ปราศจากโรคร้าย มีอายุยืนยาว และหากประกอบพิธีกรรมอย่างครบถ้วน ยังถือเป็นการ ต่อบุญต่อโชค สืบทอดไปสู่ลูกหลานอีกด้วย (กษพรรณ จันทรา และคณะ, 2565)

- **เสริมสร้างอัตลักษณ์และความสามัคคีในชุมชน** การจัดประเพณีขึ้นธาตุเป็นกิจกรรมที่ต้องใช้ พลังความร่วมมือของคนในชุมชน ตั้งแต่การจัดเตรียมงาน ขบวนแห่ ไปจนถึงการทำบุญและการแสดงศิลปวัฒนธรรม กิจกรรมดังกล่าวช่วยกระชับความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้สูงอายุ ผู้ใหญ่ เยาวชน และเด็ก และเปิดโอกาสให้คนทุกวัยได้มีส่วนร่วมในพิธีกรรมเดียวกัน เป็นเวทีที่ส่งเสริมให้เกิด ความสามัคคี ความรักใคร่ และความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในชุมชน

- **เป็นกลไกการถ่ายทอดวัฒนธรรมระหว่างรุ่น** การขึ้นธาตุทำหน้าที่เป็น "โรงเรียนวัฒนธรรม" ของชุมชน ผ่านการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนที่ได้เรียนรู้ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และศาสนา จากการลงมือปฏิบัติจริงเช่น เด็กๆ จะได้เรียนรู้การประดิษฐ์เครื่องสักการะ การฟ้อนรำพื้นเมือง การขับขอ การตักทองปูจา หรือแม้แต่พิธีกรรมในวัด ซึ่งล้วนเป็นภูมิปัญญาที่ไม่สามารถเรียนรู้ได้จากตำรา แต่ต้องสืบต่อจากประสบการณ์จริง (Dao Li, 2018)

- **เชื่อมโยงจิตวิญญาณระหว่างอดีต ปัจจุบัน และอนาคต** สุดท่าย ประเพณีขึ้นธาตุมีบทบาทเป็นสะพานเชื่อมโยง อดีต ปัจจุบัน และอนาคตของชุมชน ผ่านพิธีกรรมที่แสดงถึงความเคารพบรรพชน การแสดงความกตัญญูต่อพระพุทธเจ้า และการสืบทอดคุณค่าทางจิตวิญญาณไปสู่คนรุ่นหลัง การไปร่วมพิธีขึ้นธาตุจึงเปรียบได้กับ การเดินทางย้อนกลับสู่รากเหง้าของตนเอง และเป็นการตอกย้ำ ความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมและจิตวิญญาณ ของชุมชนอย่างลึกซึ้ง

สรุปได้ว่า ประเพณีขึ้นธาตุเป็นพิธีกรรมที่มีความหมายลึกซึ้งและความสำคัญหลากหลายมิติ ตั้งแต่ การเสริมสร้างศรัทธาในพระพุทธศาสนา การสร้างกุศลและสะเดาะเคราะห์ การเสริมสร้างอัตลักษณ์และความสามัคคีในชุมชน การถ่ายทอดวัฒนธรรมระหว่างรุ่น ไปจนถึงการเชื่อมโยงจิตวิญญาณของชุมชน

ในบริบทของโลกยุคใหม่ที่วัฒนธรรมท้องถิ่นกำลังเผชิญกับความท้าทายจากกระแสโลกาภิวัตน์ การรักษาและส่งเสริมประเพณีขึ้นธาตุจึงเป็นพันธกิจสำคัญที่ควรได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ชุมชนยังคงมี รากที่แข็งแรง และจิตวิญญาณที่ลึกซึ้ง ดำรงอยู่คู่กับโลกยุคใหม่อย่างสมดุล นอกจากนี้ การขึ้นธาตุยังช่วยเสริมสร้างศรัทธาให้แก่ผู้ที่ได้เห็นและเข้าร่วมพิธี โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ที่ยังไม่มีโอกาสได้สัมผัสศาสนาอย่างลึกซึ้ง พิธีนี้จึงเป็นโอกาสอันดีในการปลูกฝังความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา อีกทั้งยังเป็นการรวมพลังของชุมชน ให้ทุกคนได้ร่วมมือกันในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ และช่วยส่งเสริมให้ผู้คนหันมาทำบุญ ปฏิบัติธรรม พังธรรมเทศนา และดำรงชีวิตด้วยความดีงาม

3) ประเพณีขึ้นธาตุของชาวไทลื้อ

ในแต่ละจังหวัดของภาคเหนือของไทยมีการจัดประเพณีขึ้นธาตุที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เช่น ในจังหวัดเชียงใหม่ ประเพณีขึ้นพระธาตุดอยสุเทพ ซึ่งเป็นพระธาตุประจำวันเกิดของผู้ที่เกิดวันจันทร์ จะจัดขึ้นในช่วงวันวิสาขบูชา โดยมีขบวนแห่ขึ้นดอยด้วยเท้าเปล่า และมีการเวียนเทียนรอบองค์พระธาตุ

ที่จังหวัดน่าน การขึ้นพระธาตุแช่แห้ง ซึ่งเป็นพระธาตุประจำปีเถาะ จะจัดขึ้นในช่วงวันมาฆบูชา หรือหลังออกพรรษา โดยชาวบ้านจะมีขบวนแห่ผ้าแดงเพื่อห่มพระธาตุ และทำบุญใหญ่ร่วมกัน (กษพรรณ จันทรา และคณะ, 2565) ในจังหวัดลำพูน ประเพณีขึ้นพระธาตุหริภุญชัย ซึ่งเป็นพระธาตุประจำปีระกา จะมีการแห่ผ้าห่มพระธาตุและจัดแสดงนาฏศิลป์ล้านนา รวมถึงกิจกรรมเวียนเทียนรอบองค์พระธาตุ

สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อในสิบสองปันนา การขึ้นพระธาตุหลวงเจียงรุ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อวิถีชีวิตและจิตวิญญาณของชุมชน โดยจะจัดขึ้นในช่วงเทศกาลปีใหม่ไทลื้อ (สงกรานต์) หรือหลังออกพรรษา กิจกรรมประกอบด้วยการแห่ผ้าไตรขึ้นห่มพระธาตุ การทำบุญใหญ่ถวายจตุปัจจัย พิธีขอมาบรรพชน และการแสดงฟ้อนลื้อและขับซอลื้อ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสานระหว่างความเชื่อทางพุทธศาสนาและความเชื่ออย่างกลมกลืน (Dao Li, 2018)

นอกจากนี้ ในพื้นที่ของชาวไทลื้อในจังหวัดน่าน เช่น อำเภอท่าวังผา ประเพณีขึ้นธาตุยังคงมีลักษณะเฉพาะ โดยจะมีการทำบุญอุทิศแด่ผีบ้านผีเมืองก่อนที่จะไปขึ้นพระธาตุ และมีการเลี้ยงผีบรรพบุรุษภายหลังพิธีกรรมที่พระธาตุ ซึ่งเป็นการสะท้อนถึงการรักษารากเหง้าทางวัฒนธรรมของชาวไทลื้อ (กษพรรณ จันทรา และคณะ, 2565) ซึ่งสถานที่ในการขึ้นธาตุมีดังนี้

จังหวัดเชียงใหม่ : พระธาตุดอยสุเทพ

- พระธาตุประจำปีเกิด วันจันทร์
- ประเพณีขึ้นธาตุดอยสุเทพ จะจัดช่วง วันวิสาขบูชา หรือ วันสำคัญทาง

พระพุทธศาสนา

- มีขบวนแห่ขึ้นดอยด้วย เท้าเปล่า จากเชิงดอยสุเทพ (ระยะทางประมาณ 11 กม.)
- กิจกรรมประกอบด้วย เวียนเทียน, ทำบุญตักบาตร, เทศน์ธรรม, และ การแสดง

ศิลปวัฒนธรรมล้านนา

จังหวัดน่าน : พระธาตุแช่แห้ง

- พระธาตุประจำปีเกิด ปีเถาะ
- ประเพณีขึ้นธาตุจะจัดช่วง วันมาฆบูชา หรือ หลังออกพรรษา
- ชาวบ้านจะจัด ขบวนแห่ผ้าแดง (ผ้าแพรแดง) ขึ้นไปห่มองค์พระธาตุ พร้อมเครื่อง

สักการะ

- เป็นประเพณีสำคัญที่ชาวน่านถือปฏิบัติสืบเนื่อง

จังหวัดลำพูน : พระธาตุหริภุญชัย

- พระธาตุประจำปีเกิด ปีระกา
- ขึ้นธาตุในช่วง ออกพรรษา-เดือนยี่เป็ง
- กิจกรรมเด่นคือ การแห่ผ้าห่มพระธาตุ, การเวียนเทียน, การแสดงนาฏศิลป์ล้านนา
- เป็นงานที่เชื่อมโยง พุทธศาสนา + วัฒนธรรมล้านนา อย่างกลมกลืน

จังหวัดเชียงราย : พระธาตุดอยตุง

- พระธาตุประจำปีเกิด ปีกุน
- ประเพณี "ขึ้นธาตุดอยตุง" มีการจัด ขบวนแห่บังไฟ, ขบวนแห่นางฟ้า
- ถือเป็นงานใหญ่ของคนล้านนาเหนือ ที่รวมทั้งพุทธศาสนาและความเชื่อผีพื้นบ้าน

การ “ขึ้นธาตุ” ของชาวไทลื้อ

พระธาตุหลวงเจียงรุ่ง (สิบสองปันนา/Xishuangbanna)

พระธาตุหลวงเจียงรุ่ง ถือเป็น ศูนย์กลางศาสนาของชาวไทลื้อในสิบสองปันนา ประเพณีขึ้นธาตุจะจัดในช่วง เทศกาลปีใหม่ไทลื้อ (สงกรานต์) หรือ ออกพรรษา กิจกรรมเด่นคือ

- แห่ผ้าไตร ขึ้นห่มพระธาตุ
- ทำบุญใหญ่ถวายจตุปัจจัย
- พิธีขอขมาบรรพชน เป็นเอกลักษณ์ไทลื้อที่ ผสมผสานระหว่างพุทธศาสนาและ

ความเชื่อผี

- การแสดง ฟ้อนลื้อ และ ขับซอลื้อ (การขับร้องดนตรีพื้นเมือง)

วัดพระธาตุจอมกิตติ (เชียงแสน เชียงราย)

เป็นวัดที่ชาวไทลื้อในเชียงแสนให้ความเคารพ มีการจัด ขึ้นธาตุแบบผสมผสาน โดยใช้ทั้ง ศาสนพิธี และ ประเพณีลื้อ เช่น

- การฟ้อนเล็บแบบลื้อ
- ขบวนแห่ กองบุญ
- การตกแต่ง ต้นผึ้ง ต้นเงินต้นทอง

วัดไถลื้อใน อ.ท่าวังผา จ.น่าน

ชาวไถลื้อในจังหวัดน่านจะจัดประเพณีขึ้นธาตุร่วมกับชุมชนล้านนาไทยนิยมจัดขึ้นที่ พระธาตุแช่แห้ง กิจกรรมพิเศษคือ

- การทำบุญอุทิศแด่ผีบ้านผีเมือง ก่อนจะไปขึ้นธาตุ
- มีการ เลี้ยงผีบรรพบุรุษ หลังเสร็จพิธีการที่พระธาตุ

วัดไถลื้อในหลวงพระบาง (ลาว)

ที่หลวงพระบางมีการ ผสมผสานประเพณีไถลื้อกับล้านช้าง ประเพณีขึ้นธาตุจะทำในช่วง บุญธาตุเดือนหก การทำบุญเน้น การสะเดาะเคราะห์ และการฝากตัวเป็นลูกพระธาตุ การแสดงคือ รำ ไถลื้อ ถือเป็นไฮไลต์ของงาน

5) พิธีกรรมและกระบวนการ

1) การเตรียมงาน

- ชุมชนจะมีการประชุมเพื่อเตรียมงาน นำโดยพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน และสมาชิกในหมู่บ้าน
- การประดับตกแต่งพระธาตุ การจัดเตรียมเครื่องสักการะ เช่น ต้นผึ้ง ต้นเงิน ต้นทอง ผ้าแพร ธูปเทียน

2) ขบวนแห่ขึ้นธาตุ

- จัดขบวนแห่อย่างอลังการ โดยเฉพาะในกลุ่มชาติพันธุ์ไถลื้อและชาวล้านนา
- การแห่จะมีการบรรเลงดนตรีพื้นบ้าน เช่น กลองปู่จา, ปี่ซอ, ฟ้อนเล็บ

3) พิธีบวงสรวงและการทำบุญ

- มีพิธี บวงสรวงบูชาพระธาตุ ด้วยความเคารพสูงสุด
- ทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์มหาชาติ หรือเทศนาธรรมเพื่อเสริมบารมี

4) พิธีเวียนเทียนและการแสดงศิลปวัฒนธรรม

- พิธีเวียนเทียนรอบพระธาตุเป็นไฮไลต์สำคัญ ต่อด้วยการแสดงพื้นบ้าน เช่น ฟ้อนเงี้ยว ฟ้อนเล็บ การแสดงดนตรีล้านนา

6) คติความเชื่อ

การขึ้นธาตุ ถือเป็น การฝากตัวเป็นลูกพระธาตุ เชื่อว่าผู้ที่ได้ขึ้นพระธาตุจะได้รับพรจาก พระพุทธเจ้า มีคติเรื่อง พระธาตุประจำวันเกิด เช่น

- วันจันทร์ → พระธาตุดอยสุเทพ

- วันศุกร์ → พระธาตุแช่แห้ง
- วันเสาร์ → พระธาตุพนม ฯลฯ

ในวัฒนธรรมไทลื้อแห่งสิบสองปันนา การขึ้นธาตุหลวงเจียงรุ่งยังถือเป็น พิธีกรรมทางจิตวิญญาณ เพื่อแสดงความกตัญญูต่อบรรพชน และเป็นการ “ต่อสายบุญ” ระหว่างอดีตกับปัจจุบัน (Dao Li, 2018)

7) บทบาทต่อการธำรงวัฒนธรรม

- เชื่อมโยงคนรุ่นใหม่กับรากเหง้า ในโลกยุคปัจจุบันที่เทคโนโลยีและวัตถุกลายเป็นสิ่งดึงดูดใจหลัก คนรุ่นใหม่จำนวนไม่น้อยอาจรู้สึกห่างไกลจากวัฒนธรรมดั้งเดิม แต่เมื่อได้มีโอกาสเข้าร่วมพิธีขึ้นธาตุ ซึ่งเต็มไปด้วยความศักดิ์สิทธิ์ ความสงบ และความร่วมแรงร่วมใจของชุมชน ก็จะช่วยให้เยาวชนเกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง และเห็นคุณค่าของความเชื่อและประเพณีที่สืบทอดมาแต่บรรพบุรุษ การได้เรียนรู้ประวัติ ความหมาย และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การบูชาพระธาตุ ฟังเทศน์ ทำบุญ หรือแม้แต่การช่วยจัดงาน ก็ทำให้คนรุ่นใหม่มีโอกาสเข้าใจรากเหง้าทางจิตวิญญาณและวัฒนธรรมของตนได้ลึกซึ้งขึ้น และส่งผลให้เกิดความผูกพันกับชุมชนและศาสนา

- ส่งเสริมความสามัคคีของชุมชน ในช่วงที่มีการจัดงานขึ้นธาตุ มักมีการระดมความร่วมมือจากทุกฝ่าย ทั้งผู้นำชุมชน พระสงฆ์ เด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไป ทุกคนจะช่วยกันจัดเตรียมสถานที่ ประดับตกแต่ง ทำความสะอาด และจัดกิจกรรมทางศาสนา เช่น การเวียนเทียน ฟังธรรม ทำบุญตักบาตร สิ่งเหล่านี้เป็นโอกาสที่ผู้คนจะได้พบปะ ช่วยเหลือ และทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด ทำให้เกิดความรัก ความเข้าใจ และความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกันในชุมชน

นอกจากนี้ ประเพณีขึ้นธาตุยังเป็นโอกาสให้คนรุ่นเก่าได้ถ่ายทอดความรู้ ความเชื่อ และคุณค่าทางวัฒนธรรมให้กับคนรุ่นใหม่ ซึ่งทำให้เกิดความผูกพันระหว่างวัย และช่วยสร้างสังคมที่เข้มแข็ง มีรากฐานที่มั่นคงทั้งทางศีลธรรมและวัฒนธรรม

- ธำรงพระพุทธศาสนาในบริบทวัฒนธรรมท้องถิ่น พิธีกรรมที่นำพุทธศาสนาและความเชื่อพื้นเมืองมาบูรณาการอย่างกลมกลืน ซึ่งแนวคิดทางมานุษยวิทยาและสังคมวิทยา วัฒนธรรม (Culture) หมายถึงแบบแผนของความเชื่อ พฤติกรรม ค่านิยม และพิธีกรรม ที่ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น และทำหน้าที่เป็นกรอบกำหนดพฤติกรรมและความคิดของสมาชิกในสังคม (Geertz, 1973) ในบริบทของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อและชุมชนล้านนา วัฒนธรรมทางศาสนาและประเพณีมีบทบาทสำคัญในการสร้างและธำรงอัตลักษณ์ของชุมชน (Dao Li, 2018)

ประเพณีขึ้นธาตุเป็นตัวอย่างหนึ่งของพิธีกรรมทางศาสนาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในบริบทวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยสามารถวิเคราะห์ได้ในหลายมิติ ดังนี้

มิติทางศาสนาและจิตวิญญาณ ประเพณีขึ้นธาตุสะท้อนความศรัทธาของชุมชนต่อพระพุทธศาสนา และเป็นพิธีกรรมที่ช่วยเสริมสร้างความผูกพันระหว่างสมาชิกชุมชนกับศาสนา พิธีกรรมนี้ทำหน้าที่เป็น กระบวนการทางสังคมในการสืบทอดคุณค่าและความเชื่อทางศาสนา จากรุ่นสู่รุ่น (Durkheim, 1912; Dao Li, 2018)

มิติทางอัตลักษณ์และความเป็นชาติพันธุ์ การปฏิบัติประเพณีขึ้นธาตุเป็น การแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ โดยเฉพาะในกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ ที่มีการผสมผสานระหว่างความเชื่อทางพุทธศาสนาและความเชื่ออย่างกลมกลืน พิธีกรรมนี้ทำหน้าที่เป็นเวทีในการยืนยันและธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ต่อหน้าสาธารณชนและต่อกลุ่มสมาชิกในชุมชนเอง (Turner, 1969; กษพรพรณ จันทรา และคณะ, 2565)

มิติทางสังคมและการสร้างความสามัคคี ประเพณีขึ้นธาตุเป็น พิธีกรรมเชิงรวมหมู่ (Communitas) ที่เปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนทุกเพศทุกวัยมีส่วนร่วมในกระบวนการเดียวกัน ก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และเสริมสร้างความสามัคคีภายในกลุ่ม (Turner, 1969) กระบวนการเตรียมงานและการปฏิบัติพิธีกรรมร่วมกันยังช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรุ่น และเป็นช่องทางในการถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น (Dao Li, 2018)

มิติทางวัฒนธรรมเชิงสัญลักษณ์ วัตถุและสัญลักษณ์ที่ใช้ในพิธีกรรมขึ้นธาตุ เช่น ผ้าแพร ผ้าไตร ต้นเงินต้นทอง การฟ้อนลื้อ และการขับซอลื้อ เป็น สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม ที่สะท้อนค่านิยม ความเชื่อ และความงามเชิงศิลปะของชุมชน (Geertz, 1973) การนำสัญลักษณ์เหล่านี้มาใช้ในพิธีกรรมทำให้เกิดการสื่อสารเชิงวัฒนธรรมระหว่างรุ่น และระหว่างชุมชนกับบุคคลภายนอก

มิติของการธำรงวัฒนธรรมท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง ในบริบทของโลกาภิวัตน์ ประเพณีขึ้นธาตุมีบทบาทเป็น กลไกในการธำรงและต่อรองอัตลักษณ์วัฒนธรรม ของชุมชนท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม (Dao Li, 2018; กษพรพรณ จันทรา และคณะ, 2565) การคงอยู่ของพิธีกรรมนี้สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถของชุมชนในการปรับตัวและเลือกที่จะรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมที่มีความหมายต่อวิถีชีวิตของตน

สรุปได้ว่า ประเพณีขึ้นธาตุไม่ใช่เพียงพิธีกรรมทางศาสนา แต่เป็นเสาหลักในการธำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณให้แก่ชุมชน เป็นตัวอย่างที่งดงามของ “การมีชีวิตร่วมกันระหว่างศาสนา วัฒนธรรม และชุมชน” ในยุคโลกาภิวัตน์ที่ค่านิยมท้องถิ่นถูกกลืนหาย การอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีขึ้นธาตุจึงเป็นพันธกิจสำคัญที่ควรได้รับการส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง

2.4.2 ประเพณีตั้งธรรมหลวง

ประเพณีตั้งธรรมหลวง หรือ ตั้งธัมมหลวง เป็นหนึ่งในประเพณีสำคัญของชาวไทลื้อ ซึ่งสะท้อนถึงความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและการรักษาวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน ประเพณีนี้จัดขึ้นเพื่อการฟังธรรมะขนาดใหญ่ในระดับชุมชน โดยใช้คัมภีร์ธรรมหลวงหรือ

คัมภีร์ธรรมะฉบับย่อหรือฉบับใหญ่ ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา อุทิศส่วนกุศลแก่บรรพบุรุษ และเสริมสร้างความสามัคคีในชุมชน (Dao, 2018)

1) ความหมายของตั้งธรรมหลวง คำว่า “ตั้งธรรมหลวง” หรือที่ชาวไทลื้อเรียกว่า “ตั้งธรรมหลวง” หมายถึงการจัดพิธีฟังธรรมอย่างยิ่งใหญ่ โดย “หลวง” ในที่นี้หมายถึงความยิ่งใหญ่หรือความสำคัญ มิใช่หมายถึงของหลวงหรือของทางการ คัมภีร์ธรรมหลวงที่ใช้มักเป็น เวสสันดรชาดก หรือ ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ซึ่งเป็นพระธรรมเทศนาที่มีบทบาทสำคัญในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท (จันทรา, 2565)

ประเพณีตั้งธรรมหลวงมีรากเหง้ามาตั้งแต่สมัยอาณาจักรล้านนาและสิบสองปันนา เมื่อพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทได้เผยแพร่เข้าไปในดินแดนไทลื้อ ผ่านความร่วมมือและการเผยแผ่ของพระสงฆ์ล้านนาและผู้นำชุมชน คัมภีร์ไบเบิลในวัดต่าง ๆ เช่น วัดหลวงในเมืองเชียงรุ่ง บันทึกถึงการจัดพิธีตั้งธรรมหลวงไว้ว่า เป็นโอกาสให้ประชาชนได้ฟังธรรมะร่วมกัน เป็นการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธเจ้าและเป็นการเสริมสร้างจิตสำนึกในศีลธรรม (Dao, 2018)

ในอดีต การจัดพิธีตั้งธรรมหลวงจะจัดในวัดใหญ่ประจำเมือง โดยมีเจ้าเมืองหรือผู้นำชุมชนเป็นเจ้าภาพร่วมกับประชาชน พิธีกรรมมีความยิ่งใหญ่ มีขบวนแห่คัมภีร์ธรรมหลวงอย่างสง่างาม ประชาชนจะพร้อมใจกันมาร่วมฟังเทศน์และสวดธรรม ซึ่งถือเป็นการศึกษาและซึมซับคำสอนของพระพุทธเจ้าอย่างเป็นรูปธรรม (จันทรา, 2565)

แม้ในยุคปัจจุบันที่บทบาทของเจ้าเมืองลดลง แต่ประเพณีตั้งธรรมหลวงยังคงได้รับการรักษาและปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชน โดยผู้นำหมู่บ้านและประชาชนร่วมกันเป็นเจ้าภาพ มีการจัดในช่วงออกพรรษา หรือในช่วงก่อนและหลังวันขึ้นธาตุ แล้วแต่ชุมชนจะกำหนด (Dao, 2018) การใช้ธรรมหลวงในพิธีกรรมยังคงได้รับความสำคัญ โดยมีพระสงฆ์เทศน์สลับกับการสวดธรรมะอย่างต่อเนื่อง

ประเพณีตั้งธรรมหลวงมีเป้าหมายสำคัญหลายประการ ได้แก่ การสืบทอดพระพุทธศาสนา การสร้างกุศลส่วนรวม การรวมพลังของชุมชน การเป็นเวทีการศึกษาธรรมะสำหรับคนทุกวัย และการรำลึกถึงบรรพบุรุษ โดยถือเป็น “โรงเรียนพุทธธรรมแบบบ้าน ๆ” ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าอย่างแท้จริง (Dao, 2018; จันทรา, 2565)

ในปัจจุบัน ประเพณีตั้งธรรมหลวงยังคงมีการจัดในพื้นที่ที่มีชุมชนไทลื้อหนาแน่น เช่น เมืองเชียงรุ่ง (สิบสองปันนา), เมืองเชียงคำ (พะเยา), เมืองน่าน และเมืองเชียงของ (เชียงราย) โดยแต่ละพื้นที่จะมีรูปแบบและรายละเอียดของพิธีกรรมที่แตกต่างกันไปตามบริบททางวัฒนธรรมและการตีความของชุมชน (Dao, 2018)

การสืบทอดประเพณีตั้งธรรมหลวงไม่เพียงแต่เป็นการรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวไทลื้อเท่านั้น หากยังเป็นเวทีในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การสร้างความร่วมมือระหว่างคนรุ่น

เท่ากับคนรุ่นใหม่ และเป็นพื้นที่ของการเรียนรู้และพัฒนาจิตวิญญาณร่วมกันในยุคสมัยใหม่ (Dao, 2018; จันทรา, 2565) ซึ่งมีความคล้ายกับวัฒนธรรมของชาวล้านนาหรือในภาคเหนือของไทยเรียก การเทศน์มหาชาติว่า “ตั้งธรรมหลวง” หมายถึง การเทศน์ธรรมชาดกที่ยาวกว่าทุกเรื่อง เป็นการฟังเทศน์ครั้งใหญ่ มีคนมาร่วมฟังเทศน์กันมากเป็นพิเศษ ซึ่งการฟังเทศน์ครั้งใหญ่ รวมทั้งการฟังเทศน์แบบธรรมวัตรและฟังมหาเวสสันดรด้วยจุดมุ่งหมายสำคัญของการตั้งธรรมหลวง สำหรับวัดมีหลายประการ ได้แก่ เพื่อเป็นการรวบรวมคัมภีร์ธรรมต่างๆ ไว้เป็นหมวดหมู่ ส่งเสริมให้มีการเขียนคัมภีร์ธรรมที่เป็นวิทยากรเพิ่มเติมให้มากขึ้น เป็นการฝึกหัดพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้ด้านการอ่าน คัมภีร์คล่องแคล่วขึ้น เป็นอาทิ ส่วนชาวบ้านแล้วถือเป็นการช่วยสร้างความสมัครสมานสามัคคีในชุมชน เป็นการสืบทอดจารีตประเพณี เป็นการสั่งสอนธรรมและคุณงามความดีที่สอดแทรกไว้ในกาเทศน์ เป็นต้นเหตุที่นิยมคนล้านนานิยมตั้งธรรมหลวงเพราะมีความเชื่อจากคัมภีร์เตฎุมิกถา มัลลยสูตร และชินกาลบาลีปกรณ์ เกี่ยวกับการฟังธรรมมหาชาติเวสสันดรตั้งแต่ต้นจนจบในวันหนึ่งคืนหนึ่ง ปฏิบัติสืลบำเพ็ญธรรมอย่างมั่นคง แล้วจะได้ไปเกิดร่วมกับพระศรีอริยเมตไตรยโพธิสัตว์ในอนาคตกาลโพ้น

จากการสำรวจเอกสารใบลานตามวัดต่าง ๆ ในภาคเหนือกว่า 500 วัด นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 เป็นต้นมาของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่พบว่ามหาเวสสันดรชาดกมีมากกว่าคัมภีร์พุทธศาสนาอื่น ๆ เป็นหลักฐานการยืนยันถึงความนิยมในมหาเวสสันดรชาดก ที่พบคือกว่า 412 ฉบับ รวม 5,748 ผูก และมีมากกว่า 200 สำนวน หรือภาษาถิ่นเรียกว่าฉบับ แต่ละฉบับมีชื่อแตกต่างกัน อาจสะท้อนท่วงทำนองโวหาร เช่น ฉบับน้ำดันท้อ ฉบับภูซมดวง ฉบับเฒ่าลิ้มต้น บางฉบับตั้งชื่อตามเหตุการณ์ เช่น ฉบับแผ่นดินไหว ฉบับพรวัวแสนยอด บางฉบับเป็นชื่อเกี่ยวกับบุคคลเช่น ฉบับศรีวิชัย ฉบับมหาป้าหล่ายหิน ฉบับพระเมืองแก้ว หรือเกี่ยวกับสถานที่ เช่น ฉบับฉางข้าวน้อย ฉบับปากกล้วยมิด ฉบับพระสิงห์ ฉบับปงสนุกเหนือ เป็นต้น (มณี พยอมยงค์, 2529)

ประเพณี ตั้งธัมม์หลวง หมายถึงการฟังพระธรรมเทศนาเรื่องใหญ่หรือเรื่องสำคัญ เพราะธรรมหลวงที่ใช้เทศน์มักจะเป็นเวสสันดรชาดก อันเป็นพระชาติสุดท้ายของพระโพธิสัตว์ก่อนจะได้มาประสูติและตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในชาติต่อมา มีทั้งหมด 13 กัณฑ์ คำว่า “ตั้ง” แปลว่าเริ่มต้น การตั้งธรรมหลวง ก็อาจแปลว่าการสดับพระธรรมเทศนาจากคัมภีร์ที่จารขึ้นใหม่เป็นครั้งแรกด้วย ประเพณีนี้ตรงกับงานประเพณีฟังเทศน์มหาชาติของภาคกลาง การตั้งธรรมหลวงนี้ จะจัดขึ้นในวันเพ็ญเดือนยี่ มีการเตรียมงานนับตั้งแต่การเตรียมสถานที่ในการเทศน์และการเตรียมตัวของผู้จะมาฟังเทศน์ ถือเป็นพิธีใหญ่คู่งานทานสลากภัตต์ ดังนั้น จึงมีคตินิยมว่า ในวัดหนึ่งนั้นปีใดที่จัดงานทานสลากภัตต์ก็จะต้องจัดงานตั้งธรรมหลวง และปีใดที่จัดงานตั้งธรรมหลวงก็จะไม่จัดงานทานสลากภัต เพราะสองงานนี้ต้องใช้ความเสียสละความร่วมมือจากศรัทธาชาวบ้านอย่างมาก (มณี พยอมยงค์, 2543, หน้า 254; อุดมรุ่งเรืองศรี, 2542, หน้า 2340-2341)

“ตั้งธรรมหลวง” นอกจากเทศน์มหาชาติหรือเวสสันดรชาดกแล้ว ธรรมหรือคัมภีร์ที่นำมาเทศน์ในงานตั้งธรรมหลวงนี้ อาจเป็นคัมภีร์ขนาดยาวเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็ได้ ซึ่งทางวัดและคณะศรัทธาจะช่วยกันพิจารณา โดยอาจเป็นเรื่องในหมวด ทศชาติชาดกปัญญาสชาดก หรือชาดกนอกนิบาตเรื่องอื่น แต่ที่นิยมกันมากคือเรื่อง มหาชาติ หรือ เวสสันดรชาดก (เวสสันดร) ซึ่งมีความเชื่อกันว่า หากได้ฟังเทศน์มหาชาติครบ 13 กัณฑ์ จะไปเกิดในแผ่นดินยุคราชศรีอาริยะเมตไตรยในอนาคต และได้พละนิสงส์ดังปรากฏในพระธรรมเทศนาอานิสงส์แห่งการสร้างหรือฟังมหาเวสสันดรชาดกไว้ว่า สังคายนาจารย์เจ้าทั้งหลายกล่าวดังนี้แล้ว ก็กล่าวคาถามว่า ปุชา ปาเก เตชยนิติ ทุกคติ เตน ปุญญสส ปาเก ดังนี้ว่า “อันว่าคนทั้งหลายผู้ใด ได้บูชามหาเวสสันดรชาดกเก ผู้นั้นก็จะได้เป็นเจ้าพระยาในเมืองคน ยศประวารบ่จนมีมาก ช่างม้าหากเนืองนิตย์ มีกลองนันทเกริกก่าพันลูก เปียะพิณผูกก่าพันเสียง สัททะสำเนียงชมชื่น สนุกต้องตื่นทูลถวายตริทิวา ทาสีทาสามีมาก พร้อมอยู่แวดล้อมเฝ้าปฏิบัติ ทิพพสัมปัตติลลาลิศา ก็กลับเกิดมีตาม เล่มเงินเล่มคำและเสื้อผ้า ทั้งช้างม้าและข้าวก่เลือกเข้าสาร ก็จักมีตามปรารถนาทุกเมื่อ จำเริญเชื่อมั่นงคล ยถา ในกาลเมื่อใดพระศรีอริยเมตไตรยมาตรัสพระยาและปัญญาเป็นพระพายหน้าบุญแก่กล้าก็จักได้หันหน้าท่านบ่สงสัย เหตุได้เป็นปาเถยยะกับธัมมเวสสันดรชาดกเก อันยกมาที่นี้แล้ว ก็จักถึงเชิงเวียงแก้วยอดมหานรพาน บ่อย่าชะแล”

ในคัมภีร์มัลลยสูตร กล่าวเป็นใจความว่า เมื่อครั้งมหาเถรขึ้นไปนมัสการพระเกศแก้วจุฬามณีในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นั้น ได้พบพระอริยเมตไตรยเทพบุตร ท่านก็ได้สั่งมหาเถรเจ้ามาว่า “ให้คนทั้งหลายฟังธรรมมหาชาติให้จบทั้ง 13 กัณฑ์ในวันเดียวคืนเดียว แล้วจะได้ร่วมกับศาสนาของเรา” ดังนี้ เมื่อพระมหาเถรเทพมัลลย์กลับจากสวรรค์แล้ว ก็นำเรื่องนี้มาบอกกับชาวโลกคนทั้งหลายได้ฟังก็เลยพากันฟังเทศน์มหาชาติจนถือเป็นประเพณีสืบมา หากเป็นธรรมที่มีใช้เรื่องมหาชาติแล้วก็มักจะฟังกันไม่เกิน 3 วัน แต่หากเป็นเวสสันดรชาดกหรือมหาชาติแล้วอาจมีการฟังเทศน์ต่อเนื่องกันไปถึง 7 วัน โดยแบ่งการเทศน์เป็นวันแรกเทศน์ธรรมวัตร วันที่สองเทศน์คาถาพัน ก่อนที่จะเทศน์มหาชาติก็จะเทศน์เรื่องอื่นไปเรื่อย ๆ พอถึงวันสุดท้ายก็จะเทศน์ด้วยคัมภีร์ชื่อ มัลลยตัน มัลลยปลาย และอานิสงส์มหาชาติ รุ่งขึ้นเวลาเช้ามีดก็จะเริ่มเทศน์มหาชาติตั้งแต่กัณฑ์ทศพรเรื่อยไป จนครบทั้ง 13 กัณฑ์ ซึ่งมักจะไปเสริฐเอาในเวลาทุ่มเศษ แล้วจะมีการเทศน์ธรรมพุทธานิเชกปฐมสมโพธิ สวดมนต์เจ็ดตำนาน ย่อ ธัมมจักกัปปวัตตสูตร และสวดพุทธานิเชก ปัจจุบันนิยมเทศน์จบภายในวันเดียว เจ้าของกัณฑ์จะนิมนต์พระที่เทศน์เฉพาะกัณฑ์นั้นๆ มาเทศน์ เรียกว่า เทศน์กัณฑ์ กัณฑ์ ทำนองที่ใช้เทศน์แบบพื้นเมือง เรียกตามแบบลำนานว่า ระบำ การเรียกชื่อกัณฑ์ ทางภาษาเหนือเรียกว่า ผูก ด้วยเหตุที่เทศน์มหาชาติเป็นที่นิยม จึงมีนักปราชญ์ฉบับลำนานแต่งธรรมเป็นจำนวนถึงประมาณ 150 ฉบับหรือสำนวน เช่น ฉบับวิงวอนน้อย วิงวอนหลวง วิงวอนตอนกลาง หึงแก้วมโนวอน ท่าแป้น ริมคง สร้อยสังกร ล้านช้าง เวียงจันทร์ พุกาม พระงาม แม่กุ เมืองหาง พระสิงห์ โคมคำ เชียงของ น้ำดั้นทอ ไผ่แจ้เรียวแดง พลับัว ไกวใบ พลับัวหนุ่ม ชราเหลา อินทร์ลงเหลา ป่าซางเหลา สะพานน้อย ฯลฯ และที่นิยมอย่างมากใน

ปัจจุบันได้แก้ฉบับ สร้อยสังกรณ แต่งโดยพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ฟู อุตตสิโว) ได้รวมเอาภักดิ์ที่เด่นๆของฉบับต่างๆมารวมกัน เป็นฉบับใหม่ เป็นต้น ส่วนฉบับที่เป็นภาษาบาลีล้วนเรียกว่า คาถาพัน และฉบับที่แปลคาถาพันเรียกว่า จรียา

2) การเตรียมพิธีตั้งธรรมหลวง ก่อนการจัดพิธีตั้งธรรมหลวง พระเณรและชาวบ้านต้องช่วยกันเตรียมงานเป็นการใหญ่ ล่วงหน้าอย่างน้อยเป็นเดือน เพราะต้องเตรียมการในหลายส่วน เช่น การ “ตกรธรรม” คือการไปนิมนต์พระเสียดิมาเทศน์ การตกแต่งสถานที่ การทำรั้วราชวัตร ประติรูปา ประดับโครงซุ้มด้วยทางมะพร้าว ประดับด้วยฉัตร ธง ช่อช้าง ต้นกล้วย ต้นอ้อย ต้นข่า ต้นทุก มาปักไว้ให้ดูเหมือนกับประตูเข้าป่า การที่จัดทำประติรูปานี้ คาดว่าคงจำลองมาจากเรื่องในเวสสันดรชาดก คือตอนที่พระเวสสันดรถูกขับให้ออกจากเมือง พร้อมทั้งพระมเหสีและโอรสธิดา จึงพากันเข้าไปอยู่ในป่าเพื่อบวชเป็นฤๅษีบำเพ็ญบารมี เมื่อไปถึงประตูป่าที่มีพราณเจตบุตรเป็นผู้เฝ้า ได้ชี้ทางไปเขาวงกตให้และอาจมีการจำลองเขาวงกตไว้ภายในวัดให้ได้เดินเล่น โดยตรงกลางเขาวงกตจะมีแท่นบูชาพระพุทธรูปอยู่ หากหลงก้นเวียนอยู่จนกว่าจะเข้าไปสักการะพระพุทธรูปได้ จึงเป็นที่สนุกสนานของผู้ที่มาร่วมทำบุญ

สถานที่ใช้ในการ ตั้งธรรมหลวง จะนิยมใช้วิหาร ภายในจะต้องตกแต่งไปด้วยเครื่องบูชา เวสสันดรชาดก ได้แก่ ดอกบัว ดอกพาน (บัวสาย) ช่อสามเหลี่ยม ดิถกณะดาชต้อง(กระดาชฉลุ) รูปช้าง ม้า วัว ควาย ทาสหญิง ทาสชาย แก้ว แหวน เงิน ทอง อย่างละ 100 รูป ประดับโคมผัดที่เล่าเรื่อง เวสสันดรชาดก มีการทำค่างโคมแขวนบูชา มีเชือกสำหรับดึงขึ้นลงได้ จึงเรียกว่า โคมล้อ ล้อ หมายถึง รอกที่ใช้สำหรับชักเชือกขึ้นลงเพื่อจุดประทีปบูชา ส่วนธรรมมาสน์สำหรับเป็นที่นั่งเทศน์ของพระสงฆ์ก็จะประดับตกแต่งด้วยม่าน และห้อยดอกพิน ที่อยู่ใน หีบดอก ที่สานโดยตะไคร้ไผ่ประกบกัน ดอกไม้พินดอก หรือ สหสสุปปพานี เป็นเครื่องบูชาพระธรรม บูชาพระคาถาจำนวน 1,000 พระคาถา ที่เรียกว่า สหสสุคาถา ดอกไม้ที่นิยมได้แก่ดอกกาสะลอง ดอกจีหุบ(มณฑา) ดอกสารภี เป็นต้น ดอกไม้เหล่านี้เป็นดอกไม้หอมทำช่วยให้บรรยากาศเหมือนอยู่ในป่าหิมพานต์ที่พระเวสสันดรบำเพ็ญบารมีอยู่ ที่นั่น ส่วนด้านข้างก็จะมีการจำลองเป็นป่าหิมพานต์ ปัจจุบันมีการตกแต่งด้วยซุ้มต้นไม้ดอกไม้ใส่กระถางไปประดับตกแต่งให้งดงาม ด้านข้างพระประธานในวิหารก็มีการอ่างน้ำมันด โดยใช้น้ำมันงา หรือน้ำมันมะพร้าว ใส่ลงไป โยงสายสิญจน์จากพระประธาน ไปยังธรรมมาสน์ โยงมาพันที่อ่างน้ำมันดสามรอบ แล้วโยงกลับไปยังธรรมมาสน์ให้พระถือไว้ขณะเทศน์กัณฑ์ต่างๆ เชื่อว่าอานุภาพของการเทศน์ตั้งธรรมหลวงจะทำให้ น้ำมันดนี้ศักดิ์สิทธิ์ ใช้ทาแผล แก้ปวดเคล็ดขัดยอก แก้ผื่นคัน และเชื่อว่าจะทำให้อยู่ยงคงกระพัน

3) ลำดับพิธีการตั้งธัมมหลวง เกี่ยวกับลำดับพิธีการตั้งธัมมหลวงนี้ ประมวลจาก สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ (2542, หน้า 2356) ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.มณี พยอมยงค์

(2547, หน้า 260) และชูเกียรติ วงศ์รักชัย (2539, หน้า 44) และพระครูอดุลสีกิตติ์ (ฐานวุฑโฒ) (สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2551)

วันแรก ในการเทศน์ นิยมเทศน์ในวันเดือนยี่เหือนขึ้น 14 ค่ำ เวลาประมาณ 15.00 น ศรัทธาชาวบ้านจะมาฟังเทศน์คาถาพัน คือเรื่องราวของเวสสันดรชาดกที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้เป็น ภาษาบาลี รวมทั้งหม่อมมี 1,000 พระคาถา และเทศน์คัมภีร์ต่อไปอีก คือ คัมภีร์มัลลยตัน มัลลยปลาย และอานิสงส์เวสสันดร และธัมมโชติวิปากเวสสันดรคาถาพัน หรือสหัสสคาถา คือคำบาลีที่แต่งด้วย ฉันทลักษณ์ต่างๆ กล่าวเรื่องย่อของพระเวสสันดรตั้งแต่ต้นจนจบ

คัมภีร์มัลลยตัน กล่าวถึงพระมัลลยเถร พระสงฆ์ชาวลังกาเป็นพระอรหันต์ เดินทางไป เยี่ยมมรก ได้พบพญามราชและเห็นสัตว์นรกจำนวนมาก พญามราชบอกกับพระมัลลยว่า การ ทำบุญทำทาน การฟังเทศน์ และอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ตายนั้น อาจทำให้ผู้ที่อยู่ในนรกพ้นจากความ ทุกข์ได้

คัมภีร์มัลลยปลาย กล่าวถึงพระมัลลยเดินทางไปสวรรค์ ได้พบพระอริยมะไตรเทวบุตร ผู้ซึ่งจะมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าองค์ต่อไป พระมัลลยถามว่า ทำอย่างไรจะได้ร่วมศาสนากับพระศรี อริยมะไตร ได้คำตอบว่า ผู้ที่ได้สดับฟังการเทศน์มหาชาติตั้งแต่ต้นจนจบจะได้พบกับศาสนาพระศรี อริยมะไตรพระพุทธเจ้า

ธัมมอานิสงส์เวสสันดรและธัมมโชติวิปากเวสสันดร กล่าวถึงอานิสงส์ต่าง ๆ ของการฟัง เทศน์มหาชาติ รวมถึงการได้อยู่ร่วมพระศาสนาของพระศรีอริยมะไตร และชาติต่าง ๆ ของพระ เวสสันดร นางมัทรี กัณหา ชาลี ชุชก จึงทำให้เกิดเป็นเรื่องราวพระเวสสันดรชาดกชาติสุดท้ายก่อน เกิดเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในยุคปัจจุบัน

วันที่สอง รุ่งขึ้นวันเดือนยี่เหือนเพ็ญ ขึ้น 15 ค่ำ เวลาเช้าตรู่จะเริ่มฟังกัณฑ์เทศพรและ กัณฑ์ ต่อ ๆ มาตามลำดับ มีเวลาพักตักบาตรตอนเช้าและฉันเพล จากนั้นเทศน์ติดต่อกัน การฟังเทศน์ และเป็นเจ้าภาพกัณฑ์เทศน์ สามารถเป็นเจ้าภาพร่วมกันหรือฟังแบบสลับชาติต่ออายุ ตามปีเกิดของ แต่ละคน เมื่อเทศน์กัณฑ์ใด ให้เจ้าภาพของกัณฑ์จุดธูปเทียน (ผางประทีป) เท้าจำนวนพระคาถา เพื่อ บูชาคาถาของกัณฑ์นั้น จนครบคาถา ดังนี้

1.	กัณฑ์ทศพร	มี 19 คาถา	ปีไฉ่ (ปีชวด)
2.	กัณฑ์หิมพาน	มี 134 คาถา	ปีเป่า (ฉลู)
3.	ทานกัณฑ์	มี 209 คาถา	ปียี่ (ปีชาล)
4.	กัณฑ์ประเวศน์	มี 57 คาถา	ปีเหมา (ปีเถาะ)
5.	กัณฑ์ชูชก	มี 79 คาถา	ปีสี่ (ปีมะโรง)
6.	กัณฑ์จุลพล	มี 15 คาถา	ปีไฉ่ (ปีมะเส็ง)
7.	กัณฑ์มหาพน	มี 80 คาถา	ปีสะง่า (ปีมะเมีย)
8.	กัณฑ์กุมาร	มี 10 คาถา	ปีเม็ด (ปีมะแม)
9.	กัณฑ์มัทรี	มี 90 คาถา	ปีสน (ปีวอก)
10.	กัณฑ์สักกบรรพ	มี 43 คาถา	ปีเร้า (ปีระกา)
11.	กัณฑ์มหาหราราช	มี 69 คาถา	ปีเส็ด (ปีจอ)
12.	กัณฑ์ฉกษัตริย์	มี 39 คาถา	ปีไค้ (ปีกุน)
13.	นครกัณฑ์	มี 48 คาถา	ทุกปีเป็นเจ้าภาพ ร่วมกัน
รวมทั้งหมด 1,000 คาถา			

เนื้อเรื่องย่อในแต่ละกัณฑ์

เนื้อเรื่องย่อในแต่ละกัณฑ์ในการเทศน์มหาชาติ ประมวลจากศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.มณี พยอมยงค์ (2547, น. 261-262)

กัณฑ์ที่ 1 ชื่อกัณฑ์ทศพร พรรณนาตอนที่พระนางผุสดีขอพรจากพระอินทร์ 10 ประการ ก่อนที่จะจุติในโลกมนุษย์เป็นมารดาของพระเวสสันดร

กัณฑ์ที่ 2 ชื่อกัณฑ์หิมพานต์ พรรณนาถึงจุติปฏิสนธิของพระเวสสันดร จนถึงทรงได้อภิเษกสมรส กับพระนางมัทรี พระธิดาแห่งกษัตริย์แคว้นมัทราช จนกระทั่งถูกเนรเทศออกจากเมืองเข้าสู่ป่าพรรณนา ถึงป่าหิมพานต์

กัณฑ์ที่ 3 ชื่อทานกัณฑ์ พรรณนาสัตตสดกมหาทาน พระเวสสันดรสั่งเมืองและให้ทานรถเทียมด้วยม้าแก่ผู้ที่มาทูลขอ

กัณฑ์ที่ 4 ชื่อกัณฑ์วนปเวศน์ พรรณนาถึงสี่กษัตริย์เสด็จถึงนครมาตุลราช พระยาเจตรัฐเจ้าเมืองทูลขอให้ครองสมบัติ พระเวสสันดรไม่ทรงรับ

กัณฑ์ที่ 5 ชื่อกัณฑ์ชูชก พรรณนาถึงพราหมณ์ชูชกขอทานจนได้นางอมิตตาลูกสาวเพื่อนเป็นเมีย เมียต้องการคนรับใช้ให้พราหมณ์ชูชกไปขอกัณหาและชาลิมาเป็นคนใช้ พราหมณ์จึงออกเดินทางไปสู่เขาวงกต เจอพรานเจตบุตรผู้รักษาทางเข้าป่าหิมพานต์

กัณฑ์ที่ 6 ชื่อกัณฑ์จุลพน พรานเจตบุตรถูกชูชกหลอกจึงบอกทางไปสู่เขาวงกต

กัณฑ์ที่ 7 ชื่อกัณฑ์มหาพน พรรณนาถึงพราหมณ์ชูชกพบอจุตฤๅษี ก็ชี้ทางไปสู่เขาวงกต พรรณนาถึงป่าเขาลำเนาไพร

กัณฑ์ที่ 8 ชื่อกัณฑ์กุมาร ชูชกไปถึงเขาวงกตเพื่อขอกัณหาชาลี สองกุมารลงไปหลบในสระน้ำ พระเวสสันดรเรียกขึ้นมามอบให้พราหมณ์ชูชก ชูชกทุบตีอุดกระซาลากสองกุมารไป

กัณฑ์ที่ 9 ชื่อกัณฑ์มัทรี พระนางมัทรีกลับจากหาผลไม้ในป่าพบสัตว์สามตัวนอนขวางทางจึงไม่พบลูกทั้งสอง พอทราบความจริงก็เป็นลมสลบไป

กัณฑ์ที่ 10 ชื่อกัณฑ์สักกบรรพ พระอินทร์แปลงกายมาทูลขอพระนางมัทรีจากพระเวสสันดร แล้วคืนให้ พระเวสสันดรทูลขอพร 8 ประการจากพระอินทร์

กัณฑ์ที่ 11 ชื่อกัณฑ์มหาธาต พราหมณ์ชูชกพา 2 กุมารหลงทางเข้าสู่เมืองสีพี พระเจ้าสัณขัยทรงไถ่กุมารคืนด้วยสิ่งของอย่างละ 100 พราหมณ์ชูชกรับประทานอาหารจนตายพระเจ้าสัณขัยเตรียมไปรับพระเวสสันดรและพระนางมัทรี

กัณฑ์ที่ 12 ชื่อกัณฑ์ฉกษัตริย์ พรรณนาถึงหกกษัตริย์พบกัน เกิดความยินดีจนเผลอเผลอไป พระอินทร์บันดาลฝนโบกขรพรรณตกลงมาประพรมจนพื้นดินสดชื่นทั้งหมด

กัณฑ์ที่ 13 ชื่อกัณฑ์นครกัณฑ์ (ขณะเทศน์จะมีการโปรยข้าวตอกข้าวสาร สมมติว่าพระอินทร์ได้บันดาลฝนแก้ว รัตนธารา) กัณฑ์สุดท้ายถือเป็นกัณฑ์ชัยมงคลพรรณนาถึงพระเวสสันดร พระนางมัทรี ลาจากเพศพรตฤๅษีนิวัติคืนสู่พระนครครองเมืองสีพี พระอินทร์บันดาลท่าฝนสัตว์ตระนงธาราตกลงทั้งภูมิภพโปรดให้ประชาชนทำบุญทำทานตลอดพระชนม์ชีพ

เมื่อเทศน์จบกัณฑ์หนึ่งๆ จะมีการประโคมฆ้องกลองบูชาบิณฑบาต หรือแห่ธงปี่พาทย์พื้นเมือง (วงกลองเต่งถึง) และจุดประทัดบอกสัญญาณให้รู้ว่าธรรมจบกัณฑ์หนึ่ง เมื่อผู้คนได้ยินเสียงกลอง จะประนมมือไหว้มาทางวัดกล่าวคำว่า สาธุ

กัณฑ์ที่นิยมฟังเป็นพิเศษและนิยมเสี่ยง

ในมหาเวสสันดรชาดกทั้ง 13 กัณฑ์นั้น จะมีบางกัณฑ์ที่คนนิยมฟังเป็นพิเศษและนิยมกำหนดเสียงพระนักเทศน์ไว้ คือ

1. กัณฑ์ชูชก นิยมเสียงใหญ่หรือค่อนข้างใหญ่
2. กัณฑ์มัทรี นิยมเสียงเล็กคล้ายเสียงผู้หญิง
3. กัณฑ์กุมาร นิยมเสียงเล็กกลมกล่อมนุ่มนวล
4. กัณฑ์สักกบรรพ นิยมเสียงคล้ายกับมัทรีหรือกุมาร

5. กัณฑ์มหาราช นิยมเสียงใหญ่หนักแน่น
6. กัณฑ์ฉกษัตริย์ นิยมเสียงเด็กส่วนมากเป็นสามเณรเล็กๆเทศน์
7. นครกัณฑ์ นิยมเสียงใหญ่ทุ้มกังวาน

ในการเทศน์ตามกัณฑ์ที่กล่าวมานี้ ก่อนจะเทศน์พระผู้เทศน์จะใส่กาบเค้า คือแห่กาพย์ตอนต้นจะเป็นเรื่องอะไรก็ได้ที่เข้ากับเหตุการณ์ เช่น กาบสัทธารถ กาบพิมพ์พิลาป กาบศีลห้า เป็นต้น แต่เสียงใหญ่มักนิยมใส่กาบคำสอน เช่น กาบทศพิธราชธรรม กาบร่ำสงสาร เป็นต้น เฉพาะกัณฑ์ชุก จะต้องใส่กาบเค้าเรื่องกำเนิดของชุก เมื่อจบกาบเค้าแล้วจะดำเนินเทศน์ตามเนื้อเรื่องที่มีในคัมภีร์ เมื่อเทศน์จบในกัณฑ์ใดแล้ว จะมีการใส่กาพย์ปลายอีกครั้งหนึ่ง เป็นการสรุปใจความในกัณฑ์นั้น ถ้าเป็นกัณฑ์สุดท้ายคือนครกัณฑ์ มักจะใส่กาบลำดับกัณฑ์ คือสรุปเรื่องราวของมหาเวสสันดรทั้งหมดตั้งแต่กัณฑ์ทศพรถึงนครกัณฑ์

การฟังเทศน์มหาชาตินี้ มีบางครั้งบางกัณฑ์เช่นกัณฑ์มัทรี กัณฑ์กุมาร กัณฑ์มหาราชมักจะนิมนต์พระที่เทศน์เก่งมาเทศน์ประชันกัน การเทศน์ประชันกันนี้ ให้องค์หนึ่งเทศน์จนจบกัณฑ์แล้วองค์ที่ 2 จึงจะเทศน์ต่อ ไม่ได้เปลี่ยนกันแหล่สลับกันเหมือนภาคกลาง มีการเทศน์ในกัณฑ์เดียวมาเรื่อยๆเวลาที่ฟังให้จบในวันหนึ่งคืนหนึ่งก็น้อยลง บางครั้งเมื่อเทศน์ถึงนครกัณฑ์จนจะจบแล้ว พระอาทิตย์ในวันใหม่ก็จะโผล่พ้นขอบฟ้า ศรัทธาต้องเร่งปิดประตูวิหารเพื่อมิให้แสงสว่างอย่างนี้ก็มี

สรุปได้ว่า ประเพณีตั้งธรรมหลวงของชาวไทลื้อ เป็นหนึ่งในประเพณีสำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและการรักษารากเหง้าทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนานภายใต้บริบทของสังคมไทลื้อซึ่งมีพุทธศาสนาเป็นแกนกลางในการกำหนดวิถีชีวิต ประเพณีนี้จึงมิใช่เพียงการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น หากยังเป็นเวทีของการสร้างความสามัคคีในชุมชน การถ่ายทอดความรู้ทางธรรมะจากรุ่นสู่รุ่น และการหล่อหลอมจิตสำนึกในคุณค่าของการทำความดีจากการศึกษาประวัติและพัฒนาการของประเพณีพบว่า ตั้งธรรมหลวงมีรากเหง้ามาจากการผสมผสานระหว่างแนวคิดพุทธศาสนาเถรวาทในล้านนากับวิถีวัฒนธรรมไทลื้อในเขตสิบสองปันนา พิธีกรรมดังกล่าวมีบทบาทเป็นอย่างมากในการเผยแพร่คำสอนของพระพุทธเจ้าแก่ประชาชน ผ่านการฟังเทศน์และการร่วมสวดธรรมในระดับชุมชน นอกจากนี้ยังทำหน้าที่เป็น “โรงเรียนพุทธธรรมแบบบ้าน ๆ” ที่เปิดโอกาสให้คนทุกวัยได้เข้าถึงและเรียนรู้หลักธรรมคำสอนอย่างเป็นรูปธรรมแม้ในบริบทโลกสมัยใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไป ประเพณีตั้งธรรมหลวงยังคงได้รับการสืบสานอย่างต่อเนื่อง โดยได้รับการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตร่วมสมัยของชาวไทลื้อ การรักษาประเพณีนี้ไว้จึงถือเป็นการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและเสริมสร้างความมั่นคงทางจิตวิญญาณของชุมชนในยุคโลกาภิวัตน์กล่าวโดยสรุป ประเพณีตั้งธรรมหลวงเป็นมากกว่าพิธีกรรมทางศาสนา หากเป็นพื้นที่แห่งการหล่อหลอมจิตวิญญาณ เสริมสร้างความสามัคคี และถ่ายทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวไทลื้อให้คงอยู่อย่างมีชีวิตชีวาต่อไปในอนาคต

นอกจากนี้ ในปี พ.ศ. 2551 รัฐบาลได้ประกาศให้วันเข้าพรรษาเป็น “วันงดดื่มสุราแห่งชาติ” (ราชกิจจานุเบกษา, 2551) โดยในปีถัดมา ยังได้ประกาศให้วันเข้าพรรษาเป็นวันห้ามขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทั่วราชอาณาจักร (ราชกิจจานุเบกษา, 2552) ทั้งนี้เพื่อรณรงค์ให้ชาวไทยตั้งสัจจะอธิษฐาน

งการดื่มสุราในวันเข้าพรรษาและในช่วง 3 เดือนระหว่างฤดูเข้าพรรษา เพื่อส่งเสริมค่านิยมที่ดีให้แก่สังคมไทย

1) ความสำคัญและประโยชน์ของการเข้าพรรษา

ช่วงเข้าพรรษานั้นเป็นช่วงเวลาที่ชาวบ้านประกอบอาชีพทำไร่ นา ดังนั้นการกำหนดให้ภิกษุสงฆ์หยุดการเดินทางจาริกไปในสถานที่ต่าง ๆ ก็จะช่วยให้พันธุ์พืชของต้นกล้า หรือสัตว์เล็กสัตว์น้อย ไม่ได้รับความเสียหายจากการเดินธุดงค์

หลังจากเดินทางจาริกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นเวลา 8 - 9 เดือน ช่วงเข้าพรรษาเป็นช่วงที่ให้พระภิกษุสงฆ์ได้หยุดพักผ่อน เป็นเวลาที่พระภิกษุสงฆ์จะได้ประพฤติปฏิบัติธรรมสำหรับตนเอง และศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยตลอดจนเตรียมการสั่งสอนให้กับประชาชนเมื่อถึงวันออกพรรษาเพื่อจะได้มีโอกาสอบรมสั่งสอนและบวชให้กับกุลบุตรผู้มีอายุครบบวช อันเป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อไป เพื่อให้พุทธศาสนิกชน ได้มีโอกาสบำเพ็ญกุศลเป็นการพิเศษ เช่น การทำบุญตักบาตร หล่อเทียนพรรษา ถวายผ้าอาบน้ำฝน รักษาศีล เจริญภาวนา ถวายจุดปัจจัยไทยธรรม จดวันอุบาสก และมีโอกาสได้ฟังพระธรรมเทศนาตลอดเวลาเข้าพรรษา

มูลเหตุที่พระพุทธเจ้าอนุญาตการจำพรรษาแก่พระสงฆ์

ในสมัยต้นพุทธกาล พระพุทธเจ้าไม่ได้ทรงวางระเบียบเรื่องการเข้าพรรษาไว้ แต่การเข้าพรรษานั้นเป็นสิ่งที่พระพุทธรองค์และพระสงฆ์สาวกปฏิบัติกันมาโดยปกติเนื่องด้วยพุทธจริยาวัตรในอันที่จะไม่ออกไปจาริกตามสถานที่ต่าง ๆ ในช่วงฤดูฝนอยู่แล้ว เพราะการคมนาคมมีความลำบาก และโดยเฉพาะอย่างยิ่งพระสงฆ์ในช่วงต้นพุทธกาลมีจำนวนน้อยและส่วนใหญ่เป็นพระอริยบุคคล จึงทราบดีว่าสิ่งใดที่พระสงฆ์ควรหรือไม่ควรกระทำ

ต่อมาเมื่อมีพระสงฆ์มากขึ้น และด้วยพระพุทธรจริยาที่พระพุทธเจ้าจะไม่ทรงบัญญัติพระวินัยล่วงหน้า ทำให้พระพุทธเจ้าจึงไม่ได้ทรงบัญญัติเรื่องให้พระสงฆ์สาวกอยู่ประจำพรรษาไว้ด้วย จึงเกิดเหตุการณ์กลุ่มภิกษุจาริกไปในที่ต่าง ๆ โดยไม่ย่อท้อทั้งในฤดูหนาว ฤดูร้อน และฤดูฝน ทำให้ชาวบ้านได้พากันติเตียนว่า พวกพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาไม่ยอมหยุดพักสังวรแม้ในฤดูฝน ในขณะที่นักบวชในศาสนาอื่น พากันหยุดเดินทางในช่วงฤดูฝน การที่พระภิกษุสงฆ์จาริกไปในที่ต่าง ๆ แม้ในฤดูฝน อาจเหยียบย่ำข้าวกล้าของชาวบ้านได้รับความเสียหาย หรืออาจไปเหยียบย่ำโดนสัตว์เล็กสัตว์น้อยที่ออกหากินจนถึงแก่ความตาย เมื่อพระพุทธเจ้าทราบเรื่อง จึงได้วางระเบียบให้ภิกษุประจำอยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่ง เป็นเวลา 3 เดือนดังกล่าว (พระไตรปิฎก เล่มที่ 4, 2552).

2) การเข้าพรรษาของพระสงฆ์ตามพระวินัยปิฎก

ตามพระวินัย พระสงฆ์รูปใดไม่เข้าจำพรรษาอยู่ ณ ที่แห่งใดแห่งหนึ่ง พระพุทธรองค์ทรงปรับอาบัติแก่พระสงฆ์รูปนั้นด้วยอาบัติทุกกฏ (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2555, ออนไลน์) และพระสงฆ์ที่อธิษฐานรับเข้าจำพรรษาแล้วจะไปค้างแรมที่อื่นไม่ได้ แต่ถ้าหากเดินทางออกไปแล้ว

และไม่สามารถกลับมาในเวลาที่กำหนด คือ ก่อนรุ่งสว่าง ก็จะถือว่าพระภิกษุรูปนั้น "ขาดพรรษา" และต้องอาบัติทุกกฏเพราะรับค่านั้น รวมทั้งพระสงฆ์รูปนั้นจะไม่ได้รับอานิสงส์พรรษา ไม่ได้ อานิสงส์กฐินตามพระวินัย และทั้งยังห้ามมิให้นับพรรษาที่ขาดนั้นอีกด้วย (เทศนาเรื่องกฐิน-พระราชนิพนธ์สมเด็จพระญาณมุนี, 2555)

3) ประเภทของการเข้าพรรษาของพระสงฆ์

การเข้าพรรษตามพระวินัยแบ่งได้เป็น 2 ประเภท (จันทน์ ทองประเสริฐ, 2550) คือ

ปฐิมพรรษา (เขียนอีกอย่างว่า **บุริมพรรษา**) คือ การเข้าพรรษาแรก เริ่มตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 (สำหรับปือธิกมาส คือ มีเดือน 8 สองหน จะเริ่มในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 หลัง) จนถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 หลังจากออกพรรษาแล้ว พระที่อยู่จำพรรษาครบ 3 เดือน ก็มีสิทธิที่จะรับกฐินซึ่งมีช่วงเวลาเพียงหนึ่งเดือน นับตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ถึงขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12

ปัจฉิมพรรษา คือ การเข้าพรรษาหลัง ใช้ในกรณีที่พระภิกษุต้องเดินทางไกลหรือมีเหตุสุดวิสัย ทำให้กลับมาเข้าพรรษาแรกในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 ไม่ทัน ต้องรอไปเข้าพรรษาหลัง คือ วันแรม 1 ค่ำ เดือน 9 แล้วจะไปออกพรรษาในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ซึ่งเป็นวันหมดเขตทอดกฐินพอดี ดังนั้นพระภิกษุที่เข้าปัจฉิมพรรษาจึงไม่มีโอกาสได้รับกฐิน แต่ก็ได้พรรษาเช่นเดียวกับพระที่เข้าบุริมพรรษาเหมือนกัน

4) ข้อยกเว้นการจำพรรษาของพระสงฆ์

แม้การเข้าพรรษานี้ถือเป็นข้อปฏิบัติสำหรับพระภิกษุโดยตรง ที่จะละเว้นไม่ได้ ไม่ว่ากรณีใด ๆ ก็ตาม แต่ในการจำพรรษาของพระสงฆ์ในระหว่างพรรษานั้น อาจมีกรณีจำเป็นบางอย่าง ทำให้พระภิกษุผู้จำพรรษาต้องออกจากสถานที่จำพรรษาเพื่อไปค้างที่อื่น พระพุทธองค์ก็ทรงอนุญาตให้ทำได้โดยไม่ถือว่าเป็นการขาดพรรษาโดยมีเหตุจำเป็นเฉพาะกรณี ๆ ไป ตามที่ทรงระบุไว้ในพระไตรปิฎก ซึ่งส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับการพระศาสนาหรือการอุปฐากบิดามารดา แต่ทั้งนี้ก็ต้องกลับมาภายในระยะเวลาไม่เกิน 7 วัน การออกนอกที่จำพรรษาล่วงวันเช่นนี้เรียกว่า “**สัตตทาหกรณียะ**” ซึ่งเหตุที่ทรงระบุว่าจะออกจากที่จำพรรษาไปได้ชั่วคราวนั้นเช่น

1) การไปรักษาพยาบาล หาดอาหารให้ภิกษุหรือบิดามารดาที่เจ็บป่วย เป็นต้น กรณีนี้ทำได้กับสหธรรมิก 5 และมารดาบิดา

2) การไประงับภิกษุสามเณรที่อยากจะสึกมิให้สึกได้ กรณีนี้ทำได้กับสหธรรมิก 5

3) การไปเพื่อกิจธุระของคณะสงฆ์ เช่น การไปหาอุปัชฌาย์มาซ่อมกุฏิที่ชำรุด หรือ การไปทำสังฆกรรม เช่น สวดญัตติจัดตุณกรรมวาจาให้พระผู้ต้องการอยู่ปริวาส เป็นต้น

4) หากทายกนิมนต์ไปทำบุญ ก็ไปให้ทายกได้ให้ทาน รับศีล ฟังเทศนาธรรมได้ กรณีนี้หากโยมไม่มานิมนต์ ก็จะไปค้างไม่ได้

ซึ่งหากพระสงฆ์ออกจากอาวาสแม้โดยสัตตาคหณียะล่วงกำหนด 7 วันตามพระวินัย ก็ถือว่าขาดพรรษา และเป็นอาบัติทุกกฏเพราะรับคำ (รับคำอธิษฐานเข้าพรรษาแต่ทำไม่ได้) ในกรณีที่พระสงฆ์สัตตาคหณียะและกลับมาตามกำหนดแล้ว ไม่ถือว่าเป็นอาบัติ และสามารถกลับมาจำพรรษาต่อเนื่องไปได้ และหากมีเหตุจำเป็นที่จะต้องออกจากที่จำพรรษาไปได้ตามวินัยอีก ก็สามารถทำได้โดยสัตตาคหณียะ แต่ต้องกลับมาภายในเจ็ดวัน เพื่อไม่ให้พรรษาขาดและไม่เป็นอาบัติทุกกฏดังกล่าวแล้ว

5) อานิสงส์การจำพรรษาของพระสงฆ์ที่จำครบพรรษา

เมื่อพระสงฆ์จำพรรษาครบไตรมาสได้พิจารณาออกพรรษาและได้กรานกฐินแล้ว ย่อมได้รับอานิสงส์ หรือข้อยกเว้นพระวินัย 5 ข้อ (พระไตรปิฎก เล่มที่ 5, 2552, ออนไลน์) คือ

- 1) เทียวไปไหนไม่ต้องบอกลา (ออกจากวัดไปโดยไม่จำเป็นต้องแจ้งเจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์รูปอื่นก่อนได้)
- 2) เทียวไปไม่ต้องถือไตรจีวรครบสำหรับ 3 ผืน
- 3) ฉ้นคณะโกชนได้ (ล้อมวงฉันได้)
- 4) เก็บอดิเรกจีวรไว้ได้ตามปรารถนา (ยกเว้นสิกขาบทข้อนี้สักระยะบ้างข้อ)
- 5) จีวรลาภอันเกิดในที่นั้นเป็นของภิกษุ (เมื่อมีผู้มาถวายจีวรเกินกว่าไตรครองสามารถเก็บไว้ได้โดยไม่ต้องสละเข้ากองกลาง)

6) การถือปฏิบัติประเพณีการบำเพ็ญกุศลเนื่องในเทศกาลเข้าพรรษา

1) ประเพณีถวายเทียนพรรษา

ประเพณีเทียนพรรษาในปัจจุบันใช้ประโยชน์เพียงจุดบูชาพระพุทธรูปปฏิมา ไม่ได้ใช้ประโยชน์ในการศึกษาพระธรรมเหมือนในอดีตอีกแล้ว จึงทำให้ในปัจจุบันเริ่มมีชาวพุทธนำอุปกรณ์ไฟฟ้าที่ให้แสงสว่างไปถวายแก่พระสงฆ์แทนเทียนพรรษาซึ่งจะให้ประโยชน์มากกว่าใช้จุดบูชาเท่านั้นมีประเพณีหนึ่งที่เนื่องด้วยวันเข้าพรรษาและจัดเป็นประเพณีที่สำคัญและสืบทอดกันเรื่อยมา ก็คือ ประเพณีหล่อเทียนพรรษา สำหรับให้พระภิกษุและพุทธศาสนิกชนทั่วไปได้จุดบูชาพระประธานในโบสถ์ซึ่งเทียนพรรษาสสามารถอยู่ได้ตลอด 3 เดือน และเป็นกุศlothานอย่างหนึ่งในการให้ทานด้วยแสงสว่าง ซึ่งในปัจจุบันได้พัฒนามาเป็นงานประเพณี “ประกวดเทียนพรรษา” ของแต่ละจังหวัดโดยจัดเป็นขบวนแห่ทั้งทางบกและทางน้ำ

การถวายเทียนเพื่อจุดตามประทีปเป็นพุทธบูชา นั้น มาจากอานิสงส์การถวายเทียนเพื่อจุดเป็นพุทธบูชา ที่ปรากฏความในพระไตรปิฎก (พระไตรปิฎก เล่มที่ 32, 2552, ออนไลน์) และในคัมภีร์อรรถกถา ว่าพระอนรุทธะเถระ เคยถวายเทียนบูชาทำให้ได้รับอานิสงส์มากมาย รวมถึงได้เป็นผู้มีจักขุทิพย์ (ตาทิพย์) ด้วย (อรรถกถาพระไตรปิฎก, 2552, ออนไลน์) ด้วยการพรรณาอานิสงส์ดังกล่าว อาจทำให้ชาวพุทธนิยมจุดประทีปเป็นพุทธบูชามานานแล้ว แต่ไม่ปรากฏหลักฐานว่าการทำ

เทียนพรรษาในประเทศไทยถวายเป็นมาแต่สมัยใด แต่ปรากฏความในตำรับทำวศรีจุฬาลักษณ์ ที่พรรณนาการบำเพ็ญกุศลในช่วงเข้าพรรษาว่ามีการถวายเทียนพรรษาด้วย

ในประเทศไทย การถวายเทียนเข้าพรรษาจัดเป็นพิธีใหญ่มาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ในสมัยรัตนโกสินทร์การถวายเทียนเข้าพรรษาถือเป็นพระราชกรณียกิจสำคัญ โดยจะเรียกว่าพุ่มเทียน (ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 19, 2445) มีการพระราชทานถวายพุ่มเทียนรวมถึงโคมเพื่อจุดบูชาตามอารามต่าง ๆ ทั้งในพระนครและหัวเมือง ซึ่งพิธีนี้ยังคงมีมาจนปัจจุบัน

การถวายเทียนพรรษาโดยแกะสลักเป็นลวดลายต่าง ๆ นั้น มีมาแต่โบราณ เดิมเป็นประเพณีราชสำนักดังที่ปรากฏในเทียนรุ่งเทียนหลวงตามพระอารามต่าง ๆ สำหรับเทียนแกะสลักที่ปรากฏว่ามีการจัดทำประกวดกันเป็นเรื่องราวใหญ่โตในปัจจุบันนั้น เพิ่งเริ่มมีเมื่อปี พ.ศ. 2483 ในจังหวัดอุบลราชธานี โดยนายโพธิ์ ส่งศรี ได้เริ่มทำแม่พิมพ์ปูนซีเมนต์เพื่อหล่อขึ้นเป็นทำลวดลายไทยไปประดับติดพิมพ์บนเทียนพรรษา นับเป็นการจัดทำเทียนพรรษาแกะสลักของช่างราษฎร์เป็นครั้งแรก และนายสวน คุณผล ได้ทำลวดลายปูนสลักต่าง ๆ เข้าประกวดจนชนะเลิศ ต่อมาในปี พ.ศ. 2497 จึงเริ่มมีการทำเทียนพรรษาดัดพิมพ์ประกวดแบบพิสดารโดยนายประดับ ก้อนแก้ว คือทำเป็นรูปพุทธประวัติติดพิมพ์จนได้รับรางวัลชนะเลิศติดต่อกันมาหลายปี จนปี พ.ศ. 2502 นายคำหมา แสงงาม ช่างแกะสลัก ได้ทำเทียนพรรษาแบบแกะสลักมาประกวดเป็นครั้งแรกจนได้รับรางวัลชนะเลิศ จากนั้นจึงได้มีการแยกประเภทการประกวดต้นเทียนเป็นสองแบบคือ ประเภทติดพิมพ์ และประเภทแกะสลัก จนในช่วงหลังปี พ.ศ. 2511 นายอดุสสห์ และนายสมัย แสงวิจิตร ได้เริ่มมีการจัดทำเทียนพรรษานาโต ทำเป็นหุ่นและเรื่องราวต่าง ๆ ซึ่งเป็นลักษณะของเทียนพรรษานาโตใหญ่ที่ปรากฏในปัจจุบัน (สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2547)

ในอดีต การหล่อเทียนเข้าพรรษาถือเป็นพิธีสำคัญที่ชาวพุทธจะมารวมตัวกันนำขี้ผึ้งมาหลอมรวมเป็นแท่งเทียนเพื่อถวายแก่พระสงฆ์ แต่ในปัจจุบันชาวพุทธส่วนใหญ่จะนิยมการซื้อหาเทียนพรรษาจากร้านสังฆภัณฑ์ โดยบางส่วนมีการปรับเปลี่ยนไปใช้อุปกรณ์ไฟฟ้าที่ให้แสงสว่างถวายแก่พระสงฆ์แทนด้วย ซึ่งนับเป็นการปรับเปลี่ยนที่ได้ประโยชน์แก่พระสงฆ์โดยตรง เพราะปัจจุบันไม่ได้มีการนำเทียนมาจุดเพื่ออ่านหนังสืออีกแล้ว พระสงฆ์ก็นำเทียนไปจุดบูชาตามอุโบสถวิหารเท่านั้น

2) ประเพณีถวายผ้าอาบน้ำฝน (ก่อนเข้าพรรษา)

ผ้าอาบน้ำฝน หรือ ผ้าวัสสิกสาฎก คือผ้าเปลี่ยนสำหรับสรงน้ำฝนของพระสงฆ์ เป็นผ้าลักษณะเดียวกับผ้าสบง โดยปกติเครื่องใช้สอยของพระภิกษุตามพุทธาณุญาตที่ให้มีประจำตัวนั้นมีเพียง อัฐบริขาร ซึ่งได้แก่ สบง จีวร สังฆาฏิ เข็ม บาตร รัดประคด หม้อกรองน้ำ และมีดโกน แต่ช่วงหน้าฝนของการจำพรรษาในสมัยก่อนนั้น พระสงฆ์ที่มีเพียงสบงผืนเดียวจะอาบน้ำฝนจำเป็นต้องเปลือยกาย ทำให้ดูไม่งามและเหมือนนักบวชนอกศาสนา นางวิสาขามหาอุบาสิกาจึงคิดถวาย “ผ้าวัสสิกสาฎก” หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า **ผ้าอาบน้ำฝน** เพื่อให้พระสงฆ์ได้ผลัดเปลี่ยนกับผ้าสบงปกติ จน

เป็นประเพณีทำบุญสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน โดยปรากฏสาเหตุความเป็นมาของการถวายผ้าอาบน้ำฝนในพระไตรปิฎกดังนี้

ครั้งหนึ่งสมัยพุทธกาล พระศาสดาประทับ ณ พระเชตวันมหาวิหาร นางวิสาขาได้มาฟังธรรม แล้วทูลอาราธนาพระศาสดาและหมู่สงฆ์ไปฉันที่บ้านของนางในวันรุ่งขึ้น เช้าวันนั้น เกิดฝนตกครั้งใหญ่ ตกในทวีปทั้ง 4 พระศาสดาจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายสร่งसनากาย พระสงฆ์ทั้งหลายที่ไม่มีผ้าอาบน้ำฝนจึงออกมาสร่งน้ำฝนโดยร่างเปลือยกายอยู่ พอดีกับนางวิสาขามหาอุบลิกาสั่งให้นางทาสีไปนิมนต์ภิกษุมารับภัตตาหารที่บ้านของตน เมื่อนางทาสีไปถึงที่วัดเห็นภิกษุเปลือยผ้าสร่งसनากาย ก็เข้าใจว่า ในอารามมีแต่พวกชีเปลือย (อาชีวกนอกพระพุทธศาสนา) ไม่มีภิกษุอยู่จึงกลับบ้าน ส่วนนางวิสาขานั้นเป็นสตรีที่ฉลาดรู้แจ้งในเหตุการณ์ทั้งปวง เมื่อถวายภัตตาหารแก่พระสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุขในวันนั้นแล้ว จึงได้โอกาสอันควรทูลขอพร 8 ประการต่อพระศาสดา

นอกจากนี้ พระพุทธเจ้าได้ทรงวางกรอบเวลาในการแสวงหาผ้าอาบน้ำฝนไว้ด้วย หากพระสงฆ์แสวงหาผ้าอาบน้ำฝนมาได้ภายนอกกำหนดเวลาดังกล่าว จะต้องอาบัติ โดยพระพุทธเจ้ายังได้ทรงวางกรอบเวลาในการแสวงหาผ้าอาบน้ำฝนไว้ว่า หากพระสงฆ์แสวงหาผ้าอาบน้ำฝนมาใช้ได้ภายนอกกำหนดเวลาดังกล่าว จะต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตติย ก่กล่าวคือ ทรงวางกรอบเวลาหรือเขตกาลไว้ 3 เขตกาล คือ

- เขตกาลที่จะแสวงหา ช่วงปลายฤดูร้อน ตั้งแต่แรม 1 ค่ำ เดือน 7 ถึงวันเพ็ญเดือน 8 รวมเวลา 1 เดือน
- เขตกาลที่จะทำนุ่งห่ม ช่วงกึ่งเดือนปลายฤดูร้อน ตั้งแต่ขึ้น 1 ค่ำ เดือน 8 ถึงวันเพ็ญเดือน 8 รวมเวลาประมาณ 15 วัน
- เขตกาลที่จะอธิษฐานใช้สอย ช่วงเข้าพรรษา ตั้งแต่แรม 1 ค่ำ เดือน 8 ถึงวันเพ็ญเดือน 12 รวมเวลา 4 เดือน

ด้วยกรอบพระพุทธานุญาตและกรอบเวลาตามพระวินัยดังกล่าว เมื่อถึงเวลาที่พระสงฆ์ต้องแสวงหาผ้าอาบน้ำฝน พุทธศาสนิกชนจึงถือโอกาสบำเพ็ญกุศลด้วยการจัดหาผ้าอาบน้ำฝนมาถวายแก่พระสงฆ์ จนเป็นประเพณีสำคัญเนื่องในเทศกาลเข้าพรรษามาจนปัจจุบัน ซึ่งบางวัดก็มีประเพณีที่มีมาแต่โบราณด้วยการถวายผ้าอาบน้ำฝนแบบสลาก คือ นอกถวายผ้าอาบน้ำฝนแล้ว ยังถวายเครื่องไทยธรรมต่าง ๆ ที่ใช้ในการอยู่จำพรรษา เช่น สบู่ ยาสีฟัน เป็นต้น โดยจะถวายทำเป็นสลาก โดยให้มีเลข 2 ชุดตามจำนวนพระภิกษุสามเณรที่มารับผ้าอาบน้ำฝน โดยอยู่พระภิกษุสามเณรที่จะจำพรรษา 1 ชุด (โดยจะวางไว้ข้างหน้านัยว่าเป็นเลขประจำตัวในพิธีนี้) และอยู่ที่ผู้ที่มาทำบุญถวายผ้าอาบน้ำฝนและเครื่องไทยธรรมอีก 1 ชุด โดยชุดที่อยู่กับฝ่ายผู้ทำบุญจะเป็นเลขสลากให้ผู้มาทำบุญจับสลาก (ชุดเลขสลากชุดหนึ่งจะมีจำนวนเท่าพระภิกษุสามเณรที่มารับ ถ้าหมดเลขสลากชุดหนึ่ง ก็จะเติมเลขสลากให้จับเพิ่มทีละชุด) ถ้าผู้มาทำบุญคนไหนจับได้เลขที่ตรงกับเลขที่อยู่ข้างหน้าพระภิกษุสามเณร ก็ให้นำผ้า

อาบนํ้าฝนและเครื่องไทยธรรมไปถวายกับพระภิกษุสามเณรรูปนั้น โดยนํ้าว่าเป็นกุศโลบายในการทำบุญให้เป็นสังฆทานทำให้ได้อานิสงส์มาก เพราะไม่เจาะจงภิกษุสามเณรรูปหนึ่งรูปใดซึ่งเป็นเพียงปฏิบัติคลีกทาน(ทานที่เจาะจงตัวบุคคล)

3) ประเพณีถวายผ้าจํานําพรรษา (หลังออกพรรษา)

ผ้าจํานําพรรษา หรือ **ผ้าวัสสาวาสิกสาฎก** (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2554, ออนไลน์) เป็นผ้าไตรจีวรที่ถวายแก่พระสงฆ์ที่อยู่จํานําพรรษาครบ 3 เดือน ที่ผ่านวันปวารณาไปแล้ว หรือที่ผ่านวันปวารณาและได้กรานและอนุโมทนาภคฺฐินแล้ว ซึ่งผ้าจํานําพรรษานี้พระสงฆ์สามารถรับได้ภายในกำหนด 5 เดือน ที่เป็นเขตอาณิสสงส์ภคฺฐิน คือ ตั้งแต่แรม 1 คํ่า เดือน 11 ถึงขึ้น 15 คํ่า เดือน 4แต่สำหรับพระสงฆ์ที่จํานําพรรษาครบ 3 เดือน และผ่านวันปวารณาไปแล้ว ซึ่งไม่ได้กรานและอนุโมทนาภคฺฐิน ก็สามารถรับและใช้ผ้าจํานําพรรษาได้เช่นกัน แต่สามารถรับได้ในช่วงกำหนดเพียง 1 เดือน ในเขตจีวรกาลสำหรับผู้ไม่ได้กรานภคฺฐินเท่านั้นการถวายผ้าจํานําพรรษาในช่วงดังกล่าว เพื่ออนุเคราะห์แก่พระสงฆ์ที่ต้องการจีวรมาเปลี่ยนของเก่าที่ชำรุด พุทธศาสนิกชนจึงนิยมถวายผ้าจํานําพรรษามาตั้งแต่สมัยพุทธกาล ในประเทศไทยก็ปรากฏว่ามีพระราชประเพณีการถวายผ้าจํานําพรรษาแก่พระสงฆ์มาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 ตามความที่ปรากฏในหนังสือพระราชนิพนธ์พระราชพิธี 12 เดือน ซึ่งปัจจุบันแม้ทางราชสำนักได้งดประเพณีนี้ไปแล้ว แต่ประเพณีนี้ก็ยังคงมีอยู่สำหรับชาวบ้านทั่วไป โดยนิยมถวายเป็นผ้าไตรแก่พระสงฆ์หลังพิธีงานภคฺฐิน คือเมื่อถวายผ้าภคฺฐินเสร็จแล้ว ก็จะเริ่มถวายผ้าจํานําพรรษา แก่พระภิกษุทุกรูปที่อยู่จํานําพรรษาต่อให้เสร็จในตอนนั้นในวันนั้นเลย แต่เป็นที่สังเกตว่าปัจจุบันจะเข้าใจผิดว่าผ้าจํานําพรรษาคือผ้าอาบนํ้าฝน ซึ่งความจริงแล้วมีความเป็นมาและพระวินัยที่แตกต่างกันสิ้นเชิง

4) ประเพณีถวายผ้าอจเจกจีวร (ระหว่างเข้าพรรษา)

ผ้าอจเจกจีวร แปลว่า จีวรรีบร้อน หรือผ้าด่วน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2554, ออนไลน์) คือผ้าจํานําพรรษาที่ถวายล่วงหน้าในช่วงเข้าพรรษา ก่อนกำหนดจีวรกาลปกติด้วยเหตุรีบร้อนของผู้ถวาย เช่น ผู้ถวายจะไปรบทัพหรือเจ็บไข้ไม่ไว้ใจว่าจะมีชีวิตรอดหรือไม่ชีวิต หรือเป็นบุคคลที่พึงเกิดศรัทธาในพระพุทธานุสา ควรรับไว้ฉลองศรัทธา อจเจกจีวรเช่นนี้ พระวินัยอนุญาตให้พระสงฆ์รับเก็บไว้ได้ แต่ต้องรับก่อนวันปวารณาไม่เกิน 10 วัน (คือตั้งแต่ขึ้น 6 คํ่า ถึง 15 คํ่าเดือน 11) และต้องนำมาใช้ภายในช่วงจีวรกาล

ผ้าอจเจกจีวรนี้ เป็นผ้าที่มีความมุ่งหมายเดียวกับผ้าจํานําพรรษา เพียงแต่ถวายก่อนฤดูจีวรกาลด้วยวัตถุประสงค์รีบด่วนด้วยความไม่แน่ใจในชีวิต ซึ่งประเพณีนี้คงมีสืบมาแต่สมัยพุทธกาล ปัจจุบันไม่ปรากฏเป็นพิธีใหญ่ เพราะเป็นการถวายด้วยสาเหตุส่วนตัวเฉพาะรายไป ส่วนมากจะมีเจ้าภาพผู้ถวายเพียงคนเดียวและเป็นคนป่วยหนักที่มีความศรัทธาในพระพุทธานุสาอย่างแรงกล้า

ประเพณีออกพรรษาของชาวไทลื้อ ประเพณีออกพรรษานี้ ชาวไทลื้อเรียกกันว่า “ออกวัสสา” หรือ “ออกวาสา” ซึ่งหมายถึงการกลับมาของพระพุทธเจ้าจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์หลังจากการเข้าพรรษา ประเพณีนี้เต็มไปด้วยกิจกรรมที่สนุกสนานและมีความหมายทางศาสนาและวัฒนธรรม ประเพณีออกพรรษาของชาวไทลื้อในเมืองสิบสองปันนา ประเทศจีน ถือเป็นอีกหนึ่งพิธีกรรมทางศาสนาที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการธำรงรักษาพระพุทธศาสนาเถรวาทในชุมชนชาติพันธุ์ไทลื้อ ทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันแนบแน่นระหว่างศาสนา วัฒนธรรม และวิถีชีวิตประจำวัน “ออกพรรษา” หมายถึงการสิ้นสุดช่วงระยะเวลา **เข้าพรรษา** ที่พระสงฆ์จะอยู่ประจำวัดเพื่อศึกษาธรรมะ และปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัดเป็นเวลา 3 เดือน ขณะที่ฆราวาสหรือชาวบ้านเองก็ถือโอกาสนี้ **เพิ่มพูนการรักษาศีล การทำบุญ และการบำเพ็ญกุศล** (Dao Li, 2018) เมื่อถึงวันออกพรรษา ซึ่งตรงกับวันแรม 15 ค่ำ เดือน 11 ชาวไทลื้อจะร่วมกันจัดกิจกรรมสำคัญเพื่อแสดงความเคารพต่อพระรัตนตรัย พร้อมทั้งเป็นโอกาสสรุปผลการปฏิบัติธรรมของตนเองในช่วงที่ผ่านมา

กิจกรรมที่นิยมปฏิบัติในช่วงออกพรรษาของชาวไทลื้อมีหลากหลายรูปแบบ ได้แก่

- 1) การทำบุญตักบาตร ในเช้าวันออกพรรษา ชาวบ้านจะพากันไปทำบุญตักบาตรเพื่อสะสมบุญกุศล และแสดงออกถึงศรัทธาในพระพุทธศาสนา
- 2) การถวายผ้าจำนำพรรษา การถวาย ผ้าอาบน้ำฝน หรือ ผ้าจำนำพรรษา เป็นการอุปถัมภ์พระสงฆ์ โดยมีความเชื่อว่าจะช่วยสืบต่ออายุพระศาสนา และเป็นการเกื้อกูลพระสงฆ์ในการประกอบศาสนกิจในปีต่อไป (กชพรรณ จันทรา และคณะ, 2565)
- 3) การฟิงเทศน์ฟิงธรรม วัดต่าง ๆ จะจัดการเทศน์สอนธรรม โดยเน้นการ สะท้อนผลการปฏิบัติธรรม และการเตรียมตนเพื่อดำเนินชีวิตตามหลักธรรมอย่างมีสติในปีต่อไป
- 4) การจุดประทีปโคมไฟ เป็นประเพณีสำคัญในหลายหมู่บ้าน ชาวไทลื้อจะร่วมกันจุดประทีปหรือโคมไฟเพื่อบูชาพระพุทธเจ้า โดยมีนัยยะว่าเป็นการนำแสงแห่ง ปัญญา และ ความรู้แจ้ง มาปิดเป่าความมืดในจิตใจ (Dao Li, 2018)

ในเชิงจิตวิญญาณ ประเพณีออกพรรษา เป็นช่วงเวลาที่ชาวไทลื้อจะได้สะท้อนตนเองถึงการปฏิบัติในช่วงพรรษา และตั้งปณิธานใหม่ในการประพฤติปฏิบัติธรรมในปีต่อไป นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ หลักไตรลักษณ์ ที่ตอกย้ำให้เห็นถึง อนิจจัง (ความไม่เที่ยง) ของชีวิต ว่าการปฏิบัติธรรมย่อมต้องมีการเริ่มต้นและสิ้นสุดเป็นวัฏจักร การสิ้นสุดพรรษาก็เป็นโอกาสแห่งการเริ่มต้นใหม่ (พนมบุญเกตุ, 2549)

ในเชิงสังคม ประเพณีนี้ยังทำหน้าที่ เสริมสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน ผ่านการรวมตัวกันทำบุญ ฟิงเทศน์ และประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ (Dao Li, 2018; กชพรรณ จันทรา และคณะ, 2565) ถือเป็น “พื้นที่กลางทางวัฒนธรรม” ที่เชื่อมโยงคนหลากรุ่น หลากวัย ให้เข้ามามีส่วนร่วมในพระศาสนา

กล่าวโดยสรุป ประเพณีออกพรรษาของชาวไทลื้อมิใช่เพียงการสิ้นสุดฤดูกาลแห่งพรรษา หากแต่เป็น หมายเหตุสำคัญทางวัฒนธรรมและศาสนา ที่ช่วยปลูกจิตสำนึกด้านศีลธรรม พัฒนาจิตวิญญาณ และธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ ในขณะเดียวกันก็เป็นกลไกเชิงสังคมที่เสริมสร้างความสามัคคี และความยั่งยืนของชุมชนท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ (Dao Li, 2018; พนมบุญเกตุ, 2549) นอกจากนี้ ประเพณีออกพรรษายังเป็นเวทีในการถ่ายทอดความรู้ทางวัฒนธรรมจากผู้ใหญ่สู่เด็กและเยาวชน ผ่านการเล่าเรื่องประวัติความเป็นมา การฝึกหัดการรำ ฟ้อน หรือการทำงานฝีมือต่าง ๆ จึงช่วยให้ชุมชนสามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเองไว้ได้อย่างมั่นคง

2.4.4 ประเพณีสงกรานต์

ประเพณีปีใหม่ไทลื้อ หรือที่รู้จักในชื่อ “สงกรานต์ไทลื้อ” เป็นหนึ่งในเทศกาลสำคัญที่สุดของชาวไทลื้อในเมืองสิบสองปันนา ประเทศจีน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสานอย่างลงตัวระหว่างวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น กับ หลักธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาท ที่ฝังรากลึกในวิถีชีวิตของชุมชนโดยทั่วไป ประเพณีปีใหม่ไทลื้อ จะจัดขึ้นในช่วงเดือนเมษายนของทุกปี ตรงกับ ประเพณีสงกรานต์ของไทยและล้านนา ซึ่งนับถือเป็นการเริ่มต้นปีใหม่ตามปฏิทินจันทรคติ เทศกาลนี้มีได้เป็นเพียงการเฉลิมฉลองความรื่นเริง หากแต่เป็น ช่วงเวลาสำคัญในการบำเพ็ญบุญกุศล ชำระล้างสิ่งเก่า เปิดรับสิ่งใหม่ และ เสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวและชุมชน (Dao Li, 2018)

สิบสองปันนาเป็นเขตปกครองตนเองกลุ่มชนชาติไต เรียกให้ชัดขึ้นคือ ไตลื้อสิบสองปันนาที่เคยมีอาณาจักรชนเผ่าไตยืดยาวมาตั้งแต่น้อยก็ในช่วง “ราชวงศ์ซ่ง” ก่อนมองโกลหยวนปกครอง เพราะกุบไลข่านเมื่อเข้าครองประเทศจีนได้สั่งให้กองทัพบุกปราบดินแดนทิศใต้ทางแม่น้ำแดง จนมาพบกับดินแดนสิบสองปันนา และผนวกเข้าปกครองในนามของแคว้นเซอหลี่ สิบสองปันนามีความเป็นอิสระสูงเพราะห่างไกลศูนย์กลางอำนาจ ทำให้รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีเอาไว้มั่นคง เพิ่งมาถูกเปลี่ยนแปลงหลังคอมมิวนิสต์ปกครอง 2492 ทำให้ร่องรอยทางวัฒนธรรมไตสิบสองปันนาสามารถสืบค้นได้อยู่

สิบสองปันนามีสงกรานต์เช่นเดียวกับ พม่า และเชียงใหม่ ด้วยผูกพันและถ่ายทอดทางวัฒนธรรมเดียวกันผ่านพุทธศาสนา คนไตลื้อเรียกเทศกาลนี้เช่นเดียวกับคนเมืองล้านนาว่า “ปีใหม่” มีวันสังขานล่อง วันเนา พญาวัน แบบเดียวกัน (บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ อดีตส.ส.เชียงราย/นักเขียน/นักสารคดีของภาคเหนือคนสำคัญตั้งแต่ พ.ศ. 2498) หลังคอมมิวนิสต์ปกครองไม่นาน ประเพณีต่างๆ ยังไม่เปลี่ยนมาก ทำให้เราได้รับรู้รายละเอียดของสงกรานต์สิบสองปันนาแบบเดิม ซึ่งในที่นี้จะขอหยิบมาเล่าพอเป็นสังเขป เพื่อจะได้เปรียบเทียบกับ สงกรานต์จังหวัดใหม่ ที่จะนำเสนอในส่วนตัวต่อไป

ปีใหม่ไตสิบสองปันนาคู่ก่อนเป็นงานยิ่งใหญ่สุดของปี มีการเตรียมตัวก่อนหน้าทั้งการหาปลา หาอาหาร ทำตุ๋นงูทิว ที่วัดก็ต้องทำดอกไม้เพลิงเตรียมไว้ เมื่อถึงวันสังขานล่อง บ้านที่มีสีนาด (ปืนไฟ) เอาปืนมายิงประกาศขับไล่ปีศาจและเคราะห์โรคทั้งหลาย ช่วงสายชาวเชียงรุ่งขนเสื้อผ้า

เครื่องนอนไปซักที่ท่าน้ำ สระผม ขำระร่างกายแบบขำระจริงจัง วันเนาเตรียมอาหารไปทำบุญใหญ่ บ่ายขนทรายเข้าวัด ครั้นถึงพญาวัน เป็นพิธีสงฆ์ถวายภัตตาหารอุทิศส่วนกุศลผู้ล่วงลับเรียก ตานหม ข้าว ประดับตุงเจดีย์ทราย และไม่ลืมเอาน้ำส้มป่อยไปวัด ไปสรงน้ำพระด้วย วันต่อมาเรียกวันปากปี เป็นพิธีไล่ผีปีศาจ ที่ขาดไม่ได้คือการเล่นน้ำ บุญช่วยบันทึกว่าตลอด 1 สัปดาห์จะมีการรดน้ำดำหัวขอพรกันตลอดเวลา ซึ่งก็เหมือนกับทางพม่า ไทยสยาม และล้านนา ที่คนหนุ่มสาวได้ละเล่นรดน้ำราดน้ำสาदनน้ำกัน สำหรับการดำหัวเจ้าเมืองเป็นพิธีใหญ่ ชาวเมื่อนัดหมายรวมตัวมีของดำหัวเป็นต้นกล้วย กฤษ์ ตีฆ้องแห่แหนไปดำหัว ช่วงต่อจากนั้นมีการละเล่น การแข่งเรือ เมืองเล็กเมืองน้อยในแคว้นส่งเรือชะลามาแข่งในแม่น้ำโขง เป็นงานปอยที่ยิ่งใหญ่

จุดศูนย์กลางของปอยปีใหม่สิบสองปันนาคือคน ไม่เหมือนยุคปัจจุบัน พิธีจัดขึ้นที่บริเวณท่าน้ำฮ้าสบโขง ซึ่งเป็นเสมือนลานหน้าวังเจ้าผู้ครองเชียงรุ่งที่เวียงผาครอง สร้างประรำเป็นโรงกิจกรรมต่างๆ ยาวตามแม่น้ำ ทั้งอาหารของกินและการละเล่นการพนัน คนไทลาวชมชอบพนันมาแต่ไหนแต่ไร ประวัติศาสตร์บอกไว้ มีบอกลไฟดอก หรือดอกไม้ไฟ หรือดอกไม้เพลิง ช่างขับ ช่างขอ ฯลฯ

สงครามตีใหม่ของคนไตสิบสองปันนาคือ สิบมายาวนานไม่แพ้พม่าล้านนาลาว หากแต่รูปแบบเทศกาลของสิบสองปันนาในยุคใหม่ปรับเปลี่ยนไปเยอะ คือ เปลี่ยนไปมากกว่าที่ บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ บันทึกไว้เมื่อหกสิบปีก่อน ด้วยเพราะเมื่อคอมมิวนิสต์ปกครองใหม่ๆ ให้ยกเลิกธรรมเนียมพิธีกรรมแบบเก่าไปตามแนวทางสังคมนิยม เจ้าหลวงถูกปลด พระสงฆ์ไม่ได้อยู่วัด พิธีการแบบเดิมถูกยกเลิกระหว่างการปฏิวัติวัฒนธรรม ก่อนปี 2000 (2543) มีแต่คนท้องถิ่นชาวไตเท่านั้นที่ถือสงครามตีเป็นงานปีใหม่ และดำเนินวิถีประเพณีเดิมซึ่งไม่ได้ใหญ่โตกว้างขวางอันใด

กิจกรรมสำคัญที่ดำเนินขึ้นในช่วงประเพณีปีใหม่ไทลื้อ ได้แก่

1) การสรงน้ำพระพุทธรูป หนึ่งในกิจกรรมเด่นของเทศกาล คือการนำพระพุทธรูปออกจากพระวิหารประดิษฐาน ณ ลานกลางวัดหรือกลางชุมชน เพื่อให้ประชาชนได้ สรงน้ำ เป็นการแสดงความเคารพต่อพระพุทธเจ้าและเป็น พุทธานุสสติ กระตุ้นให้ระลึกถึงพระธรรมคำสอนในวาระขึ้นปีใหม่ (Dao Li, 2018)

2) การรดน้ำดำหัวพระสงฆ์และผู้สูงอายุ เป็นประเพณีที่สะท้อน หลักพรหมวิหาร 4 โดยเฉพาะ เมตตาและกรุณา เป็นโอกาสที่คนรุ่นใหม่จะได้แสดงความเคารพต่อพระสงฆ์และผู้สูงวัยขอขมาและขอพรเพื่อเสริมสิริมงคลในชีวิต (กษพรณ จันทรา และคณะ, 2565)

3) การทำบุญตักบาตร ชาวบ้านจะพร้อมใจกันทำบุญตักบาตรพระสงฆ์ในช่วงเช้าของวันสำคัญ เพื่อเสริมสร้างบุญกุศล ตอกย้ำความศรัทธาในพระพุทธศาสนา และเป็นการเริ่มต้นปีใหม่ด้วยจิตใจบริสุทธิ์ (พนม บุญยเกตุ, 2549)

4) การเล่นน้ำและกิจกรรมรื่นเริง แม้กิจกรรมเล่นน้ำจะเป็นส่วนหนึ่งของเทศกาล แต่มีความหมายลึกซึ้งในเชิง สัญลักษณ์แห่งการชำระล้างสิ่งไม่ดี และเปิดทางรับความโชคดีในปีใหม่ ทั้งยังเสริมสร้างความสามัคคีและความสนุกสนานในหมู่ประชาชนทุกเพศทุกวัย

ในเชิงจิตวิญญาณ ประเพณีปีใหม่ไทลื้อ ยังเป็นช่วงเวลาสำคัญในการ สะท้อนหลักไตรลักษณ์ โดยเฉพาะ อนิจจัง (ความไม่เที่ยง) ผ่านพิธีกรรมการล้างสิ่งเก่า ต้อนรับสิ่งใหม่ ซึ่งเป็นการเตือนใจให้ประชาชนตระหนักถึงความเปลี่ยนแปลงของชีวิตและธรรมชาติของสรรพสิ่ง (Dao Li, 2018) ขณะเดียวกันยังส่งเสริม หลักศรัทธา 4 โดยการเน้นศรัทธาในพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดเทศกาล

ในด้านสังคม ประเพณีปีใหม่ไทลื้อ ทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการ เสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวและชุมชน ผ่านการรวมตัวของผู้คนในการทำบุญและรื่นเริง อีกทั้งเป็นเวทีสำคัญในการถ่ายทอดอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ และค่านิยมทางพุทธศาสนาไปยังคนรุ่นใหม่ (Dao Li, 2018; กขพรรณ จันทรา และคณะ, 2565)

กล่าวโดยสรุป ประเพณีปีใหม่ไทลื้อจึงมิใช่เพียงเทศกาลแห่งความสนุกสนาน แต่เป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่หล่อหลอมจิตวิญญาณพุทธ สร้างความสมานฉันท์ในชุมชน และคงความมีชีวิตชีวาของพระพุทธศาสนาในท่ามกลางบริบทโลกสมัยใหม่อย่างมีพลวัต

2.4.5 ประเพณีตานใจบ้าน

ประเพณีตานใจบ้าน เป็นหนึ่งในประเพณีสำคัญของชาวไทลื้อในเมืองสิบสองปันนา ที่สะท้อนให้เห็นถึง พลวัตทางวัฒนธรรม และการผสมผสานอย่างลึกซึ้งระหว่าง ความเชื่อดั้งเดิมเรื่องผี กับ หลักธรรมของพระพุทธศาสนา ประเพณีนี้แสดงถึงความสามารถของชุมชนในการ ปรับตัว และนำคำสอนของพุทธศาสนาเข้ามาประยุกต์ใช้กับบริบทความเชื่อพื้นบ้านได้อย่างสอดคล้อง (Dao Li, 2018)

“ตานใจบ้าน” หรือ “การทำพิธีสืบชะตาหมู่บ้าน” มีรากฐานมาจาก ความเชื่อเรื่องผีบ้าน ผีเมือง ซึ่งชาวไทลื้อเชื่อว่าผีเหล่านี้เป็น ผู้ดูแลคุ้มครองชุมชน หากได้รับการเซ่นไหว้อย่างถูกต้อง จะนำมาซึ่ง ความสงบสุข ความอุดมสมบูรณ์ และความปลอดภัย ให้กับหมู่บ้าน ในอดีตพิธีนี้มีลักษณะเป็นพิธีกรรมเชิงไสยศาสตร์เป็นหลัก

อย่างไรก็ตาม ในบริบทปัจจุบัน โดยเฉพาะในชุมชนไทลื้อที่มีการยึดถือพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นศาสนาหลัก ประเพณีตานใจบ้าน ได้ถูก ปรับเปลี่ยนและบูรณาการพระธรรมเข้าไปเป็นแกนกลางของพิธีกรรม อย่างมีนัยสำคัญ (Dao Li, 2018; กขพรรณ จันทรา และคณะ, 2565)

กิจกรรมหลักในการประกอบ ประเพณีตานใจบ้าน ประกอบด้วย

1) การเชิญพระสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์ ในพิธีตานใจบ้าน พระสงฆ์จะถูกเชิญมา สวดมนต์ และเจริญ พระธรรมบท เพื่อเป็นการ ชำระล้างจิตใจ ของผู้คนในชุมชน และ ขัดเกลาความเชื่อดั้งเดิม ให้สอดคล้องกับหลักพุทธศาสนา (พนม บุญยเกตุ, 2549)

2) การทำบุญถวายสังฆทาน ชาวบ้านจะพร้อมใจกัน ทำบุญถวายสังฆทาน แต่พระสงฆ์ เพื่อเสริมสร้างบุญกุศลร่วมกันในระดับชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ หลักศรัทธา 4 ที่เน้นการศรัทธาในพระ พุทธ พระธรรม พระสงฆ์ (กชพรรณ จันทรา และคณะ, 2565)

3) การเลี้ยงผีบ้านผีเมือง พิธีกรรมส่วนนี้ยังคงมีอยู่ แต่ได้ถูก ตีความใหม่ โดยเน้นความ เป็น พิธีสัญลักษณ์ มากกว่าการยึดถือไสยศาสตร์แบบงมงาย การนำ พระธรรม เข้ามาเป็นแกนกลาง ในพิธี มีบทบาทช่วย คานสมดุลความเชื่อ และส่งเสริมให้ผู้คนเกิด สำนึกในศีลธรรมและปัญญา มาก ยิ่งขึ้น (Dao Li, 2018)

ในเชิงพุทธปรัชญา ประเพณีตานใจบ้าน ถือเป็นเวทีสำคัญในการ เสริมสร้างโยนิโสมนสิการ หรือการพิจารณาไตร่ตรองด้วยปัญญา ให้กับประชาชนในชุมชน โดยเฉพาะในแง่ของ การไม่ยึดถือ ความเชื่อแบบงมงาย แต่ใช้ พุทธธรรม มาเป็นเครื่องมือขัดเกลาความเชื่อเดิม (Dao Li, 2018) อีกทั้ง ยังสะท้อน หลักมัชฌิมาปฏิปทา คือการเดินทางสายกลาง ที่ไม่สุดโต่งไปในทางของการละทิ้งความเชื่อ ทิ้งถิ่นโดยสิ้นเชิง แต่ก็ไม่ปล่อยให้ไสยศาสตร์ครอบงำวิถีชีวิตของชุมชน

ในด้านสังคม ประเพณีตานใจบ้าน เป็นเวทีที่เสริมสร้าง ความสามัคคีในชุมชน ผ่านการ รวมตัวกันทำบุญ ร่วมกิจกรรม และ ถ่ายทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ไปยังคนรุ่นใหม่ อีกทั้งยังช่วย ชำรง ความต่อเนื่องของพระพุทธศาสนา ในบริบทของชุมชนชาติพันธุ์ ที่มีความเชื่อหลากหลาย ผสมผสานกัน (Dao Li, 2018; กชพรรณ จันทรา และคณะ, 2565)

กล่าวโดยสรุป ประเพณีตานใจบ้าน เป็นตัวอย่างอันชัดเจนของ ความสามารถในการ ประยุกต์ใช้พระธรรม ในการบริหารจัดการความเชื่อพื้นบ้านอย่างมีพุทธปัญญา พร้อมทั้งสะท้อนให้ เห็นถึง ความยืดหยุ่น และ พลังทางวัฒนธรรมของพระพุทธศาสนา ในการดำรงอยู่และมีบทบาทใน ชุมชนชาติพันธุ์ไทลื้อในโลกปัจจุบัน

ระบบความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมของชาวไทลื้อในเมืองสิบสองปันนา ประเทศจีน
ชาวไทลื้อในเมืองสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มี วัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ โดยเฉพาะในด้านความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรม ซึ่งเป็นระบบที่แน่น แพน และสืบทอดต่อกันมายาวนานหลายชั่วอายุคน วิถีชีวิตของชาวไทลื้อเกี่ยวพันอย่างลึกซึ้ง กับ พระพุทธศาสนาแบบเถรวาท ผสมผสานกับความเชื่อพื้นบ้านอย่างกลมกลืน ทั้งในเรื่องของผี วิญญาณ และธรรมชาติระบบความเชื่อของชาวไทลื้อมีความโดดเด่นตรงที่ผสมระหว่างหลักธรรมทางพุทธ ศาสนา เช่น ความเชื่อในเรื่องกรรม การเวียนว่ายตายเกิด และการทำบุญ เพื่อส่งผลบุญให้ทั้งตนเอง และบรรพบุรุษ กับความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับผีบ้าน ผีเมือง ผีไร่ ผีนา ผีน้ำ และวิญญาณบรรพบุรุษที่มี อิทธิพลต่อวิถีชีวิตประจำวัน โดยชาวไทลื้อมีความเชื่อว่าหากดูแลผีดี จะนำความอุดมสมบูรณ์มาสู่ ชุมชน แต่หากละเลย อาจเกิดภัยพิบัติและความโชคร้ายระบบความเชื่อเป็นรากฐานสำคัญของ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของมนุษย์ โดยมีที่มาจากความพยายามของมนุษย์ในการอธิบายปรากฏการณ์ที่

ไม่สามารถเข้าใจได้อย่างชัดเจน ความกลัว ความไม่รู้ และความต้องการความมั่นคงทางจิตใจจึงนำไปสู่การสร้างระบบความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจเหนือธรรมชาติ ซึ่งต่อมาได้พัฒนาเป็นศาสนาและพิธีกรรมต่าง ๆ นักมานุษยวิทยามองว่าศาสนาและความเชื่อเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมของสังคมมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับความเข้าใจต่อจักรวาล ชีวิต และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ ระบบความเชื่อเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดค่านิยม กฎเกณฑ์ และแบบแผนการดำเนินชีวิตของคนในสังคมพิธีกรรมถือเป็นการแสดงออกเชิงรูปธรรมของระบบความเชื่อ โดยสะท้อนผ่านกิจกรรม สัญลักษณ์ และการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น การสร้างเครื่องราง การประกอบพิธีกรรม การอุทิศส่วนกุศล หรือการสร้างสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ พิธีกรรมจึงมีบทบาทในการสร้างความมั่นคงทางจิตใจ ความศรัทธา และความเป็นระเบียบในสังคม นอกจากนี้ พิธีกรรมยังเกี่ยวข้องกับพัฒนาการของสังคมมนุษย์ตั้งแต่สังคมล่าสัตว์และเก็บของป่า ไปจนถึงสังคมเกษตรกรรม ซึ่งมนุษย์ต้องพึ่งพาธรรมชาติและเชื่อมโยงฤดูกาลกับพิธีกรรมเพื่อสร้างความมั่นใจต่อผลผลิตและการดำรงชีวิต แม้พุทธศาสนาจะเป็นศาสนาของชาวลื้อเช่นเดียวกับคนไทยหลาย ๆ กลุ่ม แต่อิทธิพลของความเชื่อผิวนั้นฝังแน่นลึกมาในสังคมของชาวลื้อ อย่างไรก็ตามความเชื่อทั้งสองนั้นสามารถแยกแยะโดยไม่ขัดแย้ง และสามารถสอดประสานกันได้หลาย ๆ โอกาส ความเชื่อหรือคติความเชื่อของชาวลื้อถือความพยายามของคนรุ่นก่อน ๆ ที่หาคำตอบให้กับคำถามเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่แวดล้อมตนเองหรือเกี่ยวกับตนเอง โดยอาศัยประสบการณ์บ้าง จินตนาการบ้างเพื่อให้ได้คำตอบ ที่อาจจะไม่เป็นเหตุเป็นผลตามหลักวิทยาศาสตร์นัก แต่เป็นคำตอบที่คนยอมรับแล้วส่งผ่านไปยังคนรุ่นหลัง ๆ กลายเป็นคติความเชื่อของชาวลื้อ ทั้งหมด ที่มีผลต่อพฤติกรรมและวิถีการดำรงชีวิตของทุกคน คติความเชื่อต่าง ๆ ถูกทำให้หลังยิ่งขึ้นด้วยการประกอบพิธีกรรม ตั้งแต่ระดับครอบครัวไปจนถึงหมู่บ้านและเมือง การศึกษาคติความเชื่อของชาวลื้อ จะทำให้สามารถเข้าใจความคิด ทักษะในการดำรงชีวิตหรือโลกทัศน์ของชาวลื้อและเห็นถึงพัฒนาการทางภูมิปัญญาที่สร้างสรรค์ขึ้นมาโดยบรรพชนชาวลื้อคติความเชื่อผีและพุทธศาสนามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อวิถีชีวิตของชาวลื้อ สภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์และนิเวศวิทยามีความสำคัญยิ่งในการปลูกฝังจิตความเชื่อถือที่แพร่หลายในวงกว้างหนึ่งในหมู่ชาวลื้อ คติความเชื่อดังกล่าวมีอิทธิพลต่อโลกทรงคติและวิถีชีวิตของชาวลื้อ มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาเรื่อยมาตามโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ชาวไทลื้อเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับธรรมชาติ ความเชื่อ และศาสนาอย่างแน่นแฟ้น โดยเฉพาะในด้านความเชื่อเรื่อง “ผี” ซึ่งเป็นรากฐานความคิดดั้งเดิมที่ดำรงอยู่ควบคู่กับพระพุทธศาสนาอย่างกลมกลืน ความเชื่อทั้งสองระบบมีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิต พิธีกรรม และการดำรงอยู่ของชุมชนไทลื้ออย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันในระบบความเชื่อดั้งเดิม ชาวไทลื้อเชื่อว่าผีมีอยู่จริงและมีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์ ผีในที่นี้หมายถึงสิ่งเหนือธรรมชาติที่มองไม่เห็น แต่มีพลังและต้องได้รับการเคารพบูชา ผีที่สำคัญในสังคมไทลื้อ เช่น ผีบ้านผีเมือง ซึ่งเป็นผีผู้คุ้มครองชุมชน ผีป่า ผีเขา ผีไร่ผา ซึ่งเกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนผี

บรรพบุรุษที่เชื่อว่ายังคงสถิตอยู่ใกล้ลูกหลานและสามารถอำนวยการหรือให้โทษได้หากมิได้รับการดูแลตามสมควร การเช่นไหว้ผีจึงเป็นพิธีกรรมที่ชาวไทลื้อให้ความสำคัญ ทั้งในระดับครอบครัวและระดับชุมชน เช่น พิธีเลี้ยงผีบ้าน พิธีบูชาผีฟ้า และพิธีกรรมก่อนการปลูกพืชหรือเก็บเกี่ยว แม้ว่าความเชื่อเรื่องผีจะเป็นระบบความคิดพื้นฐานของชาวไทลื้อ แต่พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทก็มีบทบาทสำคัญไม่แพ้กัน โดยเข้ามามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตและจิตใจของชาวไทลื้อในเวลาต่อมา ศาสนาพุทธให้ความสำคัญกับการกระทำความดี การเวียนว่ายตายเกิด และการแสวงหาความหลุดพ้น ซึ่งทำให้ชาวไทลื้อมีแนวทางในการดำเนินชีวิตที่สงบ เรียบง่าย และมีศีลธรรม นอกจากนี้ วัดยังเป็นศูนย์กลางของชุมชน ทั้งในด้านศาสนา การศึกษา และกิจกรรมทางสังคม พระสงฆ์เป็นผู้มีบทบาทในการอบรมสั่งสอนและเป็นที่ปรึกษาทางจิตใจของชาวบ้าน สิ่งที่น่าสนใจคือ ชาวไทลื้อสามารถประสานความเชื่อเรื่องผีและพระพุทธศาสนาเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน โดยไม่เห็นว่าการขัดแย้งกัน พิธีกรรมทางผีและการทำบุญตามหลักพุทธศาสนาจึงดำเนินควบคู่กันในชีวิตประจำวัน ตัวอย่างเช่น ในงานบุญประจำปี อาจมีทั้งการบูชาผีบ้านผีเมืองควบคู่กับการทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์ หรือถวายผ้าป่าให้วัด ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการปรับตัวทางวัฒนธรรมและการประยุกต์ใช้ความเชื่อเพื่อความมั่นคงของชุมชน

สำหรับชาวไทลื้อ ระบบความเชื่อมีลักษณะผสมผสานระหว่างพระพุทธศาสนาแบบเถรวาทกับความเชื่อพื้นบ้านเกี่ยวกับผี วิญญาณ และธรรมชาติ ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ ผีบ้าน ผีเมือง ผีน้ำ และผีป่า เป็นกลไกทางสังคมที่ช่วยควบคุมพฤติกรรมของคนในชุมชน ขณะเดียวกัน หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น ความเชื่อเรื่องกรรม การเวียนว่ายตายเกิด และการทำบุญ ก็เป็นแนวทางในการกำหนดจริยธรรมและวิถีชีวิตของผู้คนความเชื่อดังกล่าวได้กลายเป็นพื้นฐานของประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวไทลื้อ เช่น ประเพณียี่เป็ง ปีใหม่ไทลื้อ พิธีเข้าพรรษาและออกพรรษา การทอดกฐิน และประเพณีตานสลาก รวมถึงพิธีกรรมในวงจรชีวิต เช่น การเกิด การบวช การแต่งงาน และพิธีศพ พิธีกรรมเหล่านี้สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ธรรมชาติ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ พร้อมทั้งแสดงให้เห็นถึงการผสมผสานความเชื่อพื้นบ้านกับพระพุทธศาสนาอย่างกลมกลืน ระบบความเชื่อของชาวไทลื้อจึงไม่เพียงเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณของชุมชนเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการหล่อหลอมอัตลักษณ์ วิถีชีวิต และความสัมพันธ์ทางสังคมที่สืบทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

บทที่ 3

หลักพุทธปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับประเพณีของชาวไทลื้อในเมืองสิบสองปันนา

การศึกษาประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา ชาวไทลื้อในเมืองสิบสองปันนา ประเทศจีน ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่นับถือพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นหลัก และยังคงรักษาประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อที่สอดคล้องกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาไว้อย่างเหนียวแน่น สิ่งเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงมรดกทางวัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ ในสังคมล้านนาและกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อไม่ได้เป็นเพียงกิจกรรมที่ดำเนินไปตามวัฏจักรของปีเท่านั้น หากแต่เป็น พื้นที่สำคัญที่หล่อหลอมความศรัทธาและปลูกฝังโลกทัศน์แบบพุทธ ให้แก่คนในชุมชนอย่างลึกซึ้งและต่อเนื่อง ประเพณีเหล่านี้ทำหน้าที่เป็น กลไกทางวัฒนธรรม ที่ช่วยเชื่อมร้อย ศาสนา-วัฒนธรรม-วิถีชีวิต เข้าด้วยกันอย่างแนบแน่น ดังจะเห็นได้จากบทบาทของประเพณีสำคัญ ๆ ต่อไปนี้

1. ประเพณีขึ้นธาตุ ประเพณีขึ้นธาตุ หรือการบูชาพระธาตุ เป็นประเพณีสำคัญที่สะท้อนความศรัทธาในพระรัตนตรัย โดยเฉพาะ พระพุทธเจ้า ผ่านการระลึกถึง พระบรมสารีริกธาตุ อันเป็นสัญลักษณ์แทนการตรัสรู้และนิพพานของพระองค์ การบูชาพระธาตุจึงมิใช่เพียงการแสดงความเคารพเชิงพิธีกรรมเท่านั้น แต่ยังเป็น การ เจริญพุทธานุสสติ และกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมงานระลึกถึงหลักธรรมสำคัญ เช่น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ที่แฝงอยู่ในแก่นคำสอนของพระพุทธศานานอกจากนี้ การร่วมแรงร่วมใจกันจัดงานบุญขึ้นธาตุยังมีบทบาทในการ สร้างความสามัคคีในชุมชน และเป็นโอกาสให้ผู้คนได้ บำเพ็ญกุศลร่วมกัน ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับศาสนาและระหว่างสมาชิกในสังคม

2. ประเพณีตั้งธรรมหลวง ประเพณีตั้งธรรมหลวงเป็น เวทีสำคัญของการเผยแผ่พระธรรม ในระดับชุมชน โดยมีการนำคัมภีร์ธรรมหลวง เช่น เวสสันดรชาดก หรือ ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร มาเทศนาในงานบุญใหญ่ การฟังธรรมในลักษณะนี้ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในพระธรรมวินัย และกระตุ้นให้ประชาชนเกิด โยนิโสมนสิการ หรือการพิจารณาไตร่ตรองธรรมด้วยปัญญา ไม่ใช่เพียงรับฟังอย่างงมงายประเพณีตั้งธรรมหลวงยังทำหน้าที่เป็น โรงเรียนพุทธธรรมแบบมีชีวิต ที่เปิดโอกาสให้คนทุกวัยสามารถเข้าถึงและเรียนรู้คำสอนของพระพุทธเจ้าได้อย่างมีความหมาย นอกจากนี้ยังเสริมสร้าง ศิล สมาธิ และปัญญา ซึ่งเป็นหัวใจของการปฏิบัติในพระพุทธศาสนา

3. ประเพณีเข้าพรรษา – ออกพรรษา ช่วงเข้าพรรษาถือเป็น ระยะเวลาแห่งการเจริญศีล สมาธิ และปัญญา สำหรับพระสงฆ์และฆราวาส พระสงฆ์จะใช้โอกาสนี้ในการ จำพรรษาศึกษาและปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง ขณะที่ฆราวาสเองก็มีแนวโน้มที่จะ เพิ่มพูนการทำบุญ รักษาศีล และบำเพ็ญคุณงามความดีมากขึ้นในช่วงนี้ ประเพณีออกพรรษา เป็นโอกาสในการ สรุปผลการปฏิบัติธรรม ของพระสงฆ์ และเป็น

ช่วงเวลาแห่ง การเฉลิมฉลองบุญกุศล ของชุมชน ทั้งสองประเพณีนี้มีบทบาทสำคัญในการ สร้างวัฏจักร แห่งการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำปี และเป็นกลไกที่ช่วยคงความเข้มแข็งของพระพุทธศาสนาในระดับฐานรากของสังคม

4. ประเพณีสงกรานต์ แม้ประเพณีสงกรานต์จะมีลักษณะเป็น เทศกาลปีใหม่ตามจันทรคติ แต่ในบริบทของสังคมล้านนาและไทลื้อ ประเพณีนี้มีความเชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง ผ่านกิจกรรมสำคัญ เช่น การสรงน้ำพระ และการรดน้ำดำหัวพระสงฆ์ ซึ่งสะท้อนถึง พุทธานุสสติ และการบำเพ็ญบุญกุศล การล้างสิ่งเก่าเพื่อรับสิ่งใหม่ในประเพณีสงกรานต์ ยังสอดคล้องกับหลัก อนิจจัง และการปล่อยวางที่เป็นแกนสำคัญของพระพุทธศาสนา อีกทั้งยังเป็นโอกาสให้เกิดการ ฟังเทศน์ ฟังธรรม และเสริมสร้างศีลธรรมในช่วงปีใหม่ ซึ่งมีอิทธิพลเชิงจิตวิญญาณต่อวิถีชีวิตของชุมชนอย่างมีนัยสำคัญ

5. ประเพณีตานใจบ้าน ประเพณีตานใจบ้าน เป็นตัวอย่างอันชัดเจนของ การผสมผสานระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับพระพุทธศาสนา แม้พิธีกรรมนี้จะมีรากฐานจากความเชื่อเรื่องผีบ้าน ผีเมือง แต่ในกระบวนการประกอบพิธี ได้มีการ เชิญพระสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์ และใช้ พระธรรมเป็นเครื่องขัดเกลาความเชื่อ เพื่อไม่ให้ตกอยู่ในความงมงาย การนำธรรมะเข้าไปเป็นแกนกลางในพิธีตานใจบ้าน ช่วยสร้างสำนึกในศีลธรรมและปัญญา แก่ชุมชน และทำให้ความเชื่อพื้นบ้านมีความสมดุลและไม่ขัดแย้งกับหลักพระพุทธศาสนา ประเพณีนี้จึงเป็นตัวอย่างของ การประยุกต์ใช้พระธรรมในการบริหารจัดการความเชื่อพื้นบ้าน อย่างมีพุทธปัญญา

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้สะท้อนแนวคิดทางพุทธปรัชญาที่ถูกนำมาใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน การบำเพ็ญเพียรจริยธรรมในชุมชน ตลอดจนเป็นเครื่องมือในการธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของตนในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของโลก ซึ่งมีหัวข้อการศึกษา ดังต่อไปนี้

- 3.1 แนวคิดพุทธปรัชญาในการอธิบายประเพณีและความเชื่อของชุมชน
- 3.2 ไตรลักษณ์กับการอธิบายวงจรของชีวิตและประเพณีในสังคมไทลื้อ
- 3.3 ศรัทธา 4 กับฐานทางจิตวิญญาณของความเชื่อและพิธีกรรมในชุมชน
- 3.4 พรหมวิหาร 4 กับการหล่อหลอมคุณธรรมและความสัมพันธ์ทางสังคม
- 3.5 มัชฌิมาปฏิปทากับการดำรงสมดุลระหว่างความเชื่อพื้นถิ่นกับพระพุทธศาสนา

3.1 แนวคิดพุทธปรัชญาในการอธิบายประเพณีและความเชื่อของชุมชน

3.1.1 แนวคิดเรื่องกรรมและผลของกรรมกับโครงสร้างความเชื่อของชุมชน

แนวคิดเรื่องกรรม (Kamma) ถือเป็นหลักการสำคัญของพุทธปรัชญาที่ใช้ในการอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์และความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในชีวิต พระพุทธศาสนาอธิบายว่า “กรรม” หมายถึง การกระทำที่เกิดจากเจตนา ไม่ว่าจะเป็นการกระทำทางกาย วาจา หรือใจ ซึ่งการกระทำเหล่านี้จะก่อให้เกิดผลของกรรมหรือวิบากตามมาในอนาคต (พระพรหมคุณาภรณ์

(ป.อ. ปยุตโต), 2559) ในบริบทของสังคมและวัฒนธรรม แนวคิดเรื่องกรรมมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างระบบความเชื่อของชุมชน เพราะทำให้มนุษย์มองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำของตนกับผลที่เกิดขึ้นในชีวิต ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมทางศาสนา เช่น การทำบุญ การถวายทาน การรักษาศีล และการปฏิบัติธรรม ซึ่งถือเป็นการสร้างบุญกุศลเพื่อให้เกิดผลดีต่อชีวิตทั้งในปัจจุบันและอนาคตในระดับชุมชน ความเชื่อเรื่องกรรมยังส่งผลต่อการก่อรูปของประเพณีต่าง ๆ เช่น งานบุญประจำปี การทำบุญบ้าน การทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษ หรือพิธีกรรมเพื่อความเป็นสิริมงคลของชีวิต ประเพณีเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าความเชื่อเรื่องกรรมไม่ได้เป็นเพียงหลักคำสอนทางศาสนา แต่เป็นระบบความคิดที่ฝังรากอยู่ในวิถีชีวิตของผู้คน นักมานุษยวิทยาศาสนาได้อธิบายว่า ความเชื่อเรื่องกรรมในสังคมพุทธยังทำหน้าที่เป็นกลไกควบคุมทางสังคม (social control) เพราะผู้คนมักหลีกเลี่ยงการกระทำที่เป็นอกุศลด้วยความเชื่อว่าจะได้รับผลกระทบตามมา (Keyes, 1987) ดังนั้น แนวคิดเรื่องกรรมจึงเป็นพื้นฐานสำคัญที่ช่วยอธิบายทั้งพฤติกรรมทางศาสนา ประเพณี และระบบคุณค่าของชุมชนในสังคมพุทธ

3.1.2 แนวคิดเรื่องบุญและบาปในฐานะระบบจริยธรรมของสังคม

แนวคิดเรื่องบุญ และบาป เป็นหลักจริยธรรมที่สำคัญในพุทธปรัชญา โดยบุญหมายถึงการกระทำที่เป็นกุศล ซึ่งนำไปสู่ความสุขและความเจริญ ส่วนบาปหมายถึงการกระทำที่เป็นอกุศล ซึ่งนำไปสู่ความทุกข์และผลเสียในอนาคต (Harvey, 2013) ในสังคมพุทธ แนวคิดเรื่องบุญและบาปไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการสอนทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังกลายเป็นกรอบจริยธรรมที่กำหนดพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม ประเพณีทางศาสนา เช่น การทำบุญตักบาตร การบวช การถวายสังฆทาน การรักษาศีล หรือการเข้าวัดในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ล้วนเป็นกิจกรรมที่มุ่งสร้างบุญและลดการกระทำที่เป็นบาปในมิติทางสังคม ประเพณีการทำบุญยังมีบทบาทในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชน เพราะกิจกรรมทางศาสนามักเกี่ยวข้องกับการรวมตัวของผู้คน การช่วยเหลือกัน และการแบ่งปันทรัพยากร เช่น การจัดงานบุญหมู่บ้าน การทำบุญร่วมกัน หรือการจัดพิธีกรรมทางศาสนาในโอกาสต่าง ๆ

Tambiah (1970) อธิบายว่า การทำบุญในสังคมพุทธสามารถมองได้ในฐานะ “ระบบการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม” เพราะการถวายทานแก่พระสงฆ์หรือการทำบุญร่วมกันในชุมชนไม่เพียงเป็นกิจกรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็นกระบวนการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคม ดังนั้น แนวคิดเรื่องบุญและบาปจึงเป็นกลไกสำคัญที่เชื่อมโยงระหว่างศาสนา จริยธรรม และความสัมพันธ์ทางสังคมในชุมชน

3.2 ไตรลักษณ์กับการอธิบายวงจรของชีวิตและประเพณีในสังคมไทลื้อ

หลักไตรลักษณ์เป็นหลักธรรมสำคัญที่อธิบายลักษณะของสรรพสิ่งในโลก พุทธปรัชญามองว่า สิ่งทั้งหลายล้วนมีความไม่เที่ยง (อนิจจัง) มีความเป็นทุกข์ (ทุกขัง) และไม่มีตัวตนที่ถาวร (อนัตตา) (Gethin, 1998) แนวคิดนี้มีอิทธิพลต่อทัศนคติของผู้คนในสังคมพุทธ โดยเฉพาะการทำความเข้าใจต่อ ชีวิต ความตาย และการเปลี่ยนแปลงของโลก ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับความตาย เช่น พิธีศพ การทำบุญอุทิศส่วนกุศล หรือการระลึกถึงบรรพบุรุษ ล้วนสะท้อนแนวคิดเรื่องความไม่เที่ยงของชีวิตในเชิง วัฒนธรรม พิธีกรรมเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นกลไกทางสังคมที่ช่วยให้สมาชิกในชุมชนสามารถเผชิญกับ ความสูญเสียและความเปลี่ยนแปลงของชีวิตได้อย่างมีความหมาย เพราะการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ ล่วงลับเป็นการแสดงความกตัญญูและสร้างความต่อเนื่องของความสัมพันธ์ระหว่างคนเป็นกับผู้ตาย นอกจากนี้ แนวคิดเรื่องไตรลักษณ์ยังช่วยให้ผู้คนตระหนักถึงธรรมชาติของชีวิต และลดความยึดมั่นถือ มั่นในสิ่งต่าง ๆ ซึ่งมีผลต่อการดำเนินชีวิตและการสร้างคุณค่าทางจริยธรรมในสังคม

ไตรลักษณ์ เป็นธรรมะที่ทำให้เป็นพระอริยะ (อริยกรรณ) แปลว่า ลักษณะ 3 ประการ หมายถึง สามัญลักษณ์ คือ กฎธรรมดาของสรรพสิ่งทั้งปวง อันได้แก่ อนิจจลักษณ์ ลักษณะไม่เที่ยง มีการแปร เปลี่ยนไปเป็นธรรมดา ทุกขลักษณ์ ลักษณะทนอยู่ตลอดไปไม่ได้ ถูกบีบคั้นด้วยอำนาจของธรรมชาติทำให้ทุกสิ่งไม่สามารถทนอยู่ในสภาพเดิมได้ตลอดไป และ อนัตตลักษณ์ ลักษณะไม่สามารถบังคับบัญชาให้ เป็นไปตามต้องการได้ เช่น ไม่สามารถบังคับให้ชีวิตยั่งยืนอยู่ได้ตลอดไป ไม่สามารถบังคับจิตใจให้เป็นไป ตามปรารถนา ความมิใช่ตัวตน เป็นต้น ไตรลักษณ์ คือ การเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และ ดับไป ทุกสิ่งในโลกนี้ ล้วน แล้วอยู่ใน กฎไตรลักษณ์ไตรลักษณ์ แปลว่า “ลักษณะ 3 อย่าง” หมายถึงสามัญลักษณ์ หรือลักษณะที่ เสมอกัน หรือข้อกำหนด หรือสิ่งที่มีประจำอยู่ในตัวของสังขารทั้งปวงเป็นธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ 3 อย่าง ได้แก่

อนิจจตา (อนิจจลักษณ์) - อาการไม่เที่ยง อาการไม่คงที่ อาการไม่ยั่งยืน อาการที่เกิดขึ้นแล้ว เสื่อมและสลายไป อาการที่แสดงถึงความเป็นสิ่งไม่เที่ยงของขั้น

ทุกขตา (ทุกขลักษณ์) - อาการเป็นทุกข์ อาการที่ถูกบีบคั้นด้วยการเกิดขึ้นและสลายตัว อาการ ที่กดดัน อาการฝืนและขัดแย้งอยู่ในตัว เพราะปัจจัยที่ปรุงแต่งให้มีสภาพเป็นอย่างนั้นเปลี่ยนแปลงไป จะ ทำให้คงอยู่ในสภาพนั้นไม่ได้ อาการที่ไม่สมบูรณ์ มีความบกพร่องอยู่ในตัว อาการที่แสดงถึงความเป็นทุกข์ ของขั้น

อนัตตา (อนัตตลักษณ์) - อาการของอนัตตา อาการของสิ่งที่ไม่ใช่ตัวตน อาการที่ไม่มีตัวตน อาการที่แสดงถึงความไม่ใช่ใคร ไม่ใช่ของใคร ไม่อยู่ในอำนาจควบคุมของใคร อาการที่แสดงถึงไม่มีตัวตนที่ แท้จริงของมันเป็นเอง อาการที่แสดงถึงความไม่มีอำนาจแท้จริงในตัวเลย อาการที่แสดงถึงความด้อย สมรรถภาพโดยสิ้นเชิง ไม่มีอำนาจกำลังอะไร ต้องอาศัยพึ่งพิงสิ่งอื่น ๆ มากมายจึงมีขึ้นได้

ลักษณะ 3 อย่างนี้ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สามัญญลักษณะ คือ ลักษณะที่มีเสมอกันแก่สังขารทั้งปวง และเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ธรรมนิยาม คือกฎธรรมดา หรือข้อกำหนดที่แน่นอนของสังขารคำว่า ไตรลักษณ์ นี้มาจากภาษาบาลีว่า “ติลกขณ” มีการวิเคราะห์ศัพท์ดังต่อไปนี้

ติ แปลว่า สาม, 3 ลกขณ แปลว่า เครื่องทำสัญลักษณ์, เครื่องกำหนด, เครื่องบันทึก, เครื่องทำจุดสังเกต, ตราประทับ เปรียบได้กับภาษาอังกฤษในคำว่า Marker

ติลกขณ จึงแปลว่า “เครื่องกำหนด 3 อย่าง” ในแง่ของความหมายแล้ว ตามคัมภีร์จะพบได้ว่า มีธรรมะที่อาจหมายถึง ติลกขณ อย่างน้อย 2 อย่าง คือ สามัญญลักษณะ 3 และ สังขตลักษณะ 3 ในคัมภีร์ชั้นฎีกา พบว่ามีการอธิบายเพื่อแยกลักษณะทั้ง 3 แบบนี้ออกจากกันอยู่ด้วย ส่วนในที่นี้ก็คงหมายถึง สามัญญลักษณะตามศัพท์ว่า ติลกขณ นั่นเอง (อ่านใน ดิกนิเทศปกถาฉนวนนา -34-อนุ- ลินตถฉนวนนา 1 อนุฎีกาธรรมสงคณิ (ธมมปาล) - อัง.ปญจก. 1 ข้อ 987)

อนึ่ง นักอภิธรรมชาวไทยนิยมเรียกคำว่า สังขตลักษณะ โดยใช้คำว่า “อนุขณะ 3” คำนี้มีที่มาไม่ชัดเจนนัก เนื่องจากยังไม่พบในอรรถกถาและฎีกาของพระพุทธโฆสาจารย์และพระธรรมปาสาจารย์ และที่พบใช้ก็เป็นความหมายอื่น อาจเป็นศัพท์ใหม่ที่นำมาใช้เพื่อให้สะดวกต่อการศึกษาก็เป็นได้ อย่างไรก็ตาม โดยความหมายแล้วคำว่าอนุขณะนั้นก็ได้ขัดแย้งกับคัมภีร์รุ่นเก่าแต่อย่างใด (อ้างใน มหาโพธิชาตฉนวนนา -28- (5) - ชาตก-อฏฐกถา (พุทธโฆส - เกหิจิ ญ โส คณฺเห สห รจิตา) - ส.สพ. 5 ข้อ 136)

สามัญญลักษณะ หมายถึง เครื่องกำหนดที่มีอยู่ทั่วไปในสังขารทั้งหมด ได้แก่ อนิจจลักษณะ - เครื่องกำหนดความไม่เที่ยงแท้, ทุกขลักษณะ - เครื่องกำหนดความบีบคั้น, อนัตตลักษณะ - เครื่องกำหนดความไม่ใช่ตัวตนสามัญญลักษณะ ยังมีชื่อเรียกอีกว่า ธรรมนิยาม คือ กฎแห่งธรรม หรือ ข้อกำหนดที่แน่นอนของสังขาร อนึ่ง ควรทราบว่ อนิจจ กับ อนิจจตา เป็นต้น เป็นศัพท์ที่ใช้คนละความหมายกัน

อย่างไรก็ตามหากวิเคราะห์พิจารณาใคร่ครวญตามพระพุทธพจน์ แต่ไตรลักษณ์ก็อาจจะยังไม่ชัดเจนได้เหมือนกัน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะนิเวศน์ยุคศตวรรษต่าง ๆ เกิดกลุ่มรุ่ม รุ่มเร้า, และอาจเป็นเพราะยังพิจารณาไม่มากพอ จึงไม่มีความชำนาญ เหมือนเด็กเพิ่งท่องสูตรคูณยังไม่แม่นนั่นเอง และนอกจากนี้ในคัมภีร์ท่านยังแสดงถึงสิ่งที่ทำให้พิจารณาไตรลักษณ์ได้ไม่ชัดเจนไว้อีก 3 อย่าง คือ สันตติ อิริยาบถ และขณะ

1. อนิจจ (ความไม่แน่นอน) ทำให้สิ่งทั้งปวงย่อมต้องเปลี่ยนแปลงสถานะเดิม อย่างธาตุดิน เปลี่ยนเป็นธาตุน้ำ เปลี่ยนเป็นธาตุลม และเปลี่ยนเป็นธาตุไฟ และเปลี่ยนกลับไปกลับมาไม่สิ้นสุด ตามอุตุนิยามหรืออุณหภูมिर้อนเย็น แม้จะเปลี่ยนแปลงแต่การเปลี่ยนแปลงก็มีขีดจำกัด ทำให้เกิดการกลับไปเริ่มต้นใหม่ ทำให้เกิดกฎแห่งวัฏจักร กฎแห่งวัฏฏดา กฎแห่งการหมุนเวียนเปลี่ยนผัน เมื่อเริ่มต้นถึงที่สุดก็กลับมาตั้งต้นใหม่ แม้กระนั้นกฎแห่งอนิจจก็คือความไม่แน่นอน แม้หมุนวนเวียนแต่ก็ย่อมมีความเปลี่ยนแปลงจากเดิมอยู่บ้าง ทำให้ทายาทไม่จำเป็นต้องเหมือนผู้ให้กำเนิดไปซะทั้งหมด กฎแห่งวัฏฏดาทำให้เกิดกฎแห่งสันตติคือการสืบทอดที่ปิดบังอนิจจต่อไป

2. ทุกขัง (ความไม่เที่ยงแท้ หนอยู่ในสภาพเดิมมิได้ตลอดกาล) คือ สิ่งทั้งปวงหยุดนิ่งมิได้เหมือนจะต้องเคลื่อนอยู่ตลอดเวลา อย่าง ลมต้องพัด เปลือกโลกต้องเคลื่อน โลกต้องหมุน ทุกอย่างจะอยู่นิ่งมิได้ มีแค่เคลื่อนมากหรือเคลื่อนน้อย จึงทำให้เกิดกฎแห่งการปรับสมดุล (สมตา) คือแม้จะมีการเคลื่อนตลอดเวลา แต่การเคลื่อนนั้นก็ทำให้มีการปรับสมดุล เช่น อากาศระเหยขึ้นไปเพราะความร้อนเกิดเป็นสุญญากาศ อากาศด้านข้างจึงไหลเข้ามาทำให้เกิดลม เมฆบนฟ้าเกิดประจุไฟฟ้าเป็นจำนวนมากจึงต้องปรับสมดุลด้วยการถ่ายเทมายังพื้นโลกจึงเกิดฟ้าผ่าขึ้น เป็นต้น การปรับสมดุลจึงทำให้บางสิ่งคงอยู่ไม่แตกสลายเร็วนัก และสิ่งคงอยู่ย่อมแตกสลายไปตามกฎแห่งอนิจจัง แต่ถ้ามีการถ่ายเทข้อมูลจากสิ่งเก่าไปสู่สิ่งใหม่ เช่น ดวงจิตที่ถ่ายเทข้อมูลจากดวงจิตเดิมสู่ดวงจิตก่อนจิตดวงเดิมดับ เป็นต้น ย่อมทำให้ดำรงอยู่ต่อไปได้ จึงทำให้เกิดกฎแห่งสันติการสืบทอด และทำให้เกิดกฎแห่งพันธกรรมของพีชนิยาม แม้แต่การซ่อมแซมตัวเองของร่างกายก็เกิดขึ้นจากกฎสมตานี้ ซึ่งให้เกิดชีวิตที่ต้องปรับสมดุลตัวเองตามกฎสมตา เวลาหิวหากิน เวลาว่างนอน เวลาเหนื่อยพัก เวลาปวดอุจจาระปัสสาวะก็ถ่าย เวลาเมื่อยก็เคลื่อนไหว ทำให้เกิดอิริยาบถ ที่ปิดบังทุกขังนั่นเอง

3. อนัตตา (สิ่งทั้งปวงไม่ใช่ตัวตนอย่างแท้จริง) สิ่งทั้งหลายเกิดขึ้นจากกฎอิทัปปัจจยตา ดูเหมือนมีตัวตนเพราะอาศัยเหตุปัจจัยต่าง ๆ ประกอบกันขึ้น และสิ่งทั้งปวงย่อมเกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดการผสมผสาน ทำให้เกิดความหลากหลายยิ่งขึ้น เพิ่มขึ้นซับซ้อนขึ้น เมื่อสิ่งต่าง ๆ มีผลกระทบต่อกันในด้านต่าง ๆ จนทุกสิ่งทุกอย่างเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันและอาศัยกันและกันเพื่อดำรงอยู่ จึงเกิดกระบวนการทำงานหรือกฎชีวิตาขึ้นจึงเกิดขณะสัญญาหรือความเป็นก่อนขึ้นทำให้เกิดความรู้สึกถึงการมีตัวตนขึ้น แม้กระทั่งกระบวนการทำงานของจิต ก็ทำให้รู้สึกถึงการมีตัวตนทางใจเช่นกัน ดังนั้นกฎชีวิตาจึงทำให้เกิดขณะ รูปร่าง หรือการเป็นก่อน ๆ ตลอดจนรู้สึกมีตัวตน ที่ปิดบังอนัตตาในที่สุด

ตามหลักอภิธรรมกฎแห่งธรรมนิยามทั้งคืออนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ทำให้เกิดกฎแห่งพีชนิยามทั้ง 3 คือสมตา (ปรับสมดุล) วัฏฏตา (หมุนวนเวียน) ชีวิตา (มีหน้าที่เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน) ตามนัยดังกล่าว สันตติปิดบังอนิจจลักษณะ คือ การสืบทอดเนื่องกันไปไม่ขาดสายของชั้น 5 โดยสืบทอดเนื่องจากจิตดวงหนึ่งดับไป จิตดวงใหม่ก็เกิดขึ้นต่อกันในทันที หรือรูป ๆ หนึ่งดับไป รูปใหม่ ๆ ก็เกิดต่อกันไปในทันที หรือบางที รูปเก่ายังไม่ดับ รูปใหม่ก็เกิดขึ้นมาส้าทับกันเข้าไปอีก สันตติเป็นกฎธรรมชาติ เป็นนิยาม ห้ามไม่ได้ เว้นแต่จะดับขันธปรินิพพานแล้วเท่านั้น สันตติจึงจะไม่เป็นไป แม้ในอสังขยสัตตภาพ และผู้เข้านิโรธสมาบัติท่านก็ยังจัดว่ามีสันตติของจิตอยู่นั่นเอง

สันตติที่เกิดขึ้นสืบทอดกันไปอย่างรวดเร็วไม่ขาดสายนี้ จะทำให้เรารู้สึกเหมือนกับว่า ชั้น 5 ไม่เกิดไม่ดับ ทั้งที่ความจริงแล้วเกิดดับต่อกันวินาทีละนับครั้งไม่ได้ ในคัมภีร์ท่านจึงกล่าวว่า "สันตติปิดบังอนิจจลักษณะ" เพราะอนิจจลักษณะเป็นเครื่องกำหนดความไม่สืบทอดของชั้น 5 ที่มีขอบเขตของเวลาในการดำรงอยู่จำกัดมาก ซึ่งตรงกันข้ามกับสันตติที่ต่อกันจนดูราวกับว่าไม่เปลี่ยนแปลงอะไรเลย การที่ยังพิจารณาอนิจจลักษณะว่า "ชั้นที่ยังไม่เกิดก็เกิดมีขึ้น พอมีขึ้นแล้วต่อไปก็จะกลายเป็นไม่มีไปอีก" เป็น

ต้น ไม่บ่อย ไม่ต่อเนื่อง หรือเพิ่งเริ่มกำหนด จึงยังไม่เกิดความชำนาญ อนิจลักษณะที่กำหนดอยู่ก็จะไม่ชัดเจน ไม่เข้าใจกระจ่างเท่าไร สันตติจึงยังมีอำนาจบงกชไม่ให้กำหนดอนิจลักษณะได้ชัดเจนแจ่มแจ้ง

สำหรับวิธีการจัดการกับสันตติไม่ให้มีผลกับการกำหนดอนิจลักษณะนั้น ไม่มีวิธีจัดการกับสันตติโดยตรง เพราะสันตติเป็นธรรมชาติ เป็นธรรมชาติของขันธ ไปห้ามกันไม่ได้ แต่ท่านก็ยังคงให้พิจารณาอนิจลักษณะแบบเดิมเป็นต้นว่า “ขันธที่ยังไม่เกิดก็เกิดมีขึ้น พอมีขึ้นแล้วต่อไปก็จะกลายเป็นไม่มีไปอีก” ดังนี้ ต่อไป โดยทำให้มาก ให้ต่อเนื่อง ให้บ่อยครั้งเข้า อนิจลักษณะก็จะปรากฏชัดขึ้น และสันตติแม้จะยังมีอยู่ตามเดิม แต่ก็จะมีอำนาจปกปิดอนิจลักษณะ หรือทำให้อนิจลักษณะไม่ชัดเจนอีกต่อไป

อนึ่ง สันตติไม่ได้ปิดบังอนิจจัง เพราะอนิจจัง ก็คือ ขันธ 5 ซึ่งขันธ 5 ที่เป็นโลกียะโดยมากแล้วใคร ๆ แม้ที่ไม่ได้ศึกษาคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็สามารถจะเห็นได้ ดังที่ท่านกล่าวไว้ในอรรถกถา มหาสติปัฏฐานสูตรว่า “*กามํ อุตฺตมานํ เสยฺยกาปิ ทารกา ฅณฺเฏ ปิวนาทิกาเล สุขํ เวทยมานา สุขํ เวทณํ เวทยามาติ ปชานนฺติ น ปนตํ เหวรุบิ ขานนํ สนฺธาย วุตฺตํ*” - ความจริงแล้ว แม้แต่พวกทารกแบบเบาเขามีความสุขอยู่ในเวลาขณะที่ดื่มนม ก็ย่อมรู้ชัดอยู่ว่า เรามีสุขเวทนา (คือ รู้ตัวว่ากำลังมีความสุข) อยู่ ดังนี้ แต่การรู้อย่างนี้ท่านไม่ได้ประสงคฺเอา (ในการเจริญสติปัฏฐาน) ดังนั้นแม้เราจะดูทีไรซึ่งมีการขยับเขยื้อน มีสีเปลี่ยนไปมาอยู่มากมายก็ตาม แต่หากไม่มนสิการถึงอนิจลักษณะว่า “ขันธที่ยังไม่เกิดก็เกิดมีขึ้น พอมีขึ้นแล้วต่อไปก็จะกลายเป็นไม่มีไปอีก” เป็นต้น เราก็จะไม่เห็นสามารถอนิจลักษณะได้เลย และความจริงหากยังดูทีไรอยู่ ก็คงจะพิจารณาไตรลักษณ์ อริยาบถปิดบังทุกขลักษณะได้ไม่ดี หรือไม่ได้เลยด้วย เพราะอกุศลจิตนั้นเองจะเป็นตัวขัดขวางการพิจารณา ใคร่ครวญ คั่นคิดธรรมะ อริยาบถ คือ รูปแบบกิริยาการกระทำต่าง ๆ เช่น การยืน การเดิน การนั่ง การนอน การแล การเหลียว เป็นต้น การเปลี่ยนอริยาบถนั้น บางครั้งก็อาจทำเพื่อบรรเทาความเจ็บปวด แต่โดยมากแล้ว เราเปลี่ยนเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยที่ยังไม่ต้องการความทุกข์ความเจ็บปวดขึ้นมาก่อนก็ได้ เช่น นั่งสมาธิ เดินจงกรม เป็นต้น อริยาบถเป็นการเปลี่ยนแปลงของรูปคล้ายกับวิญญูตติรูป ดังนั้น ท่านจึงระบุไว้ในตอนท้ายของอรรถกถามหาสติปัฏฐานสูตรและฎีกาว่า “ไม่พึงพิจารณาตั้งแต่เพิ่งเริ่มต้นกำหนด” ส่วนเหตุผลท่านก็ให้ไว้เหมือนกับอัมมสนรูป นั่นคือ เพราะเป็นเพียงความเปลี่ยนแปลงของรูป ไม่ใช่สภาวะธรรมโดยตรง จึงไม่ควรกำหนดนั่นเอง

อริยาบถที่เปลี่ยนแปลงไปอยู่ตลอดเวลาทั้งวันนี้ จะทำให้เรารู้สึกเหมือนกับว่า ขันธ 5 ไม่ได้บีบคั้นบังคับตัวเองให้ต้องเปลี่ยนแปลงไปแต่อย่างใด ทั้งที่ความจริงแล้ว แม้ขณะที่เราเปลี่ยนอริยาบถอยู่โดยไม่ได้เป็นเพราะความเจ็บปวด เช่น เดินจงกรม นั่งสมาธิ เป็นต้น ตอนนั้นขันธ 5 ก็ล้วนบีบคั้นบังคับตนเองให้ต้องเปลี่ยนแปลงแตกดับเสื่อมสลายไปเป็นปกติทั้งสิ้น ในคัมภีร์ท่านจึงกล่าวไว้ว่า “อริยาบถปิดบังทุกขลักษณะ” เพราะทุกขลักษณะเป็นเครื่องกำหนดความบีบคั้นให้เปลี่ยนไปของขันธ 5 ที่ล้วนบีบคั้นบังคับตัวเองอยู่เป็นนิจ ซึ่งตรงกันข้ามกับอริยาบถที่เมื่อเปลี่ยนแล้ว ก็ทำให้สุขต่อกันไปจนไม่รู้ตัวเลยว่า ขันธ 5 กำลังบีบคั้นขันธเองวินาทีละนับครั้งไม่ได้ การที่ยังพิจารณาทุกขลักษณะว่า “ขันธที่ยังไม่เกิดก็เกิดมีขึ้น พอมีขึ้นแล้วต่อไปก็จะกลายเป็นไม่มีไปอีก” เป็นต้น (โดยมุ่งถึงความเบียดเบียนบีบคั้น) ไม่บ่อย ไม่ต่อเนื่อง

หรือเพิ่งเริ่มกำหนด จึงยังไม่เกิดความชำนาญ ทุกขลักษณะที่กำหนดอยู่ก็จะไม่ชัดเจน ไม่เข้าใจกระจ่างเท่าไรหรือริยาบถถึงยังมีอำนาจบงกชไม่ให้กำหนดทุกขลักษณะได้ชัดเจนแจ่มแจ้ง

สำหรับวิธีการจัดการกับอิริยาบถไม่ให้มีผลกับการกำหนดทุกขลักษณะนั้นไม่มีวิธีการโดยตรง เพราะถ้าไม่เปลี่ยนอิริยาบถ หรือ อิริยาบถไม่สม่ำเสมอก็อาจป่วยได้ ซึ่งจะกลายเป็นการซ้ำร้ายลงไปอีก ทั้งยังจะทำให้ไม่สามารถดำเนินชีวิตได้ตามปกติ ทำให้อยู่ร่วมกับสังคมไม่ได้ไม่ว่าจะสังคมชาวบ้าน หรือสังคมพระภิกษุก็อยู่ไม่ได้เหมือน ๆ กัน แต่ท่านก็ยังคงให้พิจารณาทุกขลักษณะแบบเดิมเป็นต้นว่า “ขันธที่ยังไม่เกิดก็เกิดมีขึ้น พอมีขึ้นแล้วต่อไปก็จะกลายเป็นไม่มีไปอีก” ดังนี้ โดยมุ่งถึงความเบียดเบียนบีบคั้น ต่อไปโดยทำให้มาก ให้ต่อเนื่อง ให้บ่อยครั้งเข้า ทุกขลักษณะก็จะปรากฏชัดขึ้น และอิริยาบถแม้จะยังมิอยู่ตามเดิม แต่ก็จะมีอำนาจปกปิดทุกขลักษณะ หรือทำให้ทุกขลักษณะไม่ชัดเจนอีกต่อไป

อนึ่ง อิริยาบถไม่ได้ปิดบังปิดบังทุกขัง เพราะทุกขัง คือ ขันธ 5 ซึ่งขันธ 5 ที่เป็นโลกียะ โดยมากแล้วใคร ๆ แม้ที่ไม่ได้ศึกษาคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็สามารถจะเห็นได้ ดังที่ท่านกล่าวไว้ในอรรถกถา महाสติปัฏฐานสูตรว่า “*กาม อุตตมานเสยยกาปี ทารกา ถณญปิวนาทิกาเล สุข เวทยมานา สุข เวทน เวทยามาติ ปชานนติ น ปเนต เอรูปี ชานน สนธาย วุตต - ความจริงแล้ว แม้แต่พวกทารกแบเบาะมีความสุขอยู่ในเวลาขณะที่ดื่มนม ก็ย่อมรู้ชัดอยู่ว่า เรามีสุขเวทนา (คือ รู้ตัวว่ากำลังมีความสุข) อยู่ ดังนี้ แต่การรู้อย่างนี้ท่านไม่ได้ประสงค์เอา (ในการเจริญสติปัฏฐาน)*” ดังนั้นจึงไม่ว่าเราจะขยับตัวเปลี่ยนอิริยาบถ หรือจะไม่กระตุกกระตักเปลี่ยนอิริยาบถใด ๆ เลยก็ตาม แต่หากไม่มนสิการถึงทุกขลักษณะว่า “ขันธที่ยังไม่เกิดก็เกิดมีขึ้น พอมีขึ้นแล้วต่อไปก็จะกลายเป็นไม่มีไปอีก” เป็นต้น (โดยมุ่งถึงความเบียดเบียนบีบคั้น) เราก็จะไม่สามารถเห็นทุกขลักษณะได้เลย ฉะนั้นในวิสุทธิมรรคภูิกาท่านจึงกล่าวไว้ว่า “อิริยาบถเหมือนปิดบังทุกข” เท่านั้น ไม่กล่าวว่า “อิริยาบถปิดบังทุกข” เพราะอิริยาบถทำให้สุขเวทนาเกิดต่อเนื่องจึงไม่ได้รับทุกขเวทนาเท่านั้น แต่อิริยาบถไม่ได้ปิดบังทุกขคือขันธ 5 แต่อย่างใด ส่วนสิ่งที่ปิดบังทุกข คือ ขันธ 5 นั้นก็คือ อวิชชานั่นเอง

หลัก ไตรลักษณ์ หรือ ไตรลักษณะแห่งสรรพสิ่ง (อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา) คือหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนา และสามารถพบการสอดแทรกของหลักธรรมนี้ได้อย่างลึกซึ้งในวิถีชีวิต ประเพณี และความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อในเมืองสิบสองปันนา ประเทศจีน ซึ่งมีการผสมผสานความเชื่อดั้งเดิมเข้ากับหลักพุทธศาสนาอย่างแนบแน่น

1. อนิจจัง (ความไม่เที่ยง)

แนวคิดหลัก: สรรพสิ่งล้วนเปลี่ยนแปลง ไม่มีสิ่งใดคงทนถาวร

การเชื่อมโยงกับประเพณีไทลื้อ: ประเพณีสะเดาะเคราะห์ หรือการ “ล้างเคราะห์” ของไทลื้อสะท้อนความเข้าใจว่าเคราะห์กรรมเป็นสิ่งไม่ถาวร เปลี่ยนแปลงได้ จึงต้องมีพิธีล้างหรือถ่ายเคราะห์ออกไป

พิธี เข้ากรรม ที่มุ่งลดผลกระทบจากกรรมเก่าและสร้างกรรมดีใหม่ เป็นการยอมรับความเปลี่ยนแปลงของชีวิตตามหลักอนิจจัง

การจัดงาน ออกพรรษา และ ทอดกฐิน ก็แสดงให้เห็นถึงวัฏจักรของฤดูกาลและธรรมชาติที่ไม่คงที่ เปลี่ยนไปตามเวลา

2. ทุกข์ (ความเป็นทุกข์)

แนวคิดหลัก: ทุกสิ่งล้วนเป็นทุกข์ เพราะต้องเกิด แก่ เจ็บ ตาย

การเชื่อมโยงกับประเพณีไทลื้อ: ประเพณีทำบุญตานธรรม และประเพณีขึ้นธาตุ เป็นการแสดงความเคารพต่อพระธรรม คำสอนที่นำพาให้พ้นทุกข์ การทำบุญอุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ล่วงลับ หรือพิธี บุญตานกองทราย แสดงถึงความตระหนักในทุกข์ของการพลัดพรากจากคนรัก การถือศีลและเจริญภาวนาในเทศกาลต่าง ๆ สะท้อนความพยายามออกจากวัฏทุกข์

การตีความร่วมสมัย: ไทลื้อในสิบสองปันนายังรักษาความเชื่อเรื่องภพภูมิ และมองการเวียนว่ายตายเกิดว่าเป็นทุกข์ จึงยึดแนวปฏิบัติทางธรรมเพื่อการพ้นจากทุกข์

3. อนัตตา (ความไม่มีตัวตน)

แนวคิดหลัก: ไม่มีสิ่งใดที่เป็นแก่นสารหรือเป็น “ตัวตน” ที่แท้จริง

การเชื่อมโยงกับประเพณีไทลื้อ: ความเชื่อเรื่อง ผีบรรพบุรุษ (เช่น ผีปู่ย่า) และการเซ่นไหว้ผี ไม่ได้ขัดกับหลักอนัตตา หากแต่มองว่าเป็นพลังหรือพฤติกรรมที่ไม่มีตัวตนถาวร เป็นเพียงธาตุหรือพลังที่แฝงอยู่ในธรรมชาติในพิธี เข้ากรรม ผู้ปฏิบัติก็ปล่อยวางอัตตา ยอมรับการฝึกฝนตนเองให้ละความยึดมั่นใน “ตัวเรา” ความเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด (สังสารวัฏ) ทำให้ไทลื้อจำนวนมากปฏิบัติตนโดยไม่ยึดถือในอัตตา เช่น การอุทิศชีวิตให้ศาสนาในช่วงเวลาหนึ่ง (บวชภาคฤดูฝน)

แนวคิดร่วมสมัย: แม้จะมีการยึดถือพิธีกรรม แต่ไทลื้อก็รับรู้ทุกอย่างอย่างเป็นไปตามเหตุปัจจัย และชีวิตก็เป็นเพียงการปรุงแต่ง (สังขาร) ซึ่งย่อมแปรผันตามกาลเวลา

สรุป หลักไตรลักษณ์ไม่ได้อยู่แค่ในตำราธรรมะ แต่ฝังแน่นอยู่ในวิถีชีวิต ประเพณี และความเชื่อของไทลื้อในสิบสองปันนา ผ่านการแสดงออกทางพิธีกรรมที่ยอมรับความเปลี่ยนแปลง ความไม่เที่ยง ทุกข์ และไร้ตัวตน ทั้งยังเปิดโอกาสให้เกิดการปฏิบัติธรรมที่สอดคล้องกับบริบทชุมชนซึ่งเป็นหนึ่งในไตรลักษณ์ในพุทธศาสนา หมายถึง การยอมรับว่าทุกสิ่งในโลกนี้มีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ชาวไทลื้อสะท้อนแนวคิดนี้ผ่านประเพณีทางชีวิต เช่น ประเพณีเข้าพรรษาและออกพรรษา ที่สื่อถึงการเปลี่ยนผ่านของฤดูกาลและการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจของมนุษย์ การบวชลูกแก้ว (บวชเณร) ก็เป็นการเตรียมใจให้เด็กชายได้เรียนรู้ธรรมะและยอมรับความไม่เที่ยงของชีวิต ผ่านการละทิ้งสิ่งหยาบและฝึกฝนความสงบภายใน

3.3 ศรัทธา 4 กับฐานทางจิตวิญญาณของความเชื่อและพิธีกรรมในชุมชน

ศรัทธา 4

1. กัมมสัทธา (เชื่อกรรม, เชื่อกฎแห่งกรรม, เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง คือ เชื่อว่าเมื่อทำอะไรโดยมีเจตนา คือ จงใจทำทั้งรู้ ย่อมเป็นกรรม คือ เป็นความชั่วความดีมีขึ้นในตน เป็นเหตุปัจจัยก่อให้เกิดผลดีผลร้ายสืบเนื่องต่อไป การกระทำไม่วางเปล่าและเชื่อว่าผลที่ต้องการจะสำเร็จได้ด้วยการกระทำ มิใช่ด้วยอ้อนวอนหรือนอนคอยโชค เป็นต้น - belief in Karma; confidence in accordance with the law of action)

2. วิปากสัทธา (เชื่อวิบาก, เชื่อผลของกรรม, เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง คือ เชื่อว่ากรรมที่ทำแล้วต้องมีผล และผลต้องมีเหตุ ผลดีเกิดจากกรรมดี ผลชั่วเกิดจากกรรมชั่ว - belief in the consequences of actions)

3. กัมมัสสกาสัทธา (เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน, เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของ จะต้องรับผิดชอบส่วยวิบากเป็นไปตามกรรมของตน - belief in the individual ownership of action)

4. ตลาคตโพธิสัทธา (เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า, มั่นใจในองค์พระตลาคต ว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ทรงพระคุณทั้ง 9 ประการ ตรัสธรรม บัญญัติวินัยไว้ด้วยดี ทรงเป็นผู้นำทางที่แสดงให้เห็นว่า มนุษย์คือเราทุกคนนี้ หากฝึกตนด้วยดี ก็สามารถเข้าถึงภูมิธรรมสูงสุด บริสุทธิหลุดพ้นได้ ดังที่พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญไว้เป็นแบบอย่าง - confidence in the Enlightenment of the Buddha) (อ้างใน ขุ.ธ. 110, 235; ที.ม. 74, 353)

ศรัทธาที่ลึกซึ้งนี้ มักเป็นศรัทธาทางศาสนา ศรัทธาในสิ่งที่สูง ที่เป็นหลักยึดเหนี่ยวในจิตใจ ซึ่งไม่ที่เราจะทำอะไรในภายนอก จะดำเนินชีวิตอย่างไรก็ตาม ทำงานอะไรก็ตาม เราก็มีสรัทธาที่ลึกอยู่ในใจเป็นฐานอันแน่นแฟ้น เป็นความเชื่อในสิ่งที่สูงสุด สิ่งที่เป็นเครื่องเชิดชูกำลังใจว่า ไม่ว่าเราจะมีชีวิตอยู่อย่างไรก็ตาม เราก็มีสสิ่งที่เราเคารพนับถือ บูชา เป็นสิ่งที่ดีที่สุดในที่เรา รู้ แม้จิตใจของเราจะอยู่ในยามที่ไม่มีอะไรเกี่ยวข้องกับพัวพัน เมื่อนึกถึงสิ่งเหล่านี้แล้วเราก็มั่นใจสบายใจ ไม่อ้าวว้าง ไม่เลือนล่อยไร้ความหมาย เช่น ผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนา มีความเชื่อความเคารพในพระรัตนตรัย คำว่ามีศรัทธาในพระพุทธศาสนา ก็หมายความว่า มีศรัทธาในพระรัตนตรัย ในพระพุทธเจ้า ในพระธรรม ในพระสงฆ์ ศรัทธาในพระพุทธเจ้าหมายความว่า เราเห็นว่ามีบุคคลที่มีชีวิตที่ดีที่สุดเป็นตัวอย่าง เป็นแบบอย่างของการที่ได้เข้าถึงความจริง เข้าถึงความสมบูรณ์แห่งศักยภาพของความเป็นมนุษย์ เป็นเครื่องยืนยันว่ามนุษย์เราทุกคนมีศักยภาพที่จะพัฒนาตนได้ จนเข้าถึงความรู้และความดีงาม มีปัญญาและคุณธรรมสูงสุด แต่จะต้องเพียรพยายามเข้มแข็งในการพัฒนาศักยภาพของตน เรามีความเชื่อและมั่นใจอย่างนี้ แล้วก็มีกำลังใจ ในเวลาที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับไม่ได้ยุ่งกับการกิจการงานอย่างอื่น จิตใจก็จะได้มาผูกพันอยู่กับความรู้สึกลึกซึ้ง อันนี้ก็เป็นหลักอย่างหนึ่งในทางจิตใจ ซึ่งทำให้จิตใจไม่ว่างเหว

ศรัทธา นี้ นอกจากเป็นแรงส่งให้จิตใจของเรามีแรงทำงานทำการแล้ว ก็ทำให้จิตใจไม่ว่าเหวด้วย คนเรา นี้ เวลาอยู่ว่างๆ ไม่มีอะไรทำ ไม่มีงานทำ ว่างจากงาน บางทีก็เกิดอาการอ้างว้างว่าเหว เหนื่อยหน่าย หรือเหงาขึ้นมา ทำอย่างไรจะให้หายเหงาได้ ก็ต้องมีสิ่งที่เป็นหลักยึดเหนี่ยวในใจ ศรัทธา ความเชื่อในทาง ศาสนา นี้มาเป็นหลัก มาเป็นเครื่องให้กำลังใจในเวลาที่ไม่มียี่อย่างอื่นที่ทำอยู่ หรือไม่มีงานที่ทำอยู่ หรือแม้ไม่มี คนอื่นอยู่ คนเราตามปกติก็ต้องมีเพื่อน จึงจะไม่เหงา แต่บางทีเพื่อนก็ไม่อยู่กับเรา เราก็อยู่คนเดียว ในเวลา นั้นก็อาจจะเกิดความเหงาขึ้น หรือบางที ทั้งๆ ที่มีเพื่อนนั้นแหละ เพื่อนก็ไม่สามารรถเข้าไปในจิตใจที่ลึกซึ้ง ได้ บางทีเรามีความต้องการอะไรบางอย่าง ที่แม้แต่เพื่อนก็ไม่อาจจะสนองได้ ใจเราก็เหงา เราก็อ้างว้าง แต่ ถ้าเรามีศรัทธาเป็นหลักใจอยู่ ใจก็ไม่อ้างว้าง คนที่ไม่มีศรัทธาอยู่ในใจ ใจจะเหงาจะอ้างว้างบ่อยๆ เสมอๆ

ในโลกปัจจุบันนี้ ชีวิตวุ่นวายสับสนมาก ความสับสนวุ่นวายนี้ บางครั้งก็ทำให้เรารู้สึกสนุก แต่ บางครั้งก็ทำให้เรารู้สึกว่าวุ่นวาย ดังนั้น ในเวลาที่สิ่งวุ่นวายเหล่านี้ไม่มี เรารู้สึกสงบว้างๆ ใจของเราบางครั้งก็ สงบ เพราะในเวลาที่มีความรู้สึกวุ่นวายๆ ใจมีอะไรเกาะเกาะ ทำให้ยุ่งมาก ถ้าจิตใจของเราได้ว่างเว้นจาก สิ่งเหล่านั้นแล้วก็รู้สึกสงบและสบาย แต่บางครั้งเรากลับต้องการความวุ่นวายนั้น คล้ายกับว่ามันทำให้เกิด ชีวิตชีวา มีรสชาติ พอมาสงบเข้ากลับรู้สึกว้างเหว ถ้าคนไม่มีหลัก ใจก็ยุ่ง ถ้าไม่กระวนกระวายก็กลายเป็น เหงาเป็นว่าเหว จิตใจมี 2 ลักษณะอย่างนี้ คนจำนวนมากเป็นอย่างนี้ เพราะฉะนั้น จะทำอย่างไรในเวลา ที่อยู่ท่ามกลางกิจกรรมก็ไม่ให้วุ่น เวลาว่างจากกิจกรรมก็ไม่ให้เหงาไม่ให้อ้างว้าง อันนี้ก็เป็นเรื่องสำคัญของจิต

คนที่มีศรัทธา ท่านบอกว่าเหมือนมีเพื่อนใจ เพื่อนที่อยู่ในใจ ทำให้ใจไม่เหงาไม่อ้างว้าง ในทางพระ ศาสนาบอกว่า ศรัทธาเป็นเพื่อนประจำใจของตัวเอง ไม่ว่าเราจะมีเพื่อนภายนอกหรือไม่มีเพื่อนก็ตาม ถ้ามี ศรัทธาแล้วก็เท่ากับ มีเพื่อนอยู่ในใจที่ช่วยให้จิตใจเข้มแข็ง มีกำลังใจเสมอ ไม่อ้างว้าง เริ่มต้นตั้งแต่ศรัทธาที่ว่า เมื่อ ก็ คือศรัทธาในการงาน ศรัทธาในวิถีชีวิตที่เราเห็นว่าดีงาม ตลอดจนถึงศรัทธาในพระศาสนา ศรัทธาใน พระศาสนาเป็นศรัทธาที่ลึกถึงก้นกลางใจเป็นฐาน เป็นแกนทำให้จิตใจของเรามีหลักยึดเหนี่ยว มีที่ปรึกษา อยู่เสมอ ไม่อ้างว้าง เปล่าเปลี่ยว โดดเดี่ยว และไม่ห่อเหี่ยว แต่ศรัทธาที่ถูกต้องจะต้องให้เครื่องนำทางแก่ ชีวิตของเรา ไม่ใช่เราจะมีศรัทธาเชื่อกันเฉยๆ เท่านั้น เช่นความเชื่อในพระรัตนตรัยนี้ ก็มีความหมายเป็น เครื่องนำทางศรัทธาในพระรัตนตรัย คือในพระพุทธเจ้า ในพระธรรม ในพระสงฆ์ เป็นอย่างไร

กรรมในวิถีชีวิต ประเพณี และความเชื่อของชาวไทลื้อในเมืองสิบสองปันนา

สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อในเมืองสิบสองปันนา ประเทศจีน กรรมในพระพุทธศาสนาไม่ได้เป็น เพียงหลักธรรมเชิงนามธรรมเท่านั้น แต่ยังฝังรากลึกอยู่ในวิถีชีวิต ความเชื่อ และประเพณีของชุมชนอย่าง แนบแน่น โดย กรรม ในความเข้าใจของชาวไทลื้อ หมายถึง การกระทำที่ตั้งอยู่บนเจตนา ไม่ว่าจะทางกาย วาจา หรือใจ ซึ่งทุกการกระทำล้วนส่งผลกลับมาสู่ผู้กระทำในรูปแบบต่าง ๆ ตามหลักเหตุและผลที่ไม่อาจ หลีกเลียงได้

ไทลื้อเชื่อว่ากรรมเป็นผลของกิเลสที่เกิดขึ้นในใจ หากใจคิดดี ย่อมนำไปสู่กายกรรมและวจีกรรมที่ ดี เช่น การพูดจาสุภาพ การช่วยเหลือเพื่อนบ้าน หรือการร่วมทำบุญในประเพณีสำคัญต่าง ๆ อาทิ งาน

ตานกงข้าว, ประเพณีปอยหลวง, และ ประเพณีออกพรรษา ล้วนเป็นการสะสมกรรมดีที่ส่งเสริมความสงบสุขในชุมชนและครอบครัว

การให้ผลของกรรมในวิถีไทลื้อนั้น เข้าใจได้ในสองระดับเช่นเดียวกับที่กล่าวไว้ในพระพุทธศาสนา คือ

- ผลชั้นใน ที่สะท้อนผ่านจิตใจ เช่น ความรู้สึกอิ่มเอมใจ ภูมิใจ หรือสบายใจหลังการทำกรรมดี
- ผลชั้นนอก ที่ปรากฏในรูปของชื่อเสียง เกียรติยศ หรือความเป็นสิริมงคลในชีวิต เช่น การได้รับ

รับคำยกย่องจากชุมชน หรือการมีชีวิตครอบครัวที่ร่มเย็น

ไทลื้อยังเชื่อว่ากรรมเป็นกฎศีลธรรมทางธรรมชาติที่ควบคุมพฤติกรรมมนุษย์ให้ไม่ล้าเส้นทางศีลธรรม เช่น การละเว้นการฆ่าสัตว์ การไม่พูดปด หรือการไม่ประพฤติผิดทางเพศ ล้วนสอดคล้องกับศีล 5 และสะท้อนออกผ่านพิธีกรรมและคติความเชื่อในชีวิตประจำวัน

นอกจากนี้ ความเข้าใจเรื่อง “กรรม” ยังสะท้อนอยู่ในวิถีความตายของไทลื้อ เช่น การจัดงานศพตามประเพณี ที่เน้นการส่งดวงวิญญาณให้ไปสู่ภพภูมิที่ดี โดยเชื่อว่า “กรรม” ที่ผู้ตายได้กระทำไว้จะเป็นตัวกำหนดจุดหมายปลายทางของวิญญาณ รวมถึงมีการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ เพื่อบรรเทากรรมเก่าและสร้างกรรมดีให้แก่ผู้ล่วงลับ แม้สภาพสังคมจะเปลี่ยนแปลงไป แต่ชาวไทลื้อในสิบสองปันนา ยังคงรักษาความเชื่อเรื่องกรรมไว้เป็นหัวใจของวิถีชีวิต โดยเชื่อว่า การกระทำของตนย่อมนำผลตอบแทนในวันข้างหน้า หากกระทำดี ก็จักได้รับผลดี หากกระทำชั่ว ก็จักต้องรับผลชั่ว โดยไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้

ดังนั้น การดับกรรมในทัศนะของไทลื้อ จึงไม่ใช่เพียงการหลีกเลี่ยงบาปเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการดำเนินชีวิตบนเส้นทางของ *มรรคมืองค์ 8* และการฝึกฝนตนผ่าน *ไตรสิกขา* ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อขัดเกลาจิตใจภายในใจ ซึ่งเป็นทางไปสู่การหลุดพ้นจากวัฏสงสารและบรรลुพระนิพพานตามแนวทางของพระพุทธศาสนาเถรวาทหลักกรรมในพุทธศาสนาเชื่อว่า การกระทำทั้งทางกาย วาจา และใจ จะส่งผลกลับมาไม่ช้าก็เร็ว ชาวไทลื้อมีพิธีกรรมหลายอย่างที่เชื่อมโยงกับแนวคิดนี้ เช่น การทำบุญตานสลากข่อย หรือพิธีสะเดาะเคราะห์ ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อลดเคราะห์กรรมเก่า เสริมบุญให้ชีวิตผ่านการกระทำที่ดี โดยหวังผลแห่งกรรมดีในอนาคตนอกจากนี้ การทำบุญตานกองทรายและตานธรรมในช่วงเข้าพรรษา เป็นการร่วมแรงร่วมใจของชุมชนเพื่อสร้างบุญกุศลให้ทั้งตนเองและผู้ล่วงลับ ซึ่งสอดคล้องกับหลักกัมมัฏสะกตาโดยตรง

3.4 พรหมวิหาร 4 กับการหล่อหลอมคุณธรรมและความสัมพันธ์ทางสังคม

พรหมวิหาร 4 หรือ พรหมวิหารธรรม เป็นหลักธรรมประจำใจเพื่อให้ตนดำรงชีวิตได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์เอกเช่นพรหม เป็นแนวธรรมปฏิบัติของผู้ที่ปกครอง และการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ประกอบด้วยหลักปฏิบัติ 4 ประการ ได้แก่

เมตตา คือ ความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า

กรุณา คือ ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์

มุทิตา คือ ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง ประกอบด้วยอาการชื่นบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญอกงามยิ่งขึ้นไป

อุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตาชั่ง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขารับผิดชอบตนได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเอง หรือเขาควรได้รับผลอันสมกับความรับผิดชอบของตน (พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2561)

ตามนิทานเรื่องพรหมวิหารปัญหาของศาสนาพุทธ สมัยหนึ่งมีพระโธสถ์เสวยชาติเกิดเป็นบิดาของเด็กหญิงตาบอด พระโธสถ์รักและสงสารลูกสาวตาบอดคนนั้นมาก อยู่มาวันหนึ่งได้ยินข่าวว่ามีหมอที่เก่งดุจเทพดา จึงเดินทางนำลูกสาวตาบอดไปหาหมอคนนั้น เพื่อให้รักษาดวงตาของลูกสาว หมอจึงบอกว่าต้องใช้สมุนไพรชนิดหนึ่งมาทำเป็นเครื่องประกอบยาจึงรักษาโรคตาของลูกสาวได้ แต่หมอไม่มีสมุนไพรชนิดนั้น และสมุนไพรชนิดนั้นหายาก ต้องไปเอาในสถานที่แห่งหนึ่ง ที่อันตรายมากจึงจะได้มา เมื่อคนเป็นพ่อรู้สถานที่และลักษณะสมุนไพรแล้ว จึงฝากภรรยาให้ดูแลบุตรสาวในขณะที่ตนเองไปหาสมุนไพร ถ้าหายไบนานเกินไปกลัวว่าตายแล้ว เมื่อฝากฝังเรียบร้อยแล้วจึงออกเดินทางไปหาหาสมุนไพร คนเป็นพ่อนั้นได้เดินทางเข้าสู่พื้นที่ของคุยกะยัักษ์หรือยักษ์ผู้เผ่าหุมทรีพย์ ซึ่งเป็นบริวารของท้าวเวสสุวรรณรักษาอยู่ โดยท้าวเวสสุวรรณให้ยักษ์ตนนั้นรักษาสิ่งสำคัญบางอย่าง และให้อนุญาตไว้ว่าใครเข้ามาในอาณาเขตที่เผ่ารักษาให้ฆ่าและจับกินเป็นอาหารได้ จึงทำให้คนเป็นพ่อนั้นถูกยักษ์จับและจะกินเป็นอาหาร แต่ท้าวเวสสุวรรณได้ให้ปริศนาธรรมเอาไว้ ถ้าใครตอบได้ ห้ามฆ่าเด็ดขาด เพื่อให้โอกาสกับคนมีบุญ คนยังมีโชค ยังไม่ถึงคราวตาย ผู้มีปัญหา และคนมีธรรมะ ได้รอดชีวิต ซึ่งแต่ละสถานที่ที่ท้าวเวสสุวรรณจะให้ปริศนาธรรมที่แตกต่างกันกับยักษ์คุยกะยัักษ์แต่ละตน ซึ่งยักษ์คุยกะยัักษ์ตนนี้ได้ปริศนาธรรมชื่อว่าพรหมวิหารปัญหา ซึ่งถามว่า ในพรหมวิหารทั้ง 4 คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ข้อไหนสำคัญที่สุด ผู้เป็นพ่อจึงพิจารณาว่า ลูกสาวของตนตาบอด นำอาหารดี เสื้อผ้าสวยๆ ให้ใส่ก็ไม่ช่วยให้มีความสุข คนที่ป่วยเป็นโรคที่ทุกข์ทรมานต่อให้หาอาหาร การแสดงดีทุกอย่าง ก็ไม่ช่วยให้มีความสุขได้ จึงพิจารณาว่าคำตอบน่าจะไม่ใช่เมตตา, จึงพิจารณาต่อไปว่า ลูกสาวของเขาตาบอด จึงไม่มีใครมาพิจารณาพยาบาลเขาแน่ ๆ คำตอบจึงไม่น่าใช่ มุทิตา, ลูกสาวเขาตาบอด ไม่เคยไปสร้างความเดือดร้อนให้ใคร จึงไม่ต้องการให้ใครวางเฉยหรือให้อภัยจากการไปสร้างความเดือดร้อนให้กับคนอื่น คำตอบจึงไม่น่าใช่อุเบกขา, แต่ลูกสาวของเขาต้องการพ้นทุกข์

ต้องการหายตาบอด ลูกสาวของเขาต้องการความกรุณา คำตอบจึงต้องเป็นกรุณาแน่ๆ จึงตอบคำถามยักษ์ คุยหะไปว่ากรุณา ยักษ์จึงเฉลยว่าถูกต้องแล้ว จึงฆ่าคนเป็นพ่อไม่ได้ ตามคำสั่งท้าวเวสสุวรรณ จึงปล่อยตัวคนเป็นพ่อแล้วถามว่ามาทำอะไรที่นี่ จึงได้คำตอบว่ามาหาสมุนไพร่ลักษณะเช่นนี้ไปรักษาดวงตาลูกสาว ยักษ์รู้จักจึงชี้บอกต้นสมุนไพร่ ให้คนเป็นพ่อ คนเป็นพ่อจึงได้ต้นสมุนไพร่และกลับบ้านไปเพื่อนำสมุนไพร่ให้หมอนำไปรักษาดวงตาลูกสาวจนหายเป็นปกติดังนั้น ในพุทธคุณทั้ง 3 คือ ปัญญาธิคุณ กรุณาธิคุณ บริสุทธิคุณ หนึ่งในนั้นคือกรุณา ไม่ใช่เมตตา มุทิตา หรืออุเบกขา เพราะกรุณา เป็นธรรมที่สำคัญที่สุดใน พรหมวิหาร 4

พรหมวิหาร 4 กับวิถีชีวิต ประเพณี และความเชื่อของชาวไทยลื้อในเมืองสิบสองปันนา ชาวไทลื้อในเมืองสิบสองปันนา ประเทศจีน เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวัฒนธรรมอันโดดเด่น โดยเฉพาะในด้านความเชื่อ ประเพณี และวิถีชีวิตที่ยังปรากฏในพระพุทธรูปศาสนาเถรวาท แม้ว่าจะอยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย แต่หลักธรรมทางพุทธยังคงหล่อหลอมวิถีชีวิตของชาวไทยลื้อไว้อย่างมั่นคง หนึ่งในหลักธรรมที่สะท้อนอยู่ในชีวิตประจำวันของพวกเขาอย่างชัดเจน คือ “พรหมวิหาร 4” อันประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ซึ่งไม่ได้จำกัดอยู่ในเชิงคำสอนทางจริยธรรมเท่านั้น หากแต่กลายเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตร่วมกันในครอบครัวและชุมชน

หลักเมตตา หรือความปรารถนาดีให้ผู้อื่นมีความสุข ปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัดในวิถีชีวิตของชาวไทยลื้อผ่านการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่ว่าจะเป็นการลงแขกเกี่ยวข้าว การแบ่งปันอาหาร การช่วยกันซ่อมแซมบ้านเรือน หรือแม้แต่การจัดพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของคนทั้งชุมชน ประเพณีตานกองข้าวและประเพณีเข้าพรรษาเป็นตัวอย่างที่สะท้อนความเมตตาอย่างลึกซึ้ง เพราะชาวไทยลื้อจะร่วมกันถวายข้าวของและสิ่งของจำเป็นแก่พระสงฆ์ เพื่อเสริมสร้างบุญกุศลและความเป็นสิริมงคลให้แก่ชีวิตของตนและชุมชนโดยรวม

กรุณา หรือความสงสารที่นำไปสู่การช่วยเหลือผู้ที่กำลังทุกข์ยาก เป็นอีกหนึ่งแนวปฏิบัติที่ฝังอยู่ในจิตใจของชาวไทยลื้อ ความเชื่อนี้ถูกถ่ายทอดผ่านประเพณีสะเดาะเคราะห์และการเข้ากรรม ซึ่งมักจะจัดขึ้นเมื่อมีสมาชิกในครอบครัวเจ็บป่วยหรือประสบเคราะห์กรรม โดยมีความเชื่อว่าการประกอบพิธีจะช่วยบรรเทาทุกข์ และเป็นการแสดงความกรุณาต่อญาติพี่น้องทั้งในภพนี้และภพหน้า นอกจากนี้ การอุปถัมภ์ดูแลคนชรา เด็กกำพร้า หรือผู้ยากไร้ในชุมชน ก็ล้วนเป็นการแสดงออกถึงความกรุณาในรูปธรรมที่พบได้ทั่วไป

ส่วนมุทิตา หรือการแสดงความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี เป็นหลักธรรมที่ชาวไทยลื้อนำมาใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันและงานประเพณีอย่างน่าประทับใจ เช่น ในงานบวช งานแต่ง หรืองานขึ้นบ้านใหม่ ชาวไทลื้อจะร่วมมือร่วมใจกันจัดพิธีเฉลิมฉลองด้วยความจริงใจ ไม่แสดงความอิจฉาริษยา แต่กลับรู้สึกภาคภูมิใจที่สมาชิกในชุมชนได้รับความสำเร็จหรือสิ่งดีงาม ซึ่งสิ่งนี้เองที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นในระดับครอบครัวและระดับชุมชน

อุเบกขา หรือการวางใจเป็นกลางโดยไม่ลำเอียง ถือเป็นหลักธรรมสำคัญในการรับมือกับทุกข์และความเปลี่ยนแปลงในชีวิตของชาวไทลื้อ ความเชื่อในเรื่องกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด ทำให้ชาวไทลื้อสามารถยอมรับความตายและเหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ได้อย่างสงบ พิธีกรรมเกี่ยวกับความตาย เช่น การเผาศพตามจารีต หรือการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับ แสดงให้เห็นถึงการใช้หลักอุเบกขาในการยอมรับผลของกรรมโดยไม่ทุกข์ทนจนเกินไป ขณะเดียวกันก็เป็นการปลดปล่อยดวงวิญญาณให้เข้าสู่ภพภูมิที่ดีตามคติความเชื่อดั้งเดิม

กล่าวโดยสรุป พรหมวิหาร 4 จึงมิใช่เพียงหลักธรรมเชิงทฤษฎี หากแต่เป็นหลักปฏิบัติที่ชาวไทลื้อได้นำมาใช้จริงในการดำรงชีวิต วิถีแห่งเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ช่วยสร้างรากฐานทางจริยธรรมให้แก่ชุมชน และส่งเสริมให้ชาวไทลื้อดำรงชีวิตด้วยความสมดุล มีความสุขร่วมกันท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ ทั้งยังเป็นเครื่องพิสูจน์ว่า ศีลธรรมในแบบไทลื้อ ไม่ได้อยู่ในตำรา หากอยู่ในการกระทำที่สืบสานจากรุ่นสู่รุ่นอย่างมีชีวิตและจิตวิญญาณ

3.5 มัชฌิมาปฏิปทากับการดำรงสมดุลระหว่างความเชื่อพื้นถิ่นกับพระพุทธศาสนา

มัชฌิมาปฏิปทา เป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสอนให้มนุษย์ดำเนินชีวิตอย่างพอดี ไม่สุดโต่งไปด้านใดด้านหนึ่ง โดยหลีกเลี่ยงทั้งการหมกมุ่นในความสุขทางกาม และการทรมานตนเอง แนวคิดเรื่องทางสายกลางมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนในสังคมพุทธ เพราะส่งเสริมให้มนุษย์ดำเนินชีวิตอย่างมีความสมดุลและพอประมาณในบริบทของชุมชน แนวคิดนี้สะท้อนอยู่ในวิถีชีวิตที่เน้นความพอดี เช่น การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุล การจัดงานประเพณีที่ไม่เน้นความฟุ่มเฟือยเกินไป และการดำเนินชีวิตตามหลักความพอเพียงแนวคิดเรื่องมัชฌิมาปฏิปทายังสามารถเชื่อมโยงกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในสังคมร่วมสมัย เพราะการดำเนินชีวิตอย่างพอดีช่วยให้ชุมชนสามารถรักษาสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมได้ ดังนั้น มัชฌิมาปฏิปทาจึงเป็นหลักการสำคัญที่ช่วยอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างศาสนา วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตของชุมชน

มัชฌิมาปฏิปทาหรือทางสายกลาง ในศาสนาพุทธ หมายถึง การไม่ยึดถือสุดทางทั้ง 2 ได้แก่ อัตตakilมณานุโยค คือ การประกอบตนเองให้ลำบากเกินไป กามสุขัลลิกานุโยค คือ การพัวพันในกามใน ความสบาย พระพุทธเจ้าทรงกำหนดหลักทางสายกลางนี้ไว้ชัดเจน คือ อริยมรรคมีองค์ 8 เมื่อย่นย่อแล้ว เรียก “ไตรสิกขา” ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา

มัชฌิมาปฏิปทา หมายถึง การปฏิบัติสายกลาง ซึ่งเป็นหลักจริยธรรมย่อมต้องคู่กับหลักสัจธรรม อันเป็นสายกลางเช่นกัน โดยที่หลักสัจธรรมอันเป็นสายกลางนี้ เรียกว่า มัชฌิมนธรรม หรือหลักทฤษฎีที่ว่าด้วยความสมดุล

มัชฌิมาปฏิปทา แปลว่า ทางสายกลาง หมายถึง ทางปฏิบัติที่ไม่สุดโต่งไปในทางอุดมการณ์ใด อุดมการณ์หนึ่งเกินไป มุ่งเน้นใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา มักไม่ยึดถือหลักการอย่างมกมาย

มัชฌิมาปฏิปทา ในทางจิตวิญญาณหมายถึงสติสติเป็นความสมดุลทางจิตอย่างหนึ่ง คือสมดุลระหว่างศรัทธาและปัญญา สติจะอยู่ตรงกลางระหว่างอารมณ์และเหตุผล ถ้าความคิดเปรียบเป็นน้ำไหล สมาธิเปรียบเป็นน้ำนิ่ง สติจะเป็นน้ำไหลนิ่ง สติเป็นทางสายกลางทางจิตวิญญาณ

มัชฌิมาปฏิปทา ทางสายกลาง หมายถึง ความสมดุล ความเหมาะสม ความเสมอ ความพอดี ซึ่งเป็นความประสานสอดคล้องกันระหว่างข้อปฏิบัติปลีกย่อยต่าง ๆ ที่มาประชุมกันร่วมกันทำงาน ข้อปฏิบัติต่าง ๆ ในพระพุทธศาสนาจะต้องมีสมตาคือความสมดุล ซึ่งเป็นความพอดีชนิดหนึ่ง เป็นชื่อเรียกสติอีกอย่างหนึ่ง เช่นความสมดุลระหว่างวิริยะกับสมาธิ และความพอดีระหว่างศรัทธากับปัญญา โดยมีสติเป็นเครื่องควบคุม

มัชฌิมาปฏิปทา ใช้ในความหมายอีกอย่างหนึ่งว่า มัตตัญญูตา คือ ความรู้จักประมาณ หรือรู้จักพอดีในการปฏิบัติต่าง ๆ โดยทั่วไป หรือรู้จักพอดีที่เป็นหลักกลาง ๆ เช่น จะรับประทานอาหารก็ต้องมีความรู้จักประมาณ รู้จักพอดีในอาหาร ถ้ารับประทานอาหารไม่พอดีก็เกิดโทษแก่ร่างกาย แทนที่จะได้สุขภาพ แทนที่จะได้กำลัง ก็อาจจะเสียสุขภาพ และอาจจะทอนกำลังทำให้อ่อนแอลงไป หรือเกิดโรค เพราะฉะนั้นท่านจึงสอนให้มีความรู้จักประมาณในการบริโภค เรียกว่า โภชนมัตตัญญูตา (อ้างใน อุปาทิยสูตร มัชฌิมาสูตร อภินันทมานสูตร. ม.ม. (139, 140 , 141))

จะเห็นว่าหลักพระพุทธศาสนาในทุกๆระดับมีเรื่องของความพอดี หรือความเป็นสายกลางนี้ ฉะนั้นความเป็นสายกลาง คือ ความพอดีที่จะให้ถึงจุดหมาย และที่จะให้ตรงกับความจริง ไม่ให้ไปสุดโต่ง เอียงสุด ซึ่งจะพลาดจากตัวความจริงไปนั้น จึงเป็นลักษณะทั่วไปอย่างหนึ่งของพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นสายกลางทั้งหลักทฤษฎี (มัชฌิมนธรรม) และหลักการปฏิบัติ (มัชฌิมาปฏิปทา) ที่เรียกว่าทางสายกลาง หรือมัชฌิมาปฏิปทา ก็เพราะเป็นทางดำเนินชีวิตหรือข้อปฏิบัติที่เป็นกลาง ๆ ถูกต้อง พอเหมาะพอดีที่จะให้บรรลุผลสำเร็จถึงจุดหมาย มิใช่เป็นการปฏิบัติหรือการดำเนินชีวิตที่เอียงสุด 2 อย่าง อย่างหนึ่งอย่างใดคือ

1. การหมกมุ่นมัวเมาอยู่กับความสุขทางกาย ลุ่มหลงในรูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัส เพลิดเพลินในการปรนเปรอ ปล่อยใจให้โลดไปตามกระแสกิเลส สยบตัวลงเป็นทาสของโลกและเนื้อหนัง อุทิศชีวิตของตนให้แก่การแสวงหาเชื้อเพลิงมาเติมไฟกิเลส ทุ่มเทพลังงานเพื่อการติดตามกินเหยื่อล่อ เทียวไขว่คว้าเก็บเอาสิ่งต่างๆ มากมายมาพอกพูนห่อหุ้มตัวจนหนาหนักและกินที่ ทั้งที่สิ่งเหล่านี้ไม่อาจรวมเข้าเป็นเนื้อตัว แท้จริงของตนได้ และผูกมัดตัวติดกับสิ่งเหล่านั้นอย่างเหนียวแน่นจนกลายเป็นก่อกวนทุกข์ให้แก่ตนเอง หมดความปลอดโปร่ง ไม่เป็นอิสระ เป็นภาระท่วมทับสลัดไม่ออก และยังให้โทษแก่ผู้อื่นด้วย โดยทำให้หลงลืมที่จะเหลียวแลกันเสียบ้าง ให้เก็บเอาสิ่งกินความจำเป็นมาพอกพูนเต็มล้นเสียทีเดียวจนขาดแคลนแก่ที่อื่นบ้าง ให้แย่งชิงเบียดเบียนข่มเหงวิวาทกันเพราะต่างฝ่ายต่างก็จะเอาบ้าง รวมความว่าเป็นการหลงเพลิดเพลินหมกมุ่นในกามสุข เรียกเป็นคำศัพท์ว่า กามสุขัลลิกานุโยค

2. การสร้างความยากลำบากแก่ตน เหนื่อยแรงเสียเปล่า ด้วยการเชื่อถือประเพณีปฏิบัติตัวดำเนินชีวิตในทางที่ไขว้เขวไปเสียหลาย หรือข้ามเลยไปเสียจากชีวิตจริง ปฏิบัติไปอย่างมืดบอดตามที่สักแต่ว่ายึดมั่นถือมั่นเอาไว้ ดำเนินไปสู่จุดหมายที่เลื่อนลอย นำมาซึ่งผลที่ไม่ตรงกับจุดหมายและไม่บังเกิดคุณค่าแท้จริงแก่ชีวิต ทำให้หลงผิดหนักยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น

1) อย่างหยาบที่สุดที่มองเห็นง่ายเป็นรูปธรรม เช่น การบำเพ็ญตบะ ทรมาณ ปีนคันทรงกาย ด้วยประการต่างๆ มีอาการอดอาหาร ยืนกลางแดด นอนบนหนาม เป็นต้น ด้วยหวังจะให้กิเลสแห่งเหือดหาย และทำให้จิตหลุดพ้นจากพันธนาการของกาย อย่างที่ปฏิบัติกันแพร่หลายในประเทศอินเดียสมัยโบราณและยังมีอยู่จนกระทั่งบัดนี้ ซึ่งพระพุทธเจ้าเคยทรงทดลองปฏิบัติมาแล้วในระยะ 6 ปี แห่งการคิดค้นแสวงหา เป็นลัทธิที่หลงผิดไป เพราะมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างกายกับจิตอย่างผิดพลาด เป็นการเอียงสุดไปด้านหนึ่ง โดยเข้าใจผิดไปว่า เมื่อกายขาดการบำรุงแล้ว จิตก็ขาดเครื่องบำรุงสำหรับกิเลสไปด้วย จึงสามารถบริสุทธิหลุดพ้นอิสระ เป็นความเชื่อถือตรงข้ามกับคนบางพวกที่เห็นเอียงสุดไปอีกด้านหนึ่งว่า เมื่อกายได้รับการบำรุงดีแล้ว จิตพลอยได้รับการบำรุงด้วยก็จะดีไปเอง

สำหรับคนสองพวกนี้ สิ่งที่ดีสำหรับพวกหนึ่ง กลายเป็นชั่วร้ายสำหรับอีกพวกหนึ่ง สิ่งชั่วร้ายสำหรับพวกหนึ่ง กลายเป็นสิ่งที่ดีต้องการสำหรับอีกพวกหนึ่ง ต่างก็ไม่รู้ไม่เข้าใจตามความเป็นจริงว่ากายกับจิตเป็นสิ่งสัมพันธ์กันก็จริง แต่ความดีงามและชั่วร้ายที่เกิดจากความสัมพันธ์นั้นก็สิ่งสัมพันธ์ต้องอาศัยปัจจัยอย่างอื่นประกอบด้วยจิตใจและชีวิตจะก้าวไปในคุณความดีได้เบื้องต้นต้องอาศัยการที่มีปัจจัยสิ่งบำรุงกายส่วนหนึ่งก่อน แต่ปัจจัยที่บำรุงกายนั้นก็มิชอบเขตของความจำเป็นที่จัดได้ว่าเป็นความพอดีอยู่ในระดับหนึ่ง เมื่อถึงระดับนี้แล้ว วัตถุจะเป็นอุปสรรคสำหรับชีวิตที่จะก้าวหน้าองงามสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นคุณก็ได้ หรืออาจทำให้จิตใจตกเป็นทาสของวัตถุ พอกพูนความทุกข์ความชั่วร้ายก็ได้ ทั้งนี้ต้องอาศัยการชักนำของปัจจัยอย่างอื่นด้วย ทั้งที่เป็นสิ่งแวดล้อมและที่อยู่ภายในพวกที่มองความสำคัญเฉพาะแต่ความเพียบพร้อมทางวัตถุเป็นเกณฑ์ตัดสิน ย่อมกลายเป็นพวกเอกัณตวาทในฝ่ายวัตถุนิยมทางเศรษฐกิจ พวกที่มองแต่ความสำคัญของจิตโดยไม่คำนึงถึงปัจจัยที่อุดหนุนกาย ย่อมกลายเป็นพวกเอกัณตวาทในฝ่ายจิตนิยม ต่างก็เป็นพวกที่มองโลกและชีวิตสุดทางไปคนละซีก

2) ในทางนามธรรมซึ่งเป็นขั้นละเอียดลึกซึ้ง คือการขบคิดถกเถียงปัญหาทางอภิปรัชญา พยายามเข้าถึงสิ่งที่เหตุผลยังไม่ถึงด้วยการถกเถียงหาเหตุผล พยายามหาคำตอบให้แก่ปัญหาที่ตนตั้งขึ้นจากความไม่รู้หรือเข้าใจผิด พยายามอธิบายสิ่งที่มองไม่เห็นให้เห็นด้วยคำพูด ใช้เวลาให้สิ้นเปลืองไปด้วยการคาดคะเนและตีวาทะเกี่ยวกับปัญหาที่พิสูจน์ไม่ได้และไม่เกี่ยวข้องหรือเป็นคุณประโยชน์อะไรแก่ชีวิต ทำให้หลงใหลเพลิดเพลินอยู่กับความคิดที่เลื่อนลอยห่างไกลชีวิตจริง ทำให้ทุกข์ยากลำบากจิต เหนื่อยสมองเหนื่อยความคิดเปล่า ๆ ได้แก่ทฤษฎีที่เรียกว่าอันทาคาทิกทฤษฎี หรือปัญหาที่เรียกว่าอภัยกตปัญหา เช่น ปัญหาเกี่ยวกับมูลการณ์ (ต้นกำเนิด) และปริโยสาน (ที่สิ้นสุด) ของโลก เป็นต้น

3) อย่างต้นลงที่เป็นเรื่องใกล้เข้ามาในทางปฏิบัติ คือการคอยฟังอาศัยอำนาจของสิ่งลึกกลับ ศักดิ์สิทธิ์ที่มองไม่เห็นและอยู่พ้นวิสัย โดยหวังการอ่อนน้อมหรือความขลังมาช่วยบันดาลให้ได้สำเร็จผลที่ปรารถนา ถ้าเป็นไปอย่างรุนแรง ย่อมทำให้หมอบตัวมอบความไว้วางใจแก่สิ่งนั้นโดยสิ้นเชิง ไม่คิดและไม่ลงมือทำการแก้ปัญหาด้วยเรี่ยวแรงความเพียรพยายามของตนเอง จัดว่าเป็นความมกมาย ตัวอย่างในสมัยพุทธกาลเช่นลัทธิบูชาไฟ เป็นต้น อย่างเพลาลงมา ในฐานะที่เป็นปุถุชนผู้อยู่ใต้อำนาจอิทธิพล ซึ่งยังระแวงระวังต่อสิ่งที่ยังมองไม่เห็นและยังไม่เข้มแข็งพอ ก็เพียงแค่อาศัยสิ่งลึกลับไว้เสริมกำลังใจ ในการกระทำกิจซึ่งตนลงมือกระทำอยู่แล้ว แต่จะในกรณีใดก็ตาม ก็ยังเป็นการกระทำที่ไม่ดำเนินไปด้วยความรู้ความเข้าใจ ยังเป็นการแก้ปัญหา อย่างมองไม่เห็นว่าการแก้ดำเนินไปอย่างไร และตนเองเข้าไปจัดการอะไรไม่ได้ จึงจัดเข้าในพวกสร้างความลำบากเสียแรงเปล่าการดำเนินชีวิตหรือประพฤตินี้แบบที่ก่อความทุกข์ยากลำบากเดือดร้อนแก่ตนเหนื่อยแรง เหนื่อยสมอง เหนื่อยความคิดเหล่านี้ มีชื่อเรียกเป็นคำศัพท์ว่า อัตตกลิณณูปโยค

ข้อปฏิบัติในทางพุทธศาสนาละเว้นห่างจากความประพฤติดุกปฏิบัติที่เลวที่สุดเหล่านี้ จึงเรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา แปลว่า ข้อปฏิบัติที่เป็นกลาง ๆ หรือทางสายกลาง ผู้ที่ออกงามในพระพุทธศาสนา ก้าวหน้าในการปฏิบัติธรรมมากขึ้นเท่าใด ก็ยิ่งละเว้นข้อปฏิบัติที่เลวที่สุดได้มากขึ้นเท่านั้นโดยลำดับ ถ้าถึงขั้นเป็นบรรพชิตคือบวชในพระธรรมวินัยแล้ว ก็ถือว่าไม่ควรข้องแวะทีเดียว ควรดำเนินแน่วแน่มั่นคงในมัชฌิมาปฏิปทา และมัชฌิมาปฏิปทานี้เป็นทางแห่งปัญญา ยิ่งเข้าถึงมัชฌิมาปฏิปทามากขึ้นเท่าใด ก็ยิ่งทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยความรู้ความเข้าใจด้วยการใช้ปัญญา และแก้ปัญหาด้วยปฏิบัติการที่อยู่ในวิสัยของตนมากขึ้นเท่านั้นมัชฌิมาปฏิปทาเป็นทางดำเนินชีวิตด้วยปัญญา มีปัญญาเป็นฐานเป็นมรรคที่นำไปสู่จุดหมายได้ และก่อให้เกิดคุณค่าแก่ชีวิตอย่างแท้จริง โดยมีหลักปฏิบัติเป็นองค์ประกอบ 8 ประการ ทำให้ผู้ดำเนินตามเป็นอริยะหรืออารยะอย่างแท้จริง จึงเรียกเป็นคำศัพท์ว่า อริยอัฏฐังคิกมคค์

1. สัมมาทิฏฐิ เห็นชอบ คือ รู้เข้าใจถูกต้อง เห็นตามที่เป็นจริง
2. สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ คือ คิดสุจริตตั้งใจทำสิ่งที่ดีงาม
3. สัมมาวาจา เจรจาชอบ คือ กล่าวคำสุจริต
4. สัมมากัมมันตะ กระทำชอบ คือ ทำการที่สุจริต
5. สัมมาอาชีวะ อาชีพชอบ คือ ประกอบสัมมาชีพ หรืออาชีพที่สุจริต
6. สัมมาวายามะ พยายามชอบ คือ เพียรละชั่วบำเพ็ญดี
7. สัมมาสติ ระลึกรู้ชอบ คือ ทำการด้วยจิตสำนึกเสมอ ไม่เผลอพลาด
8. สัมมาสมาธิ ตั้งจิตมั่นชอบ คือ คุมจิตได้แน่วแน่มั่นคง ไม่ฟุ้งซ่าน

องค์ประกอบ 8 ประการของมรรคนี้ แต่ละข้อมีรายละเอียดพิสดาร เพราะเป็นประมวลข้อปฏิบัติหรือหลักจริยธรรมทั้งหมดในพระพุทธศาสนา ในที่นี้มีข้อโอกาสที่จะพรรณนาความพิสดารในเรื่องนี้ จึงกล่าวถึงแต่เพียงความหมายสั้นๆ ไว้ก่อน ขออย่าเพียงว่ามรรคนี้ เริ่มต้นด้วยปัญญา และมีปัญญาเป็น

รากฐาน องค์ประกอบข้อแรกจึงเป็นเรื่องของปัญญา คือ สัมมาทิฐิ "สัมมาทิฐิ" นี้อย่างง่าย ๆ หมายถึง ความเห็นที่ถูกต้องตามคลองธรรม เช่น เชื่อหลักกรรม เห็นว่าทำดีเกิดผลดี ทำชั่วเกิดผลชั่ว เป็นต้น แต่ในความหมายที่ตรงหลักวิชายังขึ้น ท่านอธิบายว่ารู้ทุกข์ รู้สมุทัย รู้นิโรธ รู้มรรค หรือมองเห็นความเป็นไปของสิ่งทั้งหลายตามความสัมพันธ์สืบทอดของเหตุปัจจัยที่เรียกว่า ปัจจัยการ หรือปฏิจลสมุปบาท

พูดให้เข้าใจง่าย ๆ คือ เมื่อประสบสิ่งติดขัดเป็นปัญหา พึงกำหนดรู้ตามความเป็นจริงให้เห็นชัดก่อนว่า อะไรเป็นตัวปัญหา ปัญหานั้นมีขอบเขตแค่ไหนเพียงไร (ทุกข์) แล้วศึกษาให้รู้ต่อไปว่า ปัญหานั้นเกิดจากมูลเหตุอะไร มีอะไรเป็นสมุฏฐาน (สมุทัย) แก้ไขได้หรือไม่ ที่จุดใด จุดหมายคืออะไร (นิโรธ) มีวิธีการแก้ไขให้บรรลุถึงจุดหมายได้อย่างไร ตามรายละเอียดลำดับขั้นตอนอย่างไร (มรรค) พูดอีกนัยหนึ่งว่า วิเคราะห์ปัญหาตามกระบวนการของเหตุปัจจัยว่า ปัญหานั้นมีองค์ประกอบอะไร องค์ประกอบเหล่านั้นสัมพันธ์กันอย่างไร เป็นเหตุปัจจัยแก่กันอย่างไรจึงก่อให้เกิดปัญหาขึ้น เมื่อจะแก้ไขหรือดับปัญหาจะต้องแก้ที่องค์ประกอบหรือจุดไหนให้ต่อเนื่องกันไปอย่างไร (ปฏิจลสมุปบาท) การประพฤติปฏิบัติหรือดำเนินชีวิตตามหลักองค์มรรค 8 ประการ โดยเริ่มด้วยมีความรู้ความเข้าใจเป็นพื้นฐานอย่างนี้ ย่อมเป็นการแก้ปัญหาหรือการทำให้ไม่มีปัญหาอยู่ในตัว เป็นการปฏิบัติเพื่อดับทุกข์ หรือดำเนินชีวิตอย่างไม่มีทุกข์ โดยตัวของมันเองอยู่ตลอดเวลา

ถ้าสังเกต จะเห็นได้ว่า มรรคสายกลางนี้เป็นเรื่องของการกระทำในชีวิตจริงและอยู่ในวิสัยของมนุษย์ทั้งสิ้น กล่าวคือ องค์มรรคทั้ง 8 ข้อ เป็นข้อปฏิบัติสำหรับคนทุกคน และทุกคนปฏิบัติได้ด้วยตนเอง ไม่ต้องอ้อนวอน คอยการบันดาล หรือรอใครมาช่วยทำให้ เป็นข้อปฏิบัติที่ทำได้ภายในขอบเขตของชีวิตนี้ วางไว้สำหรับชีวิต เป็นเรื่องของชีวิตโดยตรง เป็นระบบการดำเนินชีวิตที่ครบถ้วนสมบูรณ์ เพราะมองเห็นความสำคัญทั้งของวัตถุและของจิตใจ ครอบคลุมทั้งด้านกายและด้านจิต เป็นระบบจริยธรรมและระบบการศึกษาที่สมบูรณ์ เพราะสอนให้ฝึกฝนอบรมระเบียบวินัยทางกาย วาจา และอาชีวะ (ศีล) ให้ฝึกฝนระเบียบวินัยทางจิตใจ สร้างความเจริญงอกงามและความเข้มแข็งมั่นคงทางด้านคุณธรรม (สมาธิ) และให้ฝึกฝนอบรมปัญญา สร้างความรู้ความเข้าใจสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง เพื่อมีชีวิตอยู่อย่างผู้รู้เท่าทันโลกและชีวิต รู้จักร่วมมือกับธรรมชาติ เพื่อดำรงอยู่ด้วยกันได้อย่างกลมกลืน ประสานประโยชน์และรักษาสภาพของทั้งสองฝ่าย (ปัญญา)

ทางสายกลางนี้เป็นระบบที่มีขอบเขตจำกัด แต่ยืดหยุ่นอย่างกว้างขวางมาก คืออยู่ในวงจำกัดของความดีงามและแนวทางของ ศีล สมาธิ ปัญญา แต่ผู้ที่ประพฤติดำเนินชีวิตอยู่ในระบบ สามารถดำรงอยู่ ณ ตำแหน่งต่าง ๆ ที่ห่างกันได้หลายชั้นหลายระดับ แล้วแต่ความพร้อมของตน เช่น ถ้าจะอยู่ครองเรือนก็ได้ แต่พึงประพฤติธรรมให้ถูกหน้าที่ที่จะเป็นคนครองเรือนที่ดี ถ้าเบื่อหน่ายชีวิตเหี่ยวเหี่ยวหรือต้องการแสวงสุขทางจิตอย่างสูง ก็สามารถออกบวชครองเพศบรรพชิต ถ้าเบื่อหน่ายอีก ก็สามารถสละเพศออกมาเป็นชาวบ้านได้ ถ้ามีคุณสมบัติมีความสามารถ และพอใจจะเป็นนักปกครอง ก็ดำรงตำแหน่งหน้าที่ปกครองได้

แต่ต้องบริหารอำนาจและโคตรพยให้เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน มิใช่บริหารประชาชนให้เป็นไปเพื่ออำนาจและโคตรพยของตน ดังนี้เป็นต้น

ระบบแห่งมรรคประกอบด้วยสภาพการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันมากมาย แต่ทั้งหมดรวมอยู่กลมกลืนเข้าได้ในความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน นับเป็นระบบที่มีความเสมอภาค เพราะทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมที่จะอยู่ ณ ที่ต่าง ๆ กัน เพื่อบำเพ็ญประโยชน์แก่กัน โดยสวมหน้าที่ที่เหมาะสมกับฐานะนั้น เป็นระบบที่ให้เสรีภาพอย่างสูง เพราะเปิดโอกาสให้แก่การเลือกโดยสมัครใจ แต่มิใช่เลยขอบเขตจนกลายเป็นตามอำเภอใจ เพราะเมื่อสมัครใจเลือกเอาอย่างใดแล้วก็มีผลผูกพันที่จะทำให้ถูกต้องชอบต่อภาวะอย่างนั้นด้วย เป็นระบบที่ไม่มีการบีบบังคับ แต่ก็มิใช่ปล่อยเรื่อยเปื่อยไปตามใจชอบ เพราะเป็นระบบแห่งการฝึกฝน จึงแนะนำกระตุ้นเตือนเร่งรัดให้ฝึกอบรมแก้ไขปรับปรุงตนให้ก้าวหน้าขึ้นสู่ความดีงามที่ยิ่ง ๆ ขึ้นไป อยู่เสมอ จนกว่าจะบรรลุถึงจุดหมายสูงสุดของมรรคา ที่เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทานั้น

มัชฌิมาปฏิปทากับ**แนวทางชีวิตของชาวไทลื้อในเมืองสิบสองปันนา** ในบริบทของพระพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา ซึ่งเป็นดินแดนของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อที่ยึดมั่นในหลักธรรมทางพุทธศาสนาเถรวาทอย่างลึกซึ้ง แนวคิดเรื่อง “มัชฌิมาปฏิปทา” หรือ “ทางสายกลาง” จึงถือเป็นหัวใจสำคัญของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน มัชฌิมาปฏิปทา เป็นแนวปฏิบัติที่หลีกเลี่ยงความสุดโต่งทั้งสองข้าง คือการหมกมุ่นในกามคุณและการทรมานตนโดยไม่จำเป็น ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในปฐมเทศนา และได้วางรากฐานของแนวทางการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย สมดุล และเต็มไปด้วยปัญญา โดยเฉพาะในพื้นที่อย่างสิบสองปันนา แนวคิดนี้ถูกนำไปผนวกเข้ากับวิถีชีวิต เช่น การบวชเรียนของชายไทลื้อที่ถือเป็นส่วนหนึ่งของการเติบโตทางจิตวิญญาณ การทำบุญตามเทศกาล และการละเว้นจากอบายมุข ซึ่งสะท้อนการดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ ไม่ยึดติดในโลภีและไม่หลีกเลี่ยงความรับผิดชอบ

มัชฌิมาปฏิปทาไม่ได้เป็นเพียงทฤษฎี แต่มีหลักปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมคือ อริยอัฏฐังคิกมรรค ซึ่งประกอบด้วยองค์ 8 ได้แก่

1. สัมมาทิฐิ – ความเข้าใจในสัจธรรม เช่น เชื่อในเรื่องกรรมและผลของกรรม
2. สัมมาสังกัปปะ – การคิดและตั้งเจตนาที่ดี
3. สัมมาวาจา – การพูดอย่างมีสติและไม่เบียดเบียน
4. สัมมากัมมันตะ – การกระทำที่สุจริต
5. สัมมาอาชีวะ – การดำรงชีพอย่างบริสุทธิ์
6. สัมมาวายามะ – ความเพียรในทางธรรม
7. สัมมาสติ – การระลึกอยู่เสมอในทุกขณะ
8. สัมมาสมาธิ – การตั้งจิตมั่นอย่างมีสมดุล

แนวปฏิบัตินี้ฝังรากอยู่ในวัฒนธรรมของไทลื้อที่เมืองสิบสองปันนาอย่างแนบแน่น ไม่ว่าจะเป็นประเพณี *เข้ากรรม* ซึ่งคล้ายกับการปฏิบัติวิปัสสนา การถือศีลในช่วงพรรษา หรือแม้แต่ในพิธีกรรม

ประจำปี เช่น ประเพณี ตานกองทราย และ ประเพณีออกพรรษา ก็ล้วนสะท้อนถึงการฝึกฝนตนให้อยู่ในกรอบของสัมมาอาชีวะและสัมมาสติที่สำคัญคือ ชาวไทลื้อมีการใช้ “ปัญญา” ในการดำเนินชีวิต โดยพิจารณาปัญหาตามหลัก **ปฏิจจสมุปบาท** (การอิงอาศัยกันของเหตุและผล) เช่น เมื่อเกิดวิกฤตในชุมชนพวกเขามักตั้งเวที “พูดคุย” ในลักษณะของการประชุมวัด เพื่อพิจารณาปัญหาโดยวิเคราะห์จากเหตุปัจจัยและหาทางออกด้วยแนวทางที่ทุกฝ่ายยอมรับได้ ซึ่งถือว่าเป็นการใช้ปัญญาในการบริหารชีวิตอย่างแท้จริง ดังนั้น **มัชฌิมาปฏิบัติ** จึงไม่ใช่เพียงคำสอนทางศาสนา แต่เป็นวิถีคิด วิธิดำเนินชีวิต และแนวทางการจัดการปัญหาทั้งส่วนบุคคลและส่วนรวม ที่สอดคล้องกับบริบทของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อในสิบสองปันนาได้อย่างลึกซึ้ง “มัชฌิมาปฏิบัติ” ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติอันเป็นแกนกลางของพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น มีบทบาทสำคัญในวิถีชีวิตของชาวไทลื้อในเมืองสิบสองปันนาอย่างลึกซึ้ง การดำเนินชีวิตแบบไม่ยึดติดกับความสุขได้ทั้งในด้านโลกีย์และความเคร่งครัดเกินจำเป็น สะท้อนผ่านประเพณี ความเชื่อ และวิถีคิดในชีวิตประจำวันของชุมชน

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แนวทางแห่ง อริยอัฏฐังคิกมรรค ซึ่งเป็นรูปธรรมของมัชฌิมาปฏิบัติ ปรากฏชัดในพฤติกรรมทางศาสนา เช่น การรักษาศีล การประกอบอาชีพสุจริต และการฝึกสติปัญญาในกิจวัตรประจำวัน เช่น การดักบวช ฟังเทศน์ การเข้าร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ ที่มุ่งพัฒนาจิตใจให้ใกล้เคียงกับอริยะบุคคลประเพณีหลายประการของชาวไทลื้อ เช่น ประเพณีเข้ากรรม และ ประเพณีเข้าพรรษา เป็นการฝึกฝนภาวนาและสมาธิ ซึ่งตรงกับหลัก สัมมาสติ และ สัมมาสมาธิ ในมรรค 8 ประการ ส่วนการดำรงชีวิตของชาวบ้านที่ยึดความสุจริตและไม่เบียดเบียน เช่น การเลือกประกอบอาชีพในท้องถิ่นอย่างสุจริต ตรงกับหลัก สัมมาอาชีวะ ในขณะเดียวกัน ชุมชนไทลื้อยังคงอาศัยกระบวนการทัศน์แบบ ปฏิจจสมุปบาท ในการพิจารณาปัญหาต่าง ๆ โดยไม่โยนความผิดหรือเชื่อเพียงเรื่องไสยศาสตร์แต่เพียงอย่างเดียว หากแต่มีการใช้ปัญญา วิเคราะห์เหตุแห่งทุกข์ (ทุกข์, สมุทัย) มองหาจุดหมายแห่งความดับทุกข์ (นิโรธ) และจัดกระบวนการในการแก้ไข (มรรค) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการน้อมนำธรรมะเข้าสู่การแก้ปัญหาอย่างมีสติและเข้าใจในบริบทข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Dao Li (2018) ที่พบว่าชาวไทลื้อในเมืองเชียงรุ่งยังคงรักษาหลักพระธรรมควบคู่กับการเคารพบรรพชน และงานของ กชพรรณ จันทรา และคณะ (2565) ซึ่งระบุว่าชาวไทลื้อในจังหวัดน่านยังคงดำรงความเชื่อดั้งเดิมและดำเนินชีวิตตามหลักศีลธรรมแบบพุทธอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะการเชื่อในเรื่อง “ผลของกรรม” และ “ความไม่เที่ยง” ซึ่งถือเป็นการยึดถือสัมมาทิฐิอย่างแท้จริงจากผลดังกล่าว จึงอาจกล่าวได้ว่า แนวคิดมัชฌิมาปฏิบัติไม่เพียงแต่เป็นหลักธรรมเชิงทฤษฎี หากแต่ได้รับการกลั่นกรองเข้าสู่โครงสร้างวัฒนธรรมของชาวไทลื้อในสิบสองปันนาอย่างลึกซึ้ง และแปรเปลี่ยนเป็นแบบแผนปฏิบัติที่สมดุล มีสติ และตั้งอยู่บนพื้นฐานของปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของพระพุทธศาสนาในการดับทุกข์ และบรรลุสภาวะแห่งความสงบภายใน

สรุปได้ว่าการศึกษาประเพณีของชาวไทลื้อในเมืองสิบสองปันนา ประเทศจีน เผยให้เห็นภาพความสัมพันธ์อันแนบแน่นระหว่างพระพุทธศาสนาเถรวาทกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม และความเชื่อดั้งเดิมของ

กลุ่มชาติพันธุ์นี้ ประเพณี พิธีกรรม และกิจกรรมที่สืบทอดกันมา มิได้เป็นเพียง "มรดกทางวัฒนธรรม" ที่จัดขึ้นตามวัฏจักรของปีเท่านั้น หากแต่ทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการปลูกฝังศรัทธา สร้างจริยธรรม และดำรงโลกทัศน์แบบพุทธให้แก่สมาชิกในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ประเพณีแต่ละอย่างเปรียบเสมือนสะพานเชื่อมโยง ศาสนา-วัฒนธรรม-วิถีชีวิต เข้าไว้ด้วยกันอย่างแนบแน่น ตัวอย่างเช่น ประเพณีขึ้นธาตุ หรือการบูชาพระธาตุ เป็นพิธีกรรมที่สะท้อนความศรัทธาต่อพระรัตนตรัย ผ่านการระลึกถึงพระบรมสารีริกธาตุซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งการตรัสรู้และนิพพานของพระพุทธเจ้า การร่วมงานขึ้นธาตุจึงมิใช่แค่การทำบุญแบบพิธี แต่เป็นกระบวนการเสริมสร้างพุทธานุสสติ และกระตุ้นการพิจารณาหลักธรรมสำคัญอย่าง อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา อีกทั้งยังเป็นโอกาสให้คนในชุมชนร่วมแรงร่วมใจกันสร้างบุญกุศล เสริมสร้างความสามัคคีในสังคมในขณะเดียวกัน ประเพณีตั้งธรรมหลวง ทำหน้าที่เป็นเวทีเผยแผ่พระธรรมในระดับชุมชน โดยการนำคัมภีร์ธรรมหลวง เช่น เวสสันดรชาดก หรือ ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร มาเทศนาในงานบุญใหญ่ การฟังธรรมในลักษณะนี้ช่วยส่งเสริมความเข้าใจในพระธรรมวินัย และกระตุ้นให้ประชาชนพัฒนา โยนิโสมนสิการ คือการพิจารณาไตร่ตรองธรรมะด้วยปัญญา มิใช่เพียงแค่การฟังอย่างงมงาย ประเพณีนี้ยังทำหน้าที่เสมือนโรงเรียนพุทธธรรมแบบมีชีวิต ที่เปิดโอกาสให้คนทุกวัยเข้าถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าอย่างมีความหมาย อีกทั้งยังช่วยเสริมสร้าง ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการปฏิบัติธรรมประเพณีเข้าพรรษา และออกพรรษา ก็มีบทบาทสำคัญต่อการสืบทอดพระพุทธศาสนาในระดับรากฐาน ช่วงเข้าพรรษาเป็นเวลาแห่งการเจริญศีล สมาธิ และปัญญาทั้งในหมู่พระสงฆ์และฆราวาส พระสงฆ์ใช้โอกาสนี้ในการจำพรรษา ศึกษา และปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง ขณะที่ฆราวาสเองก็มักเพิ่มพูนการทำบุญ รักษาศีล และบำเพ็ญกุศลมากขึ้น เมื่อถึงวันออกพรรษา เป็นช่วงเวลาแห่ง การสรุปผลการปฏิบัติธรรม และร่วมฉลองบุญกุศลของชุมชน ประเพณีทั้งสองนี้จึงสร้างวัฏจักรแห่งการปฏิบัติธรรมที่หล่อหลอมอยู่ในวิถีชีวิตประจำปีของชาวไทลื้อประเพณีสงกรานต์ แม้จะมีลักษณะเป็นเทศกาลปีใหม่ตามจันทรคติ แต่ในบริบทของชาวล้านนาและไทลื้อ ประเพณีนี้เชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง กิจกรรมสำคัญ เช่น การสรงน้ำพระ และ รดน้ำดำหัวพระสงฆ์ เป็นการแสดงความเคารพและบำเพ็ญบุญ อีกทั้งยังสอดคล้องกับหลักอนิจจัง และการ ปล่อยวาง ที่เป็นแกนกลางของพุทธธรรม ประเพณีนี้ยังเป็นโอกาสให้คนในชุมชนได้ฟังเทศน์ฟังธรรม และเสริมสร้างศีลธรรมในช่วงปีใหม่ ซึ่งมีผลกระทบเชิงจิตวิญญาณต่อวิถีชีวิตของชุมชนอย่างลึกซึ้งที่น่าสนใจยิ่งคือ ประเพณีตานโง้งบ้าน ซึ่งเป็นตัวอย่างเด่นของการผสมผสานระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับพระพุทธศาสนา แม้ว่ารากฐานของพิธีกรรมนี้จะมาจากความเชื่อเรื่อง ผีบ้าน ผีเมือง แต่ในกระบวนการประกอบพิธีจะมีการเชิญพระสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์ และนำพระธรรมมาเป็นแกนกลางในการขัดเกลาความเชื่อ เพื่อไม่ให้ชาวบ้านตกอยู่ในความงมงาย การบูรณาการเช่นนี้ช่วยเสริมสร้างสำนึกทางศีลธรรมและปัญญาแก่ชุมชน และทำให้ความเชื่อพื้นบ้านมีความสมดุล ไม่ขัดแย้งกับหลักพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ งานศึกษายังสะท้อนถึงการนำแนวคิด พุทธปรัชญา มาใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน และการบ่มเพาะจริยธรรมในชุมชน โดยมีหลักสำคัญที่ปรากฏอย่างเด่นชัด ได้แก่หลักไตรลักษณ์ (อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา)

เป็นกรอบคิดสำคัญในการเรียนรู้ธรรมชาติของชีวิตและการเปลี่ยนแปลงหลักศรัทธา 4 เสริมสร้างความศรัทธาที่ตั้งอยู่บนปัญญา ไม่ใช่ความมกมายหลักพรหมวิหาร 4 เป็นแนวทางในการพัฒนาความเมตตา กรุณา และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุขหลักมัชฌิมาปฏิปทา เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตที่พอดี ไม่ตึงเกินไปหรือหย่อนเกินไป สอดรับกับวิถีชีวิตของชาวไทลื้ออย่างลงตัว กล่าวโดยสรุป ประเพณีของชาวไทลื้อในเมืองสิบสองปันนา จึงไม่ได้เป็นเพียงพิธีกรรมเพื่อการสืบทอดวัฒนธรรม หากแต่เป็น พื้นที่สำคัญที่หล่อหลอมความเป็นพุทธชน สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และธำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของโลกสมัยใหม่

บทที่ 4

รูปแบบประเพณีและความเชื่อของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ในเมืองสิบสองปันนา

บทนี้ผู้วิจัยจะได้นำข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบประเพณีและความเชื่อของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา ที่ได้จากการศึกษาข้อมูลเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์มีส่วนร่วมของคนในชุมชนมาวิเคราะห์ สังเคราะห์และบูรณาการเข้าด้วยกัน โดยมีหัวข้อดังนี้

4.1 ผลการศึกษาประเพณีและความเชื่อของชาวไทลื้อในเมืองสิบสองปันนา

ชาวไทลื้อ (Tai Lue) เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งในตระกูลไทย-ลาว ที่มีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่ในเขตสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน ประเทศจีน วัฒนธรรมของชาวไทลื้อมีความโดดเด่นทั้งในด้านภาษา การแต่งกาย ประเพณี และความเชื่อที่สืบทอดกันมายาวนานจากรุ่นสู่รุ่น หนึ่งในองค์ประกอบสำคัญที่สะท้อนวิถีชีวิตของชาวไทลื้อได้อย่างลึกซึ้ง คือ “ประเพณีและความเชื่อ” ซึ่งฝังรากลึกอยู่ในกิจวัตรประจำวัน และแสดงออกผ่านพิธีกรรม ศาสนา และจิตวิญญาณของชุมชน ความเชื่อของชาวไทลื้อไม่ใช่เพียงความศรัทธาต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ แต่ยังสะท้อนถึงระบบคุณค่าและโลกทัศน์ที่มีต่อชีวิต สังคม และธรรมชาติ ตั้งแต่ความสัมพันธ์กับผีบรรพบุรุษ ความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในธรรมชาติ การดำเนินพิธีกรรมตลอดวงจรชีวิต ไปจนถึงการยึดมั่นในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ชาวไทลื้อสามารถผสานความเชื่อแบบพื้นเมืองเข้ากับพุทธปรัชญาได้อย่างแนบแน่น โดยไม่เกิดความขัดแย้ง หากแต่หลอมรวมกันเป็นระบบวัฒนธรรมเฉพาะตัวที่ทรงคุณค่า หากวิเคราะห์องค์ประกอบหลักของประเพณีของชาวไทลื้อในประเด็นสำคัญ ได้แก่ ความเชื่อเรื่องผี การประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนา ความสัมพันธ์กับธรรมชาติ พิธีกรรมในชีวิต การแต่งกายและภาษา ความเชื่อเรื่องกรรม หลักมงคล 38 ประการ และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งอภิปรายเชิงเปรียบเทียบกับแนวคิดพุทธศาสนาเถรวาทและสังคมร่วมสมัย เพื่อแสดงให้เห็นถึงพลวัตของวัฒนธรรมไทลื้อที่แม้จะตั้งอยู่บนรากฐานของความเชื่อดั้งเดิม แต่ก็สามารถปรับตัวและดำรงอยู่ได้อย่างมีนัยสำคัญในโลกยุคใหม่ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ความเชื่อเรื่องผีและการบูชาวิญญาณบรรพบุรุษของชาวไทลื้อ หนึ่งในแก่นแกนของวัฒนธรรมชาวไทลื้อที่ยังคงฝังรากลึกในวิถีชีวิตมาจนถึงปัจจุบัน คือ “ความเชื่อเรื่องผี” โดยเฉพาะ “ผีบรรพบุรุษ” หรือที่เรียกกันในชุมชนว่า “เดี้ยวดา” ความเชื่อนี้ไม่ได้เป็นเพียงเรื่องของไสยศาสตร์

หรือความกลัว แต่เป็นระบบความเชื่อที่มีบทบาทสำคัญในการจัดระเบียบชุมชน สร้างความรู้สึกผูกพันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และคำจูนความมั่นคงทางจิตใจของคนในท้องถิ่น

ฝึกกับความต่อเนื่องของชีวิตและบ้านเมือง ชาวไทลื้อเชื่อว่า เมื่อคนเราตายไปแล้ว วิญญาณจะไม่สลายหายไป แต่จะยังคงสถิตอยู่ในหมู่บ้าน คอยคุ้มครองลูกหลาน หากได้รับการบูชาอย่างเหมาะสม วิญญาณนั้นจะให้คุณ ให้พรกับผู้สืบสายเลือด แต่หากทะเลาะหรือหมิ่นผี จะนำพาโรคภัยอาเพศ หรือความเดือดร้อนมาสู่ครอบครัวและชุมชน โดยเฉพาะ “ผีเมือง” และ “ผีขุนน้ำ” ซึ่งเปรียบเสมือนผู้ดูแลทรัพยากรธรรมชาติของหมู่บ้าน เช่น ป่า ต้นน้ำ และแหล่งเก็บเกี่ยว

พิธีกรรม “เลี้ยงผี” และ “เซ่นไหว้” หนึ่งในประเพณีสำคัญที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อนี้คือ พิธีเลี้ยงผี ซึ่งจัดขึ้นในหลายช่วงตลอดปี เช่น “พิธีเลี้ยงผีเมือง” ที่จัดในช่วงก่อนเข้าพรรษา หรือ “พิธีเลี้ยงผีขุนน้ำ” ที่เกี่ยวพันกับความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรน้ำในหมู่บ้าน พิธีเหล่านี้มีทั้งการจัดสำหรับอาหารเซ่นไหว้ (หมู ไก่ ข้าวเหนียว เหล้าขาว) การบอกกล่าววิญญาณ บางแห่งยังมีการแสดงฟ้อนพื้นบ้านหรือฟ้อนผีเพื่อเป็นเครื่องแสดงความเคารพต่อดวงวิญญาณอีกด้วยซึ่งสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างผีกับพระ แม้จะเป็นชนกลุ่มที่นับถือพระพุทธศาสนาเถรวาทอย่างมั่นคง แต่ชาวไทลื้อกลับไม่มองว่าความเชื่อเรื่องผีขัดแย้งกับพระพุทธศาสนา หากแต่ดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสอดคล้องโดยทั่วไปในวิถีของชาวบ้าน พระสงฆ์จะทำหน้าที่ดูแล “จิตใจ” หรือชีวิตทางธรรม ส่วน “ผี” จะคอยดูแล “ร่างกาย” และ “สิ่งแวดล้อม” ของโลกแห่งความเป็นจริง จึงไม่แปลกที่จะเห็นพระสงฆ์เข้าร่วมพิธีกรรมของหมู่บ้านในบางโอกาส เช่น การทำบุญเลี้ยงผี หรือการสวดนาส่งดวงวิญญาณในงานลาซัง ซึ่งสะท้อนผลที่สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ของ **ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 2, 4, 5, 6, 18** ที่กล่าวเป็นทำนองเดียวกันว่า เรายังเลี้ยงผีเหมือนเก่า ลูกหลานบางคนกลับมาไกลจากคุณหมิงก็มาเพื่องานนี้เลย ปีหนึ่งมีอยู่สองสามครั้ง พวกเขาบอกกันว่าถ้าไม่เลี้ยง ผีจะโกรธ บางทีก็จะเกิดพายุ ฝนแล้ง คนในบ้านเจ็บป่วย เรื่องผีนี้ไม่ใช่เรื่องน่ากลัว แต่เป็นเรื่องของความเคารพ เราไม่ได้บูชาผีเพราะกลัว แต่เพราะผีคือปู่ย่าตายายของเฮนนี่แหละ ผีกับพระก็ไม่ตีกัน พระดูแลใจ ผีดูแลบ้าน พระก็ยังมางานเลี้ยงผีบางครั้งเลย เพราะศาสนากับประเพณีมันอยู่ร่วมกันได้ สะท้อนการจัดระบบความเชื่อ = เครื่องมือควบคุมทางสังคม ชาวไทลื้อมีความเชื่อว่าผีบรรพบุรุษ เช่น ผีปู่ย่า ผีเจ้าที่ หรือผีขุนน้ำ มีอำนาจในการลงโทษและให้พรต่อชีวิตของลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่ ความเชื่อนี้กลายเป็นกลไกสำคัญในการกำกับพฤติกรรมของสมาชิกในชุมชนโดยไม่ต้องพึ่ง “กฎหมายสมัยใหม่” ตัวอย่างเช่น หากมีเด็กคนใดทะเลาะเลวหน้าที่กตัญญูหรือไม่เข้าร่วมพิธีเลี้ยงผี ก็จะถูกมองว่า “ลบหลู่บรรพบุรุษ” และเชื่อกันว่าจะถูกผีลงโทษ เช่น ทำให้เจ็บป่วยหรือประสบเหตุร้ายซึ่งอธิบายได้ด้วยแนวคิดของ Émile Durkheim ที่ชี้ว่า ศาสนาและความเชื่อทำหน้าที่สร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในสังคม ความเชื่อเรื่องผีในไทลื้อทำหน้าที่เป็น soft law หรือกฎหมายสังคมที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร แต่เข้มขลังและมีผลทางพฤติกรรมจริงอีกทั้งความเชื่อเรื่องผีกับพุทธ โครงสร้าง 2 ระบบที่เสริมกัน แม้ชาวไทลื้อจะนับถือพระพุทธศาสนาเถรวาท แต่ก็

ไม่เคยละทิ้งความเชื่อดั้งเดิมเรื่องผี บทบาทของ “พระ” และ “ผี” จึงไม่ได้ขัดแย้งกัน หากแต่ทำงานกันคนละระดับ “พระ” คอยขัดเกลาลึกลับ, “ผี” คอยคุ้มครองโลกของรูปธรรม เช่น ป่า เขา น้ำ และบ้านเรือน สิ่งนี้สะท้อน วัฒนธรรมชุมชน ที่มีอยู่ในชุมชนดั้งเดิมหลายแห่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น กลุ่มไทดำ ไทพวน หรือแม้แต่ชาวมอญ ตรงกับทฤษฎีของ Clifford Geertz ที่มองว่า ศาสนาเป็นระบบสัญลักษณ์ และการตีความทางวัฒนธรรมคือสิ่งที่กำหนดความหมายของชีวิต ในกรณีนี้คือ ผี และพระมี symbolic value ที่ต่างกันแต่สัมพันธ์กัน รวมทั้งพิธีกรรมและกลไกฟื้นฟูสมดุจริตใจ พิธีกรรมเช่นไหว้ผี เช่น “เลี้ยงผีเมือง” หรือ “เลี้ยงผีขุนน้ำ” มีมิติด้านจิตวิทยาที่ลึกซึ้ง เป็นเหมือนการ “ปิดปากความกลัว” และ “ปลดปล่อยความรู้สึกผิด” ของสมาชิกในชุมชน กล่าวคือ การบูชาผีคือการเยียวยาความรู้สึกไม่มั่นคงต่ออนาคต ด้วยการเชื่อว่า “หากเคารพผีดี ทุกอย่างจะเป็นไปอย่างราบรื่น” คล้ายแนวคิดของ Carl Jung เรื่อง “Collective Unconscious” คือจิตใต้สำนึกร่วมของมนุษย์ที่ฝังความกลัวต่อความไม่รู้ และใช้ “สัญลักษณ์” (เช่น ผี) เพื่อช่วยตีความความไม่แน่นอนของโลก ทั้งนี้ การบูชาผีแสดงถึงเครื่องมือเชื่อมอดีตกับปัจจุบัน ความเชื่อเรื่องผีของชาวไทลื้อไม่ใช่แค่การเคารพบรรพบุรุษในเชิงพิธีเท่านั้น แต่คือการ “ต่อสายวัฒนธรรม” ระหว่างรุ่น การเซ่นไหว้ การเล่าเรื่องผี การพูดถึงวิญญาณของคนที่ยาไปแล้ว เป็นรูปแบบหนึ่งของ “การเรียนรู้ทางวัฒนธรรม” ที่ไม่มีอยู่ในตำราเรียน แต่ถ่ายทอดผ่านประสบการณ์ตรง สอดคล้องกับแนวคิดของ Jan Assmann เรื่อง Cultural Memory หรือ “ความทรงจำทางวัฒนธรรม” ที่สืบทอดตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์ผ่านพิธีกรรม ประวัติศาสตร์เล่าขาน และความเชื่อร่วมประหนึ่งการเลี้ยงผีในโลกยุคใหม่ เป็นการปรับตัวและการท้าทายในปัจจุบัน แม้โลกจะเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วด้วยเทคโนโลยีและค่านิยมแบบสากล แต่ชาวไทลื้อยังคงสืบสานพิธีกรรมเลี้ยงผี แม้ว่าจะปรับเปลี่ยนลดทอนลง เช่น ไม่ฟ้อนผี ไม่ใช้สัตว์สด แต่เปลี่ยนเป็นขนม หรืออาหารแห้ง นี่คือการปรับตัวโดยไม่ละทิ้งสาระของความเชื่อเพราะความเชื่อคือ “โครงสร้างทางใจ” ที่ไม่จำเป็นต้องคงรูปแบบเดิมเสมอไป สะท้อนแนวคิดของ Anthony Giddens ที่กล่าวถึง “การไหลของวัฒนธรรม” ว่า วัฒนธรรมไม่ตาย แต่ปรับเปลี่ยนเพื่อความอยู่รอด

ประเด็นที่ 2 ประเพณีทางศาสนาของชาวไทลื้อกับพุทธศาสนาในรากวัฒนธรรม ศาสนาพุทธมิได้เป็นเพียงความเชื่อทางจิตวิญญาณของชาวไทลื้อเท่านั้น หากแต่ฝังลึกอยู่ในวิถีชีวิต เป็นเครื่องมือในการกำหนดแบบแผนของชุมชน และเป็นเสาหลักทางวัฒนธรรมอย่างแท้จริง ประเพณีต่าง ๆ ที่ชาวไทลื้อสืบทอดมาจึงมีความเกี่ยวข้องอย่างแนบแน่นกับหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ตั้งแต่งานบุญประจำปี พิธีกรรมตามเทศกาล ไปจนถึงการดำรงชีวิตประจำวันอันได้แก่ประเพณีตานตุ้ดสื้อแห่งบุญ และความหวัง “ตานตุ้ด” คือการนำผ้าหลากสีมาตัดเป็นลวดลายแล้วผูกไว้กับเสาไม้ไผ่ ตุงแต่ละต้นถูกนำไปปักตามวัด เจดีย์ หรือริมฝั่งน้ำ โดยเชื่อว่าเป็นการอุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ล่วงลับ เป็นสื่อให้วิญญาณบรรพบุรุษเดินทางสู่ภพภูมิที่ดี ทั้งยังเป็นสัญลักษณ์แห่งการ “ส่งบุญ” และ “ประกาศความดี” ในทางพุทธประเพณีตานกองทรายสร้างกุศลร่วมในชุมชน พิธีนี้เกิดขึ้นในช่วงสงกรานต์ ชาวบ้าน

จะร่วมกันนำทรายมากองไว้ในวัด พร้อมตกแต่งด้วยธูป ดอกไม้ และอาหารแห้ง แล้วอุทิศบุญให้แก่บรรพบุรุษ เป็นการสร้างบุญแบบ “ลงมือร่วมกัน” ที่สะท้อนความสามัคคีในชุมชน และความเชื่อในกฎแห่งกรรม ประเพณีขึ้นธาตุเชื่อมโยงกับพระรัตนตรัย การขึ้นธาตุหรือการเดินทางไปสักการะพระธาตุในเขตแดนไทลื้อถือเป็นการสั่งสมบุญขั้นสูง คล้ายกับการ “เดินจาริก” เพื่อเสริมพลังชีวิต ศรัทธาต่อพระพุทธเจ้า และการเวียนว่ายในสังสารวัฏ ชาวบ้านจะเตรียมดอกไม้ธูปเทียน ผ้าห่มพระ และอาหารเพื่อถวายพระ

จากการวิเคราะห์บทสัมภาษณ์ (ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 7, 8, 12, 14) ได้ให้ข้อมูลไปในทิศทางเดียวกันว่า งานบุญอย่างตานตุง ตานกองทราย หรือขึ้นธาตุ มีประโยคที่กล่าวกันว่า “มันคือชีวิตของเขาเลยลูกเอ๊ย คนไทลื้ออยู่กับศาสนาพุทธมาตั้งแต่ปู่ย่าทวด งานบุญแต่ละอย่างบิ๊แค่เอาอาหารมาใส่บาตร แต่มันคือการให้ใจ ให้เวลากับบุญอย่าง ‘ตานตุง’ เอาบิ๊เอาแค่ผ้ามาปักประดับเล่น แต่เป็นการส่งบุญ ส่งทางให้ดวงวิญญาณของพ่อแม่ บางบ้านยังทำตุงผืนโต ๆ แล้วเขียนชื่อคนที่ตายไปแล้วใส่ไว้ หรืออย่าง ‘ตานกองทราย’ เด็กหนุ่มสาวก็เอาทรายมาก่อให้ใหญ่ที่สุดเท่าที่จะทำได้ เขาว่าเป็นการฝึกให้เขาเรียนรู้เรื่องบุญ ความเสียสละ และการทำรวมกัน มันบ่มเพาะใจส่วน ‘ขึ้นธาตุ’ นั้นยิ่งใหญ่ คนแก่บางคนเดินสืบกว่ากิโลกี้ยังไป เพราะเชื่อว่าการขึ้นธาตุได้บุญหลายเท่า จะเอาไปฝากให้ลูกให้หลานด้วย”

ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญด้านศาสนาเป็นโครงสร้างของความสัมพันธ์ในชุมชนศาสนาพุทธในไทลื้อไม่ใช่แค่พิธีกรรมในวัด แต่เป็น “โครงสร้างของการอยู่ร่วมกัน” เช่น ตานกองทรายคือตัวอย่างของ “การสร้างบุญร่วมกัน” ซึ่งส่งผลทางสังคมโดยตรงในการรักษาความสามัคคี โยงกับศาสนาเป็นกลไกของ Social Integration เชื่อมโยงสมาชิกเข้ากับจริยธรรมและค่านิยมส่วนรวม ด้านความเชื่อพุทธศาสนวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างลื่นไหล แม้ประเพณีอย่างตานตุงจะไม่มีปรากฏตรง ๆ ในพุทธเถรวาทไทย แต่เมื่อพิจารณาอีกจะพบว่า มี แก่นธรรม ที่คล้ายกันคือ “การอุทิศบุญ” และ “การระลึกถึงกฎแห่งกรรม” สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นว่า ชาวไทลื้อไม่ได้ยึดพุทธแบบตำรา แต่ปรับใช้ในแบบที่เข้าใจง่าย เข้าถึงง่าย โยงกับ Clifford Geertz หรือวัฒนธรรมท้องถิ่นคือวิธีการแปลความหมายของคำสอนศาสนาในบริบทของตนเอง เป็นประเพณีแห่งความทรงจำร่วม ทุกปีชาวบ้านจะรวมตัวกันทำกิจกรรม ชั่ว ๆ อย่างตานตุง ตานกองทราย สิ่งเหล่านี้คือการสืบสาน “ความทรงจำเชิงสัญลักษณ์” ที่ฝังอยู่ในจิตวิญญาณของคนไทลื้อ การส่งตุง การห่มผ้าให้พระธาตุ หรือการตั้งกองทรายไม่ใช่แค่การกระทำ แต่เป็นพิธีกรรมที่ผลิตซ้ำความเป็นไทลื้อในทุก ๆ ปี วัฒนธรรมดำรงอยู่ได้เพราะมนุษย์มีที่ถ่ายทอดผ่านพิธีกรรมร่วมกับพุทธศาสนาเป็นพลังทางจิตวิญญาณที่ปรับตัวได้ งานบุญของชาวไทลื้อไม่ได้หยุดอยู่ที่ความเชื่อแบบเก่า หากแต่สามารถปรับเข้าสู่บริบทใหม่ เช่น การตานตุงออนไลน์ (วัดบางแห่งใช้ระบบโอนเงินและพิมพ์ชื่อลงตุงผ่านมือถือ) หรือการถ่ายทอดสดพิธีขึ้นธาตุให้ญาติในต่างถิ่นได้ร่วมอนุโมทนาแสดงให้เห็นว่า “สาระของศาสนา” ยังดำรงอยู่แม้รูปแบบจะเปลี่ยน

ประเด็นที่ 3 ความเชื่อเรื่องธรรมชาติและและการเคารพบรรพบุรุษของชาวไทลื้อ ในโลกของชาวไทลื้อ ธรรมชาติมิใช่เพียงทรัพยากรที่รอการใช้อย่างเดียว หากแต่คือพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ดำรงอยู่ร่วมกับมนุษย์ในฐานะ “เจ้าของร่วม” ทุกสิ่งในธรรมชาติล้วนมี “ขวัญ” หรือ “จิตวิญญาณ” ไม่ว่าจะเป็นต้นไม้ ภูเขา น้ำตก หรือผืนดิน ชาวไทลื้อจึงดำรงชีวิตแบบ ไม่เอาชนะธรรมชาติ แต่ อยู่ร่วมกับธรรมชาติ ด้วยความเคารพและเกรงกลัวความเชื่อเรื่อง “การเคารพบรรพบุรุษ” จึงไม่ใช่แค่พิธีกรรมบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์เท่านั้น แต่คือระบบคิดที่ลึกซึ้ง ซึ่งช่วยจัดระเบียบพฤติกรรมของคนในชุมชน และกำหนดกรอบศีลธรรมให้มนุษย์ใช้ชีวิตโดยไม่ละเมิด “จิตวิญญาณของโลก” สะท้อนผ่านประเพณีที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติได้แก่พิธีเลี้ยงขุนน้ำ จัดขึ้นเพื่อเซ่นไหว้ “เจ้าขุนน้ำ” หรือวิญญาณผู้ดูแลต้นน้ำของหมู่บ้าน ถือเป็นจุดเริ่มต้นของความอุดมสมบูรณ์ หากละเลยเชื่อว่าจะเกิดภัยแล้ง พิธีนี้สะท้อนความเชื่อที่ว่ามนุษย์ไม่สามารถควบคุมธรรมชาติได้ จึงต้องขอ “อนุญาต” อยู่เสมอ พิธีเลี้ยงผีดอย/ผีป่า บางพื้นที่มีการจัดพิธีเลี้ยงผีเจ้าดอย เจ้าป่า โดยเฉพาะในเขตป่าชุมชนหรือที่ยังคงการใช้ประโยชน์ร่วมกันของชาวบ้าน จุดประสงค์ไม่ใช่แค่ป้องกันเคราะห์ แต่ยังเป็นการ ประกาศความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ ผ่านพิธีกรรม

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 1, 11, 15, 18, 19, 20 ป่าชุมชนบ้านป่าไทลื้อ เมืองเชียงรุ่ง ยังมีความสำคัญอยู่มากในชุมชน กล่าวไปในทำนองเดียวกันว่า ยังมีอยู่ตลอดทุกวัย แม้แต่ปีนี้ที่แล้งหลายเฮาก็เพิ่งไปเลี้ยงขุนน้ำกันมา จูตูป บอกผี บอกขวัญของน้ำ ให้ช่วยดูแลน้ำให้ยังอยู่กับเขาพวกคนเมืองบ่เข้าใจ คิดว่าเขาบูชาผีแบบงมงาย แต่จริง ๆ แล้วมันคือ วิธีของเขาในการขออนุญาตจากธรรมชาติ เขาเข้าไปเก็บเห็ด ตัดฟืน เขาก็ต้องเคารพวิญญาณของป่า คนสมัยก่อนบอกว่า ป่าใหญ่มีเจ้าน้ำมีขุน ดอยมีผี ถ้าบ่ขอเขาก่อน จะบ่โชคดี เขาวามันเป็นวิธีที่ดีในการสอนคนให้รู้จักพอประมาณ บ่เบียดเบียนธรรมชาติ สะท้อนให้เห็นถึง จิตวิญญาณแห่งธรรมชาติ ความเชื่อของชาวไทลื้อสะท้อนแนวคิดเรื่อง “ธรรมชาติมีวิญญาณ” ซึ่งเป็นหัวใจของระบบ “นิเวศวิญญาณ” หรือ Spiritual Ecology โดยมนุษย์ไม่ใช่ผู้ปกครองธรรมชาติ แต่เป็น “หนึ่งในสิ่งมีชีวิตร่วมโลก” ที่ต้องอยู่ร่วมกันอย่างนอบน้อมและรู้คุณ มนุษย์ไม่ได้อยู่เหนือสิ่งแวดล้อม แต่เป็นองค์ประกอบหนึ่งของจักรวาล ความเชื่อของไทลื้อเป็นตัวอย่างชัดเจนของ ecocentric worldview โดย พิธีกรรมเป็นเครื่องมือเชิงจิตวิญญาณและจริยธรรมพิธีเลี้ยงขุนน้ำหรือบูชาป่ามีฟังก์ชันมากกว่าความเชื่อ มันคือกลไกที่หล่อหลอมจริยธรรมของชุมชน โดยไม่ต้องใช้กฎหมาย หากใครตัดไม้ทำลายป่าโดยไม่ผ่านพิธีกรรม จะถูกมองว่า “ลบหลู่เจ้า” และอาจประสบภัยตามความ และแสดงให้เห็นการเคารพบรรพบุรุษเป็นรหัสแห่งอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ ในยุคที่ชุมชนพื้นเมืองจำนวนมากกำลังสูญเสียพื้นที่ทางวัฒนธรรม ความเชื่อแบบเคารพธรรมชาติจึงกลายเป็น “พื้นที่สำรอง” เพื่อคงอยู่ของไทลื้อ พิธีกรรมที่เกี่ยวกับธรรมชาติไม่ใช่เพียงความเชื่อ แต่กลายเป็น “ภาษาทางวัฒนธรรม” ที่บอกโลกว่า “พวกเราคือใคร” อีกทั้งระบบความรู้พื้นบ้านกับการอนุรักษ์ทรัพยากร เมื่อไทลื้อเคารพต้นไม้ ดิน น้ำ และภูเขาวามีชีวิต นั่นทำให้พวกเขาไม่บุกรุกป่าโดยไร้เหตุผล ระบบความเชื่อนี้ช่วยรักษาทรัพยากรโดยไม่ต้องรอรหน่วยงานรัฐเป็น

ระบบจัดการสิ่งแวดล้อมแบบพื้นบ้าน โดยทรัพยากรรวมสามารถจัดการได้อย่างยั่งยืนโดยชุมชนท้องถิ่น ถ้ามี “กฎที่กลมกลืนกับวัฒนธรรม”

ประเด็นที่ 4 พิธีกรรมตลอดชีวิตของชาวไทลื้อ (เกิด แต่งงาน ตาย) หรือที่เรียกกันว่า “พิธีกรรมตามวงจรชีวิต” ซึ่งเป็นประเพณีที่สะท้อนการให้คุณค่าต่อ ความเป็นมนุษย์ ตั้งแต่ลมหายใจแรกจนลมหายใจสุดท้าย พิธีกรรมตลอดชีวิต เมื่อชีวิตคือพุทธ + ผี + ชุมชนในวัฒนธรรมของชาวไทลื้อ พิธีกรรมไม่ใช่แค่สิ่งที่ “ทำตามกันมา” หากแต่คือ “วิถีทางศักดิ์สิทธิ์” ที่กำกับการเติบโตของปัจเจกบุคคลตั้งแต่เกิดจนตาย โดยแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันแนบแน่นระหว่าง “มนุษย์-บรรพบุรุษ-ชุมชน-ธรรมชาติ” ผ่านการประกอบพิธีที่เต็มไปด้วยนัยยะเชิงจิตวิญญาณและจริยธรรม

ช่วงที่ 1: พิธีกรรมวันเกิด - ผูกขวัญ เรียกวิญญาณ เมื่อเด็กเกิดใหม่ ชาวไทลื้อจะทำ “พิธีเรียกขวัญ” หรือ “ผูกแขน” โดยเชื่อว่าเด็กเกิดมามีไม่มั่นคงในโลกนี้ วิญญาณอาจยังไม่ผูกแน่นกับร่าง จึงต้องเชิญขวัญให้เข้าร่าง การใช้ “ด้ายสีขาว” ผูกข้อมือเด็ก พร้อมบทสวดจากผู้อาวุโสเพื่อเป็นมงคล โดยมีการนำอาหาร น้ำ และสิ่งของถวายเจ้าที่เพื่อให้คุ้มครองเด็กซึ่งแนวคิด: การ “เรียกขวัญ” คือพิธีกรรมที่เชื่อมโยงจิตวิญญาณกับร่างกาย เป็นการสร้างตัวตนทางวัฒนธรรมตั้งแต่วันแรก

ช่วงที่ 2: พิธีแต่งงาน - ผูกแขน สร้างครอบครัวใหม่ คู่บ่าวสาวจะมีพิธี “ผูกข้อมือ” ต่อหน้าญาติผู้ใหญ่ โดยมีการอวยพรแบบท้องถิ่น ใช้ด้ายผูกเป็นเครื่องหมายแห่งการเชื่อมสัมพันธ์ มีการสืบทอดด้วยขันหมากพื้นบ้าน เช่น ผ้าไหม ข้าวเหนียว เหล้า และดอกไม้ หลังจากแต่งงานจะไปกราบไหว้ผู้ใหญ่และผีบ้านผีเมืองหรือเทวดาบ้านเทวดาเมือง เพื่อ “ขออนุญาตเริ่มชีวิตใหม่” แนวคิด การแต่งงานไม่ใช่แค่เรื่องรัก แต่เป็น “การรวมสองตระกูล” และได้รับการรับรองจากผีบรรพบุรุษและชุมชน

ช่วงที่ 3: พิธีตาย - ส่งวิญญาณสู่ภพใหม่ พิธีศพของไทลื้อไม่ได้จัดแบบไทยภาคกลางโดยตรง แต่มีขั้นตอนเฉพาะ เช่น พิธี “ปลงศพ” ชาวไทลื้อที่สืบสองป็นนาจะไม่นำศพไปทำพิธีที่วัด แต่จะนิมนต์พระมาสวดมนต์ทำพิธีที่บ้านก่อนนำศพไปยังป่าช้า และจะไม่เอาศพไว้ที่บ้านเกินหนึ่งคืน จะมีวิธีเผาแบบโบราณ คือ เผาด้วยกองฟืนที่ป่าช้า ใช้เวลาเผาสามวันสามคืน เสร็จแล้วจะไปเก็บกระดูกและใช้วิธีโยนฟองไข่เพื่อหาที่ฝัง ระวังเผ่าในสามวันนี้นคนในครอบครัวจะส่งข้าวส่งน้ำไปป่าช้าและวัดทุกวัน ในภายหลัง บางบ้านมีการจัด “ตุงงานศพ” คือการเขียนชื่อลงบนตุง แล้วปล่อยให้ลมพัดส่งวิญญาณไปภพภูมิที่ดี แนวคิด พิธีศพของไทลื้อเป็นการส่งผู้ตายกลับไปสู่บรรพบุรุษ และประกาศว่าผู้ล่วงลับ “ยังอยู่” ในความทรงจำของหมู่บ้าน

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 2, 5, 13, 17, 20 กล่าวในทำนองเดียวกันว่า พิธีกรรมของคนไทลื้อจะบอกความสำคัญนั้น เพราะมันคือทางเริ่มต้นของชีวิตลูกเขา ถ้าเด็กเกิดมาแล้วขวัญยังบ่มั่นคง อาจจะป่วยง่าย หรือร้องไห้ทั้งคืน เรียกขวัญก็เพื่อให้ขวัญเขาอยู่กับเขาผูกแขนก็เหมือนให้พร เป็นสัญญาว่า ‘เจ้าเป็นของพวกเราแล้วนะ’ ไม่ใช่เฉพาะกับเด็กนะ เวลาคนแต่งงาน คนกลับจากต่างถิ่น หรือเจ็บป่วยก็ต้องผูกแขน ผูกขวัญให้ใหม่ส่วนตอนตายก็ยิ่งต้องทำให้ครบ วันลาซึ่งนี้ลูกหลานจะมาพร้อม

หน้า มีตุง มีเสียงสวด มีข้าวให้ผี เขาอยากให้คนตายไปดี และให้คนอยู่ได้เรียนรู้ว่า ชีวิตมันบ่ถาวร ซึ่งสะท้อนได้ว่าพิธีกรรมเป็นภาษาทางวัฒนธรรม ทุกพิธีในชีวิตชาวไทลื้อคือ “บทละคร” ที่คนในชุมชนแสดงร่วมกันเพื่อส่งสารว่าใครเป็นใคร ในแต่ละช่วงของชีวิต เด็กก็ยังไม่สมบูรณ์จนกว่าจะเรียกขวัญ, คนแต่งงานต้องผ่านพิธีเพื่อเข้าสู่บทบาทใหม่ คนตายต้องได้รับการยืนยันสถานะจากชุมชน ซึ่งความเชื่อของ ผี + พระ + ชุมชน เท่ากับสมการของชีวิต พิธีผูกแขนหรือลาซัง แสดงให้เห็นว่า โลกของไทลื้อไม่ได้แบ่งแยกระหว่างผี พระ และคน ทุกส่วนต้องทำงานร่วมกันเพื่อ “รักษาสมดุลชีวิต” เพราะการเกิด ตาย หรือแต่งงาน ไม่ใช่เรื่องส่วนบุคคล แต่เป็น เหตุการณ์ร่วมของชุมชน และพิธีกรรมเป็นการบริหารความเปลี่ยนแปลง การเกิด ตาย แต่งงาน ล้วนคือ “จุดเปลี่ยนของสถานะ” ซึ่งอาจสร้างความปั่นป่วน แต่พิธีกรรมทำหน้าที่เหมือน ระบบจัดการความเปลี่ยนแปลง ให้เกิดขึ้นอย่างราบรื่น โดยพิธีกรรมชีวิตมี 3 ขั้นตอน แยกออก, เปลี่ยนผ่าน และกลับสู่กลุ่ม

ประเด็นที่ 5 การแต่งกายและภาษาในฐานะอัตลักษณ์ของชาวไทลื้อ ซึ่งผ้าซิ่นและภาษาลื้อ อัตลักษณ์ที่ไม่ยอมถูกกลืน ในยุคที่วัฒนธรรมโลกหลังไพลเข้าสู่ทุกชุมชนราวกับสายน้ำเชี่ยว ชาวไทลื้อกลับยังสามารถรักษา “เครื่องหมายแห่งตัวตน” ไว้ได้อย่างมั่นคงผ่านสองสิ่งหลัก ได้แก่ “การแต่งกาย” และ “ภาษา” สิ่งเหล่านี้ไม่เพียงเป็นรูปแบบภายนอก หากแต่คือ การประกาศตัวตน อย่างเจียบจั่นแต่ทรงพลังว่า “เขาคือไทลื้อ” และ “เขายังอยู่ตรงนี้”

การแต่งกาย ซึ่งผ้าซิ่นไม่ใช่แค่ผืนผ้า แต่เป็นรหัสวัฒนธรรม ผู้หญิงไทลื้อมักสวม “ผ้าซิ่นตีนจก” ซึ่งมีลวดลายเฉพาะถิ่น เช่น ลายเมฆไหล ลายหมี่หัวต่อ ลายมัดหมี่ สะท้อนภูมิปัญญาเชิงสุนทรียะที่ส่งต่อกันทางสายเลือด เสื้อที่ใช้เรียกว่า “เสื้อแขนกระบอก” หรือ “เสื้อหม้อฮ่อม” ส่วนมากเป็นสีพื้น เช่น น้ำเงิน เทา ดำ หรือขาว ผู้ชายสมัยก่อนนิยมผ้าขาวม้าและเสื้อผ้าพื้นเมืองเรียบง่าย ปัจจุบันอาจสวมแบบผสมผสาน แต่ยังใช้ชุดพื้นเมืองในพิธีสำคัญ การใส่ชุดพื้นเมืองในงานบุญ พิธีกรรม หรือวันสำคัญการรักษาศักดิ์ศรีของความเป็นไทลื้อ นอกจากนั้นภาษาที่มีเสียงสำเนียงเป็นของ ชาวไทลื้อใช้ภาษาลื้อ ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มภาษาไท (Tai-Kadai) ใกล้เคียงกับภาษาไทยล้านนา แต่มีสำเนียง ไวยากรณ์ และศัพท์เฉพาะตัว เช่น เรียก “แม่” ว่า “เหม”, “กินข้าว” ว่า “กินเข้า” ซึ่งการพูดภาษาลื้อในบ้าน โดยเฉพาะกับผู้สูงอายุถูกมองว่าเป็น เครื่องหมายของการเคารพ เด็กบางคนเรียนโรงเรียนจีนกลาง แต่ที่บ้านยังพูดลื้อ เพราะ “ภาษาคือหัวใจของคนไทลื้อ”

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 1, 8, 9, 11, 12, 15 ยังกล่าวในทิศทางเดียวกันอีกว่า การแต่งกายและภาษายังมีบทบาทมาก ประเพณีคือการใส่ชุดไทลื้อ พูดภาษาไทลื้อ และความเชื่อของไทลื้อ และที่ต่างกับชาวฮั่นและเป็นเอกลักษณ์คือความเชื่อและความคิดเห็นเกี่ยวกับการตาย ชาวฮั่นฮั่นจะเอาเรื่องสืบนามสกุลเป็นหลัก สรุปความแตกต่างชาวฮั่นฮั่นและชาวไทลื้อคือความคิดเห็นการใช้ชีวิต ชาวฮั่นฮั่นมองการสืบสกุลเป็นหลัก แต่ชาวไทลื้อเอาที่พึ่งทางจิตใจเป็นหลัก ซึ่งการแต่งกายเป็นอัตลักษณ์เชิงสัญลักษณ์ ผ้าซิ่นลายลื้อไม่ได้แค่หม้อมือกันหนาว แต่มันคือ “ข้อความ” ที่บอกโลกว่า เราคือใคร

รูปแบบการแต่งกายที่ต่างจากคนเมือง กลายเป็นการแสดงออกทางวัฒนธรรมอย่างมีนัย ทั้งยังสะท้อนผ่านภาษากับพื้นที่ทางอำนาจและการต่อต้านวัฒนธรรมหลักในบริบทที่โลกถูกกลืนด้วย “ภาษาแห่งอำนาจ” อย่างจีนกลางการพูดภาษาท้องถิ่นกลายเป็น การต่อต้านอย่างสงบ ภาษาท้องถิ่นคือพื้นที่ที่กลุ่มชาติพันธุ์ใช้ยืนยันการมีอยู่ และรักษาอำนาจของตนในแบบที่รัฐไม่เข้าไปควบคุม ซึ่งอัตลักษณ์เชิงปฏิบัติ ไทลื้อไม่ได้พูดว่า “เราคือไทลื้อ” แต่ แสดงออกผ่านการแต่งตัว การพูด การใช้ชีวิตประจำวัน นี่คือการ “กระทำซ้ำ” ที่สร้างและตอกย้ำอัตลักษณ์ชาติพันธุ์อย่างมั่นคง โดยการคงอยู่ของอัตลักษณ์ท้องถิ่นในโลกโลกาภิวัตน์ แม้ไทลื้อจะได้รับอิทธิพลจากภายนอกมากมาย ทั้งจากจีนแผ่นดินใหญ่ ไทย ล้านนา อินเทอร์เน็ต แต่ “ภาษา” และ “การแต่งกาย” กลายเป็น แนวป้องกันวัฒนธรรม ที่ยังคงรักษา “ความเป็นตนเอง” ไว้ได้อย่างทรงพลัง

ประเด็นที่ 6 ความเชื่อเรื่องกรรมและการทำบุญของชาวไทลื้อ เมื่อกรรมเป็นคำตอบ และบุญคือเส้นทางรอดของชีวิตไทลื้อในโลกทัศน์ของชาวไทลื้อ “กรรม” ไม่ได้เป็นเพียงคำอธิบายปรัชญาแบบพุทธศาสนาเท่านั้น หากแต่เป็น “ความจริงของชีวิต” ที่ฝังแน่นในพฤติกรรม ความคิด และความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ความเชื่อที่ว่า “กรรมใดใครก่อ ผลนั้นย่อมตามมา” เป็นแนวคิดที่สร้าง “กลไกทางจริยธรรม” โดยที่ไม่ต้องมีตำรวจมาคอยเฝ้า เพราะคนไทลื้อเชื่อว่า หากกระทำความผิดก็จะตามมาแน่นอนไม่ช้าก็เร็วในทางกลับกัน ความเชื่อเรื่องการ “ทำบุญ” จึงถูกใช้เป็นเครื่องมือในการชดเชยกรรม หรือ “สะสมบุญไว้ใช้ในอนาคต” โดยมีเป้าหมายสำคัญคือ การหลุดพ้นจากทุกข์และการสร้างความมั่นคงให้กับชีวิตตนเองและครอบครัว ในโลกนี้และโลกหน้า กรรมในแบบไทลื้อเท่ากับกฎจักรวาลที่ไม่มีใครหนีได้คนไทลื้อเชื่อว่า “กรรมเก่า” มีผลกับชีวิตปัจจุบัน เช่น หากคนใดตกทุกข์ได้ยาก มักถูกมองว่า อาจเคยทำกรรมไว้พอแม่จะสอนลูกตั้งแต่เด็กว่า อย่าพูดไม่ดี อย่าทำไม่ดี เพราะ “คำก็บาป กิริยาก็บาป” ความเชื่อเรื่อง “กรรม” ไม่ใช่เพื่อลงโทษคน แต่เพื่อ “กระตุ้นให้เปลี่ยนแปลง” ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 3, 7, 10, 11, 15, 16 ยังกล่าวอีกว่า การทำบุญ คือวิถีคลายกรรมและสร้างเส้นทางชีวิต การตักบาตร สร้างพระ ทำบุญวันเกิด วันตาย หรือถวายผ้า ตุง กองทราย ฯลฯ เป็นเครื่องมือคลายทุกข์ งานบุญทุกชนิด เช่น ตานธรรม, ขึ้นธาตุ, ตานตุง, สร้างวัด, ผูกแขน, ลาซัง ล้วนแฝงด้วยความเชื่อเรื่อง “สะสมบุญ” ชาวไทลื้อบางคนถึงกับแบ่งเงินเดือนเพื่อ “ทำบุญประจำเดือน” หรือ “อุทิศบุญให้เจ้ากรรมนายเวร” นี่เป็นวิธีที่จิตวิญญาณกับเศรษฐกิจเชื่อมกันอย่างแนบชิด

ความเชื่อเรื่องกรรมกับกลไกควบคุมทางศีลธรรมในชุมชน แทนที่จะใช้กฎหมายหรือระบบตำรวจ ชุมชนไทลื้อใช้ “ความกลัวผลของกรรม” เป็นเครื่องมือควบคุมพฤติกรรม ทั้งในครอบครัวและสังคม โดยเฉพาะในเรื่องศีลธรรม เช่น ความซื่อสัตย์ ความเคารพ ความเมตตา การทำบุญ = ระบบเศรษฐกิจจิตวิญญาณ (Karma Economy) ไทลื้อมีระบบความคิดที่เชื่อว่า “การให้วันนี้จะกลับมาในอนาคต” คล้ายระบบบอมทรัพย์จิตวิญญาณ ให้ข้าวพระ ได้สุข ทำตุงให้ผี ได้ปลอดภัย ถวายผ้าป่า

ได้บ้านในชาติหน้าซึ่งการให้ไม่ใช่แค่ “การเสียสละ” แต่เป็น การลงทุน ทางวัฒนธรรมที่ผู้ให้จะได้รับผลตอบแทนในรูปแบบอื่น กรรมและบุญเชื่อมโยงกับทุกพิธีกรรม ทุกประเพณีของไทย ล้วนมีความเชื่อเรื่องกรรมเป็นพื้นฐาน ตั้งแต่ ตานกองทราย (สร้างบุญ), ลาซัง (ชดเชยกรรมผู้ตาย), ตานตุ้ง (อุทิศกรรมผู้ล่วงลับ) ไปจนถึง งานขึ้นธาตุ นอกจากนั้นความเชื่อเรื่องกรรม ความมั่นคงในโลกที่ไม่แน่นอน ในสังคมที่ไม่มีประกันสุขภาพหรือสวัสดิการแบบรัฐสมัยใหม่ การมี “กรรมดี” เป็นหลักประกันสำคัญสำหรับชาวไทยลื้อ ว่าแม้วันนี้ยากจน เจ็บป่วย หรือทุกข์ใจ ถ้าทำดี วันหนึ่งบุญจะย้อนกลับมาแน่

ประเด็นที่ 7 หลักมงคล 38 และคุณค่าที่ชาวไทลื้อยึดถือ ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 1, 2, 3, 16, 18, 19 กล่าวไปในทิศทางเดียวกันว่า หลักธรรมที่แทรกอยู่ในลมหายใจของคนไทลื้อแม้ชาวไทลื้อจะมีพิธีกรรมเฉพาะถิ่น มีความเชื่อเรื่องผีและธรรมชาติเป็นราก แต่ในขณะเดียวกัน หลักธรรมของพระพุทธศาสนาก็น่าฝังลึกในโครงสร้างจิตใจของพวกเขาโดยเฉพาะ “หลักมงคล 38 ประการ” ซึ่งถือเป็น แนวทางการดำเนินชีวิตที่ดี ตั้งแต่ระดับครอบครัว ไปจนถึงชุมชนและชาติพันธุ์ โดยไม่จำเป็นต้องท่องจำแบบตำรา แต่ซึมลึกอยู่ในพฤติกรรม วิถี และคำสอนจากปากผู้เฒ่าผู้แก่ มงคลที่คนไทลื้อยึดถือในชีวิตประจำวัน มงคลที่ 1-3 อยู่กับคนดี อยู่ในถิ่นที่เหมาะสม ใฝ่เรียนรู้ คนไทลื้อมีคติว่า “อยู่ใกล้คนดีจะดีตาม อยู่ใกล้คนพาลจะพาลไป” จึงเน้นให้ลูกหลาน “เลือกเพื่อนดี” และหากมีคนในหมู่บ้านประพฤติไม่เหมาะสม ก็จะถูกร้องเตือนผ่านผู้นำชุมชนครอบครัวส่วนมากสนับสนุนให้เด็กไปเรียนธรรมะช่วงปิดเทอม เช่น บวชเณรฤดูร้อน หรือเข้าค่ายคุณธรรม มงคลที่ 5-7: ประพฤติดี พูดดี มีศีลธรรม คนไทลื้อจะสอนเด็กว่า “คำเป็นยา คำเป็นพิษ” การพูดเป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์ นิยมฝึกให้ลูกพูดสุภาพ เรียกผู้ใหญ่ด้วยคำไทลื้อ มงคลที่ 10-14: ดูแลพ่อแม่ เลี้ยงครอบครัว ทำงานสุจริต การดูแลพ่อแม่ถือเป็นหน้าที่สำคัญของลูกที่ “ยังมีบุญ” เด็กที่ไม่ส่งเงินให้พ่อแม่จะถูกมองว่า “บมีน้ำใจ” ชาวไทลื้อเชื่อว่า “กรรมดีเริ่มต้นที่บ้าน” ใครกตัญญูจะมีแต่เจริญ มงคลที่ 18-20: ฟังธรรม สนทนาธรรม อยู่ในหมู่คนดี คนลือชอบ “ฟังเทศน์ฟังธรรม” โดยเฉพาะช่วงงานบุญหรืองานศพ วัดในชุมชนมักจัด ธรรมะประจำเดือน ซึ่งผู้สูงอายุจะไปนั่งรวมกัน แล้วสนทนาเกี่ยวกับชีวิต ศีล 5 และเรื่องบาปบุญ เด็ก ๆ มักถูกส่งไปนั่งฟังธรรมเป็นการฝึกจิตใจ

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 1, 6, 7, 15, 16 ให้ข้อมูลเสริมอีกว่า มงคล 38 คือหลักคิดแบบ “พื้นฐานความดี” ในวิถีไทลื้อ ชาวไทลื้ออาจไม่จำแนกมงคล 38 ข้อแบบนักวิชาการ แต่กลับใช้จริงในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะเรื่องการพูดจา ความกตัญญู ความไม่ละโมภ และการทำบุญ มงคล กฎชีวิตที่ไม่ต้องมีใบประกาศคนไทลื้อถือว่าคนดีวัดได้จากการประพฤติ เช่น คนที่เลี้ยงพ่อแม่ ทำบุญ ไม่พูดโกหก ก็จะได้รับค่านับถือในชุมชน แม้ไม่มีการศึกษาสูง หรือทรัพย์สิน มงคล 38 กลายเป็น “วัฒนธรรมซ่อนรูป” ในประเพณีไทลื้อ ประเพณีอย่าง ตานกองทราย ตานตุ้ง ขึ้นธาตุ ลาซัง หรือผูกแขน ต่างก็สะท้อนคุณค่าตามมงคล 38 อย่างชัดเจน เช่น “บำเพ็ญทาน”, “เคารพผู้ใหญ่”, “มีศีล”, “ไม่ประมาท” มงคลกับ เกราะจิตใจในยุคเปลี่ยนแปลง แม้โลกจะเปลี่ยนเร็ว แต่หลักมงคล เช่น ความ

อดทน ความพอเพียง การฝึกใจ ยังคงใช้ได้กับชีวิตยุคใหม่ ชาวไทลื้อบางคนปรับใช้มกคลในโลกออนไลน์ เช่น พุดจาสุภาพบน Facebook, แบ่งปันบุญผ่านการ live งานวัด

ประเด็นที่ 8 วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาในวิถีชีวิตของชาวไทลื้อ “บุญ” ในปฏิทิน - เมื่อวันสำคัญไม่ใช่แค่วันหยุด แต่คือวันชีวิตของชาวไทลื้อในสายตาของชาวไทลื้อ “วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา” ไม่ใช่เพียงวันหยุดราชการหรือวันทำบุญตามประเพณี แต่คือ “ช่วงเวลาศักดิ์สิทธิ์” ที่เชื่อมโยงชีวิตของผู้คนเข้ากับโลกแห่งธรรมและบรรพบุรุษ เป็นจังหวะที่ทั้งชุมชนพร้อมใจกัน “ชะลอชีวิต” เพื่อหันกลับมามองธรรมะ ผ่านการเข้าวัด รักษาศีล ทำบุญ ฟังเทศน์ และร่วมพิธีกรรมร่วมกัน

วันสำคัญที่ชาวไทลื้อให้ความสำคัญสูงสุด

- วันวิสาขบูชา (วันพระพุทธเจ้า) ชาวไทลื้อเรียก “วันพระใหญ่” มีการเวียนเทียนรอบพระธาตุ, ฟังเทศน์ในวัด, ถือนศีล 8 ทั้งวัน บางหมู่บ้านมีการ “สวดมนต์ข้ามคืน” (จั่งคำจั้งธรรม) แสดงถึงความศรัทธาในพระรัตนตรัยแบบเต็มขั้น และถือเป็นวันทำบุญอุทิศให้บรรพบุรุษด้วย

- วันอาสาฬหบูชา วันแห่งการเผยแผ่ธรรม มีการถวายเทียนเข้าพรรษา, ถวายผ้าอาบน้าฝนผู้ชายบางคนเลือกบวชช่วงนี้เพื่อ “ถวายตัวเป็นพุทธบูชา” เยาวชนเข้าค่ายคุณธรรม ถือนศีล ฟังธรรม เป็นประจำวันสำคัญที่เชื่อมโยงกับการส่งต่อธรรมะจากรุ่นสู่รุ่น

- วันเข้าพรรษาหรือการแสดงออกด้วยการพักกาย พักใจ ในสายฝน เรียกว่า “อยู่กรรม” หรือ “เข้ากรรม” ญาติโยมถวายข้าวสาร อาหารแห้ง ผ้าไตรให้พระสงฆ์ เพื่อใช้ช่วง 3 เดือน หลายคนถือนศีล 5 งดสุรา-เนื้อสัตว์ตลอดพรรษา ชาวไทลื้อถือว่าเป็น “ฤดูของการฝึกใจ” และเป็นเวลาที่ต้องดูแลชีวิตให้สะอาดทั้งกายและ

- วันออกพรรษา - ตานธรรม ตานหาพระ มี “พิธีตานธรรม” หรือการทำบุญใหญ่ถวายผ้า-ของจำเป็นให้พระ หมู่บ้านบางแห่งจัดกิจกรรม “ฟังเทศน์ 3 คืน” และเวียนเทียนกลางคืน มีการนิมนต์พระมาสวดให้ญาติผู้ล่วงลับ ถือเป็นโอกาสอุทิศบุญใหญ่ประจำปี ชาวบ้านถือว่าเป็น “เวลาแห่งการส่งบุญไปไกล” ทั้งสู่บรรพบุรุษและสวรรค์

- ประเพณีเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาคือการผกสายสิน ภาษาไทลื้อเรียกว่า “มัดขวัญ” ซึ่งมีความหมายคือการให้พร ผู้ใหญ่ให้ความหวังดีกับลูกหลานซึ่งชาวไทลื้อนิยมมัดขวัญในงานแต่งงาน คบเดือนของเด็กเกิดใหม่เพื่อรับพรและความหวังดีจากผู้ใหญ่ และเมื่อเจ็บไข้ได้ป่วย หรือเจอสิ่งที่ไม่ดีมักจะขอปให้ผู้ใหญ่ในครอบครัวมัดขวัญให้เพื่อพ้นจากสิ่งเลวร้ายที่กำลังประสบ

- ประเพณีทำบุญปีใหม่ (สงกรานต์) มีพิธีกรรมหรือกิจกรรมอันสำคัญและจำเป็นที่สุดคือการกรวดน้ำให้บรรพบุรุษและผู้ล่วงลับ ซึ่งมีความหมายคือการขอพรและขอให้วิญญาณของบรรพบุรุษดูแลปกป้องคนในครอบครัวมีความสุข พ้นจากอุปสรรคอันตรายทั้งปวง มีชีวิตเจริญรุ่งเรือง ประเพณีอันสำคัญและขาดไม่ได้คืออีกอย่างในปีใหม่ คือการทำข้าวดอกซ้อ(ขนมที่เอาดอกซ้อมาทำด้วย) ข้าวต้ม (บ๊ะจ่าง) และหอนึ่งไปถวายที่วัดในวันพญาวัน ทั้งสามอย่างนี้เป็นสิ่งของที่ขาดไม่ได้ในการจัด

ประเพณีปีใหม่ และชาวไทลื้อมีความเชื่อที่สืบทอดมาตั้งแต่โบราณคือทุกคนต้องกินข้าวดอกขี้ในวันปีใหม่ จะได้ข้ามปีเก่าและเข้าสู่ปีใหม่อย่างราบรื่นในชุมชน

- ประเพณี ขึ้นธาตุ จัดขึ้นหลังออกพรรษา ในเดือนเจียง ตรงกับเดือน ตุลาคม วันขึ้นธาตุพระจันทร์ กลมและสว่างมาก ตอนกลางคืนวันขึ้นธาตุชาวไทลื้อจะมีการแห่ขบวนไปที่ธาตุ และถือเทียนเวียนเจดีย์สามรอบ

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 1, 2, 8, 14, 19 กล่าวไปในทำนองเดียวกันว่า รูปแบบประเพณีต่าง ๆ มีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต คือเวลาและขั้นตอนการจัดพิธีกรรมต่างๆ เช่นเมื่อก่อนจะจัดบางงานวัดในเวลาเดียวกัน แต่สมัยนี้สามารถหาวันดีงามในวันอื่น เพื่อที่จะไม่จัดชนกัน และชาวบ้านสามารถไปร่วมงานกันได้ การเปลี่ยนแปลงอีกอย่างคือเวลาเข้าวัดทำบุญในวันพระจะเปลี่ยนเริ่มจัดเข้ามากขึ้น ด้วยเหตุที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลง และวิถีการใช้ชีวิตต่างจากอดีตมาก ชาวไทลื้อส่วนมากไม่ได้ทำอะไรทำนาเหมือนเมื่อก่อน คือต้องไปทำงานตามเวลาราชการ ฉะนั้นถ้าจะเข้าวัดทำบุญก็ต้องไปแต่เช้า ซึ่งทำให้เวลาจัดงานทำบุญเข้าขึ้นเรื่อย ๆ และแต่ละหมู่บ้านไม่เหมือนกัน อยู่ที่ผู้ใหญ่หมู่บ้านคุยกัน บางที่ดีสอง บางที่ดีสามดีสี่ การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ทำให้จำนวนเยาวชนเข้าวัดลดลง เพราะว่าตื่นไม่ทัน ปัจจุบันเยาวชนในชุมชนก็มีส่วนร่วมกับการประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาอยู่ บางทีไปกันเยอะ บางทีไปกันน้อย เหตุผลที่เยาวชนไม่ไปวัดมีหลายปัจจัย อาจเพราะขี้เกียจตื่นเช้า เพราะติดงาน โดยปกติเยาวชนที่ไม่ค่อยเข้าวัดส่วนมากจะเป็นผู้ชาย ปัจจัยที่ทำให้บางประเพณียังคงอยู่ ก็คือโดยพื้นฐานที่ชาวไทลื้อมีความเชื่อในเรื่องทำบุญให้ทาน คนลื้อเป็นคนใจบุญ มีจิตใจอ่อนโยน แก่นของความเชื่อที่เชื่อมโยงระหว่างประเพณีไทลื้อกับพระพุทธศาสนา คือ การสืบทอดจากบรรพบุรุษ และปฏิบัติกันมาตั้งแต่โบราณ แล้วปลูกฝังในจิตใจของชาวไทลื้อจากรุ่นสู่รุ่น ประเพณีและความเชื่อทางศาสนาทำให้ชาวบ้านมีความสุข มีจิตใจงดงาม เชื่อตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ทำให้ชีวิตมีความสุข แล้วรู้สึกปลอดภัย ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเหล่านี้อยากให้คงอยู่ต่อไปตลอดไม่มีการเปลี่ยนแปลง **ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 4, 8, 10, 11, 18, 20** ยังกล่าวอีกว่า การนับถือมีอยู่มาก ยิ่งถ้าเป็นวันพระใหญ่ อย่างวิสาขะ เขาจะไปวัดกันตั้งแต่เช้า ใส่ขันลื้อเต็มชุด ถัอดอกไม้ รูป เทียนไปเวียนรอบธาตุ วันเข้าพรรษาก็บอกลูกหลานว่า ‘ปีนี้เลิกเหล้าสัก 3 เดือนได้ก่อ?’ ถ้าเขาทำได้ เขาก็ภูมิใจส่วนตามธรรมเนียมออกพรรษา นี่สำคัญมาก เป็นวันที่ลูกหลานกลับบ้านเพื่อทำบุญรวมกันทั้งตระกูลมันบไช่แค่เรื่องพระศาสนา แต่เป็นเรื่องของครอบครัว เรื่องของบรรพบุรุษ และเรื่องของใจเขาเอง

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 6, 10, 15, 16, 17 ให้ข้อมูลในทิศทางเดียวกันว่า วันพระ คือช่วงเวลาสร้าง “วาระร่วมทางจิตวิญญาณ” วันสำคัญทางพุทธศาสนาในชุมชนไทลื้อทำหน้าที่เป็น “เวลาศักดิ์สิทธิ์” ที่คนทั้งหมู่บ้านจัดจังหวะชีวิตให้ตรงกันเพื่อชำระจิตใจ และเชื่อมโยงตัวเองกับชุมชนและพระธรรม พิธีวันสำคัญกับสื่อกลางระหว่างโลกนี้กับโลกหน้าเช่น วันออกพรรษา ชาวไทลื้อจะทำบุญอุทิศให้ผู้ล่วงลับโดยเชื่อว่าดวงวิญญาณจะได้รับบุญและหลุดพ้นจากกรรมเก่า สะท้อน “แนวคิดเรื่อง

โลก 2 ชั้น” ที่ผี-พระ-คนยังมีสายใยโยงถึงกันวันพระเป็นพื้นที่พิเศษแห่งการเรียนรู้ หลายวัดในชุมชนไทลื้อใช้วันพระเป็นเวทีสอนธรรมะ สอนภาษาไทย หรือจัดกิจกรรมคุณธรรมกับเยาวชน กลายเป็น “โรงเรียนวัดนอกเวลา” ที่หล่อหลอมคนรุ่นใหม่ให้มีใจใฝ่ธรรม โยงกับ Paulo Freire: การเรียนรู้ควรเกิดในบริบทจริง วัดคือ “พื้นที่แห่งความรู้” ที่มีชีวิตการทำบุญ เป็นอีกภาษาทางสังคมของชาวไทลื้อ ในวันพระ คนไทลื้อไม่ได้ทำบุญเพื่อพุทธเจ้าอย่างเดียว แต่เป็นโอกาส “ส่งใจถึงคนตาย” “แสดงความดีต่อชุมชน” และ “สร้างแต้มทางสังคม” เช่น คนที่ทำบุญมากมักได้รับความเคารพในหมู่บ้านมากขึ้น

สรุปผลเชิงเปรียบเทียบประเพณีและความเชื่อของชาวไทลื้อ เทียบกับแนวคิดทางพุทธศาสนาและสังคมร่วมสมัย

ตารางที่ 4.1 ความเชื่อเรื่องผี กับ พุทธศาสนาเชิงปรัชญา

ประเด็น	ชาวไทลื้อ	พุทธศาสนาเถรวาท
แหล่งที่มา	วิญญาณบรรพบุรุษ/ผีธรรมชาติ	กฎแห่งกรรมและจิต (ไม่ยึดถือตัวตน)
เป้าหมาย	ขอความคุ้มครอง/ขอพร	หลุดพ้นจากสังสารวัฏ
วิธีปฏิบัติ	เช่นไหว้ บูชา เลี้ยงผี	สมณะ วิปัสสนา ศีล สมาธิ ปัญญา

พบว่า แม้อูเหมือนขัดกัน แต่ในวิถีชาวไทลื้อ ผีและพระอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลผิดูแลโลกนี้ พระดูแลใจ เป็น “โครงสร้างคู่ขนาน” ที่สะท้อน การตีความธรรมะในบริบทท้องถิ่น

ตารางที่ 4.2 พิธีกรรมประเพณี กับ แนวคิดทางพุทธศาสนา

ประเพณี	ความเชื่อชาวไทลื้อ	หลักธรรมที่สะท้อน
ตานตุง	ส่งวิญญาณ/อุทิศบุญ	เมตตา อุทิศส่วนกุศล
ตานกองทราย	สร้างบุญร่วมกัน	ทาน ศีล สัมมาวาจา
ลาซัง	ส่งดวงวิญญาณไปภพภูมิ	มรณสติ อนิจจัง

พบว่า แม้จะไม่มีในพระไตรปิฎกโดยตรง แต่พิธีเหล่านี้ สะท้อนแก่นธรรม อย่างแท้จริง และทำให้ชาวบ้านเข้าถึงธรรมะผ่านกิจกรรมที่คุ้นเคย

ตารางที่ 4.3 อัตลักษณ์ (ภาษา+ชุดพื้นเมือง) กับ โลกาภิวัตน์

มิติ	วิถีไทลื้อ	กระแสโลกสมัยใหม่
ภาษา	ภาษาลื้อ ใช้ในบ้าน/ชุมชน	จีนกลาง เป็นหลัก
การแต่งกาย	ผ้าซิ่น เสื้อพื้นเมือง	แฟชั่นเกาหลี/ตะวันตก
สื่อสารอัตลักษณ์	บอกว่า “ข้าคือใคร”	เน้นการผสมผสาน (hybrid identity)

พบว่า การยึดมั่นในชุดพื้นเมืองและภาษาเป็น การต่อต้านแบบอ่อนโยน ต่อแรงกลืนกลาย เป็น “พื้นที่ทางวัฒนธรรม” ที่ไทลื้อใช้ประกาศการมีอยู่ของตนอย่างสง่างาม

ตารางที่ 4.4 ความเชื่อเรื่องกรรม และการจัดการชีวิตในยุคใหม่

ความเชื่อ	ไทลื้อ	มุมมองสมัยใหม่
กรรม	เป็นกฎธรรมชาติ ไม่อาจเลี่ยง	ปรับเปลี่ยนชีวิตด้วยความพยายาม/ข้อมูล
บุญ	เป็นการสะสมทุนทางจิตวิญญาณ	บางกลุ่มมองเป็นความเชื่อเฉพาะศาสนา
แนวทางชีวิต	อดทน รู้จักพอ มีศีลธรรม	แสวงหา เปลี่ยนแปลง รวดเร็ว

พบว่า ระบบความเชื่อของไทลื้อเป็นระบบ “ปลอดภัยทางจิตใจ” ในสังคมที่ไม่แน่นอน แต่ยังคงปรับตัวให้ทันกับบริบทเศรษฐกิจและการศึกษาแบบใหม่

ตารางที่ 4.5 วันสำคัญทางพุทธศาสนา และ วันสำคัญในโลกสมัยใหม่

วันสำคัญ	ความหมายในชุมชนไทลื้อ	บทบาทในโลกเมือง
วิสาขบูชา	วันเวียนเทียน/ทำบุญ/พินิจาติ	วันหยุดราชการ/พักผ่อน
เข้าพรรษา	ช่วงปฏิบัติธรรม/งดบิณฑบาต	ถูกละเลยในเมืองใหญ่
ออกพรรษา	วันทานธรรม/ส่งบุญให้ผี	เหลือแต่พิธีบางส่วนในสื่อ

พบว่า วันสำคัญยัง “มีชีวิต” อยู่ในชุมชนไทลื้อ เพราะมีบริบททางครอบครัว ชุมชน และ พิธีกรรมมารองรับ ต่างจากบริบทเมืองที่อาจเหลือเพียงพิธีเชิงสัญลักษณ์

สรุปโดยภาพรวม พบว่า ประเพณีของชาวไทลื้อแม้จะอิงรากดั้งเดิม ทั้งเรื่องผี บรรพบุรุษ ภาษา และพิธีกรรม แต่ไม่ได้ปิดกั้นตัวเองจากโลกสมัยใหม่ หากกลับ “ผสมผสาน” อย่างชาญฉลาด เช่น

ใช้ธรรมะผ่านพิธี ใช้ภาษาไทลื้อในสื่อออนไลน์ หรือทำบุญแบบร่วมสมัย สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า “การรักษาอัตลักษณ์” ไม่ได้หมายถึงการย้อนยุค แต่คือ การรู้ว่าเรามาจากไหน และจะไปไหนในแบบของเราเอง ประเพณีของชาวไทลื้อวัฒนธรรมของชาวไทลื้อในเมืองสิบสองปันนา ประเทศจีน เป็นวัฒนธรรมที่มีความลึกซึ้งและกลมกลืนอย่างเป็นเอกภาพระหว่างความเชื่อพื้นเมืองกับหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ประเพณีและความเชื่อที่ปรากฏในวิถีชีวิตของชาวไทลื้อไม่ได้ดำรงอยู่เพียงเพื่อความศักดิ์สิทธิ์ตามฤดูกาล แต่ได้กลายเป็นกลไกสำคัญในการหล่อหลอมจิตใจ วิถีปฏิบัติ และอัตลักษณ์ทางสังคมของผู้คนในชุมชนประการแรก ความเชื่อเรื่องผีและการบูชาบรรพบุรุษของชาวไทลื้อ แสดงให้เห็นถึงมิติของความสัมพันธ์ระหว่างคนกับอดีต ชาวไทลื้อเชื่อว่า ผีปู่ย่า ผีเจ้าที่ และผีขุนน้ำเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คอยคุ้มครองหมู่บ้าน และเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของผู้คนในปัจจุบัน จึงมีการประกอบพิธีกรรมเพื่อสื่อสารกับผีและรักษาความสมดุลของชุมชน ซึ่งแม้จะแตกต่างจากหลักพุทธศาสนาในเชิงปรัชญา แต่ก็สามารถดำรงอยู่ควบคู่กันได้อย่างแนบแน่น โดยไม่มีความขัดแย้งในด้านของประเพณีทางพระพุทธศาสนา เช่น การตานตุง การตานกองทราย การขึ้นธาตุ หรือการเข้าพรรษา ชาวไทลื้อได้แปลงหลักธรรมของพุทธศาสนาให้เป็นกิจกรรมที่จับต้องได้ และเข้าถึงได้ผ่านพิธีกรรมที่สอดคล้องกับฤดูกาล วิถีชีวิต และความเชื่อดั้งเดิม ประเพณีเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น หากยังเป็นสื่อกลางในการปลูกฝังคุณธรรม เช่น ความสามัคคี ความเสียสละ ความกตัญญู และการมีจิตสาธารณะนอกจากนี้ ความเชื่อเรื่องธรรมชาติของชาวไทลื้อก็เป็นอีกหนึ่งคุณลักษณะที่โดดเด่น โดยมองว่าสรรพสิ่งในธรรมชาติล้วนมีจิตวิญญาณ ไม่ว่าจะเป็นต้นไม้ ดอย น้ำ หรือป่า ซึ่งการเข้าไปเกี่ยวข้องกับธรรมชาติจึงต้องทำด้วยความเคารพ ผ่านพิธีกรรม เช่น การเลี้ยงขุนน้ำ หรือการขอขมาป่า ความเชื่อนี้มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับแนวคิดนิเวศวิทยาทางจิตวิญญาณ และแสดงให้เห็นว่าชาวไทลื้อมีวิถีในการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างมีคุณธรรมส่วนพิธีกรรมในวงจรชีวิต เช่น การเรียกขวัญ ผูกแขนในงานมงคล และการลาสังในงานศพ ล้วนเป็นรูปแบบของการจัดการกับความเปลี่ยนแปลงของชีวิตที่แสดงถึงความเคารพต่อชีวิตทั้งในยามเกิด ยามสุข และยามตาย ชาวไทลื้อให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนผ่านของแต่ละช่วงชีวิต และใช้พิธีกรรมเป็นเครื่องมือทางจิตวิญญาณในการสร้างความมั่นคงให้กับปัจเจกบุคคลและสังคมในด้านอัตลักษณ์ ชาวไทลื้อยังคงรักษาการแต่งกายด้วยผ้าซิ่นลายพื้นเมืองและใช้ภาษาไทลื้อในการสื่อสารในครัวเรือนและชุมชน ซึ่งถือเป็นการยืนยันความเป็นตนของกลุ่มชาติพันธุ์ในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ภาษาและเครื่องแต่งกายจึงกลายเป็นเครื่องมือในการ “ประกาศตัวตน” และเป็นการแสดงออกถึงการยึดมั่นในรากเหง้าวัฒนธรรมอย่างมีจิตสำนึกขณะเดียวกัน ความเชื่อเรื่องกรรมและการทำบุญก็เป็นแก่นหลักที่คอยหล่อเลี้ยงจิตใจของชาวไทลื้อให้ดำเนินชีวิตด้วยความรับผิดชอบ ความพอเพียง และการแสวงหาทางหลุดพ้น โดยใช้แนวคิดเรื่องบุญ-บาป เป็นกลไกทางศีลธรรมที่ควบคุมพฤติกรรมในชีวิตประจำวันอย่างลึกซึ้ง สุดท้ายหลักมงคล 38 ประการ และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วิสาขบูชา เข้าพรรษา และออก

พรรษา ยังปรากฏให้เห็นในวิถีชีวิตของชาวไทลื้อ ผ่านการเข้าวัด การทำบุญ การฟังธรรม และการทำกิจกรรมจิตอาสาในชุมชน สะท้อนให้เห็นว่าแนวคิดทางศาสนายังดำรงอยู่ในรูปแบบของ “ความดีที่ปฏิบัติได้จริง” ไม่ใช่เพียงการเรียนรู้เชิงทฤษฎี กล่าวโดยสรุป ประเพณีและความเชื่อของชาวไทลื้อเป็นระบบวัฒนธรรมที่มีความซับซ้อนแต่กลมกลืนกันอย่างงดงาม ทั้งในมิติของศาสนา จิตวิญญาณ จริยธรรม และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ เป็นการผสมผสานระหว่างรากเหง้าโบราณกับการดำรงอยู่ในโลกสมัยใหม่อย่างยืดหยุ่น และทรงพลัง

4.2 ผลการศึกษาประเพณีและความเชื่อของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา

พบว่า ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 1, 3, 4, 5, 16 ได้ให้ข้อมูลไปในทิศทางเดียวกันว่า ชาวไทลื้อในเมืองสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน ประเทศจีน เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความผูกพันอย่างแนบแน่นกับพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งสืบทอดมาจากแหล่งรากวัฒนธรรมร่วมกับชาวล้านนาในอดีต โดยแม้จะอยู่ภายใต้บริบททางการเมืองและสังคมของประเทศจีนที่มีระบบความคิดแบบรัฐโลกวิสัย แต่ชาวไทลื้อยังคงรักษาประเพณีและความเชื่อที่เชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนาไว้อย่างแน่นแฟ้นและมีชีวิตชีวา ความเชื่อทางพุทธของชาวไทลื้อไม่ได้อยู่ในระดับนามธรรมหรือทฤษฎี แต่ฝังรากอยู่ในวิถีชีวิตประจำวัน ตั้งแต่พิธีกรรมต่าง ๆ ไปจนถึงการดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่ายและมีคุณธรรม ประเพณีต่าง ๆ ที่สะท้อนถึงพระพุทธศาสนา ได้แก่ การบวชลูกแก้ว, การทำบุญตานกองทราย, ประเพณีขึ้นธาตุ, การตานตุงในวันสำคัญทางศาสนา ตลอดจนการทำบุญเข้าพรรษาและออกพรรษา ซึ่งล้วนแสดงถึงความศรัทธาในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยไม่จำกัดอยู่แค่ในวัด หากแต่ขยายออกไปสู่ระดับครอบครัวและชุมชน ลักษณะเด่นที่สำคัญของประเพณีเหล่านี้ คือการผสมผสานกลมกลืนระหว่างความเชื่อพื้นเมือง เช่น ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ ผีขุนน้ำ และความศักดิ์สิทธิ์ของธรรมชาติ เข้ากับหลักคำสอนทางพุทธศาสนาอย่างลงตัว การตานตุง ไม่ได้เป็นเพียงการประดับตกแต่งวัด หากยังมีความหมายในเชิงบุญกุศลเพื่อส่งส่วนบุญแก่ผู้ล่วงลับ ขณะเดียวกัน การจัดประเพณีตานกองทรายหรือประเพณีตานธรรมในช่วงออกพรรษา ก็ไม่เพียงแต่สะท้อนการทำบุญ หากยังเป็นพื้นที่ของการรวมญาติ การปลูกฝังคุณธรรม และการส่งเสริมความสามัคคีในชุมชนอีกด้วย

นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 2, 6, 8, 10, 11 ยังกล่าวเสริมอีกว่า พฤติกรรมที่แสดงออกในชีวิตประจำวันของชาวไทลื้อยังสอดคล้องกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เช่น การพูดจาไพเราะ การเคารพผู้ใหญ่ การดำรงชีวิตอย่างเรียบง่าย การรักษาศีลห้า และการเชื่อในหลักกรรม ทำให้ชาวไทลื้อสามารถถ่ายทอดหลักธรรมออกมาเป็นการดำเนินชีวิตที่เป็นรูปธรรม ไม่ใช่เพียงการศึกษาทางทฤษฎีเท่านั้น

ความเชื่อเรื่องผีและบรรพบุรุษของชาวไทลื้อ ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 7, 9, 14, 15, 17 ให้ข้อมูลไปในทิศทางเดียวกันว่า ชาวไทลื้อในเมืองสิบสองปันนา ประเทศจีน มีความเชื่อเรื่อง “ผี” และ “บรรพบุรุษ” ที่ฝังรากลึกอยู่ในวิถีชีวิตและจิตวิญญาณของชุมชนมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะ “ผีปู่ย่า” และ “ผีขุนน้ำ” ซึ่งถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คอยดูแลปกป้องรักษาหมู่บ้าน และเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของลูกหลาน ความเชื่อนี้ไม่ได้แยกขาดจากพระพุทธศาสนา หากแต่หลอมรวมอยู่ในพิธีกรรมและพฤติกรรมทางศาสนาในชีวิตประจำวันของชาวไทลื้อ เช่น การบอกกล่าวผีในวันทำบุญ การจัดงานเลี้ยงผีควบคู่กับการฟังเทศน์ หรือแม้แต่การอธิษฐานขอพรจากผีในเรื่องสุขภาพและพืชผล ซึ่งแสดงให้เห็นถึงระบบความเชื่อที่มีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับทั้งอดีต ปัจจุบัน และอนาคต แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงจิตวิญญาณระหว่างผีบรรพบุรุษกับการทำบุญในพระพุทธศาสนา การบอกกล่าวก่อนทำบุญแสดงถึงความเคารพต่อผู้ล่วงลับ และเป็นการ “เชื่อมโลก” ระหว่างคนเป็นกับคนตาย ซึ่งทำให้การทำบุญไม่ใช่เรื่องส่วนตัว แต่เป็นกิจกรรมที่สืบต่อความสัมพันธ์ข้ามรุ่น สะท้อนให้เห็นถึง “โครงสร้างจิตวิญญาณ” ที่ฝังลึกในสังคมไทลื้อ

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 2, 6, 8, 15, 18, 20 แสดงความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า ยังมองความเชื่อเรื่องผีและพระในเชิง “จิตวิทยาสังคม” ที่ใช้ในการควบคุมพฤติกรรมของคนในครอบครัว การเลี้ยงผีและการทำบุญกลายเป็นกระบวนการ “กล่อมเกล่า” ที่สร้างสมดุลทางจิตใจและศีลธรรมในครัวเรือน สะท้อนพลังของความเชื่อพื้นเมืองที่ทำงานควบคู่กับศาสนาอย่างสง่างามจากบทสัมภาษณ์พบว่าความเชื่อเรื่องผีและบรรพบุรุษในชาวไทลื้อไม่ใช่ความมั่งคั่ง แต่เป็นระบบความคิดที่ซับซ้อน ซึ่งทำงานร่วมกับพระพุทธศาสนาในการกำกับพฤติกรรม สร้างความมั่นคงทางจิตใจ และหล่อหลอมศีลธรรมในระดับครอบครัว ชุมชน และวัฒนธรรมโดยรวม เป็นตัวอย่างของการอยู่ร่วมกันระหว่าง “โลกแห่งวิญญาณ” และ “โลกแห่งธรรม” ที่ผสมกลมกลืนอย่างลึกซึ้งในวิถีชีวิตของชาวไทลื้อ

จากการศึกษาความเชื่อเรื่องผีและบรรพบุรุษของชาวไทลื้อในเมืองสิบสองปันนา โดยอาศัยบทสัมภาษณ์ภาคสนามและการวิเคราะห์เชิงลึก สามารถสังเคราะห์องค์ความรู้สำคัญได้ดังนี้:

1. ความเชื่อเรื่องผีเป็นกลไกสร้าง “โครงสร้างจริยธรรม” ระบบความเชื่อเรื่องผีไม่ได้เป็นเพียงตำนานหรือพิธีกรรมล้ำสมัย แต่ทำหน้าที่เป็นกลไกควบคุมพฤติกรรมทางศีลธรรม เช่น การเชื่อว่าหากไม่เคารพผีปู่ย่าจะเกิดเรื่องร้าย เป็นแรงจูงใจในการทำความดี และส่งเสริมการปฏิบัติตามศีลธรรมที่พุทธศาสนาส่งเสริม โดยไม่จำเป็นต้องมีการบังคับโดยกฎหมายหรืออำนาจรัฐ

2. ความเชื่อดั้งเดิมไม่ขัดแย้งกับพุทธศาสนา แต่สนับสนุนกันอย่างเกื้อกูล ชาวไทลื้อสามารถเชื่อในผีและพระได้ในเวลาเดียวกัน โดยไม่มีความขัดแย้งทางความคิด เพราะผีไม่ได้ถูกมองว่าเป็นอำนาจเหนือศาสนา หากแต่เป็น “ผู้ร่วมทางแห่งบุญ” ซึ่งเชื่อมโยงกับการอุทิศบุญ การแสดงความกตัญญู และการเชื่อในผลแห่งกรรม ความเชื่อนี้จึงเสริมความศรัทธาในพุทธศาสนาให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

3. พิธีกรรมเกี่ยวกับผีเป็นสื่อกลางแห่งความสัมพันธ์ข้ามรุ่น การทำพิธีเลี้ยงผี หรือการบอกกล่าวผีก่อนทำบุญ แสดงถึงการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างคนเป็นกับคนตาย และสร้างความเชื่อมโยงทางอารมณ์และจิตวิญญาณในครอบครัว ความสัมพันธ์นี้เป็น “ทุนทางวัฒนธรรม” ที่ทรงคุณค่า ซึ่งช่วยให้คนรุ่นใหม่ยังคงยึดโยงกับรากเหง้า

4. ความเชื่อเรื่องผีและพระ สร้าง “สมดุจจิตวิญญาณ” ในชีวิตประจำวัน การมีศรัทธาต่อทั้งผีและพระทำให้ชาวไทลื้อมีเครื่องมือในการเผชิญความทุกข์ ความสูญเสีย และความไม่แน่นอนของชีวิต เช่น การฝันเห็นผีมาชี้แนะ การขอพรผีเมื่อล้มป่วย หรือการทำบุญอุทิศให้ผี ล้วนเป็นแนวทางการสร้างพลังใจและปรับสมดุลทางจิตใจ ซึ่งเชื่อมโยงอย่างลึกซึ้งกับหลักพุทธธรรม เช่น มรณสติ หรือความเข้าใจในไตรลักษณ์

5. ความเชื่อในผีคือ “พื้นที่การเรียนรู้ทางวัฒนธรรม” ประเพณีเกี่ยวกับผีปูยาเปิดพื้นที่ให้คนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านพิธีกรรมและการเล่าขาน จึงไม่ใช่เพียงมรดกวัฒนธรรม แต่เป็นกระบวนการศึกษาทางสังคม (socialization) ที่ต่อเนื่องจากรุ่นสู่รุ่น โดยมีศาสนาเป็นเครื่องมือรองรับและขยายความหมาย

สรุป องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาความเชื่อเรื่องผีและบรรพบุรุษของชาวไทลื้อ สะท้อนให้เห็นถึง “การดำรงอยู่ร่วมกัน” อย่างกลมกลืนระหว่างความเชื่อพื้นเมืองและพระพุทธศาสนา ความเชื่อเหล่านี้ไม่ได้เป็นสิ่งขัดแย้งหรือทำลายความเชื่อหลักของศาสนา แต่เป็นฐานทางวัฒนธรรมที่ช่วยส่งเสริมการเข้าถึงศีลธรรม จิตวิญญาณ และความเป็นมนุษย์อย่างลึกซึ้ง และยังเป็นเครื่องมือในการรักษาอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ท่ามกลางบริบทโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 2, 7, 8, 11, 16, 18 ให้ข้อมูลเสริมไปในทิศทางเดียวกันว่า ประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อในเมืองสิบสองปันนา ประเทศจีน มีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตและจิตวิญญาณของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเพณี “ตานตุง” และ “ตานกองทราย” ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่มีรากฐานจากพุทธศาสนาเถรวาท และหลอมรวมเข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่นได้อย่างกลมกลืน ประเพณีเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงกิจกรรมที่จัดขึ้นตามฤดูกาลหรือวันสำคัญทางศาสนาเท่านั้น หากแต่สะท้อนถึงความเชื่อ ศรัทธา และระบบคุณค่าของชาวไทลื้อที่ยึดมั่นในหลักกรรม ความกตัญญู และการสร้างกุศลร่วมกันในชุมชน **ตานตุง** เป็นประเพณีที่นิยมจัดในวันพระ วันปีใหม่ หรือเทศกาลสำคัญ เช่น วันวิสาขบูชา โดยชาวบ้านจะตัดกระดาษสีหรือผ้าสีเป็นรูปธงตุง และเขียนชื่อญาติพี่น้องที่ล่วงลับลงไปก่อนจะนำไปถวายที่วัดหรือเจดีย์ เพื่ออุทิศบุญกุศลให้ผู้ตาย และเชื่อว่าเป็นการส่งเสริมทางสวรรค์ให้กับดวงวิญญาณเหล่านั้น **ตานกองทราย** เป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นในช่วงสงกรานต์หรือปีใหม่เมือง โดยประชาชนจะตักทรายมาก่อเป็นเจดีย์ เล็ก ๆ ภายในวัด แล้วประดับด้วยดอกไม้ ตุง และรูปเทียน เชื่อกันว่าเป็นการถวายพระเจดีย์ ชำระล้างบาปกรรม และคืนทรายที่ได้หยิบยืมมาจากวัดมาตลอดปี

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 1, 3, 14, 15, 16, 18 ให้ข้อมูลเสริมไปในทิศทางเดียวกันอีกว่า ตานตุง เป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างคนเป็นกับคนตายอย่างเป็นรูปธรรม ตุงทำหน้าที่เป็น “สื่อบุญ” และเป็นสัญลักษณ์ของความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ “กองทรายก่อแล้วใจสงบ เหมือนเอาบาปไปวางไว้ เสาใช้ทรายจากลำธาร เอามาคืนให้พระ นี่คือธรรมะของคนเขา ทุกอย่างมีที่มา มีที่ไป” กองทราย กลายเป็นตัวแทนของการสะเดาะเคราะห์และการคืนสมดุลให้ธรรมชาติ เป็นการแสดงออกถึงพุทธปรัชญาเรื่องอนิจจังและอิทัปปัจจยตาในเชิงสัญลักษณ์ ความเข้าใจในเรื่องการทำบุญไม่จำกัดที่วัตถุแสดงถึงจิตวิญญาณของ “ทานบารมี” และการสืบทอดแนวคิดพุทธให้เข้าถึงได้ทุกคนชั้นศาสนากับความเชื่อพื้นเมืองผสมผสานกันโดยไม่ขัดแย้ง พิธีตานตุงและกองทรายแสดงถึงการผสมผสานของศาสนาพุทธกับวัฒนธรรมไทลื้อโดยไม่มีการต่อต้านกัน แต่กลับเสริมพลังกัน ทำให้พุทธศาสนาในชุมชนมีชีวิต มีพลังทางจิตวิญญาณและทางสังคม วัดเป็นพื้นที่แห่งความศรัทธาและความทรงจำร่วม วัดไม่ได้เป็นเพียงสถานที่ประกอบพิธีกรรม แต่เป็นพื้นที่เชื่อมโยงของครอบครัว ชุมชน และบรรพบุรุษ ทำให้การทำบุญมีความหมายลึกซึ้งและมีบริบทเฉพาะตัวประเพณีเป็นเครื่องมือในการปลูกฝังจริยธรรมการตัดตุง ก่อกองทราย หรือพาลูกหลานไปวัด กลายเป็นกิจกรรมที่มีคุณค่าทางการศึกษาทางศีลธรรม และช่วยให้คนรุ่นใหม่มีพื้นที่ในการเรียนรู้และเข้าใจพุทธศาสนาแบบมีชีวิตจริง ศิลปะพื้นถิ่นเช่น “ตุง” กลายเป็นเครื่องมือทางศาสนา ตุงไม่เพียงแต่เป็นวัตถุสวยงาม แต่ยังมิบทบาทเป็นสื่อแห่งความทรงจำ ความศรัทธา และการสื่อสารกับวิญญาณ เป็นการใช้ศิลปะในการสืบทอดศาสนา

ความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติของชาวไทลื้อในเมืองสิบสองปันนา ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 2, 6, 10, 14, 17, 20 ให้ข้อมูลไปในทิศทางเดียวกันว่า ชาวไทลื้อในเมืองสิบสองปันนา ประเทศจีน มีระบบความเชื่อที่ผสมผสานกับธรรมชาติอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะสิ่งที่ถือเป็น “ธาตุชีวิต” เช่น ภูเขา น้ำ ป่าไม้ และทุ่งนา ซึ่งไม่เพียงเป็นแหล่งทรัพยากรทางกายภาพ แต่ยังเป็น “สิ่งศักดิ์สิทธิ์” ที่เคารพและบูชา ความเชื่อเหล่านี้ถูกแสดงออกผ่านพิธีกรรม เช่น การบวงสรวงเจ้าป่า เจ้าน้ำ การทำพิธี “บวชป่า” หรือ “เลี้ยงผีขุนน้ำ” เพื่อขออนุญาตก่อนใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ ความเชื่อนี้ไม่ได้แยกจากศาสนา หากแต่เสริมสร้างความเข้าใจในหลักธรรม เช่น อนิจจัง อนัตตา และความสัมพันธ์แบบอิงอาศัยซึ่งกันและกัน หรืออิทัปปัจจยตาในพระพุทธศาสนา การอยู่ร่วมกับธรรมชาติในความคิดของชาวไทลื้อ ไม่ใช่การเป็นเจ้าของหรือควบคุมธรรมชาติ แต่เป็นการ “อยู่ร่วม” ด้วยความเคารพและตระหนักรู้ในพลังของธรรมชาติ ซึ่งสะท้อนถึงความเข้าใจในความเปลี่ยนแปลง ความไม่แน่นอน และการเคารพต่อทุกชีวิตที่ดำรงอยู่ร่วมกัน

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 1, 6, 8, 11, 12, 16, 18 กล่าวเสริมไปในทิศทางเดียวกันว่า ความเชื่อทางธรรมชาติมีจิตวิญญาณเป็นการวางจิตสำนึกให้อยู่ในฐานะ “ผู้ร่วมอยู่” กับสิ่งแวดล้อม ไม่ใช่ “เจ้าของ” ที่ครอบครอง ทศนคตินี้สอดคล้องกับหลักพุทธเรื่องความไม่มีตัวตนถาวร และความเคารพในชีวิต การทำพิธีเลี้ยงผีขุนน้ำเป็นพิธีกรรมที่แฝงด้วยหลักการดูแลทรัพยากรธรรมชาติ เป็นวัฒนธรรม

ที่แสดงให้เห็นถึง “จริยธรรมเชิงสิ่งแวดล้อม” ที่ไม่ต้องอิงกฎหมาย แต่ใช้ความศรัทธาและประเพณี ควบคุมพฤติกรรม “ตอนเด็ก ๆ พ่อแม่สอนว่าต้นไม้ใหญ่มีวิญญาณ ห้ามไปฟันมั่ว ๆ ถ้าจะตัดต้องจุดธูปบอกก่อน เดี่ยวจะฝันร้าย บางคนบ่เชื่อก็เป็นลมจริง ๆ นะ บัดนี้เฮามีแค่อากาศดีเพราะบรรพบุรุษรักษาป่าไว้” แม้คนรุ่นใหม่จะอยู่ในยุคโลกาภิวัตน์ แต่ความเชื่อเดิมยังทำหน้าที่ “ยับยั้งจิต” และ “เตือนใจ” ให้ระวังการใช้ทรัพยากร เป็นความรู้เชิงจิตวิญญาณที่ช่วยเสริมแนวคิดเรื่องความยั่งยืน อย่างเป็นธรรมชาติ

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 1, 7, 8, 10, 16, 18, 20 กล่าวไปในทิศทางเดียวกันว่า ธรรมชาติเป็นองค์ประกอบทางศาสนา ไม่ใช่แค่ทรัพยากรความเชื่ออาถรรพ์เขา น้ำ ป่า มีวิญญาณ ทำให้ธรรมชาติมีสถานะทางจิตวิญญาณ เป็น “พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์” คล้ายกับวัด หรือพระธาตุในพุทธศาสนา ประเพณีทำหน้าที่ควบคุมพฤติกรรมมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อมพิธีเลี้ยงผีป่า ผีขุนน้ำ ทำให้คนไม่ละเลยต่อความเปราะบางของธรรมชาติ โดยไม่ต้องใช้กฎหมายหรือคำสั่งสอนเชิงวิชาการ เป็นระบบ “จริยธรรมพื้นบ้าน” ที่ทรงพลัง ผสมผสานระหว่างพุทธศาสนาและความเชื่อดั้งเดิมเพื่อเสริมความหมายของธรรมะ การเคารพธรรมชาติเชื่อมโยงกับหลักพุทธเรื่อง อิทัปปัจจยตา (ความสัมพันธ์ของทุกสิ่ง) และ อนัตตา (ไม่มีใครเป็นเจ้าของแท้จริง) ระบบความเชื่อนี้ช่วยรักษาทรัพยากรอย่างยั่งยืนโดยมีรากฐานจากวัฒนธรรมท้องถิ่นสิ่งที่ภายนอกเรียกว่า “อนุรักษ์” สำหรับชาวไทลื้อคือ “วิถีชีวิต” ความเชื่อเหล่านี้ช่วยรักษาป่าต้นน้ำและคุณภาพชีวิตของชุมชนได้โดยไม่ต้องใช้ภาษาราชการ

พิธีกรรมตลอดชีวิตของชาวไทลื้อในเมืองสิบสองปันนา ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 2, 5, 6, 14, 17, 18, 19 ให้ข้อมูลไปในทิศทางเดียวกันว่า พิธีกรรมตลอดชีวิตของชาวไทลื้อในเมืองสิบสองปันนา ประเทศจีน เป็นมรดกวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับความเชื่อทางศาสนาอย่างแนบแน่น ตั้งแต่เกิดจนตาย ทุกช่วงวัยของชีวิตมีพิธีกรรมที่รองรับ และแฝงด้วยเจตนารมณ์ของการขอพร แสดงความกตัญญู และส่งเสริมจริยธรรมในสังคมไทลื้อ โดยมีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานทางความคิด และผสมผสานกับความเชื่อท้องถิ่นได้อย่างกลมกลืนในช่วงแรกของชีวิต พิธีเรียกขวัญเด็กแรกเกิด ถือว่าเป็นพิธีสำคัญเพื่อรับขวัญวิญญาณให้กลับคืนสู่ร่างและอยู่กับครอบครัว ช่วงวัยรุ่นจะมี พิธีบวชเณร ที่ให้เด็กชายเข้าไปศึกษาธรรมะเพื่อสร้างพื้นฐานจริยธรรม พอเข้าสู่วัยผู้ใหญ่มี พิธีผูกแขนแต่งงาน เพื่อประกาศการเข้าสู่สถานภาพสมรสอย่างมีเกียรติ และในช่วงบั้นปลายชีวิต การ ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ล่วงลับ ก็ยังเป็นประเพณีที่แสดงถึงความเคารพบรรพบุรุษและความเข้าใจในธรรมะเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 1, 4, 6, 8, 13, 14, 17 กล่าวเสริมไปในทิศทางเดียวกันว่า พิธีเรียกขวัญ เป็นการยืนยันความเชื่อเรื่อง “จิตวิญญาณเป็นองค์ประกอบสำคัญของชีวิต” ซึ่งสอดคล้องกับพุทธศาสนาที่เน้นเรื่องจิตเป็นใหญ่ จิตเป็นประธานของการดำรงอยู่ พิธีบวชเป็นการปลูกฝังศีลธรรมอย่างลึกซึ้ง ชี้ให้เห็นว่าการเรียนรู้ทางพุทธศาสนาเป็นองค์ประกอบที่จำเป็นต่อการเติบโตของบุคคลในสังคมไทลื้อ “เวลาแต่งงาน คนลื้อก็ผูกแขน บอกให้เจ้าบ่าวเจ้าสาวอยู่ดีมีสุข อยู่กินกันนาน บิใช้แค่ทะเบียน

สมรส แต่ใช้คำอธิษฐาน เอาพระมาเจิม เอาคนเฒ่าคนแก่เป็นพยาน” การผูกแขนแสดงถึงความเชื่อในคำอธิษฐาน พลังแห่งเจตนา และการให้คุณค่าต่อสถาบันครอบครัวในระดับที่ลึกกว่าระบบกฎหมายทางโลก

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 1, 3, 6, 13, 15, 17 กล่าวเสริมอีกว่า พิธีกรรมคือเครื่องหมายของการเปลี่ยนผ่าน ทุกพิธีที่กล่าวมา ไม่ว่าจะเป็นเรียกขวัญ บวช หรือแต่งงาน ล้วนเป็น “พิธีกรรมข้ามผ่าน” ที่ช่วยปรับสภาพของบุคคล และทำให้การเปลี่ยนแปลงในชีวิตเป็นที่ยอมรับของชุมชนศาสนาเป็นรากฐานของการออกแบบพิธีกรรมไม่ว่าจะเป็นพิธีการอธิษฐาน การใช้พระเป็นประธานในงาน หรือการทำบุญอุทิศ ล้วนเป็นแนวทางที่สะท้อนถึงอิทธิพลของพระพุทธศาสนาในพิธีชีวิตประจำวันของชาวไทย ลือ ความสัมพันธ์ในครอบครัวถูกยืนยันผ่านพิธีกรรมการผูกแขนหรือเรียกขวัญไม่เพียงเป็นพิธีศักดิ์สิทธิ์ แต่เป็นวิธีสร้าง “พยานทางวัฒนธรรม” ที่รับรองสถานภาพ และเชื่อมความรักความศรัทธาระหว่างคนในชุมชน ระบบความเชื่อส่งผลต่อพฤติกรรมและคุณค่าทางสังคม เด็กชายต้องบวชก่อนจะแต่งงาน พ่อแม่ต้องทำพิธีรับขวัญลูกแรกเกิด พฤติกรรมเหล่านี้เกิดขึ้นซ้ำ ๆ กลายเป็นบรรทัดฐานที่สังคมใช้ควบคุมและกำกับวิถีชีวิตให้เป็นไปตามกรอบของศีลธรรม

พิธีกรรมตลอดชีวิตของชาวไทยลื้อในเมืองสิบสองปันนา (ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 1, 4, 5, 8, 10, 13, 17, 18) ให้ข้อมูลไปในทิศทางเดียวกันว่า พิธีกรรมตลอดชีวิต เป็นหนึ่งในแกนกลางของวัฒนธรรมชาวไทยลื้อที่แสดงออกถึงการเปลี่ยนผ่านแต่ละช่วงชีวิต ตั้งแต่เกิด เติบโต แต่งงาน ไปจนถึงความตาย โดยทุกพิธีกรรมต่างถูกแฝงด้วยคติความเชื่อทั้งแบบดั้งเดิมและแบบที่ได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งแพร่หลายในหมู่ชาวไทยลื้อในเขตสิบสองปันนา ประเทศจีน พิธีกรรมแรกที่เกิดขึ้นในชีวิตคือ พิธีเรียกขวัญ (ผูกแขน) เพื่อเรียกวิญญาณให้เข้ามาอยู่กับทารกและปกป้องคุ้มครอง พิธีนี้ใช้ข้าว ดอกไม้ และด้ายขาวเป็นสื่อในการเชื่อมจิตวิญญาณกับโลกมนุษย์ จากนั้นเมื่อลูกชายถึงวัยเหมาะสมจะมี พิธีบรรพชาเณร ซึ่งชาวไทยลื้อเชื่อว่าเป็นการสร้างบุญกุศลครั้งใหญ่และเป็นเกียรติให้ครอบครัวเมื่อเติบโตเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ การแต่งงานต้องมี พิธีผูกแขนแบบไทยลื้อ ซึ่งแสดงถึงการเข้าสู่ชีวิตคู่ และยืนยันสถานะทางสังคมของครอบครัวใหม่ และในช่วงบั้นปลายชีวิตก็จะมี พิธีศพและการอุทิศส่วนกุศล ให้แก่ผู้ล่วงลับ โดยเชื่อว่าการทำบุญจะช่วยส่งวิญญาณไปสู่ภพภูมิที่ดีตามหลักกรรมของพระพุทธศาสนา

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 3, 6, 7, 11, 14, 15, 16 ให้ข้อมูลเสริมไปในทิศทางเดียวกันว่า เวลาเด็กเกิดมา เขาต้องผูกแขนขวัญบอกผีบอกฟ้าว่าขอให้เขาอยู่ดีมีสุข ถ้าบ่ได้ผูกแขน บางทีเด็กกะงอแง หลับบ่สนิท ขวัญยังล่องลอยอยู่ แสดงถึงความเชื่อเรื่อง “ขวัญ” หรือพลังชีวิต ซึ่งเป็นศูนย์รวมของสุขภาพกาย-ใจ การผูกแขนเปรียบเสมือนการประกาศให้จิตวิญญาณกลับคืนสู่ร่าง ถือเป็นพิธีกรรมที่ผสมผสานศรัทธาเข้ากับจิตบำบัดในวิถีพื้นบ้าน มีผู้ให้ข้อมูลเสริมว่า “ลูกชายข้าได้บวชเณรตอน 14 ข้างุมิใจนัก เพราะถือว่าได้ให้เขาเดินทางแห่งธรรมะ ถ้าเขาเฮ็ดบ่ได้อย่างน้อยลูกหลานเขาก็ได้เรียนธรรม” การ

บวชนเณรไม่ใช่เพียงทางเลือกด้านการศึกษา แต่คือกระบวนการกล่อมเกลாதองจริยธรรม และถือเป็น “ภารกิจครอบครัว” ในการส่งเสริมธรรมะให้ลูกหลาน เพื่อความมั่นคงทางสังคมและจิตวิญญาณ มีผู้ให้ข้อมูลเสริมว่า “ตอนงานแต่งงานลูกสาว มีการผูกแขน บอกให้ผิวเมียอยู่กันดี ๆ กินดื่ยอยู่ดี มีลูกมีหลาน เฮาเอาข้าวเหนียว ตุง ผ้าสี มาอวยพรเฮา นี่ละบุญของครอบครัว” การผูกแขนแต่งงานไม่ได้เป็นแค่พิธีแต่สะท้อน “ความสัมพันธ์ทางสังคม” ที่ลึกซึ้ง การรวมญาติ การให้ศีลให้พรจากผู้เฒ่า และ การใช้วัตถุมงคลที่บ้านคือการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรม ประเพณี และพุทธธรรม

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 1, 6, 8, 10, 16, 17, 18, 20 ให้ข้อมูลไปในทิศทางเดียวกันว่า พิธีกรรมทำหน้าที่เป็นเครื่องมือกำกับพฤติกรรมและบทบาทในสังคม พิธีต่าง ๆ ถูกออกแบบเพื่อให้สมาชิกชุมชนยอมรับสถานภาพของแต่ละช่วงวัย ตั้งแต่ทารก เด็ก วัยรุ่น ผู้ใหญ่ จนถึงผู้ล่วงลับ พุทธศาสนาเป็นฐานแนวคิดที่แทรกซึมในพิธีกรรมทุกช่วงชีวิตแม้พิธีกรรมจะมีรากจากความเชื่อดั้งเดิม แต่การทำบุญ การอธิษฐาน การบวช ล้วนสะท้อนหลักธรรมพุทธ เช่น กรรม อนิจจัง อนัตตา และการเวียนว่ายตายเกิด พิธีกรรมสร้างสายสัมพันธ์ภายในครอบครัวและชุมชน การรวมตัวของญาติพี่น้องในงานพิธีไม่เพียงเพื่อแสดงความยินดีหรือแสดงความเศร้า แต่ยังเป็นกระบวนการทางวัฒนธรรมที่สร้างความแน่นแฟ้นระหว่างคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ ความเชื่อทางจิตวิญญาณและความรู้เชิงวัฒนธรรมถูกส่งต่ออย่างไม่เป็นทางการผ่านพิธีกรรมไม่มีหนังสือ ไม่มีตำรา แต่ความรู้เรื่องบุญกรรม ศีลธรรม และวิถีพุทธถูกถ่ายทอดผ่านมือของผู้เฒ่า และผ่านความศรัทธาที่จับต้องได้จริง

ความเชื่อเรื่องบุญกรรมและการเวียนว่ายตายเกิดของชาวไทลื้อ **ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 2, 6, 10, 13, 16, 17, 18** ให้ข้อมูลไปในทิศทางเดียวกันว่า ความเชื่อเรื่องบุญกรรม (กัมมะ) และการเวียนว่ายตายเกิด (สังสารวัฏ) เป็นหัวใจสำคัญในระบบศรัทธาของชาวไทลื้อในเมืองสิบสองปันนา ประเทศจีน ความเข้าใจในหลักพุทธเรื่องกรรมและผลของกรรมถูกหลอมรวมอยู่ในชีวิตประจำวัน ตั้งแต่การทำบุญ ถวายทาน การบวช ไปจนถึงพิธีศพชาวไทลื้อเชื่อว่าการกระทำทั้งทางกาย วาจา และใจ ส่งผลต่ออนาคตและภพชาติ การกระทำดีจะส่งผลให้เกิดในภพภูมิที่ดี ส่วนการกระทำชั่วจะนำไปสู่ภพภูมิที่ต่ำ ดังนั้น วิถีชีวิตของชาวไทลื้อจึงเน้นการสะสมบุญ และลดเวรกรรม โดยการยึดหลักศีล 5 การให้ทาน และการอุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ล่วงลับและการสั่งสมบุญเพื่อเตรียมภพชาติหน้า เป็นการสะท้อนจริยธรรมที่ไม่ได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการบังคับ แต่เกิดจากความเชื่อภายในอย่างมั่นคง ความเชื่อเรื่องบุญที่สามารถส่งผลต่อผู้ล่วงลับสะท้อนความเข้าใจในหลักพุทธแบบเถรวาท ผสานกับพิธีกรรมพื้นบ้าน เช่น การลอยอังคารและการตาน (ถวาย) เพื่ออุทิศส่วนกุศล เป็นรูปแบบการปฏิบัติที่ทั้งศรัทธาและมีนัยยะจิตวิทยา **ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 1, 4, 5, 8, 12, 15, 17** กล่าวเสริมไปในทิศทางเดียวกันอีกว่า แนวคิดเรื่อง “กรรมไม่สูญ” สะท้อนความเข้าใจในหลักพุทธแบบลึกซึ้ง การยึดถือศีลกลายเป็นกลไกควบคุมพฤติกรรมที่ทรงพลัง โดยไม่ต้องอาศัยกฎหมายหรือการบังคับจากรัฐ

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 2, 5, 6, 10, 11, 13, 20 ให้ข้อมูลไปในทิศทางเดียวกันว่า ศาสนาพุทธเป็นฐานจริยธรรมของสังคมไทยที่หล่อความเชื่อเรื่องกรรมเป็นเครื่องมือสำคัญในการควบคุมพฤติกรรม ทั้งในระดับบุคคลและชุมชน ส่งเสริมให้เกิดจิตสำนึกในการกระทำ และการรับผิดชอบต่อผลของการกระทำ พิธีกรรมเกี่ยวกับการเวียนว่ายตายเกิดเสริมสร้างความเข้าใจชีวิตและความตาย การเผาศพลอยเถ้า ทำบุญอุทิศ เป็นการช่วยให้ผู้เป็นได้เข้าใจความไม่เที่ยงของชีวิต และใช้เป็นโอกาสในการสะสมบุญให้กับทั้งตนเองและผู้ล่วงลับ การสั่งสมบุญถูกหลอมรวมในวิถีชีวิตประจำวันไม่ว่าจะเป็นการทานข้าวใส่บาตร บริจาคทรัพย์ หรือช่วยเหลือผู้อื่น ล้วนถูกตีความว่าเป็น “การลงทุนทางกรรม” เพื่ออนาคตที่ดี ทั้งในชาตินี้และชาติหน้า ความเข้าใจเรื่องบุญกรรมมีบทบาทแทนระบบกฎหมายในสังคม ความกลัวบาป กลัวเวรกรรม กลายเป็นกลไกทางจริยธรรมที่ควบคุมพฤติกรรมมนุษย์ได้มีประสิทธิภาพกว่าการใช้โทษหรือข้อกฎหมายในหลายกรณี

การแต่งกายและภาษาไทยลื้อในสิบสองปันนา ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 1, 5, 6, 8, 14, 15, 19 ให้ข้อมูลไปในทิศทางเดียวกันว่า การแต่งกายและภาษาเป็นรากฐานสำคัญของอัตลักษณ์ชุมชน ชาวไทลื้อในเมืองสิบสองปันนา ประเทศจีน ยังคงรักษารูปแบบการแต่งกายดั้งเดิมและการใช้ภาษาลื้อซึ่งเป็นมรดกตกทอดจากบรรพบุรุษ สองสิ่งนี้ไม่ใช่เพียงการแสดงออกทางกายภาพเท่านั้น แต่ยังเป็น “ภาษาทางวัฒนธรรม” ที่สื่อถึงความภาคภูมิใจ ความเป็นกลุ่ม และการมีจิตวิญญาณร่วมกัน การแต่งกายของหญิงไทลื้อมักประกอบด้วยเสื้อแขนกระบอกสั้น ผ้าซิ่นทอลายแบบลื้อ และผ้าโพกศีรษะ ส่วนชายจะนุ่งผ้าพื้นเรียบ สวมเสื้อผ้าฝ้ายแบบเรียบง่าย วัสดุส่วนใหญ่เป็นฝ้ายทอมือและย้อมด้วยสีธรรมชาติ ซึ่งแสดงถึงวิถีชีวิตที่เคารพธรรมชาติและการพึ่งตนเองแบบดั้งเดิม ภาษาลื้อเป็นภาษาพูดในกลุ่มไท-กะได มีลักษณะใกล้เคียงกับภาษาไทยถิ่นเหนือของไทย เช่น คำว่า “ข้าว” เรียกว่า “เช่า”, “เด็ก” เรียกว่า “ลู” ภาษาไทลื้อไม่เพียงใช้ในชีวิตประจำวัน แต่ยังใช้ในพิธีกรรม เพลงพื้นบ้าน และการสื่อสารในศาสนาพุทธด้วย ทำให้ภาษาเป็นหนึ่งในเครื่องมือคงไว้ซึ่งรากเหง้าทางจิตวิญญาณและประวัติศาสตร์

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 1, 7, 14, 17, 18, 19, 20 ให้ข้อมูลเสริมไปในทิศทางเดียวกันว่า การแต่งกายไม่ได้เป็นเพียงเรื่องความสวยงาม แต่เป็นการถ่ายทอดคุณค่าทางจิตใจ ความเชื่อ และการสืบทอดรุ่นต่อรุ่น เป็น “วัตถุแห่งวัฒนธรรม” ที่มีชีวิต มีผู้ให้ข้อมูลกล่าวเสริมว่า ภาษาลื้อเป็นเครื่องมือในการดำรงอัตลักษณ์และความรู้สึกเป็นชุมชนเดียวกัน ชาวไทลื้อเชื่อว่าภาษาคือหัวใจของวัฒนธรรม และการรักษาภาษาคือการรักษาจิตวิญญาณของกลุ่มชาติพันธุ์ คนรุ่นใหม่มีการปรับตัวรับโลกสมัยใหม่ แต่ยังเห็นคุณค่าในอัตลักษณ์แบบดั้งเดิม การใช้ภาษาและการแต่งกายในการเฉลิมฉลองหรืองานบุญคือการ “แสดงความเป็นไทลื้อ” ที่ชัดเจนและทรงพลัง

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 1, 5, 6, 14, 18, 20 ให้ข้อมูลเสริมไปในทิศทางเดียวกันอีกว่า การแต่งกายคือภาษาทางวัฒนธรรมเสื้อผ้า ผ้าทอ และลวดลายมีนัยทางสังคม สื่อถึงสถานะ ความเชื่อ และ

บทบาทของผู้สวมใส่ ทำหน้าที่เหมือน “ข้อความที่มองเห็นได้” ของอัตลักษณ์ ภาษาคือรากของการดำรงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์แม้ไม่มีลายลักษณ์อักษรแบบสากล แต่การถ่ายทอดภาษาลือแบบปากต่อปากยังคงทำหน้าที่เป็นรากฐานของการอยู่รอดทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์วัฒนธรรมเกิดจากการใช้จริง ไม่ใช่การแค่เก็บรักษาชาวลือไม่ได้อนุรักษ์เพราะอยากรักษาอดีต แต่เพราะมัน “เป็นชีวิตจริง” ของพวกเขา การแต่งกายและการพูดภาษาลือจึงยังคงอยู่ในทุกช่วงวัย ความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์คือพลังในการต้านทานการกลืนกลายทางวัฒนธรรมการที่คนรุ่นใหม่ยังคงแต่งกายและใช้ภาษาลือในพิธีกรรมหรืองานบุญแสดงให้เห็นว่าอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมสามารถอยู่ร่วมกับโลกยุคใหม่ได้อย่างเข้มแข็ง

พิธีกรรมวันสำคัญทางศาสนาของชาวไทลื้อในสิบสองปันนา ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 1, 3, 7, 8, 14, 17, 18 ให้ข้อมูลไปในทิศทางเดียวกันว่า พิธีกรรมวันสำคัญทางศาสนาของชาวไทลื้อในเมืองสิบสองปันนา ประเทศจีน เป็นการผสมผสานระหว่างหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทกับขนบธรรมเนียมท้องถิ่นอย่างลึกซึ้ง โดยพิธีเหล่านี้มิใช่เพียงการ “ทำบุญ” แต่ยังเป็นการ “รวมตัวของสังคม” และ “การแสดงออกของอัตลักษณ์ไทลื้อ” อย่างแท้จริงวันสำคัญเช่น วันสงกรานต์ (ปีใหม่ไทลื้อ) จะมีพิธีตานตุง (ถวายธง) และ ตานกองทราย เพื่อถวายเป็นพุทธบูชาและสร้างกุศล โดยเชื่อว่าการทำสิ่งเหล่านี้จะช่วยชำระกรรมเก่าและต่อบุญให้ชีวิตปีใหม่ดีขึ้น พิธี ขึ้นธาตุ หรือการแห่พระธาตุประจำเมือง ยังสะท้อนการรวมพลังชุมชนและยืนยันความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา ในขณะที่ช่วง ออกพรรษา มีการถวายผ้าไตรและจัดงานบุญเพื่อแสดงการสิ้นสุดการจำพรรษาและเริ่มต้นชีวิตทางธรรมใหม่

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 2, 4, 5, 6, 10, 12, 15 ให้ข้อมูลเสริมไปในทิศทางเดียวกันอีกว่า พิธีตานตุงเป็นการแสดงความเคารพพระรัตนตรัยและสร้างแรงจูงใจเชิงศรัทธา การที่ตุงต้องสูงและสวยงามแสดงถึงคติ “ยิ่งบุญยิ่งสูง” และความเข้าใจเรื่อง “ภพภูมิ” ในแบบพุทธ มีผู้ให้ข้อมูลเสริมว่า ตานกองทรายเป็นพิธีที่สะท้อนหลักกรรมและการอุทิศเจตนาสู่พระพุทธศาสนา แม้กิจกรรมจะดูเรียบง่าย แต่แฝงไว้ด้วยคติเรื่องการให้ การคืน และความละเอียดทางศีลธรรม มีผู้ให้ข้อมูลเสริมอีกว่า การขึ้นธาตุสะท้อนการรวมพลังของชุมชน พิธีนี้มีใช้แค่การทำบุญแต่คือการ “สร้างความเป็นไทลื้อ” ผ่านการแสดงออกทางการแต่งกาย เสียงเพลง และการเคลื่อนไหวร่วมกัน

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 1, 5, 6, 7, 8, 14, 15, 17 ให้ข้อมูลไปในทิศทางเดียวกันว่า พิธีกรรมวันสำคัญทางศาสนาเป็นการสร้างพลังทางจิตวิญญาณร่วมของชุมชน พิธีเหล่านี้ไม่เพียงสะท้อนความศรัทธาส่วนบุคคล แต่เป็นการแสดงพลังทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่เชื่อมโยงกันด้วยหลักพุทธ ความงามและศิลปะพื้นบ้านถูกนำมาใช้เป็นพาหะของศรัทธาเช่น การทำตุง เย็บผ้า ถักดอกไม้ ถัวนม เป้าหมายทางจิตวิญญาณและศิลปะ ทำให้เกิด “ความงามทางธรรมะ” ที่สัมผัสได้จริง วันสำคัญเหล่านี้ทำหน้าที่เหมือน “พิธีกรรมแห่งการฟื้นคืนวัฒนธรรม” เป็นจังหวะที่คนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้พิธีจากคนรุ่นก่อน และมีโอกาสแสดงอัตลักษณ์ทางศาสนาและชาติพันธุ์อย่างภาคภูมิใจ การทำบุญในวันสำคัญ

ทางศาสนาเป็นการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างคน-ธรรมชาติ-ศาสนา เช่น ตานกองทรายคือการให้คืนทรายให้วัด สื่อถึงการอยู่ร่วมอย่างเคารพกับธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดพุทธเชิงนิเวศ

หลักธรรมทางพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิตของชาวไทลื้อ ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 1, 5, 6, 8, 12, 15, 17, 18 ให้ข้อมูลไปในทิศทางเดียวกันว่า วิถีชีวิตของชาวไทลื้อในสิบสองปันนา ไม่เพียงดำเนินไปด้วยจารีตประเพณีเท่านั้น แต่ยังมี “หลักธรรม” ทางพระพุทธศาสนาเป็นแก่นสำคัญในการกำกับพฤติกรรม แนวคิด และความสัมพันธ์ในชีวิตประจำวันอย่างแนบแน่น ตั้งแต่เรื่องของศีลธรรมส่วนตัว การดำเนินชีวิตครอบครัว ไปจนถึงการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในชุมชน หลักธรรมที่โดดเด่น ได้แก่ ศีล 5, อริยสัจ 4, หลักกัมมัฏสะกตา, และ มงคล 38 ประการ ซึ่งถูกนำมาใช้ในรูปแบบที่เป็นรูปธรรม ชาวไทลื้อยึดการไม่ฆ่าสัตว์ ไม่พูดเท็จ ไม่ลักขโมย เป็นหลักสำคัญของการอยู่ร่วมกัน และยังใช้ธรรมะในการอบรมลูกหลาน เช่น สอนให้รู้จัก “เหตุและผล” ของการกระทำตนตามหลักกรรม รวมถึงการรักษาสัมมาชีพและการฝึกจิตใจด้วยการสวดมนต์ ฟังธรรม และเจริญสมาธิ

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 1, 5, 6, 8, 9, 12, 18 ให้ข้อมูลเสริมไปในทิศทางเดียวกันอีกว่า ความเข้าใจเรื่องศีลไม่ใช่แค่หลักธรรมเฉย ๆ แต่เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตจริงจัง ชาวไทลื้อผสมผสานหลักธรรมเข้ากับวิถีชีวิตได้อย่างลึกซึ้ง จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ แสดงให้เห็นว่าธรรมะถูกใช้เป็นเครื่องมือวิเคราะห์ปัญหาในชีวิตจริง อริยสัจ 4 ไม่ได้อยู่ในตำราเท่านั้น แต่กลายเป็นกรอบคิดในการแก้ปัญหาอย่างมีสติ มีผู้ให้ข้อมูลเสริมว่า หลักกรรมกลายเป็นจริยธรรมภายในที่เข้มข้นมากกว่าการกลัวบทลงโทษทางสังคม เป็นระบบศีลธรรมที่ควบคุมตนเองได้ดีและยั่งยืนกว่า

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 2, 4, 5, 9, 10, 12, 14 ให้ข้อมูลในทิศทางเดียวกันเสริมอีกว่า หลักธรรมกลายเป็นกลไกควบคุมพฤติกรรมโดยไม่ต้องใช้กฎหมายภายนอก ชาวไทลื้อใช้ศีลและธรรมเป็นเครื่องชี้นำพฤติกรรมในชีวิตประจำวัน ซึ่งแสดงถึงพลังของศีลธรรมภายในในการดำรงสังคม ธรรมะถูกใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการอารมณ์และปัญหาอริยสัจ 4 และหลักกรรมไม่เพียงแต่ใช้ในการเทศนา แต่ถูกนำมาใช้เป็นวิธีคิด วิเคราะห์สถานการณ์ และเครื่องมือฝึกสติในภาวะวิกฤตการสอนธรรมะในครัวเรือนมีบทบาทสูงกว่าการสอนในระบบโรงเรียน จากบทสัมภาษณ์พบว่า หลักธรรมส่วนใหญ่ถ่ายทอดโดยผู้ใหญ่ในบ้าน มากกว่าจากครูในห้องเรียน ทำให้การปฏิบัติเกิดขึ้นจริงและเชื่อมโยงกับบริบทชีวิต การนำหลักพุทธมาใช้ในการชีวิต ไม่ได้เป็นเรื่องราวพิธีกรรมเท่านั้น แต่เป็นระบบคิดแบบ “พุทธวิถีชีวิต” การดำรงตนด้วยศีล การเจริญเมตตา การใช้ปัญญาในการคิดวิเคราะห์ ล้วนเป็นส่วนหนึ่งของ “การมีชีวิตอย่างมีธรรมะ” ที่จับต้องได้

สรุปได้ว่าประเพณีของชาวไทลื้อในเมืองสิบสองปันนา วัฒนธรรมของชาวไทลื้อในเมืองสิบสองปันนา ประเทศจีน เป็นหนึ่งในภาพสะท้อนของการดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่สามารถผสมผสานรากเหง้าความเชื่อดั้งเดิมเข้ากับหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทได้อย่างลึกซึ้งและมีชีวิตชีวา วิถีชีวิตของชาวไทลื้อมิใช่เพียงการดำรงอยู่ในเชิงชีวภาพเท่านั้น หากแต่เป็นการดำรงอยู่ทางจิตวิญญาณที่ถูกหล่อ

หลอมผ่านความเชื่อ พิธีกรรม และหลักธรรมอย่างต่อเนื่องและแนบแน่น หนึ่งในรากฐานสำคัญคือ ความเชื่อเรื่องผีและบรรพบุรุษ ซึ่งมีบทบาทเหมือน “กลไกควบคุมศีลธรรม” ผ่านพิธีกรรมที่แสดงออกถึงความกตัญญู การเคารพบรรพชน และการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างโลกมนุษย์กับโลกวิญญาณ ความเชื่อนี้มิได้ขัดแย้งกับหลักพุทธ หากแต่เป็นการเสริมพลังทางจิตใจและศรัทธาในหลักกรรม การเวียนว่ายตายเกิด และบุญบาปอย่างกลมกลืน นอกจากนี้ ชาวไทลื้อยังมี พิธีกรรมทางพุทธศาสนา ที่หลากหลาย เช่น การตานตุ้ง ตานกองทราย การขึ้นธาตุ หรือพิธีออกพรรษา ซึ่งล้วนเป็นประเพณีที่สะท้อนให้เห็นถึงการนำหลักธรรมมาสร้างพลังทางสังคม ศิลปะ และศรัทธาอย่างเป็นเอกลักษณ์ การมีส่วนร่วมของทุกเพศวัยในพิธีเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความต่อเนื่องของวัฒนธรรม และการถ่ายทอดคุณค่าจากรุ่นสู่รุ่นได้อย่างมีพลัง อีกหนึ่งด้านสำคัญคือ ความสัมพันธ์กับธรรมชาติ ชาวไทลื้อมีวิถีคิดและปฏิบัติที่สอดคล้องกับแนวคิดพุทธเชิงนิเวศ เช่น การเลือกสถานที่ตั้งวัดอย่างเกื้อกูลธรรมชาติ การบูชาต้นไม้ การใช้วัสดุท้องถิ่นในพิธีกรรม ซึ่งแสดงออกถึงจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อมที่ฝังแน่นในศรัทธาในพิธีกรรม ในวงจรชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการเกิด การแต่งงาน หรือความตาย ล้วนผูกโยงกับหลักกรรมทางพุทธศาสนาอย่างแนบแน่น เช่น การอุทิศบุญให้ผู้ล่วงลับ การทำบุญสืบชะตา หรือการขอพรจากพระสงฆ์ เป็นการให้ความหมายต่อชีวิตผ่านการสร้างสมดุลระหว่างความเชื่อในผี บรรพบุรุษ และพระธรรม ด้านการแต่งกายและภาษาไทลื้อ ยังทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสื่อสารอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ และการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งในรูปแบบการพูดในชีวิตประจำวัน การแต่งกายช่วงเทศกาล ไปจนถึงการใช้ภาษาในการสวดมนต์และพิธีกรรมทางพุทธ

วันสำคัญทางศาสนา เช่น ปีใหม่ไทลื้อ วันพระใหญ่ และเทศกาลออกพรรษา กลายเป็นโอกาสสำหรับการรวมพลังของชุมชน การฟื้นคืนวัฒนธรรม และการสื่อสารความเป็น “ไทลื้อ” ต่อคนรุ่นใหม่ได้อย่างมีพลังท้ายที่สุดคือ หลักธรรมในพุทธศาสนา เช่น ศีล 5 อริยสัจ 4 และหลักกัมมัฏสะกตา ได้กลายเป็นโครงสร้างทางศีลธรรมที่ฝังแน่นอยู่ในวิถีชีวิตของชาวไทลื้อ หลักธรรมเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงคำสอนในวัดเท่านั้น แต่ถูกนำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต การวิเคราะห์ปัญหา และการฝึกจิตใจอย่างจริงจังจนกล่าวได้ว่า ระบบความเชื่อและพิธีกรรมของชาวไทลื้อเป็น “ระบบศีลธรรมแบบองค์รวม” ที่หล่อหลอมผู้คนผ่านศาสนา ความเชื่อพื้นถิ่น และวัฒนธรรมประเพณี โดยมีพระพุทธศาสนาเป็นแกนกลางที่เชื่อมโยงชีวิต ความหมาย และความสัมพันธ์ของผู้คนเข้าด้วยกันอย่างลึกซึ้งและยั่งยืน

4.3 การวิเคราะห์รูปแบบประเพณีและความเชื่อของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพุทธ

ศาสนาในเมืองสิบสองปันนา

พบว่า ผู้วิจัยได้สรุปรูปแบบออกเป็น 5 รูปแบบดังนี้

รูปแบบที่ 1: การผสมผสานความเชื่อพื้นถิ่นกับพระพุทธศาสนา ในบริบทของชาวไทลื้อแห่งเมืองสิบสองปันนา ประเทศจีน ความเชื่อพื้นถิ่นและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้หลอมรวมกันจนกลายเป็นระบบศรัทธาที่มีความพิเศษเฉพาะตัว ความผสมผสานนี้มีใช่เพียงการอยู่ร่วมกันของความเชื่อเก่าและใหม่ แต่เป็นกระบวนการตีความศาสนาในแบบที่เอื้อให้กับวิถีชีวิตจริงของผู้คน สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมการปรับตัวที่ยืดหยุ่นและลึกซึ้งของกลุ่มชาติพันธุ์นี้โดยพื้นฐาน ชาวไทลื้อยังคงยึดถือความเชื่อเรื่องผี บรรพบุรุษ เทวดา และสิ่งเหนือธรรมชาติที่มีอิทธิพลต่อชีวิตประจำวันอย่างแน่นแฟ้น ความเชื่อเรื่อง “ผีบ้านผีเมือง” หรือ “ผีปู่ย่า” ทำหน้าที่เสมือนกลไกควบคุมความประพฤติและศีลธรรมของสมาชิกในชุมชน อีกทั้งยังทำหน้าที่เป็นสายสัมพันธ์ทางจิตวิญญาณที่เชื่อมโยงผู้คนกับอดีต และพื้นที่อยู่อาศัยของตน อย่างไรก็ตาม ความเชื่อเหล่านี้ไม่ได้ขัดแย้งกับคำสอนในพระพุทธศาสนา หากแต่สามารถเชื่อมโยงและดำรงอยู่ร่วมกันได้ผ่านกระบวนการผสมผสานที่ชาญฉลาด

การผสมผสานดังกล่าวแสดงออกชัดเจนในพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษ ซึ่งถือเป็นทั้งการแสดงความกตัญญู และการสร้างบุญตามหลัก “กัมมัฏสะกตา” ที่ยืนยันว่ากรรมเป็นของตนและส่งผลต่อภพชาติอย่างแท้จริง ตัวอย่างหนึ่งที่พบคือ การนิมนต์พระมาร่วมพิธีเซ่นผี ซึ่งพระจะสวดมนต์บทพุทธเพื่อแผ่เมตตาและส่งกุศลให้ผู้ล่วงลับ การกระทำนี้เป็นการ “ปรับบริบท” ของพิธีกรรมพื้นถิ่นให้สอดคล้องกับหลักธรรม แต่ยังรักษารากเหง้าทางวัฒนธรรมเดิมไว้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ ยังพบว่าชาวไทลื้อมีประเพณีเช่น “วันผีตาแฮก” ซึ่งเป็นวันสำคัญที่มีการเซ่นไหว้ผีควบคู่ไปกับการไปวัดทำบุญ จุดนี้เองสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดแบบ “สองศรัทธาในหนึ่งพิธีกรรม” ซึ่งศาสนากับวัฒนธรรมไม่ได้แยกจากกันอย่างชัดเจน แต่ผสมผสานกันเป็นระบบที่รองรับทั้งศรัทธาในพระรัตนตรัยและความผูกพันต่อผีบรรพบุรุษอย่างกลมกลืน

บทบาทของวัด วัดในชุมชนไทลื้อมีบทบาทมากกว่าการเป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจ หากแต่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของการตีความความเชื่อใหม่ ๆ ให้สอดคล้องกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา วัดทำหน้าที่ “กล่อมเกลาสงครามความเชื่อ” โดยนำความเชื่อพื้นถิ่นมาประสานกับหลักธรรมอย่างมีสติ และไม่ขัดแย้งกัน พระสงฆ์จึงกลายเป็นผู้ถ่ายทอดความหมายเชิงจิตวิญญาณอย่างละเอียดอ่อน และเป็นผู้ไกล่เกลี่ยทางความเชื่อระหว่างอดีตกับปัจจุบัน

บทบาทของชุมชนและประชาชน ชุมชนและประชาชนเป็นแกนกลางของการรักษาความเชื่อในชีวิตจริง การที่ชาวบ้านยังยึดพิธีกรรมพื้นถิ่น เช่น การเซ่นไหว้ การบูชาผี การเรียกขวัญ และการบวชลูกแก้ว เป็นการบ่งชี้ว่า ประเพณีและศรัทธาเหล่านี้มิได้อยู่แยกออกจากวิถีชีวิต แต่เป็น

“ศาสนาในพื้นที่” ที่อยู่ในมือของประชาชนเอง นอกจากนี้ ชุมชนยังมีส่วนสำคัญในการส่งต่อองค์ความรู้ ทั้งในระดับครอบครัวและในกิจกรรมกลุ่ม เช่น การเลี้ยงลูกด้วยศีลธรรม หรือการจัดงานบุญร่วมกันอย่างเป็นระบบ

การสนับสนุนจากภาครัฐและองค์กรในท้องถิ่น ในระดับท้องถิ่นของสิบสองปันนา มีการสนับสนุนจากหน่วยงานวัฒนธรรมในการฟื้นฟูพิธีกรรมพื้นบ้าน ควบคู่กับการอนุรักษ์วัด และประเพณีทางพุทธศาสนา เช่น การประกาศให้ “ประเพณีตานกองทราย” เป็นกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หรือการสนับสนุนกิจกรรมพระสงฆ์ในการสอนธรรมะให้แก่เยาวชน นอกจากนี้ยังมีการจดทะเบียนพิธีกรรมพื้นถิ่นบางอย่างให้เป็น “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมท้องถิ่น” ซึ่งช่วยให้ความเชื่อเหล่านี้ยังมีพื้นที่ในโลกสมัยใหม่

รูปแบบที่ 2: ประเพณีวันสำคัญทางพุทธศาสนา ในสังคมของชาวไทลื้อแห่งเมืองสิบสองปันนา ประเทศจีน วันสำคัญทางพุทธศาสนามีใช้เพียงวันแห่งการประกอบศาสนกิจเท่านั้น หากแต่เป็น “ศูนย์รวมของพลังศรัทธา” ที่หล่อหลอมความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้าน วัด และพระพุทธรูปศาสนาอย่างแน่นแฟ้น วันเช่น มาฆบูชา วิสาขบูชา อาสาฬหบูชา เข้าพรรษา ออกพรรษา กลายเป็น “เทศกาลวัฒนธรรมทางจิตวิญญาณ” ที่เปิดโอกาสให้ผู้คนได้แสดงออกซึ่งศรัทธา ความสามัคคี และคุณค่าทางจริยธรรมในชีวิตประจำวันลักษณะเฉพาะของการประกอบพิธีในวันสำคัญเหล่านี้ ได้แก่ การตักบาตร (ถวายธรรมาสน์) การตานกองทราย การเวียนเทียน และการแห่ผ้าป่า ซึ่งแฝงด้วยสัญลักษณ์ทางธรรมอันลึกซึ้ง เช่น “ตัก” เป็นสัญลักษณ์ของธรรมะ “กองทราย” คือการสร้างบุญจากธาตุดิน และ “เวียนเทียน” เป็นการเดินตามรอยธรรมของพระพุทธเจ้าอย่างเป็นรูปธรรม พิธีกรรมเหล่านี้มิใช่เพียงการสืบทอดทางวัฒนธรรม แต่ยังเป็น การเรียนรู้ทางศีลธรรมที่แฝงในกิจกรรมชุมชน

อีกประเด็นสำคัญคือ การมีส่วนร่วมของทุกเพศทุกวัย โดยเฉพาะเยาวชน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการสืบสานประเพณีผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบไม่เป็นทางการ เช่น การเรียนรู้วิถีปฏิบัติ การเข้าใจความหมายของวันสำคัญ และการฝึกเจริญภาวนาในวัด ลักษณะเช่นนี้เป็นกลไกสำคัญในการธำรงรักษาพุทธศาสนาแบบไทลื้อให้คงอยู่ในบริบทสมัยใหม่

บทบาทของวัด วัดทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของการจัดกิจกรรมทางศาสนา โดยพระสงฆ์จะเป็นผู้นำในการเวียนเทียน สวดมนต์ แสดงธรรม และเปิดพื้นที่วัดให้เป็นเวทีสำหรับการแสดงออกทางวัฒนธรรม เช่น การฟ้อนรำพื้นบ้าน การทำขนมประเพณี และการจัดนิทรรศการตุง ธง หรือเครื่องสักการะอื่น ๆ วัดยังทำหน้าที่สื่อสารหลักธรรมในรูปแบบที่เข้าถึงได้ง่าย เช่น การใช้ภาษาถิ่น การเปรียบเทียบกับชีวิตจริง เพื่อเสริมสร้างศรัทธาในหมู่ประชาชน

บทบาทของชุมชนและประชาชนประชาชน มีบทบาทอย่างสำคัญในฐานะ “ผู้ประกอบพิธี” และ “ผู้รักษาวัฒนธรรม” โดยการร่วมแรงร่วมใจจัดงานบุญ เช่น การจัดขบวนแห่ผ้าป่า การสร้างตุง หรือเจดีย์ทราย และการจัดการเลี้ยงภายในวัด นอกจากนี้ ผู้เฒ่าผู้แก่ยังทำหน้าที่เป็นครูภูมิปัญญาทาง

วัฒนธรรม ถ่ายทอดความหมายและวิธีปฏิบัติที่ถูกต้องให้กับเยาวชน ซึ่งทำให้ประเพณีเหล่านี้ดำรงอยู่ในฐานะมรดกที่มีชีวิต ไม่ใช่แค่การจัดพิธีเพื่อสืบทอด

การสนับสนุนจากภาครัฐและองค์กรในท้องถิ่น ภาครัฐมีบทบาทในการส่งเสริมการจัดงานวันสำคัญผ่านนโยบายด้านวัฒนธรรม เช่น การสนับสนุนงบประมาณสำหรับวัดและชุมชน การจัดให้วันเหล่านี้เป็นกิจกรรมท้องถิ่นเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจเชิงวัฒนธรรม และการบรรจุความรู้เกี่ยวกับวันสำคัญในหลักสูตรการศึกษา ส่งผลให้วันสำคัญทางพุทธศาสนามีใช้เพียงแค่งานบุญ แต่กลายเป็นสื่อกลางทางการเรียนรู้ระหว่างศาสนา ประเพณี และการพัฒนา

รูปแบบที่ 3: วงจรชีวิตกับพุทธศาสนา ในวิถีชีวิตของชาวไทลื้อแห่งเมืองสิบสองปันนา ประเทศจีน “วงจรชีวิต” มิได้เป็นเพียงช่วงเวลาทางชีวภาพ หากแต่เป็น **กระบวนการทางจิตวิญญาณที่เชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนาอย่างแนบแน่น** ทุกช่วงวัย - ตั้งแต่เกิด บวช แต่งงาน ไปจนถึงตายต่างมีพิธีกรรมที่สะท้อนทั้งคติชน ความเชื่อพื้นบ้าน และหลักธรรมในพุทธศาสนาอย่างสอดคล้องกัน แต่ละช่วงวัยเปรียบได้กับ “การเปลี่ยนผ่านทางกรรม” ที่มีทั้งการสั่งสมบุญ สำนึกในศีลธรรม และการเตรียมจิตสำนึกสู่ภพใหม่ในอนาคต เช่น การทำพิธีรับขวัญเมื่อเกิด การบวชเป็นเณรหรือพระเพื่อศึกษาธรรม การทำบุญวันแต่งงานเพื่อเสริมความเป็นสิริมงคล หรือการสวดอภิธรรมเมื่อเสียชีวิต - all these are not mere rituals but symbolic spiritual passages.

ลักษณะของพิธีกรรมในวงจรชีวิต

1. **เกิด** มีการทำพิธี “เรียกขวัญ” ตั้งชื่อ พรหมด้วยน้ำมันต์ เชื่อว่าเด็กต้องมีวิญญาณครบบริบูรณ์จึงจะเติบโตอย่างสมบูรณ์ แข็งแรง
2. **บวช**: การบวชลูกแก้วเป็นช่วงเวลาสำคัญที่ครอบครัวได้สร้างบุญ และเป็นการเปลี่ยนผ่านของชายหนุ่มจากวัยเด็กสู่วัยผู้ใหญ่ โดยถือหลัก “สละโลกย์” เพื่อศึกษาโลกุตระธรรม
3. **แต่งงาน**: พิธีสมรสในไทลื้อจะมีการถวายปัจจัยแก่พระ สวดมนต์ และฟังธรรม ถือเป็น การเริ่มต้นชีวิตคู่ด้วยศีลธรรม
4. **ตาย**: มีการจัดงานศพแบบผสมผสานระหว่างความเชื่อเรื่องผีและพุทธ เช่น การเชิญพระมาสวดอภิธรรมและการเซ่นไหว้บรรพบุรุษเพื่อให้วิญญาณไปสู่สุคติ

บทบาทของวัด วัดทำหน้าที่เป็นทั้งสถานที่ประกอบพิธีกรรมและเป็นผู้อำนวยความสะดวกเชิงจิตวิญญาณต่อทุกช่วงวัย พระสงฆ์จะเป็นผู้ทำพิธีเจิม เติมน้ำมัน สวดมนต์ และสอนธรรมะที่เหมาะสมกับช่วงวัยนั้น ๆ เช่น สอนเด็กให้เข้าใจศีล 5 หรือเทศนาเรื่องขันติธรรมในพิธีแต่งงาน วัดจึงเปรียบเหมือนเสาหลักทางจิตวิญญาณของชุมชน

บทบาทของชุมชนและประชาชน ครอบครัวและชุมชนมีบทบาทในฐานะผู้สืบทอดพิธีกรรม และผู้ดำเนินชีวิตตามแนวทางพุทธ เช่น การเตรียมงานบวช การจัดงานศพ การชี้แนะแก่ลูกหลานให้

เข้าใจคุณค่าของแต่ละพิธีกรรม นอกจากนี้ ยังช่วยกันส่งเสริมการสืบสานประเพณีผ่านกิจกรรมชุมชน เช่น ขบวนแห่นาค หรือวันรวมญาติในงานทำบุญ

การสนับสนุนจากภาครัฐและองค์กรในท้องถิ่น ภาครัฐส่งเสริมผ่านการสนับสนุนวัดท้องถิ่น ให้เป็น “ศูนย์การเรียนรู้ทางวัฒนธรรม” และจัดโครงการที่เชื่อมโยงประเพณีกับระบบการศึกษา เช่น การสอนเรื่อง “ธรรมะกับครอบครัว” หรือโครงการ “ชุมชนวิถีพุทธ” ที่ส่งเสริมการใช้หลักธรรมในพิธีกรรมชีวิต

รูปแบบที่ 4: การสร้างบุญสะเดาะเคราะห์และการแสดงความกตัญญูตามแนวพุทธ หนึ่งในรูปแบบประเพณีที่ฝังแน่นในสังคมชาวไทยเชื้อสายเมืองสืบสองปันนา คือ การทำบุญสะเดาะเคราะห์ และการแสดงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ไม่ว่าจะเป็นต่อบิดามารดา ครูอาจารย์ หรือแม่กระทั่งดวงชะตาของตนเอง ทั้งหมดนี้มีใช้เพียงพิธีกรรมเพื่อความอุ่นใจเท่านั้น แต่เป็น การแสดงออกถึงความเข้าใจในหลักกรรมและเหตุปัจจัยตามแนวพุทธ อย่างชาวนาลาด พิธีกรรมเหล่านี้เกิดขึ้นทั้งในระดับครอบครัวและระดับชุมชน เช่น การทำบุญวันเกิด การถวายสังฆทานเพื่อสะเดาะเคราะห์ การตั้งขันนํ้ามนต์เพื่อขอพร และการแสดงความกตัญญูต่อพ่อแม่ในช่วงปีใหม่สงกรานต์ (ประมาณเดือนเมษายน) ทุกกิจกรรมล้วนสะท้อนถึงหลักกรรมเช่น “กัมมัตสกตา” (กรรมเป็นของตน), “อิทัปปัจจยตา” (เหตุปัจจัยสัมพันธ์) และ “พรหมวิหาร 4” โดยเฉพาะ “เมตตา - กรุณา” ที่ฝังอยู่ในจิตวิญญาณของผู้ร่วมพิธี

ลักษณะของพิธีกรรม

1. การ “दानขันข้าว” หรือการถวายอาหารให้แก่ผู้มีพระคุณ ถือเป็นการแสดงความกตัญญู และการตอบแทนบุญคุณด้วยกุศลกรรม
2. การทำบุญสะเดาะเคราะห์มักจะมีการตั้งเครื่องสักการะ บูชาพระ และนิมนต์พระมาสวดมนต์ตามบทเฉพาะ เช่น บทพาหุง หรือพระปริตร เพื่อให้จิตใจเบาสบายและคลายทุกข์
3. การทำพิธีกรรมเหล่านี้มักเกิดขึ้นในช่วงที่เกิดเคราะห์ร้ายหรือมีปัญหาสุขภาพ ซึ่งชาวไทยเชื้อสาย “หันเข้าหาศาสนา” เป็นแนวทางแก้ปัญหาวีชีวิตแบบองค์รวม

บทบาทของวัด วัดทำหน้าที่เป็นผู้ประกอบพิธีและชี้แนะทางธรรม พระสงฆ์จะเป็นผู้จัดการพิธีสะเดาะเคราะห์ เช่น การเจริญพระพุทธมนต์ การพรมด้วยนํ้ามนต์ หรือการแจกใบเสมาธรรมเพื่อเตือนใจผู้ร่วมพิธี วัดยังทำหน้าที่เป็น “ที่พึ่งสุดท้าย” สำหรับผู้ที่เผชิญเคราะห์กรรม โดยมุ่งให้ธรรมะเป็นแนวทางเยียวยาจิตใจอย่างยั่งยืน

บทบาทของชุมชนและประชาชน ชาวบ้านมีบทบาทในการจัดเตรียมพิธี และยังคงรักษาประเพณีผ่านการร่วมกิจกรรมอย่างเข้มแข็ง โดยเฉพาะผู้สูงวัยที่มีบทบาทในการเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับบุญคุณของบรรพบุรุษ การให้พรลูกหลาน และการสืบทอดพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์อย่างไม่ขาดตอน เด็ก ๆ จะได้รับการปลูกฝังเรื่อง “ความกตัญญูรู้คุณ” ผ่านพิธีกรรมเหล่านี้โดยตรง

การสนับสนุนจากภาครัฐและองค์กรในท้องถิ่น หน่วยงานรัฐมักส่งเสริมกิจกรรมสะเดาะเคราะห์ผ่านการบูรณาการกับงานวัฒนธรรม เช่น งานบุญปีใหม่ งานเทศกาลปลอดภัยชุมชน หรือการรณรงค์ให้เยาวชนแสดงความกตัญญูในโรงเรียน นอกจากนี้ ยังมีโครงการให้วัดจัดกิจกรรมธรรมะเพื่อเยียวยาผู้ป่วย ผู้สูงอายุ และผู้ที่มีความทุกข์ทางใจ ซึ่งช่วยให้บทบาทของพุทธศาสนาในฐานะเครื่องมือเยียวยาชีวิตได้รับการต่อยอด

รูปแบบที่ 5: ประเพณีที่เชื่อมโยงธรรมชาติกับพระพุทธศาสนา ชาวไทลื้อแห่งเมืองสิบสองปันนา มิได้แค่เชื่อในพระรัตนตรัยเพียงอย่างเดียว แต่ยัง **มองธรรมชาติเป็นส่วนหนึ่งของจักรวาลแห่งศรัทธา** พืชพันธุ์ ธาตุทั้งสี่ ต้นไม้ สายน้ำ ดวงอาทิตย์ ล้วนเป็น “ภพภูมิ” ที่แฝงด้วยกุศลและอำนาจที่เกื้อกูลต่อชีวิตมนุษย์ ดังนั้น จึงไม่น่าแปลกใจที่พิธีกรรมทางศาสนาหลายอย่างของชาวไทลื้อจะสะท้อนถึง **การเคารพบูชาธรรมชาติควบคู่กับหลักธรรมทางพุทธศาสนา** ความเชื่อและพิธีกรรมเหล่านี้มิใช่เพียงการเคารพบูชาธรรมชาติในแบบ “ความเชื่อพื้นถิ่น” เท่านั้น หากแต่เป็นการ “ตีความธรรมชาติ” ผ่านแว่นแห่งพุทธปรัชญา เช่น การสร้างบุญจากการปลูกต้นไม้ (เชื่อมโยงกับเมตตาธรรม), การถวายกองทราย (แสดงถึงธาตุดิน), หรือแม้แต่การเวียนเทียนรอบเจดีย์ที่สร้างไว้กลางป่า (เปรียบเหมือนการเดินทางของจิตตามวงจรธรรมชาติ)

ลักษณะของประเพณี

- 1. ประเพณีตานกองทราย:** ชาวบ้านจะนำทรายมาถมเป็นกองเจดีย์จำลอง มีการประดับด้วยดอกไม้ ดุ้ง และเทียน เชื่อว่าเป็นการสร้างบุญจากธาตุดินเพื่อเสริมชะตาชีวิต
- 2. ประเพณีขึ้นธาตุ:** งานฉลองการสร้างหรือซ่อมแซมพระเจดีย์ จะจัดในป่าหรือพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่เชื่อมโยงกับดินฟ้าอากาศ มีการแห่ผ้าป่า และเวียนเทียนร่วมกัน
- 3. ประเพณีพ่อนูบหาน้ำ:** จัดขึ้นในฤดูแล้งเพื่อขอฝน พ่อนถวายแม่คงคา แล้วนำน้ำมนต์ไปประพรมนาข้าว พิธีนี้ผสมผสานคติไทลื้อกับหลัก “สัมมาสัมมันตะ” ในทางพุทธที่ว่าด้วยการประกอบสัมมาอาชีพอย่างไม่เบียดเบียนธรรมชาติ

บทบาทของวัด วัดทำหน้าที่สื่อกลางระหว่างศาสนาและธรรมชาติ โดยการตีความว่าการดูแลต้นไม้ การไม่เบียดเบียนสัตว์ หรือการใช้ทรัพยากรอย่างมีศีลธรรมคือ “การถือศีล” แบบหนึ่ง พระสงฆ์จะเป็นผู้ให้คำเทศนาเรื่อง “ไตรลักษณ์” กับธรรมชาติ เช่น ความไม่เที่ยงของฤดูกาล หรือการอนัตตาของสรรพสิ่งในระบบนิเวศ ซึ่งกลายเป็นเครื่องมือช่วยขัดเกลาจิตใจให้รู้จักปล่อยวาง

บทบาทของชุมชนและประชาชน ชาวบ้านร่วมแรงกันปลูกต้นไม้บริเวณวัด สร้างเจดีย์ทราย และอนุรักษ์พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในป่าโดยไม่ใช้ประโยชน์เกินความจำเป็น ความเชื่อเรื่องการ “ไม่ทำร้ายต้นไม้ใหญ่” เพราะกลัวจะทำให้วิญญาณเจ้าป่าโกรธ ยังถูกปรับใช้ร่วมกับแนวคิด “ไม่เบียดเบียนสัตว์” (อหิงสา) ของพุทธศาสนา จึงกลายเป็นวัฒนธรรมที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุล

การสนับสนุนจากภาครัฐและองค์กรในท้องถิ่น หน่วยงานรัฐมีบทบาทสำคัญในการผลักดัน ประเพณีเชิงนิเวศเหล่านี้ให้กลายเป็น “การท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงอนุรักษ์” เช่น การจัดงานวันรักซ์ ต้นไม้ร่วมกับกิจกรรมตานตุ้งและเจดีย์ทราย หรือการสนับสนุน “วัดป่าธรรมชาติ” เป็นศูนย์เรียนรู้ ด้านพุทธกับสิ่งแวดล้อม

สรุปได้ว่า วิถีชีวิตของพวกเขาไม่ได้แยกขาดระหว่างโลกของความเชื่อพื้นถิ่นกับหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา หากแต่เป็นการปรับใช้และตีความอย่างมีพลวัต จนทำให้ศาสนากลายเป็นพลังขับเคลื่อนชีวิตที่แท้จริง ความเชื่อและประเพณีต่าง ๆ เหล่านี้สามารถจำแนกออกเป็น 5 รูปแบบสำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันลึกซึ้งระหว่างวัฒนธรรมกับศาสนาในมิติชีวิตของชาวไทลื้อ รูปแบบที่หนึ่ง คือ “การผสมผสานความเชื่อพื้นถิ่นกับพระพุทธศาสนา” ซึ่งเห็นได้จากการที่ชาวไทลื้อยังคงเคารพผีบรรพบุรุษ เทวดา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในท้องถิ่น แต่ในขณะเดียวกันก็สามารถนำหลักกรรมและเมตตาธรรมมาเสริมพิธีกรรมเหล่านั้นให้มีความลุ่มลึกและเป็นระบบมากขึ้น เช่น การทำบุญให้ผี ร่วมกับการนิมนต์พระมาแผ่เมตตาและแสดงธรรม เป็นตัวอย่างของการประสานสองศรัทธาอย่างชาญฉลาด รูปแบบที่สอง คือ “ประเพณีวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา” ซึ่งชาวไทลื้อให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นวันมาฆบูชา วิสาขบูชา เข้าพรรษา หรือวันพระประจำสัปดาห์ ล้วนถูกจัดขึ้นอย่างมีเอกลักษณ์ ผ่านกิจกรรมเวียนเทียน ฟังธรรม ทำบุญ ร่วมกับองค์ประกอบพื้นถิ่น เช่น การประดับตุ้ง ผ้าแพร ดอกไม้ในวิหาร โดยทั้งหมดนี้ไม่เพียงแต่สะท้อนศรัทธาเท่านั้น แต่ยังแสดงถึงศิลปะทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง รูปแบบที่สาม คือ “พิธีกรรมตามวงจรชีวิต” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าศาสนาไม่ได้อยู่แค่ในวัด แต่เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น การบวชลูกแก้วที่เป็นพิธีกรรมเพื่อสร้างบุญตั้งแต่เยาว์ การแต่งงานที่แฝงไว้ด้วยหลักพรหมวิหาร การจัดงานศพที่เน้นเรื่องไตรลักษณ์และการแผ่เมตตา พิธีกรรมเหล่านี้กลายเป็นพื้นที่แห่งการสืบสานคตินิยมในระดับครอบครัวและชุมชน รูปแบบที่สี่ คือ “พิธีกรรมสะเดาะเคราะห์และการแสดงความกตัญญู” โดยเฉพาะพิธีตานขันข้าว ตานดวง หรือพิธีบนบาน ซึ่งชาวไทลื้อยังคงรักษาไว้ เพื่อแสดงถึงการปิดเป่าสิ่งไม่ดีและขอพรสิ่งดีในชีวิต แนวคิดเหล่านี้สัมพันธ์กับหลักกรรมและเหตุปัจจัยทางพุทธศาสนาอย่างชัดเจน ทั้งยังเป็นเครื่องมือทางจิตวิญญาณในการเยียวยาใจ และส่งเสริมให้ผู้คนดำรงตนอยู่ด้วยคุณธรรม รูปแบบที่ห้า คือ “การผสมผสานความเชื่อทางธรรมชาติกับพุทธศาสนา” ซึ่งถือเป็นมิติพิเศษของชาวไทลื้อ โดยมองว่าธรรมชาติไม่ใช่แค่ทรัพยากร แต่เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น แม่น้ำ ต้นไม้ ภูเขา ฯลฯ พิธีกรรมอย่างตานกองทราย ขึ้นธาตุ หรือพ่อนุชาน้ำ ล้วนสะท้อนแนวคิดเรื่องการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างมีศีลธรรม ทั้งยังเชื่อมโยงกับหลักพุทธ เช่น อหิงสา สัมมาสัมมัณตะ และไตรลักษณ์อย่างชัดเจน โดยสรุปแล้ว ประเพณีของชาวไทลื้อทั้ง 5 รูปแบบดังกล่าว มิใช่เพียงเครื่องหมายแห่งอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ แต่คือ “ศาสนาทางวัฒนธรรม” ที่ดำรงอยู่ในทุกมิติของชีวิต ทั้งในครัวเรือน พื้นที่ชุมชน และโครงสร้างสังคม การที่พวกเขาสามารถตีความคำสอนทางพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการรักษาศรัทธาให้มีชีวิต และดำรงอยู่ได้อย่างสง่างามในโลกสมัยใหม่

4.4 การนำเสนอรูปแบบประเพณีและความเชื่อของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา

พบว่า การนำเสนอประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ในเชิงวิชาการ ไม่ได้เป็นเพียงการถ่ายทอดข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์หรือพิธีกรรมเท่านั้น หากแต่เป็นการเปิดพื้นที่ให้กับ การเข้าใจรากวัฒนธรรมวิถีชีวิต และกระบวนการตีความศาสนาในแบบของคนกลุ่มหนึ่ง ซึ่งอาจแตกต่างไปจากภาพใหญ่ของพุทธศาสนาในระดับประเทศ ในกรณีของชาวไทลื้อแห่งเมืองสิบสองปันนา ประเทศจีน การนำเสนอรูปแบบประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาจึงต้องใช้แนวทางที่ผสมผสานทั้งความถูกต้องทางวิชาการ ความลึกทางวัฒนธรรม และความร่วมสมัยของวิธีการสื่อสาร

หัวใจของการนำเสนอครั้งนี้อยู่ที่การแสดงให้เห็นถึง “รูปแบบความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรม” ระหว่างความเชื่อท้องถิ่นกับพระพุทธศาสนา ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็น 5 รูปแบบ ได้แก่ 1) การผสมผสานความเชื่อพื้นถิ่นกับพุทธศาสนา 2) ประเพณีวันสำคัญทางพุทธศาสนา 3) พิธีกรรมในวงจรชีวิต 4) พิธีสะเดาะเคราะห์และการแสดงกตัญญู และ 5) ความเชื่อทางธรรมชาติที่หลอมรวมกับหลักพุทธ โดยแต่ละรูปแบบไม่ได้มีอยู่เพียงเพื่อความศักดิ์สิทธิ์หรืองานพิธี แต่เป็นกลไกในการรักษาความเป็นชุมชน สร้างจริยธรรม และเชื่อมโยงคนไทลื้อเข้ากับโลกแห่งศรัทธา

รูปแบบการนำเสนอใช้เวลาประมาณ 45–60 นาที แบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลัก คือ บทนำ (10 นาที) การนำเสนอรูปแบบทั้ง 5 (30 นาที) และช่วงแลกเปลี่ยนความคิดเห็น (15–20 นาที) โดยการจัดเวที ณ สถานที่ โรงเรียนพระปริยัติธรรมสิบสองปันนา ตำบล บ้านหนองพอง อำเภอเมืองเชียงรุ่ง จังหวัดสิบสองปันนา วันที่ 31 เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2568

ผลของการนำเสนอรูปแบบประเพณีและความเชื่อของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา พบว่า การนำเสนอรูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่หลอมรวมกับพระพุทธศาสนาในเวทีวิชาการ ไม่ได้เป็นเพียงการถ่ายทอดข้อมูลเชิงวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ได้ก่อให้เกิดผลกระทบในหลายระดับ ทั้งต่อความเข้าใจของผู้ฟัง บทสนทนาเชิงวิชาการ และความตระหนักถึงความหลากหลายทางศาสนาในบริบทชาติพันธุ์

ประการแรก การนำเสนอครั้งนี้ส่งผลโดยตรงต่อผู้ฟังในด้าน “การเปลี่ยนมุมมองต่อพุทธศาสนา” โดยเฉพาะในหมู่ผู้ที่เคยยึดมั่นในพุทธศาสนาแบบศูนย์กลางที่เน้นความบริสุทธิ์ตามแนวเถรวาทอย่างเข้มงวด ผู้ฟังจำนวนมากแสดงความประหลาดใจเมื่อพบว่า ประเพณีที่ดูเป็น “พิธีกรรมพื้นบ้าน” อย่างการไหว้ผี หรือการเรียกขวัญ กลับสามารถอยู่ร่วมกับคำสอนพุทธได้อย่างกลมกลืนในวิถีของชาวไทลื้อ บางคนแสดงความเห็นว่า “นี่คือพุทธศาสนาที่มีชีวิต” และ “เป็นพุทธแบบที่เราอาจลืมไปแล้วในเมืองใหญ่”

ประการที่สอง การเปิดโอกาสให้ผู้ฟังได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในช่วงท้ายของการนำเสนอ ช่วยกระตุ้นให้เกิดการคิดต่อยอดในระดับลึก บางคนตั้งคำถามถึงระบบการศึกษาไทยว่าควรเปิดรับ ศาสนาภูมิปัญญาหรือไม่ หรือแม้กระทั่งว่า การอนุรักษ์ความเชื่อเช่นนี้ ควรเป็นหน้าที่ของวัดหรือ ภาครัฐ? การตั้งคำถามเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า การนำเสนอไม่ได้เพียงแค่ “แจ้งข้อมูล” แต่ได้ “กระตุ้น สติปัญญา” และกระทบต่อความคิดเชิงระบบของผู้ฟัง ในด้านวิชาการ ผลลัพธ์ของการนำเสนอทำให้เกิดการถกเถียงที่สร้างสรรค์เกี่ยวกับแนวคิดเรื่อง “ศาสนาในบริบท” หรือ “localized religion” ว่า ไม่ควรถูกมองเป็นการบิดเบือน แต่ควรถูกยอมรับว่าเป็นกลไกที่ช่วยให้ศาสนาอยู่รอดและยั่งยืน การที่ พุทธศาสนาของชาวไทยยังสามารถดำรงอยู่ในพิธีเช่นผีหรือประเพณีตานกองทรายโดยไม่ขัดแย้งกับ หลักธรรม คือบทพิสูจน์ของพลังในการปรับตัวของศาสนา

นอกจากนี้ ยังพบว่าผู้ฟังจำนวนหนึ่งมีแรงบันดาลใจในการศึกษาเพิ่มเติม โดยเฉพาะกลุ่ม นักวิชาการท้องถิ่นที่เริ่มสนใจการรวบรวมประเพณีท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ เช่น ไทใหญ่ ไทดำ หรือม้ง เพื่อเปรียบเทียบและสร้างองค์ความรู้ชุดใหม่ที่มีความหลากหลายยิ่งขึ้น บางคนถึงกับเสนอให้ จัดนิทรรศการร่วมในระดับมหาวิทยาลัยหรือเชิงชุมชน เพื่อขยายผลของการเรียนรู้ร่วมกัน

สุดท้าย ผลที่สำคัญที่สุดคือ การฟื้นคืน “ศรัทธาเชิงวัฒนธรรม” ให้กลับมาอยู่บนเวทีวิชาการ ซึ่งมักถูกลดทอนให้เหลือแค่ข้อมูลพื้นถิ่น การนำเสนอครั้งนี้ยืนยันว่า ความเชื่อ วัฒนธรรม และศาสนา มิได้เป็นสิ่งแยกจากกันในชีวิตคน หากแต่เป็นเนื้อเดียวกันที่ควรถูกเข้าใจผ่านสายตาที่หลากหลาย การ ยอมรับในความแตกต่างของศาสนาท้องถิ่น คือหนทางหนึ่งในการอยู่ร่วมกันอย่างเคารพและเท่าเทียม ในโลกที่แตกต่าง

ผลกระทบเชิงวิชาการและการเรียนรู้ร่วม การนำเสนอรูปแบบประเพณีของชาวไทยลื้อที่ เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา ไม่ได้จบเพียงแค่การถ่ายทอดข้อมูลหรือแสดงผล การศึกษาเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบในเชิงวิชาการที่ลึกซึ้ง โดยเฉพาะในมิติของการขยายกรอบ ความคิด ความเข้าใจในศาสนา และการเรียนรู้ร่วมในสภาพแวดล้อมพหุวัฒนธรรม

1. เปิดพื้นที่ใหม่ให้กับการศึกษาศาสนาในบริบทท้องถิ่น หนึ่งในผลกระทบเชิงวิชาการที่ สำคัญคือ การผลักดันให้เกิดการตั้งคำถามใหม่ในแวดวงศาสนศึกษาและมานุษยวิทยาวัฒนธรรม ว่า พุทธศาสนาแบบ “บริสุทธิ์เชิงหลักการ” ที่แยกออกจากวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น ยังเหมาะสมกับ การศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ในศตวรรษที่ 21 หรือไม่ การที่ไทยลื้อสามารถรักษาความเชื่อเรื่องผี บรรพบุรุษ เทวดา และพิธีกรรมดั้งเดิม พร้อมกับรักษาหลักพุทธเช่น เมตตาธรรม กัมมัฏสะกตา และการเวียนว่าย ตายเกิด แสดงให้เห็นถึง “พุทธแบบผสมผสาน (Hybrid Buddhism)” ซึ่งน่าสนใจยิ่งต่อการศึกษา ศาสนาในเชิงพลวัต

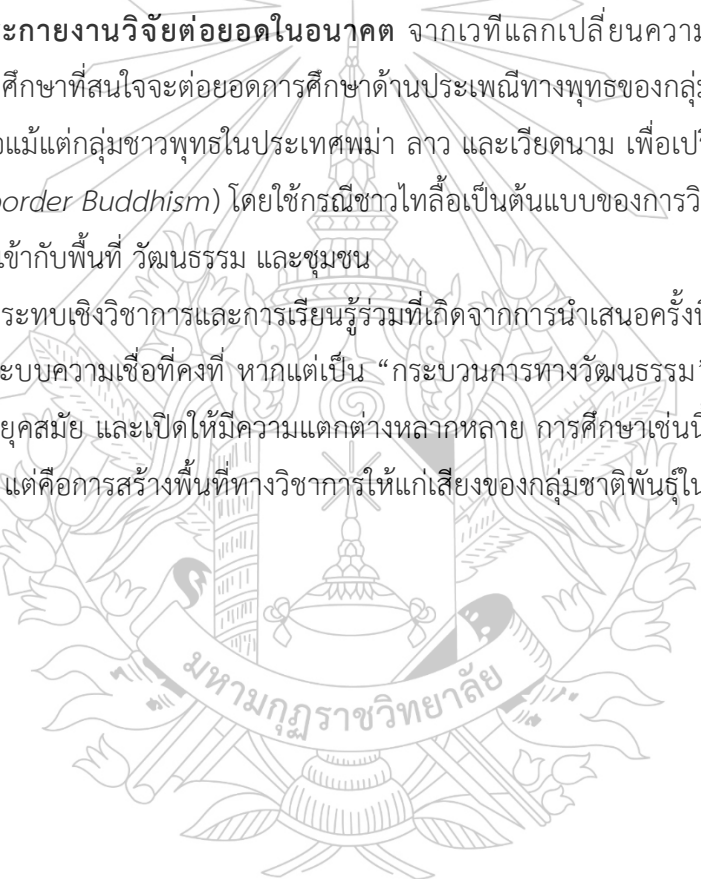
2. ส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning) กระบวนการนำเสนอที่ เปิดโอกาสให้ผู้ฟังร่วมแสดงความเห็น ถาม-ตอบ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ส่วนตัว ทำให้เกิดการ

เรียนรู้ในแบบที่ผู้ฟังไม่ใช่เพียงผู้รับสาร แต่กลายเป็น “ผู้สร้างองค์ความรู้ร่วม” ผ่านการเชื่อมโยงประเด็นกับภูมิหลังทางศาสนาและวัฒนธรรมของตนเอง ตัวอย่างเช่น ผู้ฟังบางรายได้เปรียบเทียบความเชื่อของตนเองกับของชาวไทลื้อ และพบว่ามีความคล้ายคลึงในเชิงจิตวิญญาณ เช่น ความศรัทธาต่อบรรพบุรุษหรือความเชื่อเรื่องบุญบาป แม้จะอยู่คนละวัฒนธรรมก็ตาม

3. ขยายขอบเขตการตีความแนวคิด “พหุศาสนาภีวตัน” งานนำเสนอครั้งนี้ได้เปิดประเด็นให้เกิดการสนทนาเชิงลึกเกี่ยวกับแนวคิด “พหุศาสนาภีวตัน” หรือ *pluralistic religion* ซึ่งเสนอว่าศาสนาในโลกยุคใหม่จะไม่อยู่ในกรอบความเข้าใจแบบเดียว (monolithic) อีกต่อไป แต่จะมีหลายรูปแบบที่ผสมกัน ทั้งในเชิงพิธีกรรม ความเชื่อ และความหมายทางจิตวิญญาณ ชาวไทลื้อกลายเป็นกรณีศึกษาสำคัญที่แสดงให้เห็นว่า ศาสนาในฐานะวัฒนธรรมและศรัทธาสามารถพัฒนาแบบคู่ขนานกับท้องถิ่นนิยม โดยไม่จำเป็นต้องขัดแย้งกับหลักคำสอนเดิมแต่อย่างใด

4. จุดประกายงานวิจัยต่อยอดในอนาคต จากเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น พบว่ามีนักวิชาการและนักศึกษาที่สนใจจะต่อยอดการศึกษาด้านประเพณีทางพุทธของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น เช่น ไทใหญ่ ไทดำ หรือแม้แต่กลุ่มชาวพุทธในประเทศพม่า ลาว และเวียดนาม เพื่อเปรียบเทียบเชิงข้ามพรมแดน (*Transborder Buddhism*) โดยใช้กรณีชาวไทลื้อเป็นต้นแบบของการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเชื่อมโยงศาสนาเข้ากับพื้นที่ วัฒนธรรม และชุมชน

สรุป ผลกระทบเชิงวิชาการและการเรียนรู้ร่วมที่เกิดจากการนำเสนอครั้งนี้ คือการยืนยันว่าศาสนาไม่ใช่เพียงระบบความเชื่อที่คงที่ หากแต่เป็น “กระบวนการทางวัฒนธรรม” ที่ต้องอาศัยการตีความซ้ำในแต่ละยุคสมัย และเปิดให้มีความแตกต่างหลากหลาย การศึกษาเช่นนี้จึงไม่ใช่เพียงการอนุรักษ์วัฒนธรรม แต่คือการสร้างพื้นที่ทางวิชาการให้แกเสียงของกลุ่มชาติพันธุ์ในการนิยามศาสนาในแบบของตนเอง

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ ทฤษฎี เอกสารทางวิชาการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้กำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาขอบเขตเนื้อหาของการวิจัย รวมถึงการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์ 4 ประการ ดังนี้ คือ 1. เพื่อศึกษาประเพณีของชาวไทลื้อในเมืองสิบสองปันนา 2. เพื่อศึกษาประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา 3. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา 4. เพื่อนำเสนอรูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา โดยศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

5.3 องค์ความรู้ใหม่

5.4 ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

ในการศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากการทำวิจัยทุกขั้นตอนตามวัตถุประสงค์ รูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนาประเทศจีนทำให้ผู้วิจัยทราบว่า

5.1.1 สรุปผลการศึกษาประเพณีและความเชื่อของชาวไทลื้อในเมืองสิบสองปันนา พบว่าประเพณีของชาวไทลื้อแม้จะอิงรากดั้งเดิม ทั้งเรื่องผี บรรพบุรุษ ภาษา และพิธีกรรม แต่ไม่ได้ปิดกั้นตัวเองจากโลกสมัยใหม่ หากกลับ “ผสมผสาน” อย่างชาญฉลาด เช่น ใช้ธรรมะผ่านพิธี ใช้ภาษาไทลื้อในสื่อออนไลน์ หรือทำบุญแบบร่วมสมัย สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า “การรักษาอัตลักษณ์” ไม่ได้หมายถึงการย้อนยุค แต่คือ การรู้ว่าเรามาจากไหน และจะไปไหนในแบบของเราเอง ประเพณีและความเชื่อของชาวไทลื้อวัฒนธรรมของชาวไทลื้อในเมืองสิบสองปันนา ประเทศจีน เป็นวัฒนธรรมที่มีความลึกซึ้งและกลมกลืนอย่างเป็นเอกภาพระหว่างความเชื่อพื้นเมืองกับหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ประเพณีและความเชื่อที่ปรากฏในวิถีชีวิตของชาวไทลื้อไม่ได้ดำรงอยู่เพียงเพื่อความศักดิ์สิทธิ์ตามฤดูกาล แต่ได้กลายเป็นกลไกสำคัญในการหล่อหลอมจิตใจ วิถีปฏิบัติ และอัตลักษณ์ทางสังคมของผู้คนในชุมชน ประการแรก ความเชื่อเรื่องผีและการบูชาบรรพบุรุษของชาวไทลื้อ แสดงให้เห็นถึงมิติของ

ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับอดีต ชาวไทลื้อเชื่อว่า ผีปู่ย่า ผีเจ้าที่ และผีขุนน้ำเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คอยคุ้มครองหมู่บ้าน และเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของผู้คนในปัจจุบัน จึงมีการประกอบพิธีกรรมเพื่อสื่อสารกับผีและรักษาความสมดุลของชุมชน ซึ่งแม้จะแตกต่างจากหลักพุทธศาสนาในเชิงปรัชญา แต่ก็สามารถดำรงอยู่ควบคู่กันได้อย่างแนบแน่น โดยไม่มีความขัดแย้งในด้านของประเพณีทางพระพุทธศาสนา เช่น การตานตุง การตานกองทราย การขึ้นธาตุ หรือการเข้าพรรษา ชาวไทลื้อได้แปลงหลักธรรมของพุทธศาสนาให้เป็นกิจกรรมที่จับต้องได้ และเข้าถึงได้ผ่านพิธีกรรมที่สอดคล้องกับฤดูกาล วิถีชีวิต และความเชื่อดั้งเดิม ประเพณีเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น หากยังเป็นสื่อกลางในการปลูกฝังคุณธรรม เช่น ความสามัคคี ความเสียสละ ความกตัญญู และการมีจิตสาธารณะนอกจากนี้ ความเชื่อเรื่องธรรมชาติของชาวไทลื้อก็เป็นอีกหนึ่งคุณลักษณะที่โดดเด่น โดยมองว่าสรรพสิ่งในธรรมชาติล้วนมีจิตวิญญาณ ไม่ว่าจะเป็นต้นไม้ ดอย น้ำ หรือป่า ซึ่งการเข้าไปเกี่ยวข้องกับธรรมชาติจึงต้องทำด้วยความเคารพ ผ่านพิธีกรรม เช่น การเลี้ยงขุนน้ำ หรือการขอขมาป่า ความเชื่อนี้มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับแนวคิดนิเวศวิทยาทางจิตวิญญาณ และแสดงให้เห็นว่าชาวไทลื้อมีวิถีในการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างมีคุณธรรมส่วนพิธีกรรมในวงจรชีวิต เช่น การเรียกขวัญ ผูกแขนในงานมงคล และการลาสังในงานศพ ล้วนเป็นรูปแบบของการจัดการกับความเปลี่ยนแปลงของชีวิตที่แสดงถึงความเคารพต่อชีวิตทั้งในยามเกิด ยามสุข และยามตาย ชาวไทลื้อให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนผ่านของแต่ละช่วงชีวิต และใช้พิธีกรรมเป็นเครื่องมือทางจิตวิญญาณในการสร้างความมั่นคงให้กับปัจเจกบุคคลและสังคมในด้านอัตลักษณ์ ชาวไทลื้อยังคงรักษาการแต่งกายด้วยผ้าซิ่นลายพื้นเมืองและใช้ภาษาลื้อในการสื่อสารในครัวเรือนและชุมชน ซึ่งถือเป็นการยืนยันความเป็นตนของกลุ่มชาติพันธุ์ในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ภาษาและเครื่องแต่งกายจึงกลายเป็นเครื่องมือในการ “ประกาศตัวตน” และเป็นการแสดงออกถึงการยึดมั่นในรากเหง้าวัฒนธรรมอย่างมีจิตสำนึก ขณะเดียวกัน ความเชื่อเรื่องกรรมและการทำบุญก็เป็นแก่นหลักที่คอยหล่อเลี้ยงจิตใจของชาวไทลื้อให้ดำเนินชีวิตด้วยความรับผิดชอบ ความพอเพียง และการแสวงหาทางหลุดพ้น โดยใช้แนวคิดเรื่องบุญ-บาป เป็นกลไกทางศีลธรรมที่ควบคุมพฤติกรรมในชีวิตประจำวันอย่างลึกซึ้งสุดท้าย หลักมงคล 38 ประการ และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วิสาขบูชา เข้าพรรษา และออกพรรษา ยังปรากฏให้เห็นในวิถีชีวิตของชาวไทลื้อ ผ่านการเข้าวัด การทำบุญ การฟังธรรม และการทำกิจกรรมจิตอาสาในชุมชน สะท้อนให้เห็นว่าแนวคิดทางศาสนายังดำรงอยู่ในรูปแบบของ “ความดีที่ปฏิบัติได้จริง” ไม่ใช่เพียงการเรียนรู้เชิงทฤษฎีกล่าวโดยสรุป ประเพณีและความเชื่อของชาวไทลื้อ เป็นระบบวัฒนธรรมที่มีความซับซ้อนแต่กลมกลืนกันอย่างงดงาม ทั้งในมิติของศาสนา จิตวิญญาณ จริยธรรม และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ เป็นการผสมผสานระหว่างรากเหง้าโบราณกับการดำรงอยู่ในโลกสมัยใหม่อย่างยืดหยุ่นและทรงพลัง

5.1.2 สรุปผลการศึกษาประเพณีและความเชื่อของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา

ในเมืองสิบสองปันนา พบว่า ประเพณีของชาวไทลื้อในเมืองสิบสองปันนา ประเทศจีน วัฒนธรรมของชาวไทลื้อในเมืองสิบสองปันนา ประเทศจีน เป็นหนึ่งในภาพสะท้อนของการดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่สามารถผสมผสานรากเหง้าความเชื่อดั้งเดิมเข้ากับหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทได้อย่างลึกซึ้งและมีชีวิตชีวา วิถีชีวิตของชาวไทลื้อมิใช่เพียงการดำรงอยู่ในเชิงชีวภาพเท่านั้น หากแต่เป็นการดำรงอยู่ทางจิตวิญญาณที่ถูกหล่อหลอมผ่านความเชื่อ พิธีกรรม และหลักธรรมอย่างต่อเนื่องและแนบแน่นหนึ่งในรากฐานสำคัญคือ ความเชื่อเรื่องผีและบรรพบุรุษ ซึ่งมีบทบาทเสมือน “กลไกควบคุมศีลธรรม” ผ่านพิธีกรรมที่แสดงออกถึงความกตัญญู การเคารพบรรพชน และการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างโลกมนุษย์กับโลกวิญญาณ ความเชื่อนี้มิได้ขัดแย้งกับหลักพุทธ หากแต่เป็นการเสริมพลังทางจิตใจและศรัทธาในหลักกรรม การเวียนว่ายตายเกิด และบุญบาปอย่างกลมกลืนนอกจากนี้ ชาวไทลื้อยังมีพิธีกรรมทางพุทธศาสนา ที่หลากหลาย เช่น การदानตุง दानกองทราย การขึ้นธาตุ หรือพิธีออกพรรษา ซึ่งล้วนเป็นประเพณีที่สะท้อนให้เห็นถึงการนำหลักธรรมมาสร้างพลังทางสังคม ศิลปะ และศรัทธาอย่างเป็นเอกลักษณ์ การมีส่วนร่วมของทุกเพศวัยในพิธีเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความต่อเนื่องของวัฒนธรรม และการถ่ายทอดคุณค่าจากรุ่นสู่รุ่นได้อย่างมีพลังอีกหนึ่งด้านสำคัญคือ ความสัมพันธ์กับธรรมชาติ ชาวไทลื้อมีวิถีคิดและปฏิบัติที่สอดคล้องกับแนวคิดพุทธเชิงนิเวศ เช่น การเลือกสถานที่ตั้งวัดอย่างเกื้อกูลธรรมชาติ การบูชาต้นไม้ การใช้วัสดุท้องถิ่นในพิธีกรรม ซึ่งแสดงออกถึงจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อมที่ฝังแน่นในศรัทธาในพิธีกรรม ในวงจรชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการเกิด การแต่งงาน หรือความตาย ล้วนผูกโยงกับหลักธรรมทางพุทธศาสนาอย่างแนบแน่น เช่น การอุทิศบุญให้ผู้ล่วงลับ การทำบุญสืบชะตา หรือการขอพรจากพระสงฆ์ เป็นการให้ความหมายต่อชีวิตผ่านการสร้างสมดุลระหว่างความเชื่อในผี บรรพบุรุษ และพระธรรมด้าน การแต่งกายและภาษาไทลื้อ ยังทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสื่อสารอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ และการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งในรูปแบบการพูดในชีวิตประจำวัน การแต่งกายช่วงเทศกาล ไปจนถึงการใช้ภาษาในการสวดมนต์และพิธีกรรมทางพุทธ

วันสำคัญทางศาสนา เช่น ปีใหม่ไทลื้อ วันพระใหญ่ และเทศกาลออกพรรษา กลายเป็นโอกาสสำหรับการรวมพลังของชุมชน การฟื้นฟูวัฒนธรรม และการสื่อสารความเป็น “ไทลื้อ” ต่อคนรุ่นใหม่ได้อย่างมีพลังท้ายที่สุดคือ หลักธรรมในพุทธศาสนา เช่น ศีล 5 อริยสัจ 4 และหลักกัมมัฏสะกตา ได้กลายเป็นโครงสร้างทางศีลธรรมที่ฝังแน่นอยู่ในวิถีชีวิตของชาวไทลื้อ หลักธรรมเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงคำสอนในวัดเท่านั้น แต่ถูกนำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต การวิเคราะห์ปัญหา และการฝึกจิตใจอย่างจริงจังจนกล่าวได้ว่า ระบบความเชื่อและพิธีกรรมของชาวไทลื้อเป็น “ระบบศีลธรรมแบบองค์รวม” ที่หล่อหลอมผู้คนผ่านศาสนา ความเชื่อพื้นถิ่น และวัฒนธรรมประเพณี โดยมีพระพุทธศาสนาเป็นแกนกลางที่เชื่อมโยงชีวิต ความหมาย และความสัมพันธ์ของผู้คนเข้าด้วยกันอย่างลึกซึ้งและยั่งยืน

5.1.3 สรุปผลการวิเคราะห์รูปแบบประเพณีและความเชื่อของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา พบว่า วิถีชีวิตของพวกเขาไม่ได้แยกขาดระหว่างโลกของศาสนาเชื่อกับโลกของหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา หากแต่เป็นการปรับใช้และตีความอย่างมีพลวัต จนทำให้ศาสนากลายเป็นพลังขับเคลื่อนชีวิตที่แท้จริง ความเชื่อและประเพณีต่าง ๆ เหล่านี้สามารถจำแนกออกเป็น 5 รูปแบบสำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันลึกซึ้งระหว่างวัฒนธรรมกับศาสนาในมิติชีวิตของชาวไทลื้อรูปแบบที่หนึ่ง คือ “การผสมผสานความเชื่อพื้นถิ่นกับพระพุทธศาสนา” ซึ่งเห็นได้จากการที่ชาวไทลื้อยังคงเคารพผีบรรพบุรุษ เทวดา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในท้องถิ่น แต่ในขณะเดียวกันก็สามารถนำหลักกรรมและเมตตาธรรมมาเสริมพิธีกรรมเหล่านั้นให้มีความลุ่มลึกและเป็นระบบมากขึ้น เช่น การทำบุญให้ผีร่วมกับการนิมนต์พระมาแผ่เมตตาและแสดงธรรม เป็นตัวอย่างของการประสานสองศรัทธาอย่างชาญฉลาด รูปแบบที่สอง คือ “ประเพณีวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา” ซึ่งชาวไทลื้อให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นวันมาฆบูชา วิสาขบูชา เข้าพรรษา หรือวันพระประจำสัปดาห์ ล้วนถูกจัดขึ้นอย่างมีเอกลักษณ์ ผ่านกิจกรรมเวียนเทียน ฟังธรรม ทำบุญ ร่วมกับองค์ประกอบพื้นถิ่น เช่น การประดับตุ๊กตาดอกไม้ในวิหาร โดยทั้งหมดนี้ไม่เพียงแต่สะท้อนศรัทธาเท่านั้น แต่ยังแสดงถึงศิลปะทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง รูปแบบที่สาม คือ “พิธีกรรมตามวงจรชีวิต” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าศาสนาไม่ได้อยู่แค่ในวัด แต่เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น การบวชลูกแก้วที่เป็นพิธีกรรมเพื่อสร้างบุญตั้งแต่เยาว์ การแต่งงานที่แฝงไว้ด้วยหลักพรหมวิหาร การจัดงานศพที่เน้นเรื่องไตรลักษณ์และการแผ่เมตตา พิธีกรรมเหล่านี้กลายเป็นพื้นที่แห่งการสืบสานคติธรรมในระดับครอบครัวและชุมชน รูปแบบที่สี่ คือ “พิธีกรรมสะเดาะเคราะห์และการแสดงความกตัญญู” โดยเฉพาะพิธีตานขึ้นข้าว ตานดวง หรือพิธีบนบาน ซึ่งชาวไทลื้อยังคงรักษาไว้ เพื่อแสดงถึงการปัดเป่าสิ่งไม่ดีและขอพรสิ่งดีในชีวิต แนวคิดเหล่านี้สัมพันธ์กับหลักกรรมและเหตุปัจจัยทางพุทธศาสนาอย่างชัดเจน ทั้งยังเป็นเครื่องมือทางจิตวิญญาณในการเยียวยาใจ และส่งเสริมให้ผู้คนดำรงตนอยู่ด้วยคุณธรรม รูปแบบที่ห้า คือ “การผสมผสานความเชื่อทางธรรมชาติกับพุทธศาสนา” ซึ่งถือเป็นมิติพิเศษของชาวไทลื้อ โดยมองว่าธรรมชาติไม่ใช่แค่ทรัพยากร แต่เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น แม่น้ำ ต้นไม้ ภูเขา ฯลฯ พิธีกรรมอย่างตานกองทราย ขึ้นธาตุ หรือพ่อนุชาน้ำ ล้วนสะท้อนแนวคิดเรื่องการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างมีศีลธรรม ทั้งยังเชื่อมโยงกับหลักพุทธ เช่น อหิงสา สัมมาสัมมัสนะ และไตรลักษณ์อย่างชัดเจน โดยสรุปแล้ว ประเพณีและความเชื่อของชาวไทลื้อทั้ง 5 รูปแบบดังกล่าว มิใช่เพียงเครื่องหมายแห่งอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ แต่คือ “ศาสนาทางวัฒนธรรม” ที่ดำรงอยู่ในทุกมิติของชีวิต ทั้งในครัวเรือน พื้นที่ชุมชน และโครงสร้างสังคม การที่พวกเขาสามารถตีความคำสอนทางพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการรักษาศรัทธาให้มีชีวิต และดำรงอยู่ได้อย่างสง่างามในโลกสมัยใหม่

5.1.4 เพื่อนำเสนอรูปแบบประเพณีและความเชื่อของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา การนำเสนอรูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่หลอมรวมกับพระพุทธศาสนาในเวทีวิชาการ ไม่ได้เป็นเพียงการถ่ายทอดข้อมูลเชิงวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ได้ก่อให้เกิดผลกระทบในหลายระดับ ทั้งต่อความเข้าใจของผู้ฟัง บทสนทนาเชิงวิชาการ และความตระหนักถึงความหลากหลายทางศาสนาในบริบทชาติพันธุ์ ประการแรก การนำเสนอครั้งนี้ส่งผลโดยตรงต่อผู้ฟังในด้าน “การเปลี่ยนมุมมองต่อพุทธศาสนา” โดยเฉพาะในหมู่ผู้ที่เคยยึดมั่นในพุทธศาสนาแบบศูนย์กลางที่เน้นความบริสุทธิ์ตามแนวเถรวาทอย่างเข้มงวด ผู้ฟังจำนวนมากแสดงความประหลาดใจเมื่อพบว่า ประเพณีที่ดูเป็น “พิธีกรรมพื้นบ้าน” อย่างการไหว้ผี หรือการเรียกขวัญ กลับสามารถอยู่ร่วมกับคำสอนพุทธได้อย่างกลมกลืนในวิถีของชาวไทลื้อ บางคนแสดงความเห็นว่า “นี่คือพุทธศาสนาที่มีชีวิต” และ “เป็นพุทธแบบที่เราอาจลืมไปแล้วในเมืองใหญ่” ประการที่สอง การเปิดโอกาสให้ผู้ฟังได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในช่วงท้ายของการนำเสนอ ช่วยกระตุ้นให้เกิดการคิดต่อยอดในระดับลึก บางคนตั้งคำถามถึงระบบการศึกษาไทยว่าควรเปิดรับศาสนาภูมิปัญญาหรือไม่ หรือแม้กระทั่งว่า การอนุรักษ์ความเชื่อเช่นนี้ ควรเป็นหน้าที่ของวัดหรือภาครัฐ การตั้งคำถามเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า การนำเสนอไม่ได้เพียงแค่ “แจ้งข้อมูล” แต่ได้ “กระตุ้นสติปัญญา” และกระทบต่อความคิดเชิงระบบของผู้ฟัง ในด้านวิชาการ ผลลัพธ์ของการนำเสนอทำให้เกิดการถกเถียงที่สร้างสรรค์เกี่ยวกับแนวคิดเรื่อง “ศาสนาในบริบท” หรือ “localized religion” ว่าไม่ควรถูกมองเป็นการบิดเบือน แต่ควรถูกยอมรับว่าเป็นกลไกที่ช่วยให้ศาสนาอยู่รอดและยั่งยืน การที่พุทธศาสนาของชาวไทลื้อยังสามารถดำรงอยู่ในพิธีเช่นผีหรือประเพณีตานกองทรายโดยไม่ขัดแย้งกับหลักธรรม คือบทพิสูจน์ของพลังในการปรับตัวของศาสนา

นอกจากนี้ ยังพบว่าผู้ฟังจำนวนหนึ่งมีแรงบันดาลใจในการศึกษาเพิ่มเติม โดยเฉพาะกลุ่มนักวิชาการท้องถิ่นที่เริ่มสนใจการรวบรวมประเพณีท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ เช่น ไทใหญ่ ไทดำ หรือม้ง เพื่อเปรียบเทียบและสร้างองค์ความรู้ชุดใหม่ที่มีความหลากหลายยิ่งขึ้น บางคนถึงกับเสนอให้จัดนิทรรศการร่วมในระดับมหาวิทยาลัยหรือเชิงชุมชน เพื่อขยายผลของการเรียนรู้ร่วมกัน สุดท้าย ผลที่สำคัญที่สุดคือ การฟื้นคืน “ศรัทธาเชิงวัฒนธรรม” ให้กลับมาอยู่บนเวทีวิชาการ ซึ่งมักถูกลดทอนให้เหลือแค่ข้อมูลพื้นถิ่น การนำเสนอครั้งนี้ยืนยันว่า ความเชื่อ วัฒนธรรม และศาสนา มิได้เป็นสิ่งแยกจากกันในชีวิตคน หากแต่เป็นเนื้อเดียวกันที่ควรถูกเข้าใจผ่านสายตาที่หลากหลาย การยอมรับในความแตกต่างของศาสนาท้องถิ่น คือหนทางหนึ่งในการอยู่ร่วมกันอย่างเคารพและเท่าเทียมในโลกที่แตกต่าง

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

5.2.1 ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ประเพณีของชาวไทลื้อในเมืองสิบสองปันนา มิได้เป็นเพียงมรดกทางวัฒนธรรมที่ดำรงอยู่เพื่อการสืบทอดเชิงพิธีกรรม หากแต่เป็น “ระบบความคิดและการปฏิบัติ” ที่มีพลวัต สามารถปรับตัวและดำรงอยู่ร่วมกับบริบทสังคมสมัยใหม่ได้อย่างมีดุลยภาพ ข้อค้นพบนี้สะท้อนให้เห็นว่า การรักษาสืบทอดลักษณะทางชาติพันธุ์ของชาวไทลื้อ ไม่ได้อยู่บนฐานของการยึดติดกับอดีต หากแต่อยู่บนฐานของการเลือกใช้รากเหง้าวัฒนธรรมอย่างมีสติและมีเป้าหมาย ประการแรก ความเชื่อเรื่องผี บรรพบุรุษ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในท้องถิ่น เช่น ผีปู่ย่า ผีเจ้าที่ และผีขุนน้ำ แสดงให้เห็นถึงมิติความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับอดีตและพื้นที่ ชาวไทลื้อไม่ได้มองผีในฐานะความมั่งงาย หากแต่มองในฐานะ “กลไกทางสังคมและจิตวิญญาณ” ที่ช่วยสร้างความมั่นคงทางใจ ควบคุมพฤติกรรม และรักษาความสมดุลของชุมชน แม้ความเชื่อดังกล่าวจะแตกต่างจากหลักพุทธปรัชญาในเชิงเหตุผลนิยม แต่ผลการวิจัยพบว่า ชาวไทลื้อสามารถประสานความเชื่อพื้นเมืองเข้ากับพระพุทธศาสนาได้อย่างไม่ขัดแย้ง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องพุทธศาสนาแบบวัฒนธรรม ที่เน้นการปรับตัวเข้ากับบริบทท้องถิ่น ประการที่สอง ประเพณีทางพระพุทธศาสนา เช่น การตานตุง การตานกองทราย การขึ้นธาตุ และการเข้าพรรษา มิได้ถูกปฏิบัติในฐานะพิธีกรรมเชิงสัญลักษณ์เท่านั้น หากแต่ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการแปลงหลักธรรมให้เป็นพฤติกรรมที่จับต้องได้ในชีวิตประจำวัน ประเพณีเหล่านี้จึงทำหน้าที่เป็นพื้นที่เรียนรู้ทางศีลธรรม ที่ปลูกฝังคุณธรรมด้านความสามัคคี ความเสียสละ ความกตัญญู และจิตสาธารณะ ซึ่งสะท้อนบทบาทของศาสนาในฐานะกลไกทางสังคมมากกว่าศาสนาในเชิงพิธีการ ประการที่สาม ความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติของชาวไทลื้อ เช่น การเคารพตอย ป่า น้ำ และขุนน้ำ แสดงให้เห็นถึงแนวคิดเชิงนิเวศวิทยาทางจิตวิญญาณ ที่มนุษย์มิได้อยู่เหนือธรรมชาติ หากแต่เป็นส่วนหนึ่งของระบบเดียวกัน พิธีกรรมอย่างการเลี้ยงขุนน้ำหรือการขอขมาป่า ทำหน้าที่ควบคุมการใช้ทรัพยากรอย่างมีขอบเขต และหล่อหลอมจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทโลกสมัยใหม่อย่างมีนัยสำคัญ ประการที่สี่ พิธีกรรมในวงจรชีวิต เช่น การเรียกขวัญ การผูกแขน และพิธีลาชิงในงานศพ แสดงให้เห็นว่าชาวไทลื้อให้ความสำคัญกับ “การเปลี่ยนผ่านของชีวิต” และใช้พิธีกรรมเป็นเครื่องมือในการเยียวยาทางจิตใจ ทั้งในระดับปัจเจกและระดับชุมชน พิธีกรรมเหล่านี้ช่วยสร้างความมั่นคงทางอารมณ์ ลดความหวาดกลัวต่อความไม่แน่นอนของชีวิต และเสริมสร้างความรู้สึกร่วมเป็นส่วนหนึ่งของสังคมในด้านอัตลักษณ์ ผลการศึกษาพบว่า ภาษาไทลื้อและการแต่งกายพื้นเมืองยังคงถูกใช้เป็นสัญลักษณ์ของการประกาศตัวตนทางชาติพันธุ์ โดยเฉพาะในบริบทที่สังคมภายนอกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การใช้ภาษาและเครื่องแต่งกายจึงมิใช่เพียงการอนุรักษ์ แต่เป็นการยืนยันอำนาจในการนิยามตนเองของชุมชนขณะเดียวกัน แนวคิดเรื่องกรรม บุญ-บาป และหลักมกคล 38 ประการ ยังคงทำหน้าที่เป็นแกนกลางทางจริยธรรมในการ

กำกับพฤติกรรมของชาวไทลื้อ ส่งเสริมการดำเนินชีวิตด้วยความรับผิดชอบ ความพอเพียง และการมุ่งสู่ความดีงามที่สามารถปฏิบัติได้จริง ซึ่งสะท้อนว่าศาสนาในบริบทไทลื้อยังคงมีชีวิต มิได้หยุดอยู่เพียงในเชิงคำสอน สอดคล้องกับงานวิจัยของ กชพรรณ จันทรา (2565) ได้ศึกษาเรื่อง ศึกษาการดำเนินชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อบ้านหนองบัว จังหวัดน่าน ซึ่งพบว่า ความเชื่อของชาวไทลื้อประกอบด้วยทั้งความเชื่อดั้งเดิม เช่น ผีปู่ผีย่า ความเชื่อเรื่องขวัญ และความเชื่อทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะเรื่องบุญ กรรม และการเวียนว่ายตายเกิด ซึ่งผสมกันเป็นระบบความเชื่อที่กำกับวิถีชีวิตของชุมชนตั้งแต่เกิดจนตาย

5.2.2 ผลการศึกษาพบว่า ประเพณีของชาวไทลื้อในเมืองสิบสองปันนา ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา มิได้เป็นเพียงการรับเอาหลักคำสอนทางศาสนาเข้ามาปฏิบัติ หากแต่เป็นกระบวนการ “กล่อมเกล่าและหลอมรวม” ระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับพระพุทธศาสนาเถรวาท จนเกิดเป็นระบบจริยธรรมและจิตวิญญาณที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตน ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า พุทธศาสนาในบริบทไทลื้อ มิได้ดำรงอยู่ในฐานะศาสนาเชิงสถาบันเท่านั้น หากแต่แทรกซึมอยู่ในวิถีชีวิต ความคิด และการจัดระเบียบสังคมของชุมชนอย่างแนบแน่นประเด็นสำคัญประการแรก คือ ความเชื่อเรื่องผีและบรรพบุรุษ ซึ่งทำหน้าที่เป็นกลไกควบคุมศีลธรรมควบคู่กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับบรรพชนไม่ได้ขัดแย้งกับหลักพุทธ หากแต่เสริมสร้างความศรัทธาในเรื่องกรรมบุญ - บาป และการเวียนว่ายตายเกิดอย่างเป็นรูปธรรม ความเชื่อดังกล่าวช่วยให้หลักธรรมที่เป็นนามธรรม กลายเป็นประสบการณ์ทางจิตใจที่จับต้องได้ในชีวิตประจำวัน ส่งผลให้ศาสนามีความใกล้ชิดกับผู้คนมากยิ่งขึ้น ประการที่สอง พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น การตานตุง การตานกองทราย การขึ้นธาตุ และพิธีออกพรรษา สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของพุทธศาสนาในฐานะพลังทางสังคมและวัฒนธรรม พิธีกรรมเหล่านี้ไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการสะสมบุญส่วนบุคคล แต่เป็นพื้นที่ของการมีส่วนร่วมร่วมกันของชุมชนทุกช่วงวัย ทำหน้าที่ถ่ายทอดคุณค่า ศรัทธา และอัตลักษณ์จากรุ่นสู่รุ่นอย่างมีชีวิตชีวา แสดงให้เห็นว่าพุทธศาสนาในสังคมไทลื้อเป็นศาสนาแห่งการปฏิบัติร่วม มากกว่าศาสนาแห่งการเรียนรู้เชิงทฤษฎี ประการที่สาม ความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับธรรมชาติในสังคมไทลื้อแสดงให้เห็นถึงแนวคิดพุทธเชิงนิเวศที่ฝังรากลึกในวัฒนธรรมท้องถิ่น การเลือกสถานที่ตั้งวัด การบูชาต้นไม้ และการใช้วัสดุจากธรรมชาติในพิธีกรรม สะท้อนมุมมองที่มองธรรมชาติเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางจิตวิญญาณ ไม่ใช่เพียงทรัพยากรสำหรับการใช้สอย แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับหลักพุทธเรื่องความไม่เบียดเบียนและการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลในด้านพิธีกรรมวงจรชีวิต ผลการศึกษาพบว่า เหตุการณ์สำคัญของชีวิต เช่น การเกิด การแต่งงาน และความตาย ถูกอธิบายและจัดการผ่านกรอบความคิดทางพุทธศาสนาอย่างชัดเจน การทำบุญอุทิศส่วนกุศล การสืบทอด และการพึ่งพาพระสงฆ์ในพิธีกรรม สะท้อนว่าชาวไทลื้อใช้พุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการสร้างความหมายให้กับชีวิต และรับมือกับความไม่แน่นอนของการเปลี่ยนผ่านในแต่ละช่วงวัย ขณะเดียวกันภาษาและ

การแต่งกายไทลื้อที่ถูกใช้ในพิธีกรรมทางพุทธศาสนา ยังทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสื่อสารอัตลักษณ์ชาติพันธุ์อย่างทรงพลัง การใช้ภาษาไทลื้อในการสวดมนต์และประกอบพิธี มิได้เป็นเพียงการอนุรักษ์ภาษา หากแต่เป็นการยืนยันว่าพุทธศาสนาในบริบทไทลื้อเป็น “พุทธของชุมชน” ไม่ใช่ศาสนาที่แยกขาดจากรากวัฒนธรรม วันสำคัญทางศาสนา เช่น ปีใหม่ไทลื้อ วันพระใหญ่ และเทศกาลออกพรรษา ทำหน้าที่เป็นพื้นที่ทางสังคมในการฟื้นฟูความเป็นชุมชน สร้างความต่อเนื่องของความทรงจำร่วม และเปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้ความเป็นไทลื้อผ่านประสบการณ์ตรง มากกว่าการถ่ายทอดเชิงคำสอน เพียงอย่างเดียว ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า หลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนา เช่น ศีล 5 อริยสัจ 4 และหลักกัมมัฏสะกตา ได้กลายเป็นโครงสร้างทางศีลธรรมหลักของชาวไทลื้อ หลักธรรมเหล่านี้ถูกนำมาใช้ในการกำกับพฤติกรรม การแก้ปัญหา และการฝึกจิตใจในชีวิตประจำวันอย่างเป็นรูปธรรม แสดงให้เห็นว่าพุทธศาสนาในสังคมไทลื้อไม่ใช่ศาสนาเชิงพิธีกรรมเท่านั้น แต่เป็น “ระบบศีลธรรมแบบองค์รวม” ที่หล่อหลอมชีวิต ความคิด และความสัมพันธ์ของคนอย่างลึกซึ้งและยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูวิจิตรพิพัฒนโกศล (สุเวศน์ หอมานัน) (2565) ศึกษารูปแบบการส่งเสริมประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ซึ่งพบว่า การรักษาประเพณีทางพระพุทธศาสนาเกิดจากการมีส่วนร่วมของหลายภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และสถาบันการศึกษา โดยพระสงฆ์และปราชญ์ท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านประเพณีและศาสนา

5.2.3 ผลการวิเคราะห์รูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า วิถีชีวิตของชาวไทลื้อไม่ได้ดำรงอยู่บนฐานของการแยกขั้วระหว่าง “ความเชื่อพื้นถิ่น” กับ “หลักธรรมทางพุทธศาสนา” หากแต่เป็นกระบวนการตีความ ปรับใช้ และผสมผสานสองระบบความคิดเข้าด้วยกันอย่างมีพลวัต จนทำให้พระพุทธศาสนากลายเป็นพลังขับเคลื่อนชีวิตในเชิงปฏิบัติ ไม่ใช่เพียงกรอบคำสอนเชิงอุดมคติ รูปแบบที่หนึ่ง การผสมผสานความเชื่อพื้นถิ่นกับพระพุทธศาสนา สะท้อนลักษณะเด่นของพุทธศาสนาในบริบทชาติพันธุ์ ที่มีได้ทำหน้าที่ปล้ำปล้างความเชื่อเดิม แต่ทำหน้าที่ “จัดระเบียบความหมาย” ให้ความเชื่อเรื่องผี บรรพบุรุษ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ท้องถิ่น ดำรงอยู่ภายใต้กรอบของหลักกรรม เมตตา และการไม่เบียดเบียน การทำบุญให้ผิควบคู่กับการนิมนต์พระมาแผ่เมตตา เป็นตัวอย่างสำคัญที่แสดงให้เห็นว่าพุทธศาสนาทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการประสานศรัทธา มิใช่ศาสนาที่แยกตนเองออกจากวัฒนธรรมพื้นถิ่น รูปแบบที่สอง ประเพณีวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา แสดงให้เห็นว่าศรัทธาของชาวไทลื้อไม่ได้หยุดอยู่ที่ระดับพิธีกรรมทางศาสนา หากแต่ถูกถ่ายทอดผ่านศิลปะ สัญลักษณ์ และการมีส่วนร่วมของชุมชน การเวียนเทียน การฟังธรรม และการทำบุญที่ผสมผสานกับการประดับตุ่ง ผ้าแพร และดอกไม้พื้นถิ่น สะท้อนว่าพุทธศาสนาในสังคมไทลื้อเป็น “ศาสนาที่มองเห็นได้และสัมผัสได้” ซึ่งช่วยให้ศรัทธามีความต่อเนื่องและเข้าถึงคนทุกช่วงวัย รูปแบบที่สาม พิธีกรรมตามวงจรชีวิต สะท้อนบทบาทของพุทธศาสนาในฐานะเครื่องมือในการอธิบายและ

รองรับความเปลี่ยนแปลงของชีวิต ตั้งแต่การเกิด การเติบโต จนถึงความตาย พิธีบวชลูกแก้ว การแต่งงาน และงานศพ มิได้เป็นเพียงประเพณีทางสังคม หากแต่เป็นพื้นที่ในการถ่ายทอดคตินิยม เช่น พรหมวิหาร ไตรลักษณ์ และการแผ่เมตตา ส่งผลให้ศาสนาแทรกซึมอยู่ในระดับครอบครัวและชุมชน อย่างแนบแน่น รูปแบบที่สี่ พิธีกรรมสะเดาะเคราะห์และการแสดงความกตัญญู แสดงให้เห็นบทบาทของพุทธศาสนาในฐานะกลไกเยียวยาทางจิตใจ พิธิตานขันข้าว ตานดวง หรือการบนบาน มิได้เป็นเพียงการขอพร แต่เป็นกระบวนการทบทวนตนเองผ่านกรอบความคิดเรื่องกรรม เหตุปัจจัย และความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน พิธีกรรมเหล่านี้ช่วยให้ผู้คนจัดการกับความไม่แน่นอนของชีวิต โดยไม่หลุดออกจากกรอบศีลธรรมทางพุทธศาสนา รูปแบบที่ห้า การผสมผสานความเชื่อทางธรรมชาติดกับพระพุทธศาสนา สะท้อนมิติพิเศษของพุทธศาสนาแบบไทลื้อ ที่มองธรรมชาติในฐานะพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ และเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติธรรม พิธีกรรมเกี่ยวกับน้ำ ป่า ภูเขา และดิน ไม่เพียงแสดงถึงความเคารพต่อสิ่งแวดล้อม หากแต่เชื่อมโยงกับหลักพุทธอย่างอหิงสา สัมมาสัมมัตตะ และไตรลักษณ์ ซึ่งทำให้จริยธรรมทางพุทธศาสนาถูกขยายไปสู่มิติของการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างมีคุณธรรม โดยสรุป รูปแบบประเพณีและความเชื่อทั้ง 5 ประการของชาวไทลื้อ แสดงให้เห็นว่าพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนาไม่ได้เป็นเพียงศาสนาเชิงพิธีกรรม หากแต่เป็น “ศาสนาทางวัฒนธรรม” ที่ดำรงอยู่ในทุกมิติของชีวิต ตั้งแต่ระดับปัจเจก ครอบครัว ชุมชน ไปจนถึงโครงสร้างสังคม ความสามารถของชาวไทลื้อในการตีความคำสอนทางพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น สะท้อนศักยภาพของวัฒนธรรมชาติพันธุ์ในการรักษาศรัทธาให้มีชีวิต และดำรงอยู่ได้อย่างสง่างามในโลกสมัยใหม่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ เปรมวิทย์ วิวัฒน์เศรษฐ์ (2561) ซึ่งศึกษาพิธีกรรมแห่งชีวิตของชาวไทลื้อในจังหวัดพะเยา และพบว่า พิธีกรรมเป็นกลไกสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเชื่อมโยงผู้คนกับพลังทางจิตวิญญาณผ่านสัญลักษณ์ ภาษา และวรรณกรรมพิธีกรรม

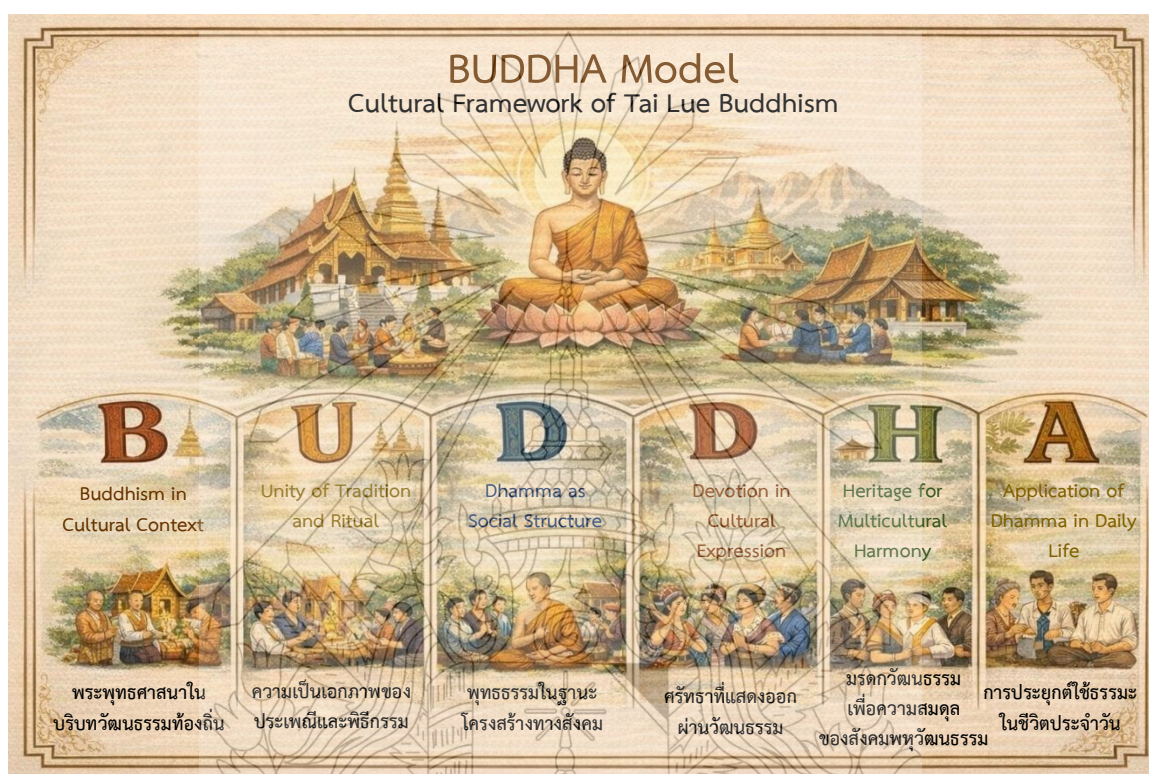
5.2.4 ผลการนำเสนอรูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่หลอมรวมกับพระพุทธศาสนาในเวทีวิชาการ ชี้ให้เห็นว่า การถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านศาสนาและวัฒนธรรมชาติพันธุ์ มิได้เป็นเพียงกระบวนการสื่อสารข้อมูล หากแต่เป็นการสร้าง “พื้นที่ทางปัญญา” ที่สามารถท้าทายกรอบคิดเดิม กระตุ้นการทบทวนเชิงวิพากษ์ และขยายความเข้าใจต่อพุทธศาสนาในมิติที่มีชีวิตและหลากหลายมากยิ่งขึ้น ประการแรก ผลการนำเสนอสะท้อนการเปลี่ยนแปลงมุมมองของผู้ฟังต่อพุทธศาสนาอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในกลุ่มที่คุ้นชินกับพุทธศาสนาแบบศูนย์กลางซึ่งเน้นความบริสุทธิ์ของหลักคำสอนตามแนวเถรวาทเป็นหลัก ผู้ฟังจำนวนมากเริ่มตระหนักว่า พุทธศาสนาในบริบทชาติพันธุ์มิใช่การบิดเบือนคำสอน หากแต่เป็นการตีความและประยุกต์ใช้หลักธรรมให้สอดคล้องกับบริบทชีวิตจริงของผู้คน ความประหลาดใจที่เกิดขึ้นต่อการอยู่ร่วมกันของพิธีกรรมพื้นถิ่น เช่น การไหว้ผีหรือการเรียกขวัญ กับหลักพุทธศาสนา สะท้อนว่าพุทธศาสนาแบบไทลื้อเป็นตัวอย่างของ “ศาสนาที่มีชีวิต” มากกว่าศาสนาเชิงอุดมคติที่แยกขาดจากวิถีชุมชน ประการที่สอง กระบวนการแลกเปลี่ยนความ

คิดเห็นภายหลังการนำเสนอ แสดงให้เห็นว่าการวิจัยครั้งนี้มีศักยภาพในการกระตุ้นการคิดเชิงระบบของผู้ฟัง ผู้เข้าร่วมตั้งคำถามต่อบทบาทของระบบการศึกษา วัด และภาครัฐ ในการอนุรักษ์และถ่ายทอดศาสนาและภูมิปัญญาท้องถิ่น คำถามเหล่านี้สะท้อนว่า การนำเสนอไม่ได้หยุดอยู่ที่การสร้างความรู้ใหม่ แต่ได้ผลักดันให้เกิดการทบทวนโครงสร้างทางสังคมและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับศาสนา และวัฒนธรรมในระยะยาวในเชิงวิชาการ การนำเสนอได้ก่อให้เกิดบทสนทนาที่สำคัญเกี่ยวกับแนวคิด “ศาสนาในบริบท” หรือ localized religion โดยผลการอภิปรายสะท้อนฉันทามติในระดับหนึ่งว่า ศาสนาในรูปแบบท้องถิ่นไม่ควรถูกมองเป็นศาสนาเอกะหรือความเชื่อเปี่ยงเบน หากแต่ควรถูกยอมรับในฐานะกลไกการปรับตัวที่ช่วยให้ศาสนาดำรงอยู่และมีความหมายต่อผู้คนในบริบทที่หลากหลาย การดำรงอยู่ของพุทธศาสนาในพิธีกรรมพื้นถิ่นของชาวไทลื้อ จึงเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ของศักยภาพในการปรับตัวและความยืดหยุ่นของศาสนา นอกจากนี้ ผลการนำเสนอยังสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดการต่อยอดการวิจัยในกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ โดยเฉพาะในหมื่นนักวิชาการท้องถิ่นที่เริ่มตระหนักถึงคุณค่าขององค์ความรู้พื้นถิ่น และเสนอแนวคิดในการรวบรวม เปรียบเทียบ และจัดแสดงองค์ความรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เช่น ไทใหญ่ ไทดำ หรือม้ง เพื่อสร้างฐานความรู้ด้านศาสนาและวัฒนธรรมที่หลากหลายและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ท้ายที่สุด ผลที่สำคัญที่สุดของการนำเสนอครั้งนี้ คือ การฟื้นคืน “ศรัทธาเชิงวัฒนธรรม” ให้กลับมาอยู่ในเวทีวิชาการอย่างมีศักดิ์ศรี งานวิจัยได้ยืนยันว่า ศาสนา ความเชื่อ และวัฒนธรรม มิได้เป็นองค์ประกอบที่แยกขาดจากกันในชีวิตของผู้คน หากแต่เป็นโครงสร้างเดียวกันที่หล่อหลอมความหมาย อัตลักษณ์ และความสัมพันธ์ทางสังคม การยอมรับความหลากหลายของพุทธศาสนาในบริบทชาติพันธุ์ จึงมิใช่เพียงประเด็นทางวิชาการ แต่เป็นรากฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างเคารพและเท่าเทียมในสังคมพหุวัฒนธรรมร่วมสมัย สอดคล้องกับงานวิจัยของวรรณิดา ถึงแสง (2565) ที่ศึกษาดำเนินการสร้างโลกของชาวไทลื้อในสิบสองปันนา ซึ่งพบว่าตำนานพื้นบ้านของชาวไทลื้อผสมผสานความเชื่อพื้นเมืองกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และทำหน้าที่สะท้อนโลกทัศน์ ค่านิยม และโครงสร้างทางสังคมของชุมชน

5.3 องค์ความรู้ใหม่

ผลงานวิจัยเรื่องประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา ได้สะท้อนองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งสามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้ เป็นรูปแบบ BUDDHA Model

แผนภาพที่ 5.1 แสดงองค์ความรู้ใหม่ที่ได้ รูปแบบ BUDDHA Model

องค์ความรู้ใหม่ BUDDHA Model โดยแนวคิดนี้สะท้อนให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาไม่ได้ดำรงอยู่เพียงในฐานะระบบความเชื่อทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็นโครงสร้างทางวัฒนธรรมที่หล่อหลอมวิถีชีวิต ค่านิยม และความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนอย่างเป็นระบบ พระพุทธศาสนาในบริบทของชาวไทลื้อจึงมีลักษณะของ “พุทธศาสนาในบริบทวัฒนธรรม” ซึ่งเกิดจากการผสมผสานระหว่างหลักคำสอนของพระพุทธศาสนากับความเชื่อพื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน

องค์ประกอบแรกของแบบจำลอง คือ **B – Buddhism in Cultural Context** หรือ พระพุทธศาสนาในบริบทวัฒนธรรมท้องถิ่น หมายถึง การดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาเถรวาทในสังคมไทลื้อที่มีการปรับตัวให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและระบบความเชื่อของชุมชน แม้ว่าชาวไทลื้อจะ

ยึดถือหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเป็นแกนหลักในการดำเนินชีวิต แต่ก็ยังคงรักษาความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และธรรมชาติไว้ควบคู่กัน ความเชื่อทั้งสองระบบนี้มีได้ขัดแย้งกัน หากแต่สามารถผสานกันอย่างกลมกลืน จนก่อให้เกิดรูปแบบของศาสนาที่มีลักษณะเฉพาะของชุมชนไทลื้อ

องค์ประกอบที่สอง คือ **U – Unity of Tradition and Ritual** หรือ ความเป็นเอกภาพของประเพณีและพิธีกรรม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของพิธีกรรมในฐานะกลไกสำคัญที่เชื่อมโยงศาสนาเข้ากับวิถีชีวิตของชุมชน ประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนามีความหลากหลายและครอบคลุมทั้งมิติทางศาสนา สังคม และวัฒนธรรม โดยสามารถจำแนกออกเป็นรูปแบบสำคัญ ได้แก่ การผสมผสานความเชื่อพื้นถิ่นกับพระพุทธศาสนา ประเพณีในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา พิธีกรรมตามวงจรชีวิต พิธีกรรมสะเดาะเคราะห์และการแสดงความกตัญญู และการผสมผสานความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนา ประเพณีเหล่านี้ทำหน้าที่เชื่อมโยงศรัทธาทางศาสนาเข้ากับโครงสร้างทางสังคม และช่วยถ่ายทอดคุณค่าทางวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น

องค์ประกอบที่สาม คือ **D – Dhamma as Social Structure** หรือ พุทธธรรมในฐานะโครงสร้างทางสังคม ซึ่งหมายถึงบทบาทของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการกำกับระเบียบและคุณค่าทางศีลธรรมของชุมชน หลักธรรม เช่น ศีล ความกตัญญู เมตตาธรรม และความเชื่อเรื่องกรรมมีบทบาทในการกำหนดพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม ทั้งในระดับครอบครัวและระดับชุมชน นอกจากนี้ พระพุทธศาสนายังทำหน้าที่เป็นกลไกในการถ่ายทอดอัตลักษณ์และภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ผ่านสถาบันสำคัญของชุมชน เช่น วัด พระสงฆ์ และกิจกรรมทางศาสนา

องค์ประกอบที่สี่ คือ **D – Devotion in Cultural Expression** หรือ ศรัทธาที่แสดงออกผ่านวัฒนธรรม ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าศรัทธาทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อไม่ได้ปรากฏเฉพาะในระดับความเชื่อหรือการปฏิบัติทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังแสดงออกผ่านรูปแบบทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย เช่น ภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่น ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมของวัด การฟ้อนรำดนตรี และกิจกรรมทางสังคมของชุมชน การแสดงออกเหล่านี้ทำให้ศาสนาและวัฒนธรรมกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันของผู้คน และช่วยรักษาความต่อเนื่องของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

องค์ประกอบที่ห้า คือ **H – Heritage for Multicultural Harmony** หรือ มรดกวัฒนธรรมเพื่อความสมดุลของสังคมพหุวัฒนธรรม ซึ่งชี้ให้เห็นว่าประเพณีและความเชื่อของชาวไทลื้อไม่ได้เป็นเพียงสัญลักษณ์ของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์เท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็นกลไกในการสร้างความสามัคคีและความเข้าใจระหว่างกลุ่มวัฒนธรรมต่าง ๆ ในสังคมที่มีความหลากหลาย โดยเฉพาะในบริบทของเมืองสิบสองปันทา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการอยู่ร่วมกันของหลายชาติพันธุ์ ประเพณีทาง

พระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อจึงเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่ช่วยสร้างความสมดุลและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

องค์ประกอบสุดท้าย คือ **A - Application of Dhamma in Daily Life** หรือ การประยุกต์ใช้ธรรมะในชีวิตประจำวัน หมายถึง กระบวนการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของบุคคลในทุกมิติ ทั้งด้านพฤติกรรม ความคิด อารมณ์ และการตัดสินใจ โดยมุ่งเน้นให้เกิดการดำรงชีวิตอย่างมีสติ มีคุณธรรม และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสงบสุข และสมดุล การประยุกต์ใช้ธรรมะมิได้จำกัดอยู่เพียงการปฏิบัติทางศาสนาในวัดหรือพิธีกรรมเท่านั้น แต่ครอบคลุมถึงการนำหลักธรรมมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น การทำงาน การเรียน การแก้ปัญหา และการสร้างความสัมพันธ์ในสังคม ซึ่งช่วยให้บุคคลสามารถพัฒนาตนเองทั้งด้านจิตใจและพฤติกรรมอย่างต่อเนื่อง

โดยสรุป แบบจำลอง **BUDDHA Model** แสดงให้เห็นว่า ระบบประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเป็นโครงสร้างทางวัฒนธรรมที่ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญหลายด้าน ได้แก่ พระพุทธศาสนาในบริบทวัฒนธรรมท้องถิ่น ระบบประเพณีและพิธีกรรม หลักธรรมในฐานะโครงสร้างทางสังคม การแสดงออกของศรัทธาผ่านวัฒนธรรม และบทบาทของประเพณีในการธำรงอัตลักษณ์ของชุมชน องค์ประกอบทั้งหมดนี้เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ ทำให้พระพุทธศาสนา ยังคงดำรงอยู่ในวิถีชีวิตของชาวไทลื้ออย่างมีพลวัต และสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมร่วมสมัยได้อย่างยั่งยืน

5.4 ข้อเสนอแนะ

5.4.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ภาครัฐควรเร่งบันทึกและถอดความรู้ประเพณีความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ประเพณีของชาวไทลื้อจำนวนหนึ่งกำลังเผชิญความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม งานวิจัยในอนาคตควรเน้นการเก็บข้อมูลเชิงลึก การบันทึกพิธีกรรม และการถ่ายทอดองค์ความรู้จากผู้อาวุโสในชุมชน

2) ภาคประชาชนควรพัฒนาสื่อและเวทีสาธารณะที่นำเสนอศาสนาในมุมมองใหม่ การจัดนิทรรศการ งานเสวนา หรือสื่อดิจิทัลที่นำเสนอพุทธศาสนาในบริบทชาติพันธุ์ จะช่วยเปลี่ยนกรอบความคิดของสังคมจาก “ศาสนาแบบตายตัว” ไปสู่ “ศาสนาที่มีชีวิตและเคลื่อนไหว”

5.4.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1) ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบระหว่างชาวไทลื้อกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น เช่น ไทใหญ่ ไทดำ หรือม้ง เพื่อทำความเข้าใจรูปแบบการหลอมรวมระหว่างพุทธศาสนากับความเชื่อท้องถิ่นในบริบทที่แตกต่างกัน ซึ่งจะช่วยขยายองค์ความรู้ด้านศาสนา วัฒนธรรม และการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

2) ควรสนับสนุนบทบาทวัดและชุมชนในฐานะแหล่งเรียนรู้ร่วม จากผลการวิจัยพบว่า วัด พิธีกรรม และประเพณี เป็นพื้นที่เรียนรู้ที่มีชีวิต ภาครัฐและสถาบันการศึกษาควรสนับสนุนการจัด กิจกรรมหรือโครงการเรียนรู้ร่วมระหว่างมหาวิทยาลัย วัด และชุมชนชาติพันธุ์ เพื่อถ่ายทอดองค์ ความรู้จากฐานรากสู่เวทีวิชาการ

บรรณานุกรม

1. พระไตรปิฎก

พระไตรปิฎก เล่มที่ 32 พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 24 ขุททกนิกาย อปทาน ภาค 1 อนุรุธเถราปทานที่

6. พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 1-7-52.

จาก <https://84000.org/tipitaka/attha/v.php?B=32&A=757&Z=782>.

พระไตรปิฎก เล่มที่ 4 พระวินัยปิฎก เล่มที่ 4 มหาวรรค ภาค 1 วัสสูปนายิกขันธกะ. พระไตรปิฎก

ฉบับสยามรัฐ. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 11-6-52.

จาก https://84000.org/tipitaka/pitaka_item/

&task=view&id=1949&Itemid=148.

พระไตรปิฎก เล่มที่ 5 พระวินัยปิฎก เล่มที่ 5 มหาวรรค ภาค 2 หัวข้อประจำขันธกะ. พระไตรปิฎก

ฉบับสยามรัฐ. สืบค้นเมื่อ 17-6-52.

จาก [https://84000.org/tipitaka/pitaka_item/v.php?B=](https://84000.org/tipitaka/pitaka_item/v.php?B=v.php?B=4&A=5450&Z=5501&pagebreak=0)

[v.php?B=4&A=5450&Z=5501&pagebreak=0](https://84000.org/tipitaka/pitaka_item/v.php?B=v.php?B=4&A=5450&Z=5501&pagebreak=0).

2. หนังสือทั่วไป

เขตปกครองตนเองสิบสองปันนา. (2003). วรรณกรรมโบราณจีนเล่มที่ 10.

จางง์ ทงประเสริฐ. “ปฐมนิเทศ”. (2550). ราชบัณฑิตยสถาน. คลังข้อมูลเก่าเก็บ.

เจียแนจ. (2536). ไทยสิบสองปันนาก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.

ฉลาดชาย รมิตานนท์. (2527). ฝ่าเจ้าชาย. เชียงใหม่: ศูนย์แปลหนังสือ.

ชูชาติ ภูมิภักดิ์. (2535). นิทาน 'ไทลื้อ' ในมณฑลยูนนาน. สำนักพิมพ์ดี ดี บุคส์.

เตา กุ้ย หลาน. (1988). ปฐมกัปไพโรหสร้างโลก.

เตา เจิ้ง ฮา และ ไช่ หลง หนาน, (2005). *ประวัติศาสตร์ไทใหญ่*. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริม
วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.

ทวี สว่างปัญญากร. (2529). *ตำนานพื้นเมืองสิบสองพมนา*. เชียงใหม่: ศูนย์หนังสือเชียงใหม่.

บรรเทิง พาพิจิตร. (2549). *ประเพณี วัฒนธรรมไทยและคติความเชื่อ*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

บุญช่วย ศรีสวัสดิ์. (2498). *ไทยสิบสองปันนา*. กรุงเทพฯ: รับพิมพ์.

ประชิด สกุนะพัฒน์. (2546). *วัฒนธรรมพื้นฐานประเพณีไทย*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ ภูมิปัญญา.

ปราณี วงษ์เทศ. (2548). *ประเพณี 12 เดือน: ในประวัติศาสตร์สังคมวัฒนธรรมเพื่อความอยู่รอดของ
คน*. กรุงเทพฯ: มติชน

ปิยพรรณ (ผลวัฒน์) วรรณศิริ. (2550). *มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: บริษัทเอ็กส
เปอร์เนท จำกัด.

พนม บุญยเกตุ. (2549). *ปีใหม่กับไทลื้อ*. ดี ดี บุ๊คส์.

มณี พยอมยงค์. (2529). *ประเพณีสิบสองเดือนล้านนาไทย เล่ม 2*. เชียงใหม่: โครงการศูนย์ส่งเสริม
ศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ยรรยง จิระนครและรัตนพร เศรษฐกุล. (2541). “*แคว้นไตคอง : ถิ่นไทยเหนือในยูนนาน*” คนไทยได้คง
: *ไทใหญ่ในยูนนาน*. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยศึกษาและฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ยศ สันตสมบัติ. (2537). *มนุษย์กับวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เสฐียร โกเศศ-นาคะประทีป. (2534). *เมืองสวรรค์และผีसांगเทวดา*. พระนคร: บรรณาการ.

อมรา พงศาพิชญ์. (2534). *วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา*.
กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อุดม รุ่งเรืองศรี. (2542). *วรรณกรรมล้านนา*. เชียงใหม่ : ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

3. ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/รายงานวิจัย/วารสาร/บทความ

กขพรรณ จันทรา และคณะ. (2565). *การดำเนินชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ*. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

กขพรรณ จันทรา. (2565). การดำเนินชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อบ้านหนองบัว ตำบลป่าคา อำเภอน้ำหนาว จังหวัดน่าน. *วารสาร มจร.ทริภุญชัยปริทรรศน์*, 6(2), 16-31.

ฐาปนีย์ เครือระยา. (2553). *พัฒนาการของรูปแบบเรือนไม้พื้นถิ่นและความเชื่อเกี่ยวกับเรือนไทเงินเปรียบเทียบระหว่างเมืองเชียงตุง สหภาพพม่า กับอำเภอลี้ปาดอง จังหวัดเชียงใหม่*. [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต] สาขาวิชาภูมิภาควิทยา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เทศนาเรื่องกฐิน-พระราชสุทธินามมงคล. สืบค้นเมื่อ 2012-03-23 ที่ เว็บไซต์แจ๊นแมชชีน. เว็บไซต์จรัญ jarun.org.

เปรมวิทย์ วิวัฒน์เศรษฐ์. (2561). อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ในพิธีกรรมแห่งชีวิตชาวไทลื้อจังหวัดพะเยา. *วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ*, 28(2), 173-190.

พระครูวิจิตรพัฒนโกศล (สุเวศน์ หอมมาน), พระราชปริยัติ, พระครูวรธรรมวิฑูรย์, & สุทธะ ช. (2565). รูปแบบการส่งเสริมประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*, 7(2), 366-382.

ยุพิน เข้มมุกต์. (2549). *นครกัมพู: ผ้า เครื่องประดับและความงามของพระนางมัทรี ฉบับ 60 ปีเฉลิมฉัตรกษัตรา 80 พรรษา กาลมงคล*. เชียงใหม่: สถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

รัตนพร เศรษฐกุล. (2538). *ห้าเมืงวันตักทักเมืงวันออกของ: ลิบสองปิ่นนาก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี ค.ศ.1950*. ในบุญพา มิลินทสูต และ จารุวรรณ พรหมวัง-ข้าเพชร (บก.). *การศึกษาวัฒนธรรมชนชาติไท*. เชียงใหม่: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง วันงดดื่มสุราแห่งชาติ. (2551). *ราชกิจจานุเบกษา* (เล่ม 125). ตอนพิเศษ 142 ง. (25 สิงหาคม). หน้า 13.

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง กำหนดวันห้ามขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์. (2552). *ราชกิจจานุเบกษา* (เล่ม 126). ตอนพิเศษ 95 ง. (3 กรกฎาคม) หน้า 6.

การพระราชกุศลถวายพุ่มเข้าพรรษา. (2445). *ราชกิจจานุเบกษา* (เล่มที่ 19). ตอนที่ 17 (27 กรกฎาคม) หน้า 331.

วรรณิตา ถึงแสง. (2556). *ตำนานการสร้างโลกของชาวไทลื้อ : วิเคราะห์จากคัมภีร์โบราณของสิบสองปันนา (สาธารณรัฐประชาชนจีน)*. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. เชียงใหม่.

วสันต์ ปัญญาแก้ว. (2561). *มองไทลื้อสิบสองปันนากับชาติจีนยุคใหม่ ผ่านชีวประวัติของผู้นำจารีตของชาวไทลื้อ*. [Online]. เชียงใหม่ภาควิชาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ศุภชัย ทองสุข. (2561). การศึกษาวัฒนธรรมและความเชื่อของชาวไทลื้อในสิบสองปันนา: การผสมผสานศาสนาพุทธกับวิถีท้องถิ่น. *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*.

อมรา พินิจพัฒน์. (2553). พุทธศาสนาในชีวิตประจำวันของชาวไทลื้อในสิบสองปันนา. *วารสารวิจัยทางวัฒนธรรม*, 12(1), 1-15.

Berger, Peter L. (1967). *หลังค้ำคักดีลี้ทรี: องค์ประกอบของทฤษฎีสังคมวิทยาของศาสนา*. โอเพ่นไรต์มีเดีย.

4. ออนไลน์

อรรถกถาพระไตรปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน อนรุทธเถราปทาน. อรรถกถาพระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 1-7-52.
จาก <https://84000.org/tipitaka/attha/attha.php?b=32&i=6>.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2554). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 1-7-52.
จาก https://84000.org/tipitaka/dic/v_seek.php?text=%BC%E9%D2.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย . (2555). *เข้าพรรษาและสัตตาวรรณียะ* . [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 2012-05-23. จาก http://www.mbu.ac.th/index.php?option=com_content.5&A=3214&Z=3257&pagebreak=0.

5. ภาษาอังกฤษ

Chiang Mai University. (2020). The Center for the Promotion of Arts and Culture.

Cohen, E. (2000). *The Commercialized Crafts of Thailand: Hill Tribes and Lowland Villages*. Honolulu: University of Hawaii Press.

Cohen, P. T. (2009). *Buddhism and identity in the Sino-Vietnamese uplands: Religious practices and transnational networks among the Tai Lue*. In J. Michaud (Ed.), *Handling the state: The politics of state formation and reform in mainland Southeast Asia* (pp. 123–145). NIAS Press.

Dao Li. (2018). *Tai Lue Religious Culture in Xishuangbanna*. Journal of Southeast Asian Studies.

Durkheim, Emile. (1912). *The Elementary Form of the Religious Life*. New York: The Free Press.

Geertz, Clifford. (1973). *The Interpretation of Cultures*. New York: Basic Book.

Gethin, R. (1998). *The Foundations of Buddhism*. Oxford University Press.

Harvey, D., (2013). *Human resource management : An experimental approach (2nd ed.)*. New Jersey: Prentice-. Hall.

Harvey, P. (2013). *An Introduction to Buddhism*. Cambridge University Press.

Hobsbawm, E., & Ranger, T. (eds). (1983). *The invention of tradition*. New York Cambridge University Press.

Hobsbawm, Eric and Ranger, Terrence. (1983). *The Invention of Tradition*. Cambridge: Cambridge University Press.

Keyes, C. (1987). *Thailand: Buddhist Kingdom as Modern Nation-State*. Westview Press.

- Keyes, C. F. (1995). *The Golden Peninsula: Culture and Adaptation in Mainland Southeast Asia*. Honolulu: University of Hawaii Press.
- Keyes, Charles F. 1983. Economic Action and Buddhist Morality in Thai Village. *Asian Studies*. 92(4), 851 - 865.
- Leshan Tan. (1990). *From Opposition to Syncretism: A Preliminary Analysis of Tai Lue Religion*. in Proceedings of the 4th International Conference on the Studies Kunming: Institute of Southeast Asian Studies.
- Lévi-Strauss, C. (1963). *Totemism, Translated by Rodney Needham*. Boston, MA: Beacon Press.
- Liu Yan. (1990). "South Spreading Buddhism and Traditional Culture of the Dai" in Proceedings of the 4th International Conference on the Studies Kunming: Institute of Southeast Asian Studies.
- Lu, Y. (2010). *Cultural preservation and innovation in Xishuangbanna Dai Autonomous Prefecture*. *Journal of Yunnan University for Nationalities*, 27(5), 44–49.
- Rahula, W. (1974). *What the Buddha Taught*. Gordon Fraser.
- Tambiah, S. J. (1970). *Buddhism and the Spirit Cults in North-East Thailand*. Cambridge University Press.
- Tambiah, Stanley J. (1970). *Buddhism and Spirit Cult in Northeast Thailand*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Turner, V. (1969). *The Ritual Process: Structure and Anti-Structure*. Chicago: Aldine Publishing.
- Turner, Victor W. (1969). *The Ritual Process*. Penguin.
- Xu, H., & Wall, G. (2007). Cultural tourism in Thailand: A case study of ethnic tourism in a rural village. *Tourism Geographies*, 9(4), 492–513.

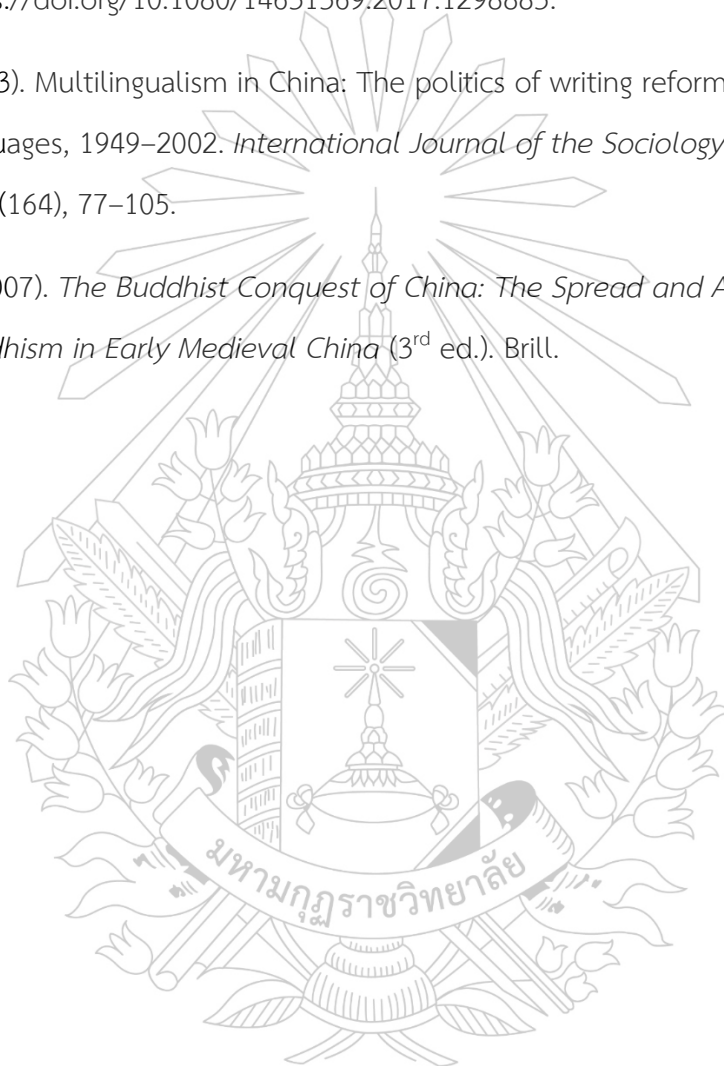
Zhang Lan. (1981). *Travel Through Xishuanobanna*. Beijing Foreign Language Press.

Zhang, M., & Wang, L. (2019). The Dai People's Buddhist Rituals and Ethnic Identity in Southwest China. *Asian Anthropology*, 18(1), 74–93.

Zhang, X., & Xiao, H. (2018). *Ethnic identity and cultural heritage in China: A case study of the Dai people in Xishuangbanna*. *Asian Ethnicity*, 19(2), 241–258.
<https://doi.org/10.1080/14631369.2017.1298883>.

Zhou, M. (2003). Multilingualism in China: The politics of writing reforms for minority languages, 1949–2002. *International Journal of the Sociology of Language*, 2003(164), 77–105.

Zürcher, E. (2007). *The Buddhist Conquest of China: The Spread and Adaptation of Buddhism in Early Medieval China* (3rd ed.). Brill.

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ (Interview)

เรื่อง รูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา

ผู้วิจัย MISS GUANGJIAO YU

ระดับการศึกษา ดุษฎีบัณฑิต

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาพุทธศาสนา

สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา

บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลทั่วไป

ชื่อ - นามสกุล /นามแฝง.....อายุ: ปี

อาชีพ: ภูมิลำเนา:

ความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม/ศาสนา:

แบบฟอร์มแสดงความยินยอมให้สัมภาษณ์

ข้าพเจ้า.....

ยินยอมให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีและความเชื่อของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา โดยข้อมูลที่ให้จะใช้เพื่อวัตถุประสงค์ทางการศึกษาและการวิจัยเท่านั้น

ข้าพเจ้ายินดีให้สัมภาษณ์โดยสมัครใจและสามารถถอนตัวจากการให้ข้อมูลได้ทุกเมื่อหากไม่ประสงค์จะให้สัมภาษณ์ต่อ

ลงชื่อ ผู้ให้สัมภาษณ์

(.....)

วันที่

ลงชื่อ ผู้สัมภาษณ์

(.....)

วัน/เดือน/ปี

คำถามหลัก (Main Questions)

ส่วนที่ 2 ความเข้าใจเกี่ยวกับประเพณีไทลื้อ

1. ท่านเข้าใจว่า “ประเพณีของชาวไทลื้อ” มีลักษณะอย่างไร?
2. ที่ท่านคิดว่า มีประเพณีไหนบ้างที่มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน?

ส่วนที่ 3 : ประเพณีสำคัญที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา

3. ประเพณี ทำบุญปีใหม่ (สงกรานต์) มีพิธีกรรมหรือกิจกรรมอะไรบ้างที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา?
4. ประเพณี เข้าพรรษา / ออกพรรษา มีการจัดขึ้นอย่างไรในชุมชนท่าน?
5. ประเพณีตั้งธรรมหลวง มีการปฏิบัติอย่างไร? มีความเชื่ออะไรประกอบบ้าง?
6. ประเพณีตานใจบ้าน ของชาวไทลื้อ มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากชาวไทยกลุ่มอื่น ๆ อย่างไร?
7. ประเพณี ขึ้นธาตุ (งานฉลองพระเจดีย์) มีความสำคัญอย่างไรต่อชุมชน?

ส่วนที่ 4 : รูปแบบและการเปลี่ยนแปลง

8. จากประสบการณ์ของท่าน รูปแบบประเพณีต่าง ๆ มีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตอย่างไรบ้าง?
9. ปัจจุบันเยาวชนในชุมชนมีส่วนร่วมกับการประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาอย่างไร?
10. ปัจจัยอะไรที่ทำให้บางประเพณียังคงอยู่ / บางอย่างเริ่มจางหาย?

ส่วนที่ 5 : ความเชื่อและคุณค่า

11. ในความเห็นของท่าน แก่นของความเชื่อ ที่เชื่อมโยงระหว่างประเพณีไทลื้อกับพระพุทธศาสนาคืออะไร?
12. ท่านคิดว่าประเพณีเหล่านี้มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตหรือจิตใจของคนในชุมชนอย่างไร?

ส่วนที่ 6 : ความคาดหวัง / มุมมองต่ออนาคต

13. ท่านอยากเห็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเหล่านี้คงอยู่ต่อไปในรูปแบบไหน?
14. มีข้อเสนอแนะอย่างไรในการถ่ายทอดและอนุรักษ์ประเพณีเหล่านี้ให้คนรุ่นใหม่?

ส่วนท้าย

15. ท่านอยากเล่าเพิ่มเติมเกี่ยวกับ ประเพณีไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา

ภาคผนวก ข

หนังสือขอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

ที่ อว ๗๙๑๕/๐๕๒๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิทยาเขตล้านนา

๑๐๓ วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร ถนนพระปกเกล้า

ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๒๐๐

โทร. ๐ ๕๓๒๗ ๐๙๗๕-๖ โทรสาร ๐ ๕๓๘๑ ๔๗๕๒

www.lanna.mbu.ac.th

๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

เจริญพร รองศาสตราจารย์ ดร. สัญญา สะสอง

ด้วยบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวรวิหาร วิทยาเขตล้านนา ขอรับรองว่า Miss Guangjiao เป็น
นักศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) รหัสนักศึกษา ๖๕๓๐๕๕๐๒๓๐๐๑ สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

นักศึกษาผู้มีความประสงค์จะขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการทำดุษฎี
นิพนธ์ เรื่อง รูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา ทั้งนี้
นักศึกษาผู้นี้อยู่ในความควบคุมดูแลของ ผศ.ดร.อุเทน ลาพงศ์ อาจารย์ที่ปรึกษา

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณา

ขอเจริญพร

(พระสุนทรวิชเมธี, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

มหามกุฏราชวิทยาลัย

วิทยาลัยศาสนศาสตร์ล้านนา

โทร. ๐๕๓-๒๗๐๙๗๕-๖ ต่อ ๑๑๕

ที่ อว ๗๙๑๕/๐๕๒๘

**มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตล้านนา**

๑๐๓ วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร ถนนพระปกเกล้า
ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๒๐๐
โทร. ๐ ๕๓๒๗ ๐๙๗๕-๖ โทรสาร ๐ ๕๓๘๑ ๔๗๕๒
www.lanna.mbu.ac.th

๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

เจริญพร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประทีป พิฆาทองกลาง

ด้วยบัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณโสธร วิทยาเขตล้านนา ขอรับรองว่า Miss Guangjiao เป็น
นักศึกษาระดับดุขภูภิณชิต (ปร.ด.) รหัสนักศึกษา ๖๕๓๐๕๕๐๒๓๒๐๐๑ สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

นักศึกษาผู้มีความประสงค์จะขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการทำดุขภู
นิพนธ์ เรื่อง รูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา ทั้งนี้
นักศึกษาผู้น้อยในความควบคุมดูแลของ ผศ.ดร.อุเทน ลาพังค์ อาจารย์ที่ปรึกษา

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณา

ขอเจริญพร

พระสุนทรวิชฌิต
(พระสุนทรวิชฌิต, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ปฏิบัติกรแทนอธิการบดี

มหามกุฏราชวิทยาลัย

วิทยาลัยศาสนศาสตร์ล้านนา

โทร. ๐๕๓๒-๗๐๙๗๕-๖ ต่อ ๑๑๕

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา โทร. ๐๕๓-๒๗๐๙๗๕-๖ ต่อ ๑๑๕

ที่ อว ๗๙๑๕/๐๑๓๗ วันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

เจริญพร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ โผน นามณี

ด้วยบัณฑิตวิทยาลัยชิรญาณวโรรส วิทยาเขตล้านนา ขอรับรองว่า Miss Guangjiao เป็น นักศึกษาระดับดุขุภีบัณฑิต (ปร.ด.) รหัสนักศึกษา ๖๕๓๐๕๕๐๒๓๒๐๐๑ สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

นักศึกษาผู้มีความประสงค์จะขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการทำดุขุภี นิพนธ์ เรื่อง รูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา ทั้งนี้ นักศึกษาผู้นี้มีความควบคุมดูแลของ ผศ.ดร.อุเทน ลาพิงค์ อาจารย์ที่ปรึกษา

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณา

(ลายเซ็น)

(พระสุนทรวิชิตเมธี, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตล้านนา

วิทยาลัยศาสนศาสตร์ล้านนา
โทร. ๐๕๓-๒๗๐๙๗๕-๖ ต่อ ๑๑๕

ภาคผนวก ค
ตารางแปลผลค่า (CVI)

ผลการแปลผลค่า (CVI) จากแบบสัมภาษณ์

คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ที่ได้ประเมินความสอดคล้อง โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนเพื่อหาค่า CVI ของผู้เชี่ยวชาญ โดยกำหนดเป็น 4 ระดับ ได้แก่

- 4 หมายถึง มีความสอดคล้องมาก
- 3 หมายถึง ค่อนข้างมีความสอดคล้อง
- 2 หมายถึง มีความสอดคล้องบางส่วน
- 1 หมายถึง ไม่มีความสอดคล้อง

แบบสัมภาษณ์ที่ถือว่ามีความเที่ยงตรงตามเนื้อหาในระดับดี สามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลได้จะต้องมีค่า CVI อยู่ในคะแนนระดับ 4 และ 3 เป็นต้นไป

ข้อที่	คำสัมภาษณ์ สำหรับการวิจัย	ความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ			รวม	CVI	แปล ผล
		1	2	3			
1.	ท่านเข้าใจว่า “ประเพณีของชาวไทลื้อ” มีลักษณะอย่างไร	4	4	4	3/3	1.00	ใช้ได้
2.	ท่านคิดว่า มีประเพณีไหนบ้างที่มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน	4	4	4	3/3	1.00	ใช้ได้
3.	ประเพณี ทำบุญปีใหม่ (สงกรานต์) มีพิธีกรรมหรือกิจกรรมอะไรบ้างที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาอย่างไร	4	4	4	3/3	1.00	ใช้ได้
4.	ประเพณี เข้าพรรษา / ออกพรรษา มีการจัดขึ้นอย่างไรในชุมชนท่านอย่างไร	4	3	4	3/3	1.00	ใช้ได้
5.	ประเพณีตั้งธรรมหลวง มีการปฏิบัติอย่างไร มีความเชื่ออะไรประกอบบ้าง	4	4	4	3/3	1.00	ใช้ได้

ข้อที่	คำสัมภาษณ์ สำหรับการวิจัย	ความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ			รวม	CVI	แปล ผล
		1	2	3			
6.	ประเพณีดำน้ำบ้าน ของชาวไท ลื้อ มีลักษณะพิเศษต่างจากชาว ไทยกลุ่มอื่น ๆ อย่างไร	4	4	4	3/3	1.00	ใช้ได้
7.	ประเพณี ขึ้นธาตุ (งานฉลอง พระเจดีย์) มีความสำคัญอย่างไร ต่อชุมชน	4	4	4	3/3	1.00	ใช้ได้
8.	จากประสบการณ์ของท่าน รูปแบบประเพณีต่าง ๆ มีการ เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตอย่างไร บ้าง	3	4	4	3/3	1.00	ใช้ได้
9.	ปัจจุบันเยาวชนในชุมชนมีส่วน ร่วมกับประเพณีที่เกี่ยวข้องกับ พระพุทธศาสนาอย่างไร	4	4	4	3/3	1.00	ใช้ได้
10.	ปัจจัยอะไรที่ทำให้บางประเพณี ยังคงอยู่ / บางอย่างเริ่มจางหาย	4	4	4	3/3	1.00	ใช้ได้
11.	ในความเห็นของท่าน แก่นของ ความเชื่อ ที่เชื่อมโยงระหว่าง ประเพณีไทลื้อกับ พระพุทธศาสนาคืออะไร	4	4	4	3/3	1.00	ใช้ได้
12.	ท่านคิดว่าประเพณีเหล่านี้มี อิทธิพลต่อวิถีชีวิตหรือจิตใจของ คนในชุมชนอย่างไร	4	4	4	3/3	1.00	ใช้ได้
13.	ท่านอยากเห็นประเพณีที่ เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เหล่านี้คงอยู่ต่อไปในรูปแบบไหน	4	4	4	3/3	1.00	ใช้ได้
14.	มีข้อเสนอแนะอย่างไรในการ ถ่ายทอดและอนุรักษ์ประเพณี เหล่านี้ให้คนรุ่นใหม่	4	4	4	3/3	1.00	ใช้ได้
15.	ท่านอยากเล่าเพิ่มเติมเกี่ยวกับ ประเพณีไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับ พระพุทธศาสนา	4	4	4	3/3	1.00	ใช้ได้

ภาคผนวก ง

เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการทำวิจัยในคน

**ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย
เอกสารข้อมูลคำอธิบายสำหรับผู้เข้าร่วมการวิจัยและยินยอม**

หมายเลขข้อเสนอการวิจัย ว.๔๖๒/๒๕๖๘

ข้อเสนอการวิจัยนี้และเอกสารประกอบของข้อเสนอการวิจัยตามรายงานการศึกษาด้านล่าง ได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแล้ว คณะกรรมการฯ มีความเห็นว่าข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการมีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและข้อกำหนดภายในประเทศ จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

ชื่อข้อเสนอการวิจัย: รูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา
ในเมืองสิบสองปันนา
(Traditional Practices of the Tai Lue People Related to
Buddhism in SipSongpanna)

รหัสข้อเสนอการวิจัย: ดุษฎีนิพนธ์
สถาบันที่สังกัด: บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณโรธรังษี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผู้วิจัยหลัก: Miss Guangjiao Yu

เอกสารที่พิจารณาพบทวน

๑. แบบเสนอโครงการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๘
๒. เอกสารชี้แจงข้อมูลผู้เข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๘
๓. หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๘
๔. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	ฉบับที่ วันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๘

พระปณฺฑิตวชิรบัณฑิต, รศ.ดร.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๘

หมายเลขใบรับรอง: ว.๔๖๒/๒๕๖๘

วันที่ให้การรับรอง: ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๘

วันหมดอายุใบรับรอง: ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๙

ภาคผนวก จ
รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์งานวิจัย

1. พระภิกษุ HANYANG
2. พระภิกษุ EN
3. พระภิกษุ MAHAJIAO
4. พระภิกษุ WENXIANG
5. พระภิกษุ KONGBAN
6. พระภิกษุ HANYUE
7. พระภิกษุ ENHAN
8. พระภิกษุ DI
9. พระภิกษุ MAHALA
10. พระภิกษุ LIU
11. KANGNAN
12. JIN HANFENG
13. BO GUANGXI
14. LU YUNDONG
15. YAN BIAN
16. KANGNAN WENJIAO
17. KANGNAN GANG
18. KANGNAN BIAN
19. YAN KANZHANGLA
20. WANG JUN

ภาคผนวก ฉ

หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์งานวิจัย

ที่ อว ๗๙๑๕/ว ๐๘๗๔

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตล้านนา

๑๐๓ วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร ถนนพระปกเกล้า
ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๒๐๐
โทร. ๐ ๕๓๒๗ ๐๙๗๕-๖ โทรสาร. ๐ ๕๓๘๑ ๔๗๕๒
www.lanna.mbu.ac.th

๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขออนุมัติคราะห์สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน พระภิกษุ HANYANG

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย Miss Guangjiao รหัส ๖๕๓๐๕๕๐๒๓๒๐๐๑ เป็นนักศึกษาดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทำดุขฎิพนธ์ เรื่อง รูปแบบประเพณีของชาวไทยที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดุขฎิบัณฑิต (ปรด.) โดยมี ผศ.ดร. อุเทน ลาพังค์ อาจารย์ที่ปรึกษา

บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงใคร่ขออนุมัติคราะห์จากท่าน โปรดอนุเคราะห์ให้ Miss Guangjiao ได้สัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการนำข้อมูลที่ได้นำไปดำเนินการทำการวิจัยต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระสุนทรวรเมธี, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ปฏิบัติราชการแทนอธิการบดี

HANYANG
21/10/18

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตล้านนา

๑๐๓ วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร ถนนพระปกเกล้า
ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๒๐๐
โทร. ๐ ๕๓๒๗ ๐๙๗๕-๖ โทรสาร. ๐ ๕๓๘๑ ๔๗๕๒
www.lanna.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๕/ว ๐๘๗๔

๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน พระภิกษุ EN

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย Miss Guangjiao รหัส ๖๕๓๐๕๕๐๒๓๒๐๐๑ เป็นนักศึกษาคุุณบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทำคุุณนิพนธ์ เรื่อง รูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรคุุณบัณฑิต (ปรด.) โดยมี ผศ.ดร. อุเทน ลาพิงค์ อาจารย์ที่ปรึกษา

บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุเคราะห์ให้ Miss Guangjiao ได้สัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการนำข้อมูลที่ได้นำไปดำเนินการทำการวิจัยต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระสุนทรวิชรมณี, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

EN
2/11/๖๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตล้านนา

๑๐๓ วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร ถนนพระปกเกล้า
ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๒๐๐
โทร. ๐ ๕๓๒๗ ๐๙๗๕-๖ โทรสาร. ๐ ๕๓๘๑ ๔๗๕๒
www.lanna.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๕/ว ๐๘๗๔

๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน พระภิกษุ MAHAJIAO

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย Miss Guangjiao รหัส ๖๕๓๐๕๕๐๒๓๒๐๐๑ เป็นนักศึกษาคุชกุ์บัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทำคุชกุ์นิพนธ์ เรื่อง รูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรคุชกุ์บัณฑิต (ปรด.) โดยมี ผศ.ดร. อุเทน ลาพิงค์ อาจารย์ที่ปรึกษา

บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงใคร่ขอบความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุเคราะห์ให้ Miss Guangjiao ได้สัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำการวิจัยต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระสนทรวชิรเมธี, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

มหามกุฏราชวิทยาลัย

Colin Imboden
MAHAY
๑๖/๑๕

ที่ อว ๗๙๑๕/ว ๐๘๗๔

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตล้านนา

๑๐๓ วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร ถนนพระปกเกล้า
ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๒๐๐
โทร. ๐ ๕๓๒๗ ๐๙๗๕-๖ โทรสาร. ๐ ๕๓๘๑ ๔๗๕๒
www.lanna.mbu.ac.th

๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน พระภิกษุ WENXIANG

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย Miss Guangjiao รหัส ๖๕๓๐๕๕๐๒๓๒๐๐๑ เป็นนักศึกษาดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัยศรีญาณวโรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทำดุขฎิพนธ์ เรื่อง รูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดุขฎิบัณฑิต (ปรด.) โดยมี ผศ.ดร. อุเทน ลาพังค์ อาจารย์ที่ปรึกษา

บัณฑิตวิทยาลัยศรีญาณวโรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุเคราะห์ให้ Miss Guangjiao ได้สัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการนำข้อมูลที่ได้นำไปดำเนินการทำการวิจัยต่อไป สำหรับวันเวลานั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

เรียนมาด้วยความนับถือ

พระสุนทรวิชฌิต
(พระสุนทรวิชฌิต, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
ปฏิบัติกรแทนอธิการบดี

มหาวิทยาลัย

WENXIANG

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตล้านนา

๑๐๓ วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร ถนนพระปกเกล้า
ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๒๐๐
โทร. ๐ ๕๓๒๗ ๐๙๗๕-๖ โทรสาร. ๐ ๕๓๘๑ ๔๗๕๒
www.lanna.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๕/ว ๐๘๗๔

๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน พระภิกษุKONGBAN

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย Miss Guangjiao รหัส ๖๕๓๐๕๕๐๒๓๒๐๐๑ เป็นนักศึกษาคุษฎ์บัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทำคุษฎ์นิพนธ์ เรื่อง รูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรคุษฎ์บัณฑิต (ปรด.) โดยมี ผศ.ดร. อุเทน ลาพิงค์ อาจารย์ที่ปรึกษา

บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุเคราะห์ให้ Miss Guangjiao ได้สัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการนำข้อมูลที่ได้นำไปดำเนินการทำการวิจัยต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระสุนทรวิชฌณี, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

ยื่นให้ที่สภามหาวิทยาลัย

พระ KONGBAN.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตล้านนา

๑๐๓ วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร ถนนพระปกเกล้า
ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๒๐๐
โทร. ๐ ๕๓๒๗ ๐๙๗๕-๖ โทรสาร. ๐ ๕๓๘๑ ๔๗๕๒
www.lanna.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๕/ว ๐๘๗๔

๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร KANGNAN

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย Miss Guangjiao รหัส ๖๕๓๐๕๕๐๒๓๒๐๐๑ เป็นนักศึกษาดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทำดุขฎิพนธ์ เรื่อง รูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดุขฎิบัณฑิต (ปรด.) โดยมี ผศ.ดร. อุเทน ลาพิงค์ อาจารย์ที่ปรึกษา

บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุเคราะห์ให้ Miss Guangjiao ได้สัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำการวิจัยต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระสุนทรวิชเมธี, ผศ.ดร.)

(พระสุนทรวิชเมธี, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

มหาวิทยาลัย

กนกน
Kangnan

ที่ อว ๗๙๑๕/ว ๐๘๗๔

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตล้านนา

๑๐๓ วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร ถนนพระปกเกล้า
ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๒๐๐
โทร. ๐ ๕๓๒๗ ๐๙๗๕-๖ โทรสาร. ๐ ๕๓๘๑ ๔๗๕๒
www.lanna.mbu.ac.th

๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขออนุมัติครุฑที่สัณนิษฐานเพื่อเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร JIN HANFENG

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัณนิษฐาน จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย Miss Guangjiao รหัส ๒๕๓๐๕๕๐๒๓๒๐๐๑ เป็นนักศึกษาดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัยชินญาณวโรรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทำดุขฎิบัณฑิต เรื่อง รูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดุขฎิบัณฑิต (ปรด.) โดยมี ผศ.ดร. อุเทน ลพพิงค์ อาจารย์ที่ปรึกษา

บัณฑิตวิทยาลัยชินญาณวโรรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงใคร่ขออนุมัติครุฑที่จากท่าน โปรดอนุเคราะห์ให้ Miss Guangjiao ได้สัณนิษฐานเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำการวิจัยต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมหาเพื่อพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระสุนทรวิชิตเมธี, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

ยื่นไว้ให้สัณนิษฐาน
JIN HANFENG

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตล้านนา

๑๐๓ วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร ถนนพระปกเกล้า
ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๒๐๐
โทร. ๐ ๕๓๒๗ ๐๙๗๕-๖ โทรสาร. ๐ ๕๓๘๑ ๔๗๕๒
www.lanna.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๕/ว ๐๘๗๔

๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร BO GUANGXI

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย Miss Guangjiao รหัส ๒๕๓๐๕๕๐๒๓๒๐๐๑ เป็นนักศึกษาคุชฌ์บัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวรวิหาร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทำคุชฌ์นิพนธ์ เรื่อง รูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรคุชฌ์บัณฑิต (ปรด.) โดยมี ผศ.ดร. อุเทน ลาพิงค์ อาจารย์ที่ปรึกษา

บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวรวิหาร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุเคราะห์ให้ Miss Guangjiao ได้สัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการนำข้อมูลที่ได้นำไปดำเนินการทำการวิจัยต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระสุนทรวิชฌเมธี, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ปฏิบัติราชการแทนอธิการบดี

ยินดีให้สัมภาษณ์
Bo Guangxi

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตล้านนา

๑๐๓ วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร ถนนพระปกเกล้า
ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๒๐๐
โทร. ๐ ๕๓๒๗ ๐๙๗๕-๖ โทรสาร. ๐ ๕๓๘๑ ๔๗๕๒
www.lanna.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๕/ว ๐๘๗๔

๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร LU YUNDONG

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย Miss Guangjiao รหัส ๖๕๓๐๕๕๐๒๓๒๐๐๑ เป็นนักศึกษาดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทำดุขฎิพนธ์ เรื่อง รูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดุขฎิบัณฑิต (ปรด.) โดยมี ผศ.ดร. อุเทน ลาพิงค์ อาจารย์ที่ปรึกษา

บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุเคราะห์ให้ Miss Guangjiao ได้สัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำการวิจัยต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมหาเพื่อพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระสุนทรวชิรเมธี, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

จินดีโน้คำ ลัมลาหงค์
LU YUNDONG

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตล้านนา

๑๐๓ วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร ถนนพระปกเกล้า
ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๒๐๐
โทร. ๐ ๕๓๒๗ ๐๙๗๕-๖ โทรสาร. ๐ ๕๓๘๑ ๔๗๕๒
www.lanna.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๕/ว ๐๘๗๔

๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัณนิษฐานเพื่อเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร YAN BIAN

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัณนิษฐาน จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย Miss Guangjiao รหัส ๖๕๓๐๕๕๐๒๓๒๐๐๑ เป็นนักศึกษาคุชกุ๊บัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทำคุชกุ๊นิพนธ์ เรื่อง รูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรคุชกุ๊บัณฑิต (ปรด.) โดยมี ผศ.ดร. อุเทน ลาพิงค์ อาจารย์ที่ปรึกษา

บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงใคร่ขออนุญาตจากท่าน โปรดอนุญาตให้ Miss Guangjiao ได้สัณนิษฐานเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการนำข้อมูลที่ได้นำไปดำเนินการทำการวิจัยต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระสุนทรวิชฌานี, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

ฉันทนา วัฒนกุล
Yan Bian

2/11/68

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตล้านนา

๑๐๓ วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร ถนนพระปกเกล้า
ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๒๐๐
โทร. ๐ ๕๓๒๗ ๐๙๗๕-๖ โทรสาร. ๐ ๕๓๘๑ ๔๗๕๒
www.lanna.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๕/ว ๐๘๗๔

๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขออนุญาตประชาสัมพันธ์เพื่อเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร KANGNAN WENJIAO

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย Miss Guangjiao รหัส ๖๕๓๐๕๕๐๒๓๒๐๐๑ เป็นนักศึกษาดุขภูมบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทำดุขภูมินิพนธ์ เรื่อง รูปแบบประเพณีของชาวไทยลื้อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดุขภูมบัณฑิต (ปรด.) โดยมี ผศ.ดร. อุเทน ลาพิงค์ อาจารย์ที่ปรึกษา

บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงใคร่ขออนุญาตจากท่าน โปรดอนุญาตให้ Miss Guangjiao ได้สัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการนำข้อมูลที่ได้นำไปดำเนินการทำการวิจัยต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระสุนทรวิชฌเมธี, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

इनसुं चित्तं विनम्रतः

KANGNAN WENJIAO

1/11/๖๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตล้านนา

๑๐๓ วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร ถนนพระปกเกล้า
ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๒๐๐
โทร. ๐ ๕๓๒๗ ๐๙๗๕-๖ โทรสาร. ๐ ๕๓๘๑ ๔๗๕๒
www.lanna.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๕/ว ๐๘๗๔

๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขออนุมัติและให้สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร KANGNAN GANG

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย Miss Guangjiao รหัส ๖๕๓๐๕๕๐๒๓๒๐๐๑ เป็นนักศึกษาดุขภูมิจิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทำดุขภูมิจิต เรื่อง รูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดุขภูมิจิต (ปรด.) โดยมี ผศ.ดร. อุเทน ลาพิงค์ อาจารย์ที่ปรึกษา

บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงใคร่ขออนุมัติและให้สัมภาษณ์ให้ Miss Guangjiao ได้สัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำการวิจัยต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

พระสุนทรวิชิตเมธี, ผศ.ดร.

(พระสุนทรวิชิตเมธี, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

นางสาวกัญญา
Kangnan Gang

ที่ อว ๗๙๑๕/ว ๐๘๗๔

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตล้านนา

๑๐๓ วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร ถนนพระปกเกล้า
ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๒๐๐
โทร. ๐ ๕๓๒๗ ๐๙๗๕-๖ โทรสาร. ๐ ๕๓๘๑ ๔๗๕๒
www.lanna.mbu.ac.th

๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร KANGNAN BIAN

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย Miss Guangjiao รหัส ๖๕๓๐๕๕๐๒๓๒๐๐๑ เป็นนักศึกษาดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทำดุขฎิพนธ์ เรื่อง รูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดุขฎิบัณฑิต (ปรด.) โดยมี ผศ.ดร. อุเทน ลาพิงค์ อาจารย์ที่ปรึกษา

บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงใคร่ขออนุญาตจากท่าน โปรดอนุเคราะห์ให้ Miss Guangjiao ได้สัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำการวิจัยต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมหาเพื่อพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

ธนิต ธีรภมร
Kangnan Bian

ขอเจริญพร

พระสุนทรวิจิตร

(พระสุนทรวิจิตร, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตล้านนา

๑๐๓ วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร ถนนพระปกเกล้า
ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๒๐๐
โทร. ๐ ๕๓๒๗ ๐๙๗๕-๖ โทรสาร. ๐ ๕๓๘๑ ๔๗๕๒
www.lanna.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๕/ว ๐๘๗๔

๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขออนุมัติขอพระราชทานเพื่อเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร YAN KANZHANGLA

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย Miss Guangjiao รหัส ๖๕๓๐๕๕๐๒๓๒๐๐๑ เป็นนักศึกษาดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทำดุขฎินิพนธ์ เรื่อง รูปแบบประเพณีของชาวไทยเชื้อสายจีนที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในเมืองลีสองปันนา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดุขฎิบัณฑิต (ปรด.) โดยมี ผศ.ดร. อุเทน ลาพิงค์ อาจารย์ที่ปรึกษา

บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงใคร่ขออนุมัติขอพระราชทาน โปรดอนุเคราะห์ให้ Miss Guangjiao ได้สัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำการวิจัยต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมหาเพื่อพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

ยื่นให้ข้อมูล

Yan kanzhangla

02/11/68

(พระสุนทรวิชฌเมธี, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

ที่ อว ๗๙๑๕/ว ๐๘๗๔

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตล้านนา

๑๐๓ วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร ถนนพระปกเกล้า
ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๒๐๐
โทร. ๐ ๕๓๒๗ ๐๙๗๕-๖ โทรสาร. ๐ ๕๓๘๑ ๔๗๕๒
www.lanna.mbu.ac.th

๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร WANG JUN

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย Miss Guangjiao รหัส ๖๕๓๐๕๕๐๒๓๒๐๐๑ เป็นนักศึกษาดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัยชินญาณวโรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทำดุขฎิพนธ์ เรื่อง รูปแบบประเพณีของชาวไทยเชื้อที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดุขฎิบัณฑิต (ปรด.) โดยมี ผศ.ดร. อุเทน ลาพิงค์ อาจารย์ที่ปรึกษา

บัณฑิตวิทยาลัยชินญาณวโรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุเคราะห์ให้ Miss Guangjiao ได้สัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำการวิจัยต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระสุนทรวรเมธี, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

ยื่นให้ข้อมูล
Wang Jun
9/11/68

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตล้านนา

๑๐๓ วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร ถนนพระปกเกล้า
ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๒๐๐
โทร. ๐ ๕๓๒๗ ๐๙๗๕-๖ โทรสาร. ๐ ๕๓๘๑ ๔๗๕๒
www.lanna.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๔๑๕/ว ๐๘๗๔

๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน พระภิกษุ HANYUE

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย Miss Guangjiao รหัส ๖๕๓๐๕๕๐๒๓๒๐๐๑ เป็นนักศึกษาดุขภูมบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทำดุขภูมินิพนธ์ เรื่อง รูปแบบประเพณีของชาวไทยเชื้อสายจีนที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดุขภูมบัณฑิต (ปรด.) โดยมี ผศ.ดร. อุเทน ลาพิงค์ อาจารย์ที่ปรึกษา

บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุเคราะห์ให้ Miss Guangjiao ได้สัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำการวิจัยต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

เรียนมาด้วยความนับถือ

พระสุนทรวิจิตรเมธี

(พระสุนทรวิจิตรเมธี, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ปฏิบัติราชการแทนอธิการบดี

มหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตล้านนา

๑๐๓ วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร ถนนพระปกเกล้า
ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๒๐๐
โทร. ๐ ๕๓๒๗ ๐๙๗๕-๖ โทรสาร. ๐ ๕๓๘๑ ๔๗๕๒
www.lanna.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๕/ว ๐๘๗๔

๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน พระภิกษุ ENHAN

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย Miss Guangujiao รหัส ๖๕๓๐๕๕๐๒๓๒๐๐๑ เป็นนักศึกษาคุชกุ๊บัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทำคุชกุ๊นิพนธ์ เรื่อง รูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรคุชกุ๊บัณฑิต (ปรด.) โดยมี ผศ.ดร. อุเทน ลาพิงค์ อาจารย์ที่ปรึกษา

บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุเคราะห์ให้ Miss Guangujiao ได้สัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำการวิจัยต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระสุนทรวิชิตเมธี, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

ENHAN

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตล้านนา

๑๐๓ วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร ถนนพระปกเกล้า
ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๒๐๐
โทร. ๐ ๕๓๒๗ ๐๙๗๕-๖ โทรสาร. ๐ ๕๓๘๑ ๔๗๕๒
www.lanna.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๕/ว ๐๘๗๔

๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน พระภิกษุ DI

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย Miss Guangjiao รหัส ๖๕๓๐๕๕๐๒๓๒๐๐๑ เป็นนักศึกษาดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา-บัณฑิตวิทยาลัยชินญาณวโรธ มหาววิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทำดุขฎิพนธ์ เรื่อง รูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดุขฎิบัณฑิต (ปรด.) โดยมี ผศ.ดร. อุเทน ลาพิงค์ อาจารย์ที่ปรึกษา

บัณฑิตวิทยาลัยชินญาณวโรธ มหาววิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุเคราะห์ให้ Miss Guangjiao ได้สัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการนำข้อมูลที่ได้นำไปดำเนินการทำการวิจัยต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระสุนทรวิชรมณี, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

มหาวิทยาลัย

Exolam
Di
1/10/๒๕

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตล้านนา

๑๐๓ วัดเจ็ดยอดหลวงวรวิหาร ถนนพระปกเกล้า
ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๒๐๐
โทร. ๐ ๕๓๒๗ ๐๙๗๕-๖ โทรสาร. ๐ ๕๓๘๑ ๔๗๕๒
www.lanna.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๕/ว ๐๘๗๔

๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน พระภิกษุ MAHALA

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย Miss Guangjiao รหัส ๖๕๓๐๕๕๐๒๓๐๐๑ เป็นนักศึกษาดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัยชิรญาณวโรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทำดุขฎิพนธ์ เรื่อง รูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดุขฎิบัณฑิต (ปรด.) โดยมี ผศ.ดร. อุเทน ลาพิงค์ อาจารย์ที่ปรึกษา

บัณฑิตวิทยาลัยชิรญาณวโรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุเคราะห์ให้ Miss Guangjiao ได้สัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการนำข้อมูลที่ได้นำไปดำเนินการทำการวิจัยต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระสุนทรวิชิตเมธี, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ปฏิบัติราชการแทนอธิการบดี

ฉันทิมาภรณ์
Mahala
2/11/๖๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตล้านนา

๑๐๓ วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร ถนนพระปกเกล้า
ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๒๐๐
โทร. ๐ ๕๓๒๗ ๐๙๗๕-๖ โทรสาร. ๐ ๕๓๘๑ ๔๗๕๒
www.lanna.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๕/ว ๐๘๗๔

๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน พระภิกษุ LIU

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย Miss Guangjiao รหัส ๖๕๓๐๕๕๐๒๓๒๐๐๑ เป็นนักศึกษาคุษฎ์บัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัยชินญาณวโรรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทำคุษฎ์นิพนธ์ เรื่อง รูปแบบประเพณีของชาวไทลื้อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในเมืองสิบสองปันนา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรคุษฎ์บัณฑิต (ปรด.) โดยมี ผศ.ดร. อุเทน ลวพิงค์ อาจารย์ที่ปรึกษา

บัณฑิตวิทยาลัยชินญาณวโรรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุเคราะห์ให้ Miss Guangjiao ได้สัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำการวิจัยต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระสุนทรชिरเมธี, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนคุณิพนธ์

ชื่อ Guangjiao Yu

วัน เดือน ปี เกิด 3 กุมภาพันธ์ 2532

สถานที่เกิด หมู่บ้านเจียงฮั่ว ชุมชนเจียงฮั่ว เมืองเซียงรุ่ง มณฑลยูนนาน ประเทศจีน

ประวัติการศึกษา : ปริญญาตรี เศรษฐกิจและการค้าระหว่างประเทศ
The College of Arts and Sciences YunNan Normal University
: ปริญญาโท ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ที่อยู่ปัจจุบัน : เมืองเซียงรุ่ง สิบสองปันนา มณฑลยูนนาน ประเทศจีน

ผลงานตีพิมพ์ -

รางวัลที่ได้รับ -

